

ศิลปเบืองตัน

701
ว
ร.19

คณะวิชาการศึกษา
วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร
เอกสารประกอบการเรียน

ศิลปเบื้องต้น

วิชัย วงษ์ใหญ่
ป.ม.ช. กศ.บ. M.A.

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575. 3915058

งานด้านการศึกษา ศิลป และวัฒนธรรมนั้น คืองานสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญา
และจิตใจ ซึ่งเป็นทั้งต้นเหตุแห่งองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของความเจริญด้านอื่น ๆ
ทั้งหมด และเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้เรารักษาและดำรงความเป็นไทยไว้ได้สืบไป

จากพระบรมราโชวาทของ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศิลปากร

12 ตุลาคม 2513

62300

- 1 ก.ค. 2520

701

ว

ร.19

พิมพ์ครั้งที่หนึ่ง จำนวน 1,000 ฉบับ พ.ศ. 2515

(สงวนลิขสิทธิ์)

คำนำ

หนังสือ “ศิลป์เบื้องต้น” นี้เป็นเอกสารประกอบการเรียนฉบับที่ 10 อาจารย์วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้เขียนขึ้นเพื่อเป็นคู่มือนิสิตนักศึกษาในการเรียนวิชา Art appreciation (Ed. 201) ซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับนิสิตนักศึกษาทุกคน

การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ต้องการทั้งความรู้และความซาบซึ้งในคุณค่าของศิลปต่าง ๆ อย่างแท้จริง ผู้เขียนได้ใช้ความพยายามในการที่จะใช้ภาษาง่าย ๆ จัดความรู้เป็นหมวดหมู่ ตลอดจนจัดภาพประกอบที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น คณะวิชาการศึกษาจึงหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะได้รับความนิยมและเป็นประโยชน์ยิ่งในการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษา

ในที่สุดนี้ คณะวิชาการศึกษาใคร่ขอขอบคุณอาจารย์วิชัย วงษ์ใหญ่ ผู้แต่งเอกสารประกอบการเรียนฉบับนี้ ที่ได้สละทั้งกำลังงานและกำลังความคิดในการดำเนินงานนี้จนเป็นผลสำเร็จ ทั้งที่ท่านได้เห็นอยู่ในขณะนี้

นาฏเจลิยว สุมาวงศ์

(รองศาสตราจารย์นาฏเจลิยว สุมาวงศ์)

หัวหน้าคณะวิชาการศึกษา

อาร์มบาท

ความคิดในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เริ่มขึ้นจากปัญหาที่ผู้เขียนได้เคยประสบในการสอน ณ วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย ทั้งนี้ได้แก่การขาดแคลนตำราภาษาไทย เนื่องจากนิสิตนักศึกษาส่วนมากไม่เชี่ยวชาญพอที่จะใช้ตำราภาษาต่างประเทศ จึงได้ความรู้ส่วนใหญ่จากคำสอนของอาจารย์เท่านั้น ในด้านของตัวผู้สอนเอง เวลาสอนส่วนใหญ่ต้องเสียไปกับการบรรยายเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงแทนที่จะเป็นการวิเคราะห์ ผลในขั้นสุดท้ายก็คือ นิสิตนักศึกษาไม่ได้มีโอกาสที่จะฝึกใช้ความคิดของตนเอง ถ้าหากว่านิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสฝึกในเรื่องนี้แล้ว จะยังผลให้มีทัศนะกว้าง อารมณ์ฟังความคิดเห็นแนวต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น และนำมาวิเคราะห์ด้วยตนเองได้เพียงพอ อันควรเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาของระดับนี้

วิชาศิลปวิจารณ์ (Art Appreciation) เป็นวิชาที่เสริมสร้างความลึกซึ้งในความงามของวัตถุ สิ่งแวดล้อม และความงามอันเกิดจากความรู้สึกในจิตใจของผู้ดูผู้ชมเอง

ศิลปเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนประณีต ถ้าหากว่าคนเราเข้าถึงศิลปแล้ว การที่จะรับอะไรก็ง่าย เพราะว่าโลกของศิลปเป็นโลกแห่งการสร้างสรรคจากการแสดงออกด้วยภาษาอันลึกซึ้ง ที่มีคุณค่าต่อจิตใจของมนุษยชาติ ถ้าสังคมใด ชาติใด มีรสนิยมทางศิลปสูงแล้ว ย่อมมีผลสะท้อนถึงศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาตินั้น ๆ อันเป็นผลให้คนในสังคมนั้นเป็นคนที่สมบูรณ์ คือปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตได้

อนึ่งชื่อศิลปป็นและชื่อลัทธิทางศิลป ผู้เขียนพยายามใช้ทับศัพท์และได้กำกับคำภาษาอังกฤษไว้ด้วย เพื่อที่จะไม่ให้เกิดความสับสนเมื่อไปใช้ตำราภาษาอังกฤษในภายหลัง ส่วนรูปภาพนั้นก็คัดเลือกมาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับใจความของหนังสือเล่มนี้เท่านั้น

ผู้เขียนตระหนักดีว่า การเขียนครั้งนี้ยังไม่สมบูรณ์และมีข้อบกพร่องอยู่มาก ถ้า
มีการผิดพลาดประการใด ขอได้โปรดแจ้งให้ทราบด้วยจะเป็นพระคุณอย่างสูง

วิชัย วงษ์ใหญ่

คณะวิชาการศึกษา

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร

สารบัญ

สังเขปรายวิชา	(ก)
๑ ศิลปะคืออะไร	1
2 วิธีที่จะเข้าถึงศิลปกรรม	4
3 ศิลปะและวัฒนธรรม	9
4 สุนทรียศาสตร์	15
5 ศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่	20
6 องค์ประกอบเบื้องต้นของศิลปะ	23
7 พื้นฐานเบื้องต้นของทัศนศิลป์	30
8 จะดูศิลปะอย่างไร	36
9 ศิลปะและการเลียนแบบธรรมชาติ	51
10 ศิลปะกับความงาม	59
11 ศิลปะกับอนาคต	63
12 การประเมินผลงานทางศิลปะ	69
13 บุคลิกภาพของศิลปิน	76
14 จิตรกรรม	83
15 ประติมากรรม	92
16 สถาปัตยกรรม	103
17 การแสดงออกแห่งศิลปะ	114
18 สี	123
19 การแสดงออกนัยทางสี	142
บรรณานุกรม	149

(ก)

สังเขปรายวิชา

1. ความมุ่งหมาย

- ก. เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับกับศิลป์และสุนทรียศาสตร์
- ข. ให้มีค่านิยม (Value) ในศิลปกรรมของชาติ
- ค. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิด พิจารณาในความงามอันลึกซึ้ง ของวัตถุและสิ่งแวดลอม
- ง. เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าใจใน การสร้างสรรค์ศิลปกรรม ที่มีคุณค่าต่อจิตใจของมนุษยชาติ
- จ. เพื่อให้มีโอกาสนฝึกทักษะในการวิเคราะห์ ปรับปรุงและวิจารณ์ศิลปกรรม
- ฉ. ให้รู้จักนำความรู้ทางด้านศิลป์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

2. เนื้อหา

2.1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศิลป์และสุนทรียศาสตร์

- มนุษย์กับการสร้างสรรค์ศิลป์
- ความรู้ทั่วไปของการออกแบบ องค์ประกอบที่สำคัญของศิลป์ และหลักของการจัดที่นำมาใช้กับศิลป์แขนงต่าง ๆ
- สุนทรียภาพของศิลป์สาขาต่าง ๆ
- บทบาทของศิลป์ในสังคม อดีต และปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อกัน

2.2. ศิลปไทย

- ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลป์ไทย
- ศิลปไทยสมัยต่าง ๆ
- ศิลปสมัยเชียงแสน

(๒)

- ศิลปสมัยสุโขทัย
- ศิลปสมัยอู่ทองและอยุธยา
- ศิลปสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น
- ศิลปพื้นบ้านของไทย
- แบบจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรมของไทย
- การลงรักปิดทองและลายรดน้ำ

2.3. ศิลปตะวันตก

- พัฒนาการศิลปตะวันตกในแต่ละสมัย
- ศิลปตะวันตกในยุคโบราณ
- ศิลปในยุคคลาสสิก
- ศิลปในยุคกลางและอิทธิพลของศาสนาคริสต์
- ศิลปในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา
- ศิลปในยุคปฏิวัติและยุคอุตสาหกรรม
- ศิลปสมัยใหม่

2.4. ศิลปร่วมสมัย

- ความเจริญทางค่านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสื่อสารมวลชนที่มีอิทธิพลต่อศิลป
- ความสัมพันธ์ระหว่างศิลปและสื่อสารมวลชน
- ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศิลปของสื่อสารมวลชนสาขาต่าง ๆ
- ความรู้ทั่วไปในทางสถาปัตยกรรม ลักษณะของบ้านที่ดี การจัดสวน ลักษณะของผังเมืองที่ดี และการตกแต่งภายใน
- ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการแต่งกาย ลักษณะการแต่งกายให้เหมาะสมกับบุคลิกลักษณะ

(ค)

- ความรู้ทั่วไปของศิลปการละคร ชนิดของฉากละครเครื่องแต่งกาย สำหรับละคร เครื่องสำหรับการแสดงละคร ชนิดของเวที และการให้แสง
- ความรู้ทั่วไปในอุตสาหกรรมศิลป์และพาณิชย์ศิลป์

3. กำหนดงาน กิจกรรม และประเมินผล

ก. กำหนดงาน

- 3.1. ให้เขียนรายงานจากหนังสืออ่านประกอบ
- 3.2. ให้เขียนภาคินิพนธ์ในเรื่องที่สนใจเป็นพิเศษ
- 3.3. ให้ไปศึกษาค้นคว้าศิลปพื้นบ้านตามที่กำหนดให้
- 3.4. ให้ไปศึกษาเปรียบเทียบ ความงามปฎิมากรรมไทยเกี่ยวกับพระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ

ข. กิจกรรม

- 3.5. การบรรยายของผู้สอน
- 3.6. อ่านหนังสือที่กำหนดให้
- 3.7. อภิปรายเกี่ยวกับ เรื่องราวที่น่าสนใจ
- 3.8. ศึกษาเอกสารนอกสถานที่เกี่ยวกับศิลปไทย ที่วัดและโบราณสถาน
- 3.9. ภาพยนตร์และสไลด์

ค. การประเมินผล

- 3.10. จากรายงาน 10 %
- 3.11. จากภาคินิพนธ์ 10 %
- 3.12. จากการอภิปราย 10 %
- 3.13. สอบกลางเทอม 30 %
- 3.14. สอบปลายเทอม 40 %

ศิลปะคืออะไร

What is Art?

ถ้าถูกถามเช่นนั้น เมื่อสำเร็จการศึกษาใหม่ ๆ รู้สึกว่า คงจะตอบได้โดยฉับพลัน และด้วยความแน่ใจว่าแจ่มแจ้งที่สุด แต่ปัจจุบันนี้ถ้าจะพูดว่าศิลปะคืออะไรนั้น ไม่ใช่ของง่ายที่จะอธิบาย จึงจะถูกต้องหมดจดเต็มตามความหมายของคำ เพราะเป็นการแสดงให้รู้ถึงอำนาจเร้นลับชนิดหนึ่ง ซึ่งบังคับให้มนุษย์ทำศิลปะขึ้น เมื่อสำเร็จการศึกษาใหม่ ๆ รู้สึกว่ารู้จักศิลปะดีมาก แต่เข้าใจศิลปะน้อย หรือเกือบจะไม่เข้าใจเลย เดียวนี้เข้าใจศิลปะมากขึ้น แต่รู้จักศิลปะน้อยลง บางท่านได้กล่าวว่า

ศิลปะ หมายความว่างานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ซึ่งต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิด

ศิลปะ เป็นสิ่งงดงามเป็นสิ่งที่ทำให้จิตใจเราสบายและเป็นสิ่งที่ทั่วโลกนิยม

ศิลปะ เป็นสิ่งสะท้อนชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมของมนุษย์เรา

ศิลปะ คือฝีมือทางการช่าง และก็การแสดงออกมาให้ปรากฏขึ้น ได้อย่างงดงาม น่าพิงชม และเกิดอารมณ์สะท้อนใจ

ศิลปะ คือศิลปะ โดยคุณค่าในตัวของมันเองงานศิลปะที่มีคุณค่านั้นนอกจากผู้ทำ จะทำด้วยความรู้ ความสามารถแล้วยังต้องทำด้วยความบริสุทธิ์และจิตใจด้วย

ในสมัยเมื่อรู้จักศิลปะดี พอได้ยินคำว่าศิลปะ ความคิดมักจะมุ่งตรงไปถึง คนตรี กวีนิพนธ์ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ซึ่งถ่ายทอดธรรมชาติได้อย่าง ใกล้เคียงที่สุด และศิลปะนั้นก็คือ นักแต่งเพลง นักแสดง จิตรกร สถาปนิก แต่ภายหลัง เมื่อมีความเข้าใจโลกมากขึ้น ก็พบว่าศิลปะมาในที่แปลก ๆ ต่าง ๆ ไปจากที่เคยพบมาก่อน เช่น คำว่า วาทีศิลปะ พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบโรคศิลปะ ศิลปะแห่งการ แต่งกาย ศิลปะแห่งการครองใจคน ศิลปะแห่งการโกง ศิลปะแห่งการกล่าวเท็จ (แบบนัก

การทูต นักการเมือง) ศิลปแห่งการประกอบอาหาร ศิลปแห่งการประพันธ์ และศิลปแห่งอะไรอีกร้อยแปดอย่าง

แต่ถึงแม้ว่าจะได้มีการใช้คำว่าศิลปในที่แปลก ๆ ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วก็มีใช้จะทำให้เราหมดความเข้าใจในศิลปเสียทีเดียว เพราะศิลปนั้นช่วยให้เราเกิดความรู้สึกทางจิตใจ ทำให้เราเกิดความเบิกบานใจได้ และเป็นเรื่องของทางค่านิจวิญญาณไม่ใช่ทางวัตถุ เพราะวัตถุเสื่อมสลายได้ แต่ความรู้สึกทางจิตใจนั้นเกี่ยวพันกับทางประสาท ที่เป็นอยู่ส่วนภายในคือ เป็นเรื่องวิญญาณ เพราะฉะนั้นผลงานทางศิลปจึงเป็นเครื่องทำให้จิตใจสงบได้ เช่นเดียวกับทางศาสนา ซึ่งมีจุดหมายเดียวกัน เพราะศาสนามุ่งให้เรา มีความสงบทางจิตใจ ทว่าเป็นทางฝ่ายธรรม แต่ทางฝ่ายศิลปเป็นโลกและเอาทางฝ่ายธรรมเข้าไปบวกด้วย

โดยเหตุนี้^๕จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่ชีวิตดึกดำบรรพ์ มนุษย์รู้สึกจำเป็นที่จะต้องตกแต่งร่างกายและสิ่งแวดล้อมของเขาให้สวยงาม ต่อมาวิวัฒนาการเจริญขึ้น มนุษย์ใช้ศิลปไปในทางไสยศาสตร์เป็นขั้นต้น และขั้นต่อมาก็เพื่อความมุ่งหมายในทางศาสนาและปรัชญา ในที่สุดถึงสมัยที่อารยธรรมเจริญสูงขึ้นอีก มนุษย์ใช้ความสุขทางสุนทรียะ^๖นี้แหละ ที่จะทำให้นมนุษย์เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์^๗ขึ้น โดยอาศัยศิลปมนุษย์จะขยับขึ้นสูงถึงขั้นเทียมเทพเจ้า และโดยวิธีนี้มนุษย์จะพ้นจากความป่าเถื่อน ดังนั้น

ศิลปเท่านั้น ที่จะทำให้นวลมนุษย์เป็นพี่น้องกัน

ศิลปเท่านั้น ที่ไม่มีขอบเขตของเชื้อชาติ ไม่มีการแก่งแย่งแข่งขันกันในผลประโยชน์

ศิลปเป็นสื่อสำคัญที่จะยกระดับจิตใจของเราให้ขึ้นอยู่กับอาณาจักรที่สูงส่ง และให้ความหวังในอนาคตอันเป็นอุดมคติแก่เรา

ความจริงแล้ว เกือบทุกสิ่งที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์เป็นศิลป บ้านเมืองเรา เครื่องตกแต่งบ้าน การตกแต่งสวน ตลอดจนเครื่องแต่งกาย และสิ่งเป็นผลอันได้มาจากศิลปทั้งสิ้น แม้แต่ท่านจะพูดขอความช่วยเหลือจากบุคคลหนึ่ง แต่ถ้าคำพูดของท่านทำให้ผู้ฟังนึกสมน้ำหน้า ในความเคียดแค้นของท่านแทนที่จะเมตตา การพูดของท่านก็จะเป็นศิลป วัตถุ

ความหมายของศิลปะจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกาลเวลา สถานที่ และความยึดถือของชุมชน
 นั้น เพราะศิลปะเป็นการแสดงอำนาจเร้นลับชนิดหนึ่งซึ่งบังคับให้มนุษย์ทำศิลปะขึ้นมา เช่น
 เกี่ยวกับธรรมชาติ ช่างประดานกลมกลืนกันและเป็นความงามอย่างหาที่เปรียบเทียบได้ ความ
 มหัศจรรย์ของธรรมชาติทั้งหลายที่ให้ความสุขใจแก่เราอย่างมากมายนั้นจึงงดงามและสมบูรณ์ นี่
 แหละคือสิ่งที่เราเรียกว่าความลึกลับอันหาที่สุคติได้.

วิธีที่จะเข้าถึงศิลปกรรม

การเข้าถึงศิลปนั้นเป็นเรื่องของรสนิยม และการฝึกฝนทางจิตใจมาเป็นเวลานาน มิใช่ปุบปับ เราจะจับคนที่ไม่รู้ไม่เข้าใจอะไรเลยให้ไปดูภาพเขียนชั้นสูงของปิกัสโซ (Picasso) หรือฟังเพลงยาก ๆ ของบาร์ค เขาจะส่ายหน้าหมดหวัง เพราะมันไม่ได้กระดิกเข้าไปในโสตประสาทหรือหือจักขุประสาทเลย จะมีก็แต่ความพิศวงไม่เข้าใจเท่านั้น

ทำอย่างไรเราจึงจะเข้าถึงงานศิลป์ได้แทบทุกชนิด เพราะการเข้าถึงศิลปนั้นไม่ใช่ศาสตร์ที่จะเรียนกันได้ง่าย ๆ แบบสองบวกสองเป็นสี่ แต่ศิลปเป็นเรื่องของรสนิยม ถ้าคนเราไม่มีรสนิยมแล้ว ต่อให้เคี้ยวเคี้ยวสักเท่าไรก็ยากที่จะเข้าใจ ชาวอารยชนนั้นเขาถือว่าการเข้าถึงศิลปนั้นเป็นความจำเป็นอันดับหนึ่ง เพราะศิลปเป็นเรื่องของนามธรรม เป็นเรื่องจิตใจมากกว่าวัตถุ โลกของศิลปเป็นโลกประณีตละเอียดอ่อนมาก ในสิ่งที่แข็งแกร่งมันจะมีความอ่อนหวานอย่างชนิดที่แม้จะจับก็เกรงจะบอบช้ำแผ่อยู่ ทำนองเดียวกัน ในสิ่งที่ นุ่มนวล ละมุนละไม ก็จะมี พลัง อัน มหาศาล บางอย่าง แผ่ อยู่ เช่นกัน อารมณ์อันละเอียดละไมของศิลปนั้นสามารถที่จะแอบแผ่ได้ทุกหนทุกแห่ง แม้ในภาพที่เขียนด้วยวิธีการรุนแรงและรวดเร็วอย่างฉับพลัน การใช้สีก็จะแผ่อารมณ์ที่มีความหมายอย่างลึกซึ้งไว้ด้วย

ศิลปกรรมที่มีคุณค่าทางศิลปแล้ว ส่วนมากเกิดจากศิลปินมุ่งหวังที่จะแสดงออกมาให้มีคุณค่าในศิลปของมันเอง พยายามสร้างสรรค์ออกมาด้วยความบริสุทธิ์ มุ่งทำงานศิลปเพื่อศิลป มิได้มีเจตนาหรืออุกมการในการจะเอาใจประชาชนหรือเพื่อการค้าแต่อย่างใด แสดงออกมาด้วยความจริงใจ ด้วยความสามารถของตัวเอง มิได้มุ่งจะให้ผู้ใดชื่นชอบ แต่ถ้ามีคนอื่นมาชื่นชมศิลปกรรมนั้นก็ยินดีด้วย ศิลปประเภทนั้นจึงเป็นศิลปที่มีคุณค่าในทางสร้างสรรค์และการแสดงออก

ในการที่จะเข้าถึงศิลปกรรมใด ๆ นั้น

ประการแรกควรจะทำจิตใจของเราให้เป็นกลางเสียก่อน ใช้สายตาและอารมณ์ดูศิลปไปเรื่อย ๆ ถ้าศิลปชิ้นใดมีคุณค่ามาก ย่อมจะประทับใจมากตลอดจนให้ความรู้สึกนิยมชมชื่นกับตัวเรา เพราะศิลปทุกชนิดย่อมมีอารมณ์ความรู้สึกแฝงไว้ เช่นเดียวกับเราไปเที่ยวสวนดอกไม้ เราอาจจะเลือกหยิบดอกไม้มานำชมแล้วแต่รสนิยมของเราจะพอใจชนิดใดศิลปก็เช่นกัน เราจะเลือกนิยมชมชื่นแต่สิ่งที่เราชอบ เราเข้าใจ ก็ได้ทั้งนั้น แต่ถ้าเราชอบได้มากชนิด เราก็คงเพลิดเพลินมากขึ้นเป็นทวีคูณ ศิลปกับอารมณ์จึงเป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาควบคู่กันไป เราจะต้องทำจิตใจให้เป็นกลางมีสมาธิ แล้วค้นหาอารมณ์ความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ในศิลปชิ้นนั้น อารมณ์ความรู้สึกย่อมจะแอบแฝงอยู่ทุกหนทุกแห่ง เช่นความแตกต่างระหว่างสีตอสี น้ำหนักอ่อนแก่ของแสงและเงา บางทีก็ท่วงท่าของฝีแปรงอันมีลักษณะเด็ดขาด บางครั้งอารมณ์ก็แฝงอยู่บนความรู้สึกของใบหน้าและแววตาของภาพคน ภาพเขียนบางภาพจำเป็นต้องใช้อารมณ์ความรู้สึกอย่างสูง ศิลปินต้องใช้เวลาฝึกคิดและฝึกอยู่นานกว่าจะเขียนเค้าโครงเป็นรูปร่างขึ้นมาได้ งานศิลป์ที่แท้นั้นต้องใช้อารมณ์ความรู้สึกอย่างสูงยิ่ง ศิลปินที่แท้จะไม่มั่งง่ายรับทำงานให้เสร็จ โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางศิลป หากเขาจะต้องใช้ความพากเพียรรอจังหวะเวลาแม้ว่าจะเนิ่นนานสักปานใดก็ควรรอได้

บางรูปดูแล้วไม่รู้เรื่อง แต่มีคนนิยมชอบกันก็อยากจะเสนอแนะว่าศิลปชิ้นนี้อาจจะมีความหมายอยู่สองอย่างคือ ประการแรกเพียงแปลกและใหม่ ในด้านการแสดงออกหรือบางครั้งภาพเขียน แอบสแทรกบางชิ้นจะให้คุณค่าทางอารมณ์สูงยอดเยี่ยมไม่แพ้ผลงานประเภทแกะสลักของกรีกโบราณ เช่นภาพแกะสลักวินัส ประการที่สอง ศิลปินนั้นได้รับคัดเลือกเข้ามาแสดงเพราะว่าต้องการจะสนับสนุนศิลปินผู้นั้น โดยที่ศิลปินกำลังเริ่มก้าวเริ่มสร้างไปสู่แนวทางที่แปลกและใหม่แต่ยังไม่มีคุณค่าสูงนัก ถ้าเราสนใจงานศิลปประเภทนั้นเราจะต้องพยายามติดตามคอยดูผลงานของเขาต่อไป จุดใหญ่สำคัญที่เราจะเข้าใจในศิลปได้จะต้องเข้าใจในสัญลักษณ์ของเขาด้วย

ประการที่สอง ความมีชีวิตของรูปนั้น ศิลปินถือความงามพิเศษที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ผิดแปลกไปจากความงามตามธรรมชาติเดิมที่มีอยู่แล้ว ดังนั้นเราจึงเรียกว่า

ศิลปคืองานสร้างสรรค์ เพราะว่าศิลปเต็มไปด้วยอารมณ์ความคิดเห็นทรรชนะอันสูงส่งของศิลปินมีชีวิตชีวาอยู่ตลอดกาลไม่ว่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใดจะมีคุณค่าเสมอ มันจะให้อารมณ์แก่เราให้เราได้รับความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาพนั้น ความมีชีวิตของรูปนั้นถ้ามีมากเท่าใดก็จะเกิดความประทับใจแก่เรามากเท่านั้น

ประการที่สาม ศิลปถ้าดีถึงขนาดมาตรฐานแล้วจะต้องมีแบบฉบับของตัวเอง ในปัจจุบันนี้ศิลปินที่ไม่รู้จักตัวเองและสามารถสร้างศิลปใหม่ที่ไม่มีย่อไรสืบเนื่องกับศิลปเก่าซึ่งมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งจำเป็นจึงเป็นเหตุให้ในปัจจุบันผลงานของศิลปินที่แสดงออกมานี้จะไม่มีความค่าและขาดแบบฉบับของตนเอง

ศิลปกับธรรมชาตินั้นแต่เดิมทีเดียวก็เดินขนานคู่เคียงกันมา ส่วนจุดหมายปลายทางนั้นแยกกันไปคนละทิศละทางไม่มีโอกาสจะบรรจบกันได้เลย แต่การเริ่มต้นของศิลปนั้นจะต้องถือธรรมชาติเป็นครูในเบื้องต้น ก่อนเสมอและต่อมาถึงสุดแทรกทรรชนะของศิลปินลงไป ตรงนั้นแหละคือหัวใจของศิลป ด้วยเหตุนี้เราจึงเห็นว่าศิลปินแต่ละคนมักจะมีแนวทางไม่เหมือนกันเลย ผู้ที่พยายามลอกเลียนธรรมชาติทุกอย่างไม่ให้ผิดเพี้ยนนั้นคือกำลังทำตนให้ห่างไกลจากศิลปแท้ออกไปทุกที แต่ถ้าศิลปินพยายามหลีกหนีธรรมชาติให้มากที่สุด เขาก็เข้าถึงเป้าหมายสำคัญของศิลปยิ่งขึ้นเท่านั้น ภาพเขียนสมัยใหม่ปัจจุบันนี้เช่นภาพเขียนประเภทแอบสแตรกก็มีจุดมุ่งหมายที่จะหลีกหนีธรรมชาติ เพราะถือว่าศิลปินที่ยิ่งใหญ่จะต้องสร้างธรรมชาติขึ้นมาใหม่ สร้างสัญลักษณ์ของเส้นสีและน้ำหนักอ่อนแก่ออกมาในรูปภาพให้มีความมีชีวิตชีวาเป็นตัวของตัวเองเป็นแบบฉบับยิ่งขึ้น

ประการที่สี่ ความทฤษฎีต่าง ๆ และลัทธิความเชื่อถือของศิลปินแต่ละยุค ถ้าเพื่อเราไม่เคยทราบหรือศึกษาในทฤษฎีอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) มาบ้าง หรือเข้าใจในเรื่องการมองภาพเขียนมาก่อน เราจะไม่มีโอกาสเข้าใจความหมายในสิ่งนั้นเลยทีเดียว เช่นเราจะต้องศึกษากันกว่าถึงลัทธิความเชื่อของศิลปยุคไบเซนไทน์ (Byzantine) ว่าชีวิตที่อยู่ในโลกเป็นผลมาจากนรกหรือสวรรค์

ประการสุดท้าย คุณค่าของศิลปอยู่ที่ความสัมพันธ์กันในรูปแบบเพื่อให้เกิดค่าบริสุทธิ์ในตัวของมันเอง เรียกว่า ศิลปบริสุทธิ์ (Pure art) และมีสัญลักษณ์ความ

หมายของมันเช่นศิลปะไทย เขียนด้วยเส้นง่าย ๆ อ่อนหวาน สีสมนวลไม่ ให้ความรู้สึก
 ครึ่งฝันและครึ่งจริง หรือภาพดอกไม้ในสมุดช้อยให้ความหมายในทางธรรมมุ่งถึงของดีของ
 งาม การเขียนดอกไม้ลงในภาพเปรียบได้กับการพรมน้ำอบลงบนกระชายให้มีความหอม
 การที่เขียนเป็นดอกไม้แสดงให้เห็นการซ่อนเสน่ห์ลงในภาพอย่างลึกซึ้งและกลมกลืนกับภาพ
 ส่วนใหญ่ ซึ่งมักจะเป็นประเภทต้องเปรียบเทียบมีความหมายให้คิด นอกจากนี้จะเห็นว่าผู้
 เขียนสะท้อนเครื่องมือเครื่องใช้ตามสมัยนิยมไว้ และให้คติธรรมแก่นุชนัยเช่นเดียวกับ
 ศาสนา

คุณลักษณะพิเศษของศิลปะเหล่านั้น ย่อมขึ้นกับอิทธิพลของดินฟ้าอากาศตลอด
 จนถึงแวดล้อมของธรรมชาติย่อมเข้าไปมีส่วนพัวพันอยู่ด้วย ศิลปินไม่ว่าของชาติใด ภาษา
 ใด ย่อมผูกพันกันเสมือนลูกโซ่ การที่จะศึกษางานศิลปะแต่ละชิ้นให้ลึกซึ้งนั้นจำเป็นจะต้อง
 ศึกษาวิวัฒนาการของศิลปะนั้น ๆ มาบ้างพอสมควร เพราะความงามย่อมคงอยู่บนราก
 ฐานของสุนทรียศาสตร์ รสนิยมของคนเรามีสูงต่ำไม่อยู่ในระดับเดียวกันเลย ถ้าจะ
 พิจารณาศิลปะไทยกันให้ละเอียดลออแล้วจะเห็นได้ว่า เป็นศิลปะไม่รุนแรง โดดโผน มีแต่
 ความละเมียดละไมลึกซึ้ง ไพเราะจับใจ ไม่เร้าใจฉาบฉวย ความลึกซึ้งกินใจนี้เองคือ
 ความสูงของศิลปะและเป็นการงามอันเป็นอมต ชักนำให้มนุษย์เข้าถึงความงามความ
 สุขสดชื่น ส่วนศิลปะของจีนโบราณ การแสดงศิลปะของเขาออกมาติดกับทางตะวันตก ไม่
 ต้องการบรรยายเรื่องราวความเป็นไปของมนุษย์ แต่ชอบแนะให้เราเข้าใจความงามของ
 ธรรมชาติล้วน ๆ อันสงบร่มเย็น สามารถที่จะดึงดูดอารมณ์ผู้ดูให้เข้าไปสู่โลกแห่งความฝัน โลก
 อันน่ามหัศจรรย์ ในงานสถาปัตยกรรมไทยจะให้ความสง่าความสวยงามอันลึกซึ้งในตัวของ
 มันเอง เช่นพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร สถาปนิกได้สร้างอย่างสง่างาม ศิลปะตกแต่งของ
 สถาปัตยกรรมนั้นวัตถุก็พอดีพอดีไม่มากหรือน้อยเกินไป ความพอดีนี้เองเป็นความงาม
 อันสูงสุด ความงามความสง่าเหล่านั้นจะกดตัวเราให้ค่อยลงไป กิจกรรมารยาทของเราจะถูก
 อบรมให้เรียบร้อยไปในตัว เราจะเดินเข้าไปด้วยความเคารพหรือความเกรงขามมากกว่าที่
 จะเดินสบาย ๆ ไปตามท้องถนน เมื่อเรามองดูงานประติมากรรม เช่นพระพุทธรูป เราก็ก
 อาจโน้มใจไปถึงบุคคลอันอ่อนโยนเต็มไปด้วยความเมตตาปราณีแก่สัตว์โลก มองเห็นพระ-

ธรรมคำสอนของพระองค์ไปหมดพร้อมกัน สิ่งนี้แหละคือจุดหมายสูงสุดของศิลปิน เรื่องรสนิยมในศิลปินนั้นไม่ใช่เป็นของง่ายนัก แต่ก็อย่าเกินไปถ้าเราจะพยายาม

ลักษณะของการที่เราจะสังเกตศิลปกรรมนั้นมีอยู่ 5 ลักษณะใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ

1. ศิลปกรรมประเภทอุดมคตินิยม (Idealistic) มักจะเขียนหรือปั้น ให้วามเกินกว่าธรรมชาติ เช่น พระพุทธรูป รูปเทพเจ้าต่าง ๆ หรือการแต่งกายของคนชั้นสูงในสมัยโบราณมีลักษณะเหมือนเทวดา แม้แต่พระพุทธรูปปางลีลาในสมัยสุโขทัยก็มีลักษณะเหมือนผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย เพราะพระพุทธรเจ้ามีความงามเกินกว่าธรรมชาติ ศิลปินจะต้องทำให้เลิศจนกว่ามนุษย์เพื่อให้ดูเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์

2. ประเภทเป็นไปตามธรรมชาติ (Realistic or Naturalistic) เช่น ภาพวาดต่าง ๆ เขียนจริงในธรรมชาติของศิลปินนึกว่าเป็นจริง

3. Impressionistic เขียนภาพแสดงออกมาในเรื่องเกี่ยวกับเวลา เกิดขึ้นในตอนต้นของศตวรรษที่ 19 ของยุโรป ศิลปินจะเขียนภาพจากธรรมชาติโดยเอาผ้าใบไปเขียนจากธรรมชาติจริง ๆ เขียนจากสิ่งที่ศิลปินเห็นอย่างไรก็เขียนไปอย่างนั้น เช่นภาพท้องทุ่งเวลาเช้า สีของท้องทุ่งนาเมื่อต่างเวลากันนั้น สีในธรรมชาติจริง ๆ ก็จะไม่เหมือนกันด้วย

4. Expressionistic ศิลปินจะไม่คำนึงว่าเห็นจริงหรือไม่อย่างไร ใช้อารมณ์ระบายออกมา บางครั้งแสดงปฏิกิริยาต่อต้านสังคมออกมาในผลงานศิลปะ ศิลปินจะพยายามระบายอารมณ์ของตนเองออกมาเท่าที่ตนเองรู้สึก ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ลวดลาย เส้นฉวัดเฉวียนมาก

5. Abstract หรือ Non-Figurative ศิลปกรรมประเภทนี้ศิลปินจะไม่สนใจว่าหน้าตาเป็นอย่างไร นำสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติมาจัดใหม่ มุ่งเฉพาะเรื่ององค์ประกอบของเส้น ของสี ของรูปทรง เท่านั้น เวลาดูภาพแอบสแตรค (Abstract) อย่าไปถามว่าเรื่องอะไร เพราะมีแต่เรื่องขององค์ประกอบต่าง ๆ เท่านั้น

อนึ่งการตั้งชื่อรูปภาพ ศิลปินก่อนจะเขียนภาพนั้นเขาคงชื่อเอาไว้ล่วงหน้าก่อนแล้วนั้นไม่เป็นความจริง การที่ตั้งชื่อก็เพื่อเหตุผลในการให้ความสะดวกของผู้ดู ศิลปินใช้ชื่อเป็นสื่อเท่านั้นเอง

ศิลปและวัฒนธรรม

(Art and Culture)

ศิลป์ ตามความหมายจากหนังสือศิลปสงเคราะห์ อธิบายไว้ว่า “งานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์นั้น นอกจากจะต้องใช้ความพยายามด้วยมือและด้วยความคิดแล้วยังต้องมีการพวยพุ่งแห่งพุทธิปัญญาและจิตออกมาด้วย” ศิลปเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันวัฒนธรรมที่ว่าด้วยการพักผ่อนหย่อนใจ ยิ่งมนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมนี้มีเวลาว่างสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจมาก ศิลปก็มีโอกาสที่จะปรากฏหรือแสดงให้เห็นออกมาได้มาก

วัฒนธรรม หมายถึง “วิธีหรือทางดำเนินแห่งชีวิตของชุมชนมนุษย์หนึ่ง ซึ่งอยู่ร่วมกันในที่หนึ่ง หรือประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ”¹ ตามแนววิชามนุษยวิทยา² คำนิยามของวัฒนธรรมได้แก่

1. พฤติกรรมของสังคม ได้แก่ กิริยาอาการและท่าทีที่มนุษย์ในสังคมแสดงออกมาเป็นนิสัยความเคยชินเมื่อจะทำอะไรประพฤติดังไร ก็มีกิริยาอาการแสดงออกอย่างเดียวกัน รวมทั้งรู้จักใช้สิ่งซึ่งสร้างหรือทำขึ้นได้ด้วย
2. วาจาและท่าทางเมื่อพูด
3. กิจกรรมคือการประกอบการเล่นหรือการกระทำใด ๆ
4. ผลเกิดจากกิจกรรม อันเป็นผลิตรกรรมของมนุษย์ เช่น บ้านเรือน เรือกสวน ไร่นา เครื่องใช้ไม้สอย และอื่น ๆ

ความหมายที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2485 มาตรา 6 ความโดยสังเขป คือ “ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการแต่งกาย จรรยาและมารยาทในที่สาธารณะ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติตนและต่อบ้านเรือนในการประพฤติ

¹ พระยานุมาราชชน “เรื่องวัฒนธรรม” ของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ หน้า 11

² เสฐียรโกเศศ “วัฒนธรรมเบื้องต้น” ของราชบัณฑิตสถาน หน้า 26

อันเป็นทางนำมาซึ่งเกียรติของชาติไทยและพระพุทธศาสนา ความมีสมรรถภาพและมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานในอาชีพ ความเจริญแห่งจิตใจ ศีลธรรม วรรณกรรม ศิลปกรรม และความนิยมไทย” วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะเฉพาะของตนเองปรากฏอยู่ เช่น ลักษณะไทย เป็นลักษณะที่ชวนตาไม่ขัดเขิน นุ่มนวลชวนมอง จะฟังเสียงกุ่มกุ่มรินห้วยเสียงดนตรีที่ไพเราะน่าฟัง ลักษณะไทย เป็นลักษณะชวนให้เอ็นดูเอ็นใจ เป็นเสน่ห์ชวนใจผู้ที่พบเห็นหรือผู้ที่อยู่ใกล้ให้รักใคร่เอ็นดู สบายตาสบายใจ และเคารพยำเกรง

กิจกรรมารยาทไทย มีความสำคัญในการเชิดชู “ลักษณะไทย” ให้เด่น ให้สูง อันควรแก่การเคารพยกย่อง เพราะเป็นลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร เป็นลักษณะของความงามที่ละมุนละไม เป็นลักษณะของความเหมาะสมอันต้องด้วยกาลเทศะ เป็นลักษณะของความสง่าที่ผูกใจผู้ได้พบเห็น ฉะนั้นผู้มีลักษณะไทย ไม่ว่าจะอยู่ ณ ที่ใดในโลกย่อมคงความงดงาม ความเด่น และความมีเอกลักษณ์เฉพาะให้ปรากฏเห็น ณ ที่นั้น

วัฒนธรรมนั้น จะให้หมายถึงระเบียบวิธีการประพฤติปฏิบัติอย่างไร หรือจะให้ถือตามประกาศของทางราชการที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนดไว้ตั้งแต่ครั้งนั้นหรือไม่ คำว่า Culture ของฝรั่งอันเป็นที่มาของคำว่าวัฒนธรรมนั้น ตามความเข้าใจหรือผู้มีการศึกษา ก็จะหมายถึงความรอบรู้และคุ้นเคยกับสิ่งที่นิยมยกย่องกันว่าเป็นของสูงของประณีต เช่น ศิลปวรรณคดี หรือแบบอย่างวิธีการที่ยึดถือกันในกลุ่มของชนชั้นสูง สิ่งเหล่านั้นได้กลายมาเป็น Culture หรือวัฒนธรรม เพราะสังคมชั้นสูงยกย่องสืบต่อกันมา มิใช่เป็นเพราะราชการประกาศใช้ในพระราชบัญญัติและกฤษฎีกาเลย เราจะจัดเป็นวัฒนธรรมในความหมายนี้ได้หรือไม่ที่จะปลูกฝังในการศึกษาและถ้าใช้ได้จะคัดเลือกกันอย่างไร จึงจะได้เรื่องราวที่พอเหมาะกะทัดรัด

เนื่องจากสิ่งที่เป็นวัฒนธรรม ตามความหมายนี้มักจะต้องเป็นของเก่าของสูง บางครั้งก็มีน้อยและหายาก คนที่จะเข้าใจถึงและสนใจได้มีอยู่ไม่มาก ยิ่งกว่านั้น วัฒนธรรมอันหมายถึง “Culture” ในทางวิชาการ ฝรั่งมักจะเอ่ยถึงกันในตำรา และบทความ เอกสารสมัยนี้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาการเมืองการศึกษาศิลปก็ได้มุ่งหมายถึงเฉพาะ “ของดีของสูง” ดังที่กล่าวมาแล้วแต่ตอนต้น หากหมายถึง “แบบอย่างวิถีชีวิตของคนที่อยู่ร่วม

กันเป็นสังคม” ในความหมายนี้หากสังคมไทยจะรวมคนไทยทั้งในเมืองและชนบท วัฒนธรรมไทยก็จะต้องรวมแบบอย่างวิถีชีวิตของคนเมืองและคนชนบทเข้าด้วยกัน และเนื่องจากสังคมไทยส่วนใหญ่ยังเป็นชนบท ส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยก็ต้องเป็นแบบอย่างวิถีชีวิตของคนชนบทด้วย ถ้าคิดตามความหมายนี้ก็ต้องกล่าวถึงไม่ใช่แต่โซนของกรมศิลปากรเท่านั้นเป็นวัฒนธรรม ละครุชาติรี หรือลิกะชาวบ้าน ก็เป็นวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน การเล่นเกมปลาดีก็ก็เป็นวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน ถึงแม้จะไม่ใช่แบบอย่างวิถีชีวิตของคนไทยชั้นสูงที่นิยมเล่นไพ่บริจติกอล์ฟและโบลิ่ง

ฉะนั้นวัฒนธรรมที่หมายถึงแบบอย่างวิถีชีวิตนั้น อาจจะตรงกับส่วนที่เป็น “ของดีของสูง” แต่อาจไม่ชัดเจนเป็น “ลักษณะที่แสดงความจริงใจออกงามความเป็นระเบียบเรียบร้อยความกลมเกลียวก้าวหน้า และศีลธรรมอันดีงาม” ตามที่พระราชบัญญัติและตำราเรียนวิชาสังคมศึกษาระบไว้เสมอไป

คุณค่าทางวัฒนธรรมนั้น¹ บางครั้งไม่หมายถึงตัววัตถุสิ่งของหรือศิลป วรรณคดีเท่านั้น แต่หมายถึงลักษณะนิสัยและความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมนั้นก็ได้ เช่น ความมีใจกว้าง มีขันติ ไม่ถือโทษ ไม่แค้นเคืองจริงจังกับเหตุการณ์ที่เรามักจะถือกันว่าเป็นลักษณะนิสัยของคนไทยทั่ว ๆ ไป

การปลูกฝังคุณค่าทางวัฒนธรรมจะต้องมีการศึกษาฝึกฝน เช่นเรื่องรสนิยมในทางวัฒนธรรมจะต้องหมั่นพูดคำเหล่านี้ให้เคยชิน คือ เสียใจ, ขอโทษ, ขอบใจ, สวัสดี ในด้านการแต่งกายต้องควยกาลเทศะ โดยเรียบร้อย สะอาด เสริมสร้างบุคลิกภาพแห่งตนมิใช่เพื่อให้เด่น หรือดัง และให้มีรสนิยมในวรรณคดีและอ่านหนังสือที่ดี เช่น เสภา ขุนช้างขุนแผน สามก๊ก จออยู่เหมิง นิยายแต่งโดยดอกไม้สด บทอุปรากรต่าง ๆ เวตาลสังกรามและสันติภาพ (แปลโดยหลวงยกอาวธ) หนังสือสมบัติผู้ดี หนังสือทิโตะประเทศ หนังสือไกลบ้าน ฯลฯ เกี่ยวกับรสนิยมในทางดนตรี เข้าใจในการฟังดนตรีไทย และถ้าเล่นได้ด้วยก็จะดี ศึกษาดนตรีประเภทโหม่งมโหรี และกลาสสิก โดยหัดฟังจากแผ่นเสียง

¹ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ “คำบรรยายเรื่องมารยาทและวัฒนธรรมของครู” 7 ตุลาคม 2514 ณ หอประชุมวิทยาลัยข้าราชการศึกษาประสานมิตร

มีรสนิยมต่อละครทุกประเภท อย่างน้อยที่สุดไปดูเขาเล่น เขาว่า เขาร้อง และการออกแบบท่าฉาก ส่งเสริมการเล่นทุกประเภทที่แสดงออกในการเสริมสร้างปัญญาและบุคลิกภาพ ศึกษาหาความรู้ในเรื่องของศิลปอันยิ่งใหญ่ของโลก เช่น ของชาวไอยคุปต์ อินเดีย กรีก ภาพเขียนสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาเป็นต้น

จากความเห็นของนักวิชาการและคนทั่ว ๆ ไปกล่าวว่า วัฒนธรรมไทยได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่ในด้านศิลปและปรัชญามาจากอินเดีย อันได้แก่พระพุทธศาสนา กฎหมาย และนาฏศิลป์ เป็นต้น และได้รับอิทธิพลความนึกคิดบางอย่างมาจากจีน เช่น ความคิดในเรื่องความซื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์

วัฒนธรรมไทยดั้งเดิมหนักใหญ่สืบเนื่องมาแต่สองสถาบันคือ วังและวัด ในทางอาณาจักร องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระบรมราชูปถัมภ์แห่งศิลปวัฒนธรรมทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นนาฏดุริยางค์ ประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม หรือวรรณกรรม จนถือเป็นมติดังนี้ว่า

“ของสิ่งใดเจ้าว่างามต้องตามเจ้า ใครเลยเล่าจะไม่งามตามเสด็จ”

สังคมไทยในอดีตประกอบด้วยสถาบันที่สำคัญสองหน่วย คือหมู่บ้านและวัด ประจำหมู่บ้าน บ้านนั้นเป็นสถานที่สำหรับอยู่อาศัยและประกอบกิจกรรมส่วนครอบครัวเท่านั้น ส่วนวัดประจำหมู่บ้านมีบทบาทมาก เพราะต้องทำหน้าที่หลาย ๆ อย่าง คือ เป็นโรงเรียน โรงพยาบาล โรงเรียน เสริมสถานเริงรมย์ เหมือนโรงแรม เป็นศูนย์เยาวชนสำหรับเด็ก เป็นพิพิธภัณฑสถานและเหมือนคลังพัสดุ แต่แล้ววัดและบ้านเริ่มห่างกัน เมื่อความเจริญทางด้านตะวันตกแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทย เมื่อคนห่างจากวัดและพระก็ยอมเหินห่างจากพระพระธรรมเป็นธรรมดา ไม่ประพฤติปฏิบัติธรรมไม่สร้างสรรค์งานศิลปเพื่อศาสนา ไม่ได้รับผลคือสันติสุขจากพระธรรม คนก็ไปยึดหลักอื่น ๆ เป็นปรัชญาชีวิต หลักที่คนหันไปยึดก็คือวัตถุนิยมไม่เชื่อบุญไม่เชื่อบาป ถือว่าเกิดชาติเดียวควรหาความสุขทางเนื้อหนังเต็มที กิน ดื่ม เสพกาม ร้องรำทำเพลงไปวัน ๆ แล้วก็ตายไป บูชาเงินเป็นพระเจ้า ยอมขายทุกสิ่งทุกอย่าง ขายชื่อเสียง ขายเกียรติ ขายหน้า ขายตัว ขายทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อเงินเพื่อกาม เช้าลักษณะขายหน้าเอาตัวรอด ขอให้ได้มาเป็นใช้ได้ วิธีการไม่สำคัญ

ปัจจุบันนี้ความรู้สึกเป็นชาติของเราต่างหากที่ควรที่จะพัฒนาในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งกำลังหลงระเหิดไปกับรสนิยมต่างประเทศ เพราะไม่มีใครช่วยปลุกฝังหรือกระตุ้นเตือนเขาว่าความเป็นชาติไทยสำคัญอย่างไร ถ้าหากคนรุ่นเก่าต้องการให้คนรุ่นใหม่มีความสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย จำเป็นที่จะต้องพิจารณาศึกษาให้ถ่องแท้ที่สุดเท่าที่จะทำได้ว่า แก่นของวัฒนธรรมไทยนั้นคืออะไรและอะไรเป็นแต่เพียงส่วนปลีกย่อย

ในเรื่องของศิลปถ้าเราปล่อยกันไม่ใช้ ความพยายามจริงจังที่จะให้เกิดความเข้าใจ ความนิยม ความรักหวงแหน คนไทยรุ่นหน้า ๆ จะฟังดนตรีไทยไม่เป็น จูฬครไทยไม่เป็น และเห็นวัดวาอารามงดงามอย่างไรก็ไม่เข้าใจ ของหยาบของประณีตเหมือนกันหมดแล้วเราก็ส่งเสริมเรื่องการเรียนของฝรั่งกันให้มาก ๆ ถ้าเราทำอย่างนั้นแล้วก็ไม่แน่ว่าจะรักษาตัวให้มีวัฒนธรรมไทยอยู่ได้หรือไม่

ความซึบซาบศิลปไทย “Assimilate” จะพัฒนาไปสู่ยุคใหม่ได้อย่างไม่เคอะเขิน ก็คือการกลับไปสู่รากเดิมเพื่อให้รู้แน่ชัดแล้วจึงจะพัฒนาจากรากนั้นต่อไปอย่างมั่นคง จากสุโขทัยไปสู่อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ถ้าเช่นนั้นศิลปไทยก็จะมีชีวิตคล้อย การพัฒนาศิลปเป็นส่วนสำคัญยิ่งประการหนึ่งของการพัฒนา “ความเป็นไทย” เพราะศิลปเป็นพลังสำคัญที่จะจรรโลงศาสนา วัฒนธรรม และช่วยกล่อมเกลาจิตใจของมนุษย์ให้สัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับชาติของตน พระพุทธศาสนาจะไม่สามารถสืบอายุต่อมาในประเทศของเราได้นานถึงเพียงนี้ ถ้าปราศจากพระพุทธรูปและวัดวาอาราม เช่นเดียวกับวัฒนธรรมไทย ถ้าเราไม่มีบรรพบุรุษของเราได้บันทึกเอาไว้ในจิตรกรรม ปฐมกรรม และวรรณคดีแล้ว ก็ต้องไม่เหลือกฎเกณฑ์ไว้เป็นมรดกแก่ลูกหลาน การพัฒนาศิลปนี้ สถาปนิก ศิลปิน และผู้เชี่ยวชาญฝ่ายศิลป จะต้องร่วมมืออย่างเต็มที่ เพื่อให้ผลงานดำเนินไปอย่างถูกต้อง ศิลปินปัจจุบันแม้แต่ขัดแย้งกันโดยเปล่าประโยชน์ พวกหัวเก่าก็ไม่ยอมเห็นคุณค่าของศิลปสมัยใหม่เสียเลย ส่วนพวกใหม่ก็เหยียดหยามของเก่าว่าล้าสมัยกลับไปเลียนแบบปिकासโซ (Picasso) มอนเดเรียน (Mondrian) ที่เห็นได้จากนิตยสารศิลปต่างประเทศกันอย่างครึกโครม ทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ยังไม่เข้าใจศิลปดี ศิลปของชาติจะเป็นตัวของตัวเองได้ก็ต่อเมื่อมีอดีตต่อเนื่องกับปัจจุบัน มิใช่แยกกันอยู่และมัววิตรอนกันมิให้แต่ละฝ่ายได้พัฒนาปรับปรุง

ศิลปะเป็นความพอใจที่จำเป็นแต่ก็เป็นสิ่งที่ให้ความพอใจ ซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่ ยินดีที่จะรับถึงแม้ว่าตนเองจะไม่สามารถเป็นผู้สร้างศิลปะก็ตาม ความพอใจเช่นนี้เป็นสิ่งที่ จำเป็นในความหมายที่ว่ามนุษย์อยากใช้เวลาว่างยามตื่นให้คุ้มค่าและสิ่งที่มนุษย์ประคิษฐ์ขึ้น มา เพื่อให้เวลาวางนั้นผ่านไปอย่างคุ้มค่าเป็นความพอใจแก่ประสาทสัมผัสทั้งห้าได้โดย ตรง สิ่งนั้นคือศิลปะและวัฒนธรรม.

สุนทรียศาสตร์ (Aesthetic)

สุนทรียศาสตร์ อันเป็นศัพท์เทคนิคในวงการศิลปะ ความจริงคำนี้อังกฤษก็ยืมมาจากกรีกโบราณ แปลความหมายกว้าง ๆ ว่า ศาสตร์ที่เกี่ยวกับความงาม จะเป็นความงามทางด้านไหนก็ได้ทั้งสิ้น รวมทั้งความงามในศิลปะ 5 แขนง ที่เรียกว่าเบญจศิลป์

สุนทรียศาสตร์จึงเป็นศาสตร์อันลึกซึ้ง เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาในจิตใจของมนุษย์โดยเฉพาะที่เราจำเป็นต้องเรียนต้องศึกษา ถ้าเราอยากเป็นอารยชนผู้เจริญและถ้าเราอยาก จะปรับปรุง ตนเองให้ เป็นผู้ มีรสนิยมสูง เพื่อประโยชน์ ในการ เข้าสมาคม กับ เหล่า ปัญญาชนหรือเพื่อประโยชน์ความผาสุกในจิตใจของเราเอง การหาทางเข้าถึงงานศิลปะทุกประเภทจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ศิลปจึงเป็นทางสายเดียวไม่มีทางอื่นเลือก ประโยชน์ของศิลปเป็นประโยชน์โดยเฉพาะเกี่ยวกับทางใจ เป็นอาหารของจิตใจ เราได้รับรสของสุนทรียะในศิลปในอันที่จะทำให้จิตใจเบิกบานด้วยการฟังเพลงไพเราะ อ่านวรรณกรรมสูง ๆ ภูเขาเขียน รูปปั้น ตลอดจนสถาปัตยกรรมอันสวยงาม นั้นแหละคือความสูงส่งของสุนทรียศาสตร์

สุนทรียศาสตร์มีทั้งง่ายและยาก ความยากของสุนทรียศาสตร์นั้นก็ตรงที่เกี่ยวพันกับศิลปกรรมชั้นสูง การยกระดับพื้นฐานของสุนทรียะในจิตใจมนุษย์ให้สูงขึ้นนั้น เป็นงานลำบากอย่างยิ่ง ไม่มีจุดหมายปลายทางที่สิ้นสุดลงได้ง่าย ตรรกะที่ศิลปยังวิวัฒนาการตนเองเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ อารมณ์ในสุนทรียะของอารยชนผู้เจริญจะต้องปรับปรุงอยู่เสมอ มิฉะนั้นการอยู่ร่วมกันในสังคมมนุษย์จะไม่มีรสชาติอะไรเปลี่ยนแปลงขึ้นเลย¹

การฝึกฝนในเรื่องสุนทรียะไม่ใช่ของง่ายนัก เนื่องจากสุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา โดยอยู่ในแขนงอภิปรัชญา (Metaphysic) คือ ปรัชญาที่ว่าด้วย

¹ Bernard Berenson, *Aesthetics and History* New York : Doubleday & Company, Inc, 1953 p. 67

ศาสตร์ชั้นสูงอันอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์ใด ๆ ทั้งสิ้น จัดว่าเป็นวิสัยของธรรมชาติโดยเฉพาะ เพราะเราไม่อาจจะตอบได้ว่าทำไมเราจึงต้องชอบความงาม เช่นเดียวกับเราที่ตอบไม่ได้ว่าทำไมเราจึงต้องดีใจหรือเสียใจหรือกลัว เป็นต้น

โลกแห่งสุนทรียภาพ ไม่เป็นเพียง ที่มาของคุณสมบัติ ที่สิ่งต่าง ๆ มีร่วมกันเท่านั้น แต่ยังเป็นที่ยกมาถึงอุดมคติจริง ๆ ของสิ่งเหล่านั้นอีกด้วย คือ ศิลปกรรมทั้งหลายเช่น ภาพวาด ดนตรี บทกลอน พรหมถก เครื่องแก้ว เครื่องเรือน และโบราณวัตถุที่เขานิยมชื้อกันนั้น มีลักษณะอะไรร่วมกัน ที่ทำให้เราชอบและทำให้เราเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มีสุนทรีย์และเป็นศิลปะ เพราะมันหายากหรือ? คงไม่ใช่แน่ เพราะมีบางสิ่งบางอย่างที่หายากแต่ไม่มีค่าอะไร หรือเพราะว่าความเก่าแก่ เช่นก้อนหินก็เก่าแก่แต่ไม่เห็นมีค่าอะไร เพลโต (Plato) บอกว่ามีสิ่ง ๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของสิ่งเหล่านั้น และทำให้สิ่งเหล่านั้นมีค่า สิ่งนี้คือ สุนทรียภาพ

สุนทรียภาพ เป็นที่มาของค่าของศิลปกรรม และเป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นความงาม ความไพเราะของสิ่งเหล่านั้น ศิลปกรรมแสดงออกซึ่งความงามและต้นตอของความนี้ก็คือ “แบบ” แห่งสุนทรียภาพ ศิลปย่อมอาศัยสื่อของสัญลักษณ์เป็นตัวแทนระบายนารมณ์ความรู้สึกออกมา สัญลักษณ์เหล่านั้นมันก็มาจากการจัดเจนที่เราเผชิญอยู่ต่อหน้าทุกวันนี้แหละ เช่นสีเขียวจะมุ่งให้เราารู้สึกถึงความสดชื่น เบิกบาน ความมีชีวิตกระชุ่มกระชวย เมื่อเราเห็นสีเขียวมักจะเตือนใจให้เราระลึกถึงสิ่งจำเจที่เคยเห็นมา ความรู้สึกเหล่านั้นเป็นสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากความจัดเจนต่อสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเราเอง มันจะเตือนอารมณ์ให้เราระลึกถึงภาพอันฝังแน่นในความทรงจำนั้นขึ้นมาทำให้จิตใจเป็นสุขยิ่งนัก เสียงดนตรีอันแผดเร่าร้อน และรุนแรงนั้น ก็คล้ายคลึงกับเสียงของวัตถุที่กระทบกันหนัก ๆ หรือเสียงของคนทะเลาะวิวาทขว้างขว้างของเข้าหากัน เมื่อเราได้ยินเสียงสัญลักษณ์เช่นนั้น ทำให้เรานึกถึงการต่อสู้และความซัดมุนุ่นวายอันไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ หรือบางครั้งเมื่อเราได้ไปยืนอยู่เบื้องหน้าพระอุโบสถวัดสุทัศน์ เราจะแหงนหน้าขึ้นมองดูความสูงตระหง่าน ความมีระเบียบเป็นแถวเป็นแนวของเสาอันมหึมาที่รองรับหลังคาอันใหญ่โตมโหฬารนั้น มันจะเตือนให้เราระลึกถึงหน้าผาอันชันสูงตระหง่านน่าเกรงขาม นึกถึงความมีระเบียบ ความ

ปราณีตลึกลับซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในแนวของเสาที่เรียงรายเหล่านั้น สัญญลักษณ์เหล่านี้คืออารมณ์ของศิลปะ แต่ศิลปะมิได้ให้เพียงอารมณ์อย่างเดียว ศิลปะให้ความลึกลับที่แอบแฝงอยู่อย่างเอนกนานัปการ

อาจจะมีผู้ค้านว่า สิ่งทีคนหนึ่งเห็นว่างามนั้นคนอื่นอาจจะไม่เห็นเช่นนั้นก็ได้ สิ่งทีคนหนึ่งชอบ คนอีกสมัยหนึ่งอาจจะไม่ชอบก็ได้ คำตอบก็คือ “ถ้าสิ่งหนึ่งสิ่งใดงามจริงๆ แล้ว ความงามต้องอยู่ในสิ่งนั้นแน่” ถึงแม้ว่าบางคนอาจไม่เห็น การทีคนหนึ่งเห็นว่าสิ่งหนึ่งงาม อีกคนว่าไม่งามนั้น คนหนึ่งในสองคนนั้นต้องผิดและอีกคนหนึ่งต้องถูก นี่หมายความว่าคนบางคนตาบอดในเรื่องความงาม เช่นบางคนเห็นว่าดนตรีของบาร์คเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ และบางคนอาจเห็นผิดที่ว่าสิ่งหนึ่งงามทั้ง ๆ ทีสิ่งนั้นไม่ได้มีความงามอยู่เลย เช่น บางคนคิดว่ารูปผู้หญิงอยู่ในชุดอาบนํ้าตามปกหนังสือพิมพ์ว่าเป็นสุนทรียภาพ ผู้ทีสามารถมองเห็นความงามในที่ทีมีความงามคือผู้ทีมีรสนิยมดี และเรื่องของรสนิยมก็เหมือนกับความสามารถอย่างอื่นคือ เป็นสิ่งที่เกิดจากการปลูกฝังและฝึกฝน ทีต้องเป็นเช่นนั้น เพราะรสนิยมทีเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติและสัญชาตญาณนั้นมักจะต่ำ เพลโต (Plato) ถือว่า รสนิยมสูงมิได้เกิดโดยอัตโนมัติหรือโดยความบังเอิญ หากจะต้องเกิดจากการศึกษาอบรมมาทีละขั้น ๆ

การทีจะพูดว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นสุนทรียะ หมายความว่าอะไร คือสิ่งทีอยู่ในภาวะของแบบแห่งสุนทรียภาพ หรืออาจกล่าวได้ว่าแบบแห่งสุนทรียภาพได้ปรากฏให้เป็นที่ประจักษ์ในสิ่งเหล่านั้น และการแสดงตัวของแบบแห่งสุนทรียภาพในสิ่งต่าง ๆ เป็นสาเหตุทีทำให้สิ่งเหล่านั้นได้ชื่อว่าเป็นสิ่งสุนทรียภาพและความงาม และรูปแบบยังเป็นเป้าหมายสูงสุดทีเราต้องการ

ศิลปะแตกต่างจากคนทั่ว ๆ ไปอย่างไร อาจจะแยกได้ 2 ประการ คือ

ประการแรก ศิลปินต้องมีมโนภาพแห่งความงาม

ประการที่สอง ศิลปินต้องเอาความงามทีคนเห็นมาแสดงให้ประจักษ์ โดยอาศัยสื่อสัญญลักษณ์ซึ่งอาจจะเป็น เสียง สี หิน เหล็ก ฟิล์ม หรือถ้อยคำ ถ้าเขาเป็นกวีสิ่งแรกเรียกว่าความบันเทิงใจหรือมโนภาพ สิ่งทีสองคือ ฝีมือและเทคนิค ฉะนั้นศิลปินคือผู้ที

เห็นความหมายของการผสมผสานของรูปและสีซึ่งคนธรรมดา มองไม่เห็น นักเขียนที่ยิ่งใหญ่ โดยเฉพาะกวีได้ดัดเอาภาพธรรมชาติ ๆ ที่ตาของเราเห็นอยู่ตาตื่นออกจากโลกแห่งธรรมชาติมาทำให้เราเห็น ภาพอันสดใสของความมหัศจรรย์และตื่นตาตื่นใจของโลกและของชีวิตที่แสนสิ้นของมนุษย์ได้ แต่การมีความบันเทิงใจแห่งความงามอย่างเดียวนั้นไม่พอ ความงามนี้ต้องได้รับการถ่ายทอดลงในสื่อที่เป็นรูปร่างจริง ๆ มิฉะนั้นจะมีแต่ศิลปินไม่มีศิลปกรรม ศิลปินไม่เคยพอใจกับงานของตนไม่ว่าเขาจะผลิตออกมาได้ง่าย ๆ หรือยากก็ตาม ทั้งนี้เพราะสื่อที่ใช้แสดงความงามให้ปรากฏนั้นไม่ว่าจะเป็นเสียง หรือกลิ่น หรือสี หรือเหล็กก็ตาม ล้วนเป็นสิ่งที่หนึ่งของโลกแห่งวัตถุ ซึ่งย่อมไม่สามารถพาเราเข้าไปสู่โลกแห่งมโนภาพได้ คือสื่อเหล่านั้นไม่สามารถจะแสดงออกซึ่งความงามอันแท้จริงได้เลย เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสื่อสำหรับแสดงออกเช่นนั้น ศิลปินก็ได้แต่เพียงพยายามทำให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการที่จะแสดงความงามให้คนเห็นให้ประจักษ์แก่ผู้อื่น ดังนั้นสุนทรียภาพจึงเป็น ทั้งจุดหมายและจุดตั้งต้น

ที่ว่าเป็นจุดหมายของศิลปิน เพราะเป็นมโนภาพและแรงบันดาลใจ ให้ศิลปินผลิตงาน และเป็นจุดหมายของศิลปกรรมอีกด้วย เพราะศิลปกรรมย่อมถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดง ซึ่งสุนทรียภาพให้ใกล้ความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่เนื้อหาของสื่อและฝีมือจะอำนวย นอกจากนั้นยังเป็นจุดหมายของผู้ชม คือความงามที่ปรากฏในศิลปกรรม เช่นภาพเขียนนั้นมุ่งใจให้ผู้ชมเกิดจินตนาการแห่งความงามที่สมบูรณ์กว่า และความงามที่สมบูรณ์นั้นไม่สามารถจะแสดงตัวออกมาได้เต็มที่ไม่ว่าในศิลปกรรมชนิดใด

การที่เข้าถึงศิลปได้จึงเป็นเรื่องที่ได้เปรียบหลายประการ คือ

1. เราจะได้รับรสความงาม อันเป็นอมตของศิลป ซึ่งเราไม่เคยเห็นในธรรมชาติมาก่อนเลย
2. ความงามของศิลปจะฝังแน่นอยู่ในความทรงจำชนิดไม่ลืมเลือนง่าย ๆ ระลึกถึงครั้งใดทำให้จิตเป็นสุขยิ่งนัก
3. ศิลปทำให้เราเห็นความงามร่วม ทำให้มนุษย์มีจิตใจผูกพันกันยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ คนที่มีอารมณ์ตรงกันทางรสนิยมนั้น ย่อมจะรักกันแน่นแฟ้นยิ่งกว่าสิ่งอื่น ๆ

4. วรรณคดีสูง ๆ หรือศิลปะสูง ๆ ที่เรากำลังนิยมชมชื่นอยู่นั้น มีจุดโน้มเอียงให้เราเข้าถึงคุณงามความดีบางอย่างซึ่งศิลปินได้ซ่อนเร้นอยู่ด้วยแล้ว เราก็ยังรับรสความลึกซึ้งของศิลปะเพิ่มขึ้น และพลอยปรับปรุงจิตใจให้ดียิ่งขึ้นคล้อยตามไปด้วย

ศิลปะเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ ที่ทุกคนควรจะชวนชววย และหาทางช่วยตัวเอง เราต้องพยายามปลูกฝังรสนิยมของเราให้ดีให้สูง ถ้าท่านดูศิลปะสูง ๆ โดยมีได้ปรับระดับรสนิยมให้สูงขึ้นถึงระดับนั้น ท่านจะไม่เห็นอะไรในนั้นเลยนอกจากความงามผิว ๆ เท่านั้น แต่ถ้าท่านได้ฝึกฝนรสนิยมมาบ้าง ท่านก็จะมีตาที่เห็นแวວความลึกซึ้งยิ่งกว่าที่ตาคนธรรมดาเห็น ยิ่งรสนิยมสูงขึ้นก็ยิ่งเห็นอะไรมากขึ้น นี่แหละคือสุนทรียะในศิลปะ.

ศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นหรือไม่

เราอยากบอกว่า ศิลปะทุกชนิดทุกระดับ เป็นกิจการที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา (Human Activities) เพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์และจิตใจ หรือมนุษย์เราช่วยกันสร้างสรรค์งาน เพื่อตอบสนองความสุขทางกาย เช่นช่วยกันสร้างสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ฉะนั้นศิลปะจึงมีส่วนช่วยส่งเสริมความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต

ฉะนั้น ในชีวิตประจำวัน ของเราจึงมีความเกี่ยวพันกับ งานศิลปะ จนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ถ้าพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัวเราขณะนี้ เช่นที่พักอาศัยของใช้ การตกแต่งภายในบ้าน การแต่งกาย ตลอดจนเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนเป็นผลงานที่ศิลปะมีบทบาทเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น ซึ่งถ้าเรามองผ่านคุณค่านี้ไปก็จะเป็นที่น่าเสียดายมาก เพราะเท่ากับเราไม่เห็นความสำคัญของสิ่งที่จำเป็นและมีคุณค่าต่อชีวิตไปเสีย คราบโคลที่ศิลปินยังคอยอาศัยผู้ซื้อผลงานของตน ความพอใจของผู้เสพย์งานศิลปะจะเป็น ส่วนกำหนดอย่างมากว่า งานศิลปะจะมีการสร้าง และสะสมรักษาให้ปรากฏได้มากและนานเท่าใด ในเรื่องศิลปะเรามักจะไม่ใช้ความพยายามจริงจังที่จะให้เกิดความเข้าใจ ความนิยม ความรักหวงแหน เพราะว่าศิลปะเป็นสิ่งละเอียดอ่อนปราณีต การที่คนเราเข้าถึงศิลปะเสียแล้วจะรับอะไรก็ง่าย แต่ถ้าปัจจุบันนี้เราส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องของฝรั่งกันให้มาก ๆ แล้วก็ไม่แน่ว่าจะรักษาตัวให้มีวัฒนธรรมไทยอยู่ได้หรือไม่ เช่น เรื่องทรงผม เรื่องสะเก็ดเราก็กะโหลกอยู่ เพราะเราไม่เข้าใจว่าแค่นั้นจึงจะงาม เช่นเรื่องทรงผมผู้ชายนิยมไว้ผมทรงรอกหรือให้ยาวมาถึงไหล่ ถ้าเราดูจากดารานาฏศิลป์ฝรั่งทั้งหลายจะรู้สึกว่ามีรูปหล่อ ทั้งนี้เพราะเนื่องจากลักษณะโครงสร้างทางกระดูกศีรษะและผมของเขาอ่อนนุ่มเหมือนเส้นไหม หรือถ้าจะศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ เราจะพบว่าฝรั่งไว้ผมยาวมาตลอดเวลา เพิ่งจะมาไว้ผมสั้นเมื่อคนสองรุ่น คือประมาณศตวรรษที่ 19-20 เท่านั้น

แล้วก็กลับไปไฉ่ผมยวอีกเพราะประเทศเขาอากาศหนาวจึงต้องเอาไฉ่ผมยว แต่การที่คนไทยได้ไฉ่ผมยวเหมือนฝรั่งบ้างนั้นเหมาะเป็นเพียงบางคนที่ผมนิ่มและหยักศก แต่พวกที่รูปหน้าแบนเหมือนชาละเปาผมแข็งชี้ราวกับแปรงสีฟัน มองดูแล้วเหมือนคนสกปรกหาความสง่างามไม่ได้ ถ้าอยากจะได้ไฉ่ผมยวก็ควรสระ ขนขึ้นริบและขนขึ้นหวี หรือเมื่อสมัยที่ผู้หญิงนิยมกระโปรงสั้น บางคนใส่แล้วดูสวยงามเพราะเธอมีขางามนั่นเอง แต่บางคนอ้วนขาเหมือนกับขาหมู นุ่งกระโปรงสั้นนั้นสวยหรือ การที่จะรับแฟชั่นของเขามานั้นเราควรจะได้มีเกณฑ์ในการพิจารณาบ้าง

ขณะนั้นชุมทางแฟชั่นกำลังนิยมใส่ชอกแพ้นท์กัน และผู้หญิงที่ฝรั่งเศสไม่นิยมใส่เสื้อชั้นใน ใส่เสื้อนอกบาง ๆ ตัวเดียวเท่านั้น เพื่อนที่อยู่ฝรั่งเศสเขียนจดหมายมาเล่าให้ฟังว่าสงสารผู้ชายที่เมืองไทย จังเลยไม่ทราบว่าคุณหญิงไทยเราจะร่วมกับ ชุมทางแฟชั่น นี้หรือไม่ ศิลปะของการแต่งตัว การรับแฟชั่นของตะวันตกเขามานั้นเราจะต้องมีเกณฑ์และทำให้ดี ถ้าเราทำได้ดีก็จะลดความรำคาญของคนที่ไม่เคยชินกับแฟชั่นสมัยใหม่นี้ไปได้บ้าง

การที่บุคคลจะมีความรู้ทางศิลปะและนำมาใช้ได้ถูกต้องกับชีวิตประจำวันนั้น จำเป็นจะต้องมี Emotional Appreciation ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจ อันเป็นผลจากการรับรู้และความรู้สึกจากคุณค่าที่ได้เห็นจากความงามของงานศิลปะ นอกจากนั้น จำเป็นจะต้องมี Intellectual Appreciation ด้วย คือมีสติปัญญาที่จะเข้าใจในหลักเกณฑ์และหลักการทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Principles and Artistic techniques) และสามารถเข้าใจถึงแนวความคิด หรือแนวปรัชญาของศิลปินที่สร้างงานศิลปะนั้น ๆ ด้วย เพราะสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) นั้น อยู่ในลัทธิปรัชญาอันเป็นแม่บทคือ Axiology ที่พิจารณาถึงความดี ความงาม และความเป็นจริงนั้นคืออะไร

สังคมปัจจุบันนี้ เราต้องการแรงกระตุ้นของศิลปะ เพราะศิลปะช่วยให้ชีวิตของเรามีความหมายขึ้น เป็นกระจกที่ขยายให้เห็นธาตุแท้ของมนุษย์และสังคม ศิลปินเปรียบเสมือนศัลยแพทย์ที่ชำแหละซากศพออกเป็นชิ้น ๆ เพื่อวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ตั้งแต่ส่วนที่ใหญ่ที่สุดจนถึงหน่วยที่เล็กที่สุดซึ่งต้องอาศัยมองด้วยกล้องจุลทรรศน์ เพราะทุกคนไม่ฝันปรารถนาต้องการยาชูกำลังขนาดนี้ เขาสนใจและผูกพันกับศิลปะที่มีจุดประสงค์ร่วม

กัน มีความปรารถนาจะแสวงหาสิ่งมีค่าซึ่งจะช่วยเสริมแต่งให้ชีวิตสดชื่นและยืนยาวขึ้น จริงอยู่ในโลกแห่งศิลปะเป็นโลกแห่งมายาซึ่งลงให้มนุษย์เสพสุขอยู่ในโลกียสุข หากวิเคราะห์ในแง่ของพุทธศาสนาแล้ว มายาก่อให้เกิดวิชา ตัณหา และ อุปาทาน อันเป็นรากฐานแห่งทุกข์ และการเวียนว่ายอยู่ในวัฏสงสาร ผู้ที่หลงมัวเมาอยู่ในโลกียสุขย่อมไม่สามารถหลุดพ้นไปสู่พุทธภูมิได้ หากแต่วิเคราะห์ให้ทั่วแล้วจะเห็นว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มุ่งหมายในทางปฏิบัติและมีเหตุผล เพราะเปิดทางแห่งความสุขไว้ถึงสองทาง คือ ทางแห่งโลกุตระธรรม สำหรับผู้ที่ประสงค์จะพ้นทุกข์ไปสู่นิพพาน คือ ความดับสูญแห่งทุกข์โดยสิ้นเชิง และอีกทางหนึ่งคือทางแห่งโลกียธรรมสำหรับผู้ที่ยังปรารถนาจะครองชีวิตอย่างโลกียชนอยู่ในสมมติสุข หากมองในแง่ของโลกียธรรมแล้ว ศิลปะก่อให้เกิดสมมติสุขได้อย่างมากมาย ทั้งยังช่วยให้โลกียชนได้บรรลุถึงปัญญา (Wisdom) เกี่ยวกับความจริงแห่งชีวิตถึงแม้ศิลปะจะไม่สามารถนำไปสู่ความหลุดพ้นได้ แต่ก็อาจถ่ายทอดให้เราเห็นความทุกข์แห่งการเวียนว่ายตายเกิด และความทรมาณในโลกมนุษย์ได้แจ่มแจ้ง พอ ๆ กับที่ศิลปะสร้างสรรค์ความงดงามและความไพเราะด้วยแสงสีและเสียง

ด้วยเหตุที่ศิลปะเป็นทางแห่งปัญญาทางหนึ่ง (A way of wisdom) ดังกล่าวแล้ว จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และศิลปะย่อมปรารถนารางวัลตอบแทนที่มีคุณค่าสูงกว่าเงินตรา นั่นคือ ความยอมรับ ความเข้าใจ และความชื่นชม (Appreciation) ที่ประชาชนจะให้แก่ผลงานของตน และคิดว่าศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นของสังคม.

องค์ประกอบเบื้องต้นของศิลปะ

(The Organization of Elements of Art)

เป็นที่ยอมรับกันเกี่ยวกับความเข้าใจถึงแรงผลักดันทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับศิลปะและความรู้เกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ ของศิลปะ สิ่งจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงประติสกรรมบางอย่างโดยเราให้เห็นและได้ยินจากความเป็นจริงอันเป็นแรงผลักดัน ซึ่งมีผลสะท้อนต่องานศิลปะ และสิ่งที่เราจะต้องพิจารณาถึงหลักการของความรู้สึกบางอย่างอันเป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกับประสบการณ์แห่งสุนทรียภาพ สิ่งนี้จะนำเราไปสู่วัตถุประสงค์เพื่อที่จะปรับปรุงหลักวิชาการใน การวิเคราะห์ผลงานศิลปะซึ่งผู้สังเกต จะสามารถประเมิน ความเข้าใจ ของเขาเองได้ ไม่มีสูตรคณิตศาสตร์สูตรใดที่จะนำมาใช้ในการประเมินค่างานศิลปะได้สำเร็จ เนื่องจากศิลปะมีสภาพเป็นแบบอัตนัย

อย่างไรก็ดีได้มีหลักสังเกตและการวิเคราะห์เบื้องต้นสองสามประการซึ่งจะนำไปใช้เป็นเครื่องมือทำความเข้าใจในทางปฏิบัติงานศิลปะ ศิลปินได้ใช้วัตถุดิบ เช่น หิน สี หรือเสียงดนตรี โดยนำวัสดุเหล่านั้นมาใช้เป็นอุปกรณ์เบื้องต้นแล้วสร้างงานศิลปะขึ้นตามหลักการออกแบบเพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่เขาแสดงออกมาในรูปของงานศิลปะ

สำหรับศิลปินนั้นชีวิตประกอบไปด้วยความรู้สึกในด้านต่าง ๆ สามารถที่จะสร้างสรรค์ศิลปะวัตถุขึ้นมาจากความเป็นจริงจากของเดิม เช่น รูปร่าง สี ความไพเราะหรือเสียงประสาน ซึ่งเป็นวิธีการบางอย่างที่จะสามารถเร้าความรู้สึกได้ เป็นความจริงที่ว่าในวิชาดนตรีนั้น เสียงก็ตี เนื้อร้องก็ตี และเสียงประสานก็ตีเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนอยู่ในตัวของมันแต่เป็นสิ่งที่มีความหมายเมื่อได้ฟังเท่านั้น และความสำเร็จในงานศิลปะอาจเป็นการเขียนภาพ การแกะสลัก หรือดนตรีซึ่งสามารถวัดได้ภายในขอบข่ายแห่งความรู้สึกที่ปรากฏออกมาเป็นประสบการณ์ที่ศิลปินได้แสวงหาในการที่จะแสดงผลงานทางศิลปะออกมา

ในการทำนองเดียวกันความรู้สึกของเราจะเป็นวิธีที่จะนำไปสู่ประสบการณ์ทางด้านสุนทรียภาพได้ โดยความสามารถของศิลปินที่รู้จักเลือกและการจัดตัววัตถุซึ่งจะทำให้เราเกิดความรู้สึกความเข้าใจอย่างแรงกล้าขึ้นได้ อันทำให้เราเกิดความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนซึ่งศิลปินมีความประสงค์ที่จะเร้าเราให้เกิดความรู้สึกต่อผลงานของศิลปิน ผลที่ตามมาก็คือศิลปินเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะเร้าอารมณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ต่ออารมณ์ความรู้สึกที่เร้าร้อนหรือสงบได้ อารมณ์หรือความรู้สึกมีอำนาจต่อการพินิจพิจารณาที่มีเหตุผลแสดงปฏิกิริยาต่อเราโดยทางจิตวิทยาศิลปินสามารถบังคับเราให้เกิดมีอารมณ์ความรู้สึกตามที่เขาต้องการได้ซึ่งผู้สังเกตหรือผู้ดูจะไม่รู้สึกเบื่อหน่ายหรือนำรำคาญและหวังที่จะให้เข้าถึงผลงานศิลปินด้วยท่าทีที่เหมาะสม

ตามทฤษฎีของเพพเพอร์¹ (Pepper) กล่าวว่าวิธีที่จะทำให้เกิดอารมณ์ในทางศิลปะมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ

(1) โดยเกิดจากการนำสิ่งเร้า เช่นความตื่นเต้นจากเสียงเพลงสวนสนามของทหารที่เป็นจังหวะระทึกใจ หรือจังหวะดนตรีเต้นรำที่เร้าร้อน การย้ายในทางจิตรกรรมที่เกิดขึ้นได้จากการใช้สีและเส้น เช่นในภาพที่มีชื่อว่า “Dante and Virgil in Hell” เขียนโดยเดอร์ลาครัวส์ (Delacroix) มีการใช้สีมืดทึบให้เข้ากับบรรยากาศได้อย่างเหมาะสม และสีเขียวปนเทาจะทำให้ความรู้สึกของเราเกี่ยวกับ ความตายอย่างแรงกล้าอันเป็นจุดเด่นของภาพนั้นที่แสดงความรู้สึกออกมาได้อย่างเหมาะสมยิ่ง

(2) แบบอย่างและสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นสิ่งธรรมดาสามัญแต่ก็สามารถนำมาใช้ให้เกิดผลทางอารมณ์ได้อย่างมีความหมาย เช่นภาพคาบหูก, ภาพม้ากำลังจะตาย และภาพเด็กที่ตายของปีคัสโซ (Picasso) ภาพทั้งหมดนี้ทำให้เกิดความรู้สึกสยดสยอง ความน่ากลัวของการสังหารผลาญชีวิต นั่นเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะที่มีความประสงค์จะให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ ผลงานนี้นับเป็นสื่อในการติดต่อยะหว่างศิลปินกับผู้ดู

¹ Pepper, Stephen C., *Principles of Art Appreciation* Greenwood Press, Publishers Westport, Connecticut 1970 p 128

รูปที่ 1 Dante and Virgil in Hell โดย เทอร์ลาครวส์ ค.ศ. 1822

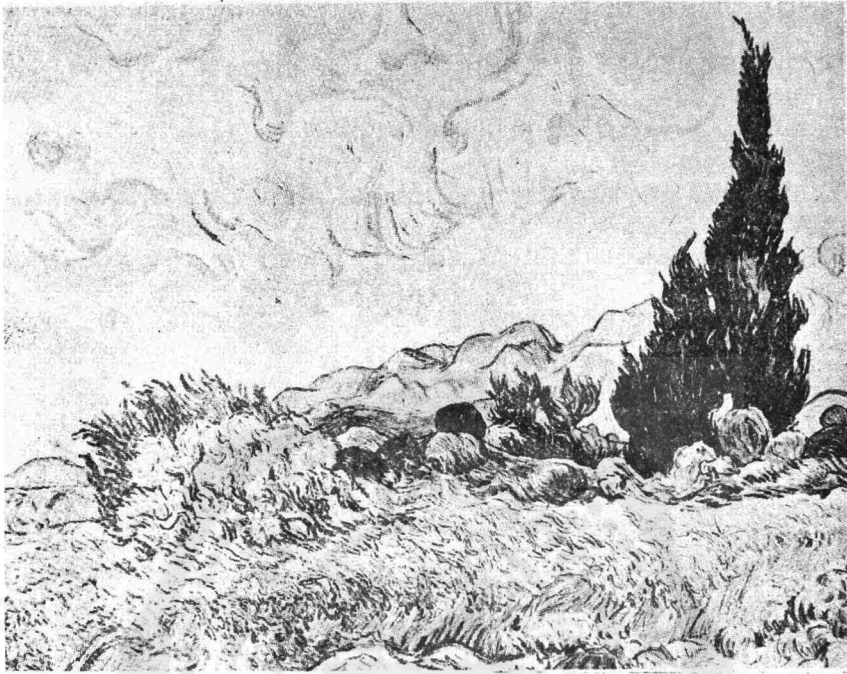
(3) ความรู้สึก สามารถที่จะเราได้โดยพฤติกรรมทางอารมณ์ในผลงานของศิลปิน เช่นการแสดงสีหน้าจากการทรมานให้เจ็บปวดทรมานในภาพเขียนของเทอร์ลาครวส์ (Delacroix) ชื่อ “Dante and Virgil in Hell” รูปนี้แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างดีที่สุดใน การใช้สีเป็นสื่อ คงได้กล่าวแล้วในข้อแรก

(4) ศิลปินยังสามารถ เร้าการตอบสนองทางอารมณ์ ได้โดยใช้ความรู้สึกที่เกิดจากตัวศิลปินเอง ซึ่งการตอบสนองนี้จะเห็นได้จากการฟังดนตรี Eroica Symphony ของบีโทเฟน (Beethoven) ซึ่งมีอำนาจในการเคลื่อนไหวและอำนาจของดนตรีนี้ ใช้ปลุกใจ ได้ดี แฝงไว้ซึ่งความมีสง่าผ่าเผยของดนตรีที่สามารถประสานความกลมกลืนของเสียงกับผู้ควบคุมวง ตัวอย่างในทางภาพเขียนของแวนก็อก (Van Gogh) ที่มีชื่อว่า “Landscape With

Cypress” จากการดูภาพเขียนภาพนี้จะแสดงความรู้สึกของเขาได้อย่างดี มีเส้นแสดงถึงอากาศที่หม่นเวียนอย่างรุนแรงและมีสีตัดกันเห็นได้ชัดแฝงไว้ซึ่งความกระต้าง และความรู้สึกอันรุนแรงของผู้เขียนอีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีวิธีอื่น ๆ อีกหลายวิธี ซึ่งไม่สามารถจะนำมากล่าว ณ ที่นี้ได้เกี่ยวกับการตอบสนองทางสุนทรีภาพที่สามารถเร้าอารมณ์ได้ เราจะต้องจำไว้ว่าศิลปินนั้นไม่จำเป็นจะต้องยึดเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ศิลปินถือเอาความรู้ตามขั้นของงานศิลปะแต่ละชนิดโดยการสังเกต ไปทีละน้อย ๆ ไม่มีงานศิลปะชิ้นใด มีความหมายต่อ ผู้ดูซึ่งไม่มีภูมิปัญญาที่จะเข้าใจผลงานศิลปนั้น การที่จะเข้าใจถึงศิลปได้นั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนจะต้องพยายาม เพราะการที่จะสร้างความเข้าใจในการสื่อสารงานศิลปนั้นไม่ยากเท่ากับภาษาพูด แต่ก็เป็นสิ่งไม่ยากเกินไปถ้าเราจะพยายาม

ทุกส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ของงานศิลปะจะสามารถช่วยให้ผู้ดูที่มีสติรอบคอบและใส่ใจให้มีการตอบสนองในด้านความงามอย่างลึกซึ้งและเพิ่มพูนประสบการณ์ทางศิลปะต่อศิลปวัตถุชิ้น นั้น นั้นสิ่งที่เราควรจะต้องตระหนักในการที่จะเข้าใจศิลปให้มีความซาบซึ้งนั้นเป็นสิ่งที่เราจะต้องลงมือปฏิบัติด้วยความอดทนและวิริยะทั้งนั้น เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่จะปรากฏออกมาด้วยความมานะพยายามการสร้างสรรคของศิลปินแต่ผู้เดียวหาใช่ไม่ ความเข้าใจในศิลปที่สมบูรณ์นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สร้างสรรคและผู้ดู การมีส่วนร่วมที่น้อยของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถจะทำให้เกิดความเข้าใจกันได้ และการที่มีส่วนร่วมทั้งสองฝ่ายอย่างจริงจังเท่านั้นจึงจะสามารถสร้างสื่อความเข้าใจกันได้ คนหนึ่งใช้ปัญญาในการสร้างสรรควัตถุเพื่อใช้ในการสื่อความหมายและอีกคนหนึ่งใช้ปัญญาในการทำความเข้าใจสื่อความหมาย จะต้องใช้ความสังเกตจดจำรายละเอียดต่าง ๆ และความรู้สึกของอารมณ์ที่แฝงไว้ต่อสิ่งเหล่านั้น สิ่งนี้จะนำเราไปสู่การเข้าใจศิลป การออกแบบ และเนื้อหาเบื้องต้นของศิลป เมื่อเราสามารถรวบรวมกันได้ก็จะเป็นกฎเกณฑ์อันจะทำให้เราเข้าใจวัตถุประสงค์ของศิลปได้อย่างชัดเจนขึ้น

รูปที่ 2 ท้องข้าวสาลีและต้นไซเปรส (Wheat Field and Cypress Trees)
โดยแวนโกก (Van Gogh) ค.ศ. 1889

หลักของการออกแบบ (Principles of Design)

ศิลปการออกแบบนั้นเป็นการเตรียมวัสดุและสิ่งอื่นๆ อันเป็นส่วนประกอบเบื้องต้นที่จะนำไปสู่วิธีการซึ่งล้วนแต่มีความสำคัญในการประกอบงานศิลป์ มีสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปมากมายซึ่งไม่สามารถจะนำมากล่าวในที่นี้เพราะไม่มีที่สิ้นสุด เช่นได้แก่ วัสดุ เนื้อเรื่อง เนื้อหา และรายละเอียดต่างๆ ไม่เฉพาะแต่หลักการอันเป็นรากฐานของการออกแบบอย่างมีศิลป์อย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่สิ่งที่จะสามารถทำให้เราเข้าถึงศิลปการออกแบบได้คือ งานศิลป์ทุกชิ้นมีสิ่งที่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างกันออกไปและการมีลักษณะเฉพาะตนหรือเอกภาพอันที่จะหลีกเลี่ยงความรู้สึกสับสนอลหม่านนั้น แน่อนเหลือเกินศิลปินทุกคนย่อมแสวงหาความสำเร็จอันเกิดจากสติปัญญาความคิดและกำลังกายได้อย่าง

เพียงพอในการที่รวมเอาลักษณะเฉพาะตนให้เกิดขึ้นหรือได้มาตามเหตุผลอันสมควร และความเหมาะสมตามกรณี แห่งองค์ประกอบใน สิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน จะต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความซ้ำซากขึ้นซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่าย

มีเหตุผลหลายอย่างที่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันแห่งเอกภาพในหลายๆ สิ่งที่สำคัญ อันก่อให้เกิดความสำเร็จในการออกแบบ คือ

- (1) โดยอาศัยหลักการกระทำซ้ำ ๆ กันและความขัดกัน (The Principle of Repetition and Contrast)
- (2) โดยอาศัยหลักของการจัดเนื้อเรื่องและการรู้จักตัดแปลง (The Principle of Theme and Variations)
- (3) โดยอาศัยหลักของการเคลื่อนไหวของสิ่งต่าง ๆ ในภาพ (The Principle of Dynamics)

การซ้ำกันและการแยกกันเป็นวิธีง่าย ๆ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและความพึงพอใจในผลงานการออกแบบ เพราะทั้งสองสิ่งนี้จะทำให้เกิดความสมดุลและมีเอกภาพ หลักการเหล่านี้จะเห็นได้เสมอ ๆ ในเสียงเพลงที่เราได้ยินได้ฟังทั่ว ๆ ไป คือการแบ่งทำนองเพลงที่ซ้ำ ๆ กัน แต่ละท่อนจะผสมความผิดแปลกของเสียงดนตรีบางอย่างแทรกเข้ามาในท่วงทำนอง ทำให้เพลงนั้นมีความไพเราะและไม่เกิดความเบื่อหน่ายขึ้น เช่นการเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นต้น

ภาพเขียนอาจจะประสบผลสำเร็จจากการนำเอาหลักการ 3 ข้อ ที่กล่าวมาแล้วนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์โดยทำให้อยู่ภายในขอบเขตและแบบอย่างของเส้นสายต่าง ๆ และหลักการข้างต้นนี้ เป็นหลักและเทคนิคที่ศิลปิน จะต้องรู้จักและนำไปใช้ อันเป็นส่วนประกอบแห่งทักษะและอารมณ์รวมทั้งสิ่งบันดาลใจของศิลปินแต่ละคน นักเขียนภาพอาจใช้หลักเกี่ยวกับการใช้ค่าของสี เช่นการใช้สีสว่างในที่มืดสลัว ซึ่งจะเห็นได้จากภาพเขียนของ เรมแบรนต์ (Rembrandt) แต่ในอีกวิธีหนึ่งอาจใช้ความตื้นตันในเส้นสายต่าง ๆ ในภาพเข้าช่วยรวมทั้งขนาดและตำแหน่งของส่วนต่าง ๆ ในภาพ เป็นต้น

ศิลปินอาจใช้หลักของการขัดกัน (Contrast) ของเส้นขึ้นและเส้นลง เพื่อให้รู้สึกว่าการเคลื่อนไหว การผสมกลมกลืนอาจเกิดขึ้นได้โดยการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ที่แตกต่างออกไปจากที่ผู้อื่นใช้กัน เพื่อทำให้เกิด ความน่าสนใจขึ้น และอาจเป็น การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ขึ้นก็ได้

หลักการของการเคลื่อนไหว และการเน้นหรือหลักอื่นที่นำมาใช้ ใน การเขียนภาพ อาจจะมีขึ้นได้อีก ซึ่งสามารถเพิ่มการแสดงออกของศิลปินที่มีต่อภาพนั้น ให้เด่นชัดเจน และรุนแรงขึ้นในภาพได้โดยการใช้เส้น ขนาดน้ำหนักของสีประกอบกับอารมณ์ของศิลปิน ด้วย เช่นเดียวกับทางด้านดนตรีที่เน้นเสียงให้ดังชัดเจนขึ้นในจังหวะและท่วงทำนอง

หลักของการออกแบบทั้งสามข้อนี้ต่างก็ไม่ได้ขึ้นแก่กัน หมายความว่าจะใช้แต่เพียงข้อหนึ่งข้อใดก็ได้ไม่เกี่ยวข้องกัน เช่นงานศิลป์ที่เกี่ยวกับการค้าอันล้วนอาศัยหลักของการเปลี่ยนแปลงซึ่งนำวิธีการซ้ำ ๆ กันและการขัดกันมาใช้เป็นส่วนมาก

ผลงานศิลป์ทั้งหมดจะต้องมีหลักของการเคลื่อนไหว การเชื่อมโยงเรื่องราว การเปลี่ยนแปลงการซ้ำกันและการขัดกัน ซึ่งเราสามารถที่จะรวบรวมความคิดหลักเกณฑ์กว้าง ๆ พอที่จะเป็นแนวโน้มนำให้ เราทราบเมื่อพบงานศิลป์แต่ละยุค แต่ละสมัยว่ามีอะไรเด่น แต่ส่วนมากผลงานศิลป์ก็จะรวมสิ่งที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น.

พื้นฐานเบื้องต้นของทัศนศิลป์

(Basic Elements in Visual Art)

เส้น (Line)

สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นสิ่งง่ายและสามัญที่สุดที่ศิลปินใช้อยู่เสมอคือ เส้น (Line) ศิลปินได้ใช้เส้นในการสร้างสรรค์งานศิลปะแสดงออกมาเป็นรูปร่าง ช่างแกะสลักใช้เส้นสำหรับกำหนดแบบในการแกะสลักในรูปทรงของวัตถุที่จะทำนั้น สถาปนิกก็ยังใช้เส้นเข้าช่วยในการจัดเนื้อที่ (Space) เวลาที่จะออกแบบก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เส้นมีหลายลักษณะอาจจะเป็นเส้นโค้งเส้นที่เป็นคลื่นหรืออาจจะเป็นเส้นตรงที่เรียบแหลมก็ได้ การเคลื่อนไหวของเส้นที่ทำให้เกิด มุมตามธรรมชาติอาจจะเห็นได้อย่าง ชัดแจ้ง หรือคลุมเครือไม่แน่นอนแอบแฝงอยู่โดยทั่วไปก็ได้ หรืออาจจะเห็นได้โดยง่ายตรงไปตรงมาและเห็นรายละเอียดมากมาย เส้นนี้จะแสดงถึงความละเอียดสง่างามหรือหยาบอาจจะแสดงถึงความแข็งแรงร่วมกันก็ได้ อย่างไรก็ตามศิลปินจะเลือกใช้เส้นต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยบุคลิกภาพและปรัชญาความเชื่อของศิลปินสมัยนั้น ๆ

เนื้อที่ช่องว่าง (Space)

ถ้าพูดถึงทางด้าน สถาปัตยกรรม และ ประติมากรรม Space เนื้อที่จะหมายถึง การมองเห็นเป็น 3 มิติ (Three Dimensions) ในด้านกายภาพ แต่ในทาง จิตรกรรม Space ถือว่าเป็นภาพลวงตา (Illusion) ในงานทางด้านสถาปัตยกรรม เขาจัด Space ไว้ในพื้นที่ (Area) เหมือนกันกับการตกแต่งสวนและการวางผังเมืองตัวอย่างเช่น ผนังตึกเราอาจจะจัดให้มี Space โดยการเจาะหน้าต่างสัก 2-3 บานหรือถ้าจะให้เห็นการชัดถึกันมาก ๆ อาจจะ ทำให้ Space ขยายกว้างขึ้นโดยให้มีห้องว่างห้องหนึ่งไม่ต้อง มีประตูแต่ใช้ กระจกแทนโดยการใช้เทคนิคสมัยใหม่ทางสถาปัตยกรรมตกแต่ง การจัดสวนก็เช่นเดียวกันสถาปนิกอาจจะ

ใช้วิธีการชักกันทางเนื้อที่โดยกำหนดเขตของสวนและรั้วต้นไม้ลงไปหรือในความคิดกว้างๆ Space ก็คือการเข้าถึงเนื้อที่ทั้งหมดให้มองเห็นทั้งในด้านกายภาพ (Physical) และในด้านการเห็นด้วยสายตา (Visual)

ส่วน Space ในทางจิตรกรรมนั้น ก็สามารถทำให้เห็นดวงตาเป็นภาพ Three Dimensions หรือรูปร่างสามมิติโดยลากเส้นระยะภาพให้ถอยเข้ามาหรือยื่นออกไป และถ้าจะให้มองเห็นชักกันอาจจะใช้พื้นแบนราบแทนภาพหรือวัตถุ

ทางด้าน ประติมากรรม นั้น Space จะเห็น ได้จากเส้น ที่แสดง ความเคลื่อนไหว (Movement Line) ส่วนทางด้านทัศนศิลป์ (Visual Art) จะมี Space อยู่มากหรือน้อยก็ได้ ซึ่งจะทำให้ดูขยายกว้างขึ้นหรือหดสั้นลงก็ได้โดยถือหลักว่า Space ทางด้านตั้งและด้านนอน (Vertical and Horizontal) จะหดสั้นลง ถ้าเรามองเข้าไปทางด้านในและจะดูขยายกว้างขึ้นถ้าเราดูที่เส้นรอบนอก

สี (Color)

สีแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สีเอกรงค์ (Monochromatic) กับสีพหุรงค์ (Polychromatic)

สีเอกรงค์ (Monochromatic) หมายถึงสีที่มาจากแม่สีธรรมชาติที่กระจายค่าเพียงสีเดียวที่มีความอ่อนแก่

สีพหุรงค์ (Polychromatic) หมายถึงสีที่ใกล้เคียงกันหลาย ๆ สีหรือที่คล้าย ๆ กันที่จะรวมกันเป็นแบบของสีขึ้นมา ในการแบ่งแยกรูปแบบ (Form) สันนิษฐานว่ามีหลักสำคัญเป็นอันดับแรกที่สามารถกำหนด Form และเส้นได้ นอกจากนั้นสีทำให้เกิดจังหวะสายตา (Eye Rhythm) ในการมองโดยการทำให้สีหนึ่งวิ่งไปจับกลุ่มกับอีกสีหนึ่ง นอกจากนั้นยังทำให้เกิดความรู้สึกเคลื่อนไหวขึ้นได้เช่นการใช้สีมืด (Dark Color) ทำให้เกิดความรู้สึกว่าวัตถุนั้นเล็กหรือหดลง การใช้สีสว่าง (Light Color) ทำให้รู้สึกว่ามีวัตถุที่ใหญ่หรือกว้างขึ้น นอกจากนั้นยังทำให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นหน่วย (Unity) ขึ้นด้วย คือการใช้สีพหุรงค์ (Polychromatic) จะทำให้เกิดรูปแบบที่ปิด (Closed Form) และให้ความรู้สึกว่าเป็นการ

การจัดกระจายทางเอกภาพ (Seperate Unity) ส่วนการใช้สีเอกรงค์ (Monochromatic) ทำให้เกิดรูปแบบที่เปิด (Open Form) คือการเปิดรูปทรงและรวบรวมผสมเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน

ความเป็นกลาง (Medium)

คุณภาพของวัสดุให้ความรู้สึก ทางกายภาพสามารถนำมาใช้ได้ โดยเฉพาะกับงานทางด้านสถาปัตยกรรมและประติมากรรม คุณสมบัติทางกายภาพของวัสดุ เช่น หิน ไม้ โลหะ และพลาสติก เป็นคุณสมบัติทางกายภาพของวัสดุ เช่น สีน้ำมัน สีน้ำจะช่วยตัดสินด้านเทคนิคในการเขียนภาพให้กับศิลปิน และเป็นผลสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงคุณภาพของงานศิลปินนั้น ๆ

Formal Oaganization

Form มีความหมายได้สองอย่างในวิชาศิลปะ ประการแรกคือ Formal Organization หมายถึงส่วนประกอบ ขององค์ประกอบทั้งหมด ในการที่จะแสดงให้เห็น ถึงส่วนรวมของมัน อย่างมีความประสานกันดี การรวมกันนี้อาจจะมีจุดความสนใจอยู่ที่จุดรวม (Focus) ซึ่งทำให้เกิดเป็น Form ปิด (Closed Form) ขึ้น หรือเข้าไปรวมกันเป็นภาพที่ชักจูงใจให้ผู้ดูสนใจอยู่ที่เนื้อที่ว่าง (Space) ด้านนอกของมันซึ่งเป็นการสร้างให้เกิด Form เปิด (Open Form) และ Form นี้ อาจจะมีการสมดุลย์ (Balance) กันทางเรขาคณิตหรืออาจจะสมดุลย์หรือไม่สมส่วนกันก็ได้

Formal Organization นี้ยังรวมไปถึงการที่จับส่วนต่าง ๆ มาวางติดกันและรวมกันเป็นส่วนทั้งหมด (Whole) อาจจะมีการรวมกันของสิ่งที่แยกกันส่วนหนึ่งอาจจะเคลื่อนที่ออกไปโดยไม่ทำลายส่วนที่ยังอยู่ งานทางด้านจิตรกรรมถือว่าเป็นการแยกส่วนทั้งหมดออกจากกันเมื่อภาพหรือวัตถุนั้นสมบูรณ์แล้ว แต่การแยกกันนี้แต่ละส่วนก็ยังคงมีความสัมพันธ์กันทั้งหมดในการแสดงการขัดกันอาจจะไม่มีการจัดระเบียบของส่วนประกอบต่าง ๆ จะถูกกลืนไปในส่วนอื่น ๆ หมด

ในความหมายที่ 2 Plastic Form จะใช้เป็นเครื่องบอกถึงรูปร่างลักษณะของ วัสดุ^๕นั้น (Shape & Mass) วัสดุเกือบทั้งหมดจะมีรูปร่างพื้นฐานของมัน (Basic Form) ที่แน่นอน เช่นวงกลมรูปทรงกรวย รูปทรงกระบอก สีเหลี่ยมผืนผ้า หรือสีเหลี่ยมจตุรัส แม้พิมพ์ของงานประติมากรรม รูปทรงเหล่านี้จะเป็นพลาสติกพรีฟอร์ม (Plastic Form) ในทางค่านสถาปัตยกรรมก็ใช้ Form เบื้องต้นเหล่านี้ ศิลปินจะสร้างภาพลวงตาด้วยเส้นและสี ความแตกต่างของคำจำกัดความทั้งสองนี้เราต้องจำไว้ให้ได้ว่า Formal Organization ใช้เรียก รูปภาพทั้งหมด และใช้ Plastic Form สำหรับวัสดุที่มีการออกแบบ

จากความคิดดังกล่าวแล้วเบื้องต้นเราไม่นำมาใช้กับทัศนศิลป์ (Visual Art) ที่ไม่อยู่ในระดับเดียวกันตัวอย่างเช่น ทางค่านสถาปัตยกรรม มีความจำเป็นน้อยกว่าพวกงานทางค่านจิตรกรรม และคุณสมบัติทางกายภาพของวัสดุ (Physical Property) มีความสำคัญทางค่านสถาปัตยกรรมและประติมากรรมมากกว่าทางค่านจิตรกรรม

การแสดงออกทางเนื้อหาของทัศนศิลป์ (Expressive Contents in Visual Art)

องค์ประกอบเบื้องต้นเหล่านี้ทำให้เกิดการจัดระเบียบ (Organization) หน้าที่ (Function) และบุคลิกภาพของศิลปินซึ่งสิ่งเหล่านี้เราไม่สามารถจับต้องได้ แต่มันเป็นคุณค่าทางศิลปะที่แสดงออกทางวัสดุ ซึ่งศิลปินต้องการจะให้ดูได้สังเกตเห็นอันเป็นลักษณะของการศึกษาทางค่านจิตรกรรม (Painting) สถาปนิกที่แสดงความกล้าเฝงอยู่จะทำให้อาคารที่อยู่อาศัยมีลักษณะที่เรียกร้องให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นความสนิทชิดเชื้อขึ้นภายในบ้านความสำเร็จของผลงานในค่านศิลปินนั้นเป็นสัดส่วนโดยตรงกับจุดประสงค์อันนี้ ศิลปินมีความคิดสร้างสรรค์ของตัวเอง จะมีความเข้าใจอย่างซึ้งซาบ ถึงอำนาจของความรู้สึกสัมผัส และสิ่งเหล่านี้จะทำให้งานศิลปะของเขามีคุณค่าผสมผสานกันอย่างดี ทำให้เกิดมีประสบการณ์ในการวิเคราะห์ผลงานศิลปะของเขาในขั้นสุดท้ายว่า ความสำคัญของศิลปะจะแสดงไว้ในเนื้อหาเหล่านี้ ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ และการให้ความหมายนั้นเพียงสิ่งประกอบเท่านั้น

ศิลป์เป็นองค์ประกอบของการออกแบบ (Principles of Design) และองค์ประกอบของวัสดุเบื้องต้นในการตัดสินใจแบบ (Style) ศิลปะของเขา ศิลปินผู้ซึ่งเฟื่องถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมมักจะจัดวัสดุต่าง ๆ ไว้ในลักษณะเดียวกัน การใช้วัสดุและหน้าที่ของงานศิลป์นั้นจะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและบุคลิกภาพของศิลปิน มีอยู่หลายกรณีเหมือนกันที่ศิลปินใช้แบบ (Style) ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในสมัยที่ล่วงมาแล้วนำมาใช้บ้างและก็ไม่ยอมรับบางอย่างที่จะทำให้ไม่เข้ากับวัฒนธรรม แต่ศิลปินเหล่านี้ก็ไม่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่ยิ่งใหญ่ในวงการศิลป์ แต่มีศิลปินอยู่จำนวนมากเหมือนกันที่งานของเขาล้ำหน้าไปและมีความเชื่อมโยงระหว่างศิลปะสมัยหนึ่งกับอีกสมัยหนึ่ง เขามีความเข้าใจซึบซาบและมีความกล้าหาญพอที่จะยอมรับว่าเวลาที่เปลี่ยนแปลงนั้นมีอิทธิพลต่อศิลป์มาก เช่น เลโอนาโด ดา วินชี (Leonardo Da Vinci) และ บีโทเฟน (Beethoven) ได้กลายเป็นศาสดาของศิลป์ในยุคใหม่ ในกรณีเช่นนี้การวิเคราะห์องค์ประกอบเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงการแตกแยกของทางศาสนาโดยการยอมรับแบบที่ทันสมัย และแสดงถึงลักษณะเฉพาะตัวของศิลปินบางคนบางแบบของศิลปะยุคต่างๆ ที่จะตามมาภายหลัง เลโอนาโด ดา วินชี (Leonardo Da Vinci) เป็นตัวอย่างของศาสดายุคใหม่ คือภาพที่มีชื่อว่า Mona Lisa นี้ไม่ได้แสดงถึงศิลปะสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) แต่เป็นศิลปะซึ่งภายหลังเราจัดว่าอยู่ในยุคของ Baroque อันเป็นยุคเกี่ยวกับการใช้สี บีโทเฟน (Beethoven) เป็นศิลปินอยู่ในสมัยคลาสสิก (Classic) ของดนตรีในศตวรรษที่ 18 และผลงานของเขาในยุคหลังนี้ก็เป็นแบบโรแมนติก (Romantic) ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงนับว่าเขาเป็นศาสดาของสมัยโรแมนติก (Romantic) ในทางดนตรี

ข้อแนะนำเบื้องต้นที่กล่าวมานี้คงจะเป็นการเพียงพอสำหรับนักศึกษาในการที่จะเข้าใจถึงพื้นฐานเบื้องต้นและองค์ประกอบของการออกแบบในวิชาศิลป์ได้ดีพอสมควร สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงก็คือ เราไม่สามารถเข้าใจทุกสิ่งของงานศิลป์ได้ด้วยการดูเพียงครั้งเดียว และองค์ประกอบทั้งหมดมีความจำเป็นไม่เท่ากัน ความเข้าใจถึงองค์ประกอบเหล่านี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เริ่มต้นศึกษาศิลป์ คล้ายกับนักเรียนที่มีความสามารถวิเคราะห์งานศิลป์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ถ้าได้ศึกษาองค์ประกอบของแต่ละอย่างโดยละเอียด.

รูปที่ 3 โมนาลิซ่า (Mona Lisa) โดย Leonado da Vinci
ค.ศ. 1503–1505 อยู่ในพิพิธภัณฑ์ Louvre ที่ปารีส

จะดูศิลปะอย่างไร

(How to look at Art)

คนส่วนมากไม่ทราบว่าจะดูอะไรเมื่อเรามองงานศิลปะยกตัวอย่างเช่น เมื่อเรามองภาพเขียน (painting) ส่วนมากจะมองดูเรื่องราว การที่คนส่วนมากมองดูแต่เพียงเรื่องราวอย่างเดียวทำให้ลืมสิ่งสำคัญที่สุดของภาพเขียนไป เพราะการที่คำนึงถึงแต่เรื่องราว (Story) อย่างเดียวนั้นไม่ถูกต้องแท้จริง รูปแบบ (Form) เป็นส่วนสำคัญที่แท้จริงของภาพเขียนและ Contents สิ่งที่เราจะดูอยู่ในภาพด้วย

เรื่องราว (Story) เป็นเพียงส่วนย่อยของผลงานของศิลปะในขณะที่ Form ทำหน้าที่เกี่ยวกับรูปแบบที่ปรากฏออกมาหรือการออกแบบ (Design) ถือเป็นแบบอย่างที่สำคัญที่สุดของตัวศิลปินที่จะต้องมีแบบอย่าง หรือลักษณะของตนเองซึ่งจะต้องแสดงออกมาไม่ว่าจะเป็นทางด้านอารยธรรมหรือชนบประเพณีซึ่งพวกเราทุกๆ ไปจะต้องเกี่ยวข้องด้วย เช่น ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) ได้มีศิลปินสร้างรูปแกะสลักเดวิด (David) หลายรูปด้วยกัน แต่ก็จะมีเดวิดเพียงรูปเดียวของไมเคิลแองเจโล (Michelangelo) ซึ่งเรายังจำได้ดีกว่าเดวิดของศิลปินอื่น ๆ อันนี้ไม่ใช่เรื่องราวสำคัญของเดวิดที่ทำให้ไมเคิลแองเจโลมีชื่อเสียง แต่สิ่งสำคัญนั้นอยู่ที่ Form ของเดวิดต่างหากที่ประทับใจเรา รูปแกะสลักเดวิดของไมเคิลแองเจโลนั้นไม่ใช่แต่เพียงการลอกเลียนความหนุ่มของคอนสแตง ออกมาเท่านั้น แต่เดวิดของเขาได้แสดงความเป็นหนุ่มออกมาผสานกลมกลืนในแบบของคลาสสิก (Classic) ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของศิลปินแต่ละคนในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาอันได้สร้างวิญญาณของตนเองในยุคนั้น เช่นเดียวกับในสมัยโบราณก็มีงานประติมากรรมดี ๆ หลายชิ้น แต่ก็ไม่มีงานประติมากรรมชิ้นใดสามารถ ผสาน กลมกลืน เข้ากับ สถาปัตยกรรม ได้ดีเหมือนกับ วิหารพาร์เธนอน (Parthenon) ของกรีก ทั้งนี้เพราะชาวกรีกก็ได้ใช้ Form ต่าง ๆ มาประกอบในการทำงานของเขาได้อย่างวิเศษยิ่ง

รูปที่ 4 เดวิด (David) ที่ Florence และสลักหินอ่อน
โดยไมเคิลแองเจโล (Michelangelo) ค.ศ. 1504

รูปแบบ (Form) ทำให้เกิดความแตกต่างและเราจะต้องทราบเกี่ยวกับ Form ด้วยว่าเป็นอย่างไร เมื่อเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า Form ทำให้เกิดความแตกต่างกัน เช่น ศิลปทางตะวันออก (Oriental Art) แบบอย่างของศิลปตะวันออกก็ไม่เคยไปปรากฏหรือปะปนในแบบอย่างของศิลปทางตะวันตก เพราะศิลปทางตะวันออกส่วนมากเป็นศิลปะแบบแบนๆ คล้ายพวกศิลปตกแต่ง (Decoration Art) เพราะว่า Form เป็นแบบแบน ๆ ได้แสดงถึงขอบประเพณีอันเด่นชัดของศิลปตะวันออก และประชาชนทางเอเชียก็มีความสามารถเข้าใจศิลปได้ดีกว่าและลึกซึ้งกว่าเมื่อเวลาดูศิลปนั้น แม้แต่การเขียนหนังสือหนึ่งประโยคของภาษาจีนซึ่งมีความหมายถึงบางสิ่งบางอย่างอันเป็นสื่อความหมายติดต่อกันอย่างหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้การติดต่อกันเป็นสื่อของความกิดส่วนรวม การเขียนหนังสือหนึ่งประโยคของจีนจะต้องมีการจับคู่กัน ชัดเขียน ไปมา อย่างมีศิลป และด้วย ความ ระมัดระวัง ซึ่งจะต้อง มีศิลป ในการ เขียน

เพราะการเขียนหนังสือด้วยปากกานั้นลำบากที่จะทำให้เกิด Form ต่างๆ ที่สวยงามออกมาเป็น สิ่งสำคัญมากกว่าการติดต่อกันนั้นเป็นเพียง “เรื่องราว” (Story) เท่านั้น ในกรณีที่มีข้อความติดต่อกัน (Message) เพิ่มขึ้นก็คือการทำให้ทราบเรื่องราวแต่ก็ไม่สามารถจะแยกแยะ ความหมาย ของคำต่าง ๆ ออกได้หมดซึ่งเป็นธรรมชาติ ของการรับรู้ ความเข้าใจ ของภาษา ซึ่งเป็นการเข้าใจอย่างบริสุทธิ์ เราสามารถเข้าใจแต่เพียงเรื่องราวเท่านั้น ฉะนั้นในภาพเขียนจะมีส่วนสำคัญอยู่สองอย่าง คือ รูปแบบ (Form) และสิ่งที่บรรจุอยู่ภายในภาพ (Contents) ไม่ใช่แต่เพียงเรื่องราว (Story)

ผลงานทางศิลปะมีพื้นฐานในการสร้างงานขึ้นมา 2 ประการใหญ่ ๆ คือ ส่วนภายใน (The inner) และส่วนภายนอก (The outer) การแสดงออกภายในนี้ได้แยกออกต่างหากจากอารมณ์ แต่ขึ้นกับจิตใจของศิลปินซึ่งต้องไปสัมผัสสัมพันธ์กับจิตใจของผู้อื่น (หรือผู้รับ) เช่นเดียวกับเครื่องดนตรีเสียงของมันสามารถที่จะผสมสัมพันธ์กับเสียงดนตรีชิ้นอื่นให้กลมกลืนกัน ในขณะที่จิตใจพยายามจะส่งไปถึงร่างกายให้กระทำอะไรนั้นตามปกติมันสามารถที่จะตอบสนองความรู้สึกซึ่งกำลังจะกระทำ เช่นงานประติมากรรมเกิดมาจากสิ่งไม่มีตัวตนของวัตถุก่อนคือ ศิลปินแล้วจึงออกมาเป็นวัตถุ และจากวัตถุก็ส่งไปยังสิ่งที่ไม่มีความหมายของผู้ดู ถ้าเรียงตามลำดับของทฤษฎี “แคนดินสกี” (Kandinsky 1866-1944) ศิลปินชาวรัสเซีย คือ

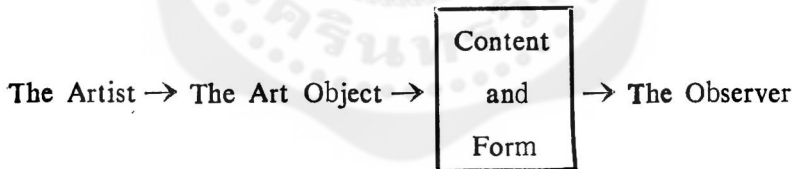
Emotion → Feeling → The Work of Art → Feeling → Emotion

อารมณ์ → ความรู้สึก → ผลงานศิลปะ → ความรู้สึก → อารมณ์สะท้อนใจของผู้ดู ความห่วงใยของจิตใจของศิลปินจะต้องเป็นเช่นนั้น ซึ่งหมายถึงการแสดงออกในการพบวัตถุต่าง ๆ ด้วยความสามารถที่จะเข้าใจรูปทรงของวัตถุ และพยายามแสดงออกมาเป็นรูปภาพด้วยสี เส้น ผิว ระยะ น้ำหนัก นี่คือผลงานของศิลปินเป็นสิ่งจำเป็นที่จะเชื่อมโยงระหว่างสิ่งภายในและภายนอก ในศิลปินนี้สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือการกำหนดรูปแบบ (Form) ขึ้นภายในจิตใจของศิลปิน และ Form คือวัตถุที่แสดงออกมาจากภายในเพื่อแสดง ความหมายของ Contents สำหรับเหตุผลข้อนี้ คุณภาพของศิลปะจะสามารถแสดงความรู้สึก

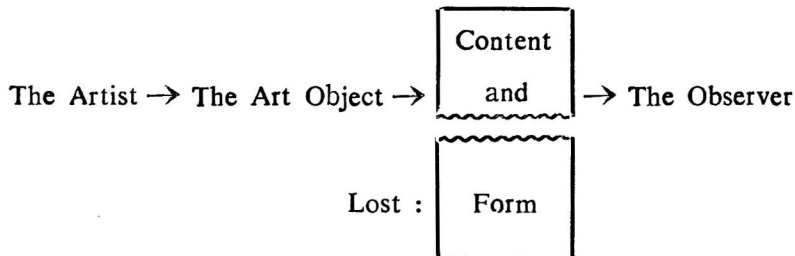
ความซาบซึ้งนั้นขึ้นอยู่กับรูปแบบ (Form) จะสัมพันธ์กันซึ่งหมายถึง Contents นั้นจะแสดงลักษณะความเป็นแบบของตนเองออกมา

ดังนั้นรูปแบบ (Form) ของงานศิลปจึงเกิดมาจากความบันเทิงใจภายใน สี (Color) มีผลบังคับเกี่ยวกับรูปแบบ (Form) ของจิตรกรรม เนื้อที่ (Space) ที่อยู่ในรูปแบบซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นจะต้องลงสีไปตามเส้นและรูปแบบนั้นๆ สิ่งที่เป็นพื้นฐาน 2 อย่างก็คือ สีและเส้น (Paint and line) จะต้องเป็นจุดสำคัญอันไม่สุดสิ้นที่จะแสดงออกมาเป็นภาษาของจิตรกรรม สีแต่ละสีแยกจากกันแต่ถ้ามองดูสภาพส่วนรวมแล้วจะคล้ายกันซึ่งความจริงแล้วนั้นไม่สามารถจะเป็นไปได้ในเรื่องสี เพราะสิ่งสำคัญของสีก็คือ ประการแรก จำนวนของสีส่วนรวม และประการที่สองคือเนื้อที่ที่จะครอบคลุมให้เกิดความกลมกลืน (tone) ของสีขึ้น จิตรกรรมเป็นการแสดงความกลมกลืนของสีโดยตรงจากการแสดงความคิดภายในของศิลปิน ซึ่งมีไม่สิ้นสุด ซึ่งเขาพยายามแสดงออก และแก้ไขสิ่งที่ยุ่งเหยิงซับซ้อนออกมาให้ประสานกลมกลืนกัน ในจิตรกรรมนั้นส่วนสำคัญของมันก็คือรูปแบบ (Form) และสิ่งที่บรรจุอยู่ในภาพ (Contents)

1. แบบแผนของการติดต่อสัมพันธ์ของศิลป์ (Proper communication)

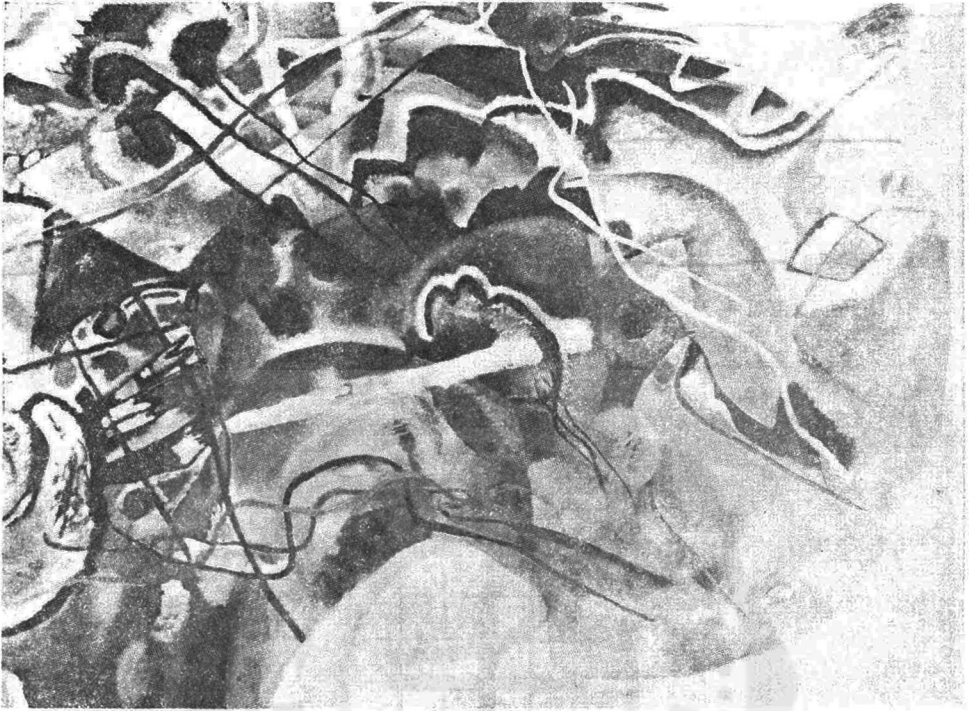
ตามปกติจะกลายเป็นลักษณะนี้คือ (What usually take place?)

เมื่อดูจาก Diagram ผลงานของศิลปจะเป็นสื่อติดต่อในการเห็นจากจุดสำคัญทั้งสอง คือรูปแบบ (Form) และสิ่งที่บรรจุภายในภาพ (Contents) การที่เรามุ่งแต่เรื่อง

ราว (Story) และทำเป็นไม่เข้าใจเกี่ยวกับการเห็นนั้นอย่างแท้จริงสื่อสารการติดต่อกันที่ถูกต้อง ก็ไม่สามารถเข้ามาแทนที่ได้ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือรูปแบบ (Form) หรือพูดอีกในความหมายหนึ่ง ส่วนที่มีความสำคัญที่สุดของภาพเขียนก็คือรูปแบบ (Form) ซึ่งเราทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้เสียส่วนมาก อย่างไรก็ตามการออกแบบที่เห็นแล้วไม่ผานกลมกลืนเน้นหนักแต่เรื่องราว (Story) ก็เป็นการไม่ถูกต้องตามความจริงของจิตรกรรม ศิลปินจะต้องออกทุนจะต้องใช้เวลาที่จะให้ประชาชนเข้าถึงศิลปะได้อย่างแท้จริง เพราะสังคมปัจจุบันนี้เวลาดูภาพเขียนยังคำนึงถึงแต่เรื่องราวเป็นส่วนใหญ่ แม้แต่ในสหรัฐอเมริกาเองประชาชนของเขาส่วนมากเวลาดูภาพเขียนก็ยังดูแต่เพียงเรื่องราวอยู่ ซึ่งสิ่งนี้ไม่ใช่ความผิดของใคร ศิลปินผู้มีส่วนรับผิดชอบจะต้องเสนอแนะให้เขาเกิดความเข้าใจว่าจะดูภาพเขียนอย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นข้อผิดพลาดมาจากการให้การศึกษาทางด้านศิลปะตั้งแต่ต้น เราจะทำอย่างไรที่จะให้สภาพวัฒนธรรมสังคมของเราปัจจุบันนี้เข้าใจซาบซึ้งศิลปะและดูภาพเขียนได้ถูกต้องตรงจุด

ศิลปะได้เข้ามามีบทบาทในวงการของสังคมปัจจุบันนี้เป็นจำนวนมาก ศิลปะได้แปรสภาพไปหลายอย่างหลายสถานะ เช่น ภาพเขียน ศิลปะตกแต่ง ภาพเหมือน แสดงเรื่องราวโดยเฉพาะรูปเหล่านี้มีรูปแบบ (Form) เพียงเล็กน้อย ส่วนมากการเขียนภาพก็เขียนแบบรูปถ่ายที่สมบูรณ์แบบ สวยงาม เพราะฉะนั้นประชาชนจึงไม่รู้สึกลำบากที่จะเข้าใจศิลปะแบบนี้ แม้แต่ในสมัยของวิกตอเรีย (Victorian) มีความเชื่อว่า “ศิลปะ” เป็นสิ่งที่ “เลียนแบบ” หรือ “ลอกแบบจากธรรมชาติ”

รูปที่ 5 The White edge ค.ศ. 1913 โดย Wassily Kandinsky

2. สิ่งสำคัญเกี่ยวกับความรู้สึก (The Importance of Feeling)

การที่เราจะคิดอุปนัย มีหลายวิธีไม่ใช่มีแต่เฉพาะจะดูเพียงเรื่องราวอย่างเดียว หลักหรือสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในสิ่งที่จะดูนั้นก็คือ ความรู้สึก (Feeling) สิ่งที่เราจะดูที่เรา หรือกระทบกระเทือนเรานั้นสิ่งที่ได้รับ อย่างดีที่สุดก็คือ ความรู้สึกที่ได้จากรูปร่าง หรือ การออกแบบมากกว่าเรื่องราวความแตกต่างระหว่างสีและเส้น (Color and line) นั้น มีอะไรมากมายที่เราจะคิดสร้างสรรค์ทางด้านอารมณ์มากกว่าเรื่องราว (Story) เพราะสามารถที่จะเข้าใจ สนุกสนานกับเส้น (line) รูปลักษณะ (Shape) สี (Color) และผิว (Texture) เพราะ สิ่งเหล่านี้ เป็นหนทางแห่งความจริงเพียงอย่างเดียวที่จะเป็นประโยชน์ เป็นผลดีจากความรู้สึกเหล่านั้นซึ่งศิลปินได้บรรจุไว้ในผลงานของเขาแล้ว เพราะถ้าเราดูจากการใช้สีของเขาที่จะตัวตีแปรไปมานั้นไม่ใช่เป็นการบอกเรื่องราวอย่างเดียว เช่น รูปเขียน

“เมล็ดข้าว” ของแวนกอก (Van Gogh) เขารู้สึกอย่างไรก็พยายามถึงความรู้สึกภายใน เหล่านั้นแสดงออกมาว่าเป็นฤดูเก็บเกี่ยวข้าวสาลีจริง ๆ แล้วบรรจงออกมาทางฝีมือการใช้สี พยายามใส่ความรู้สึกลงบนผืนผ้าใบ ซึ่งน้อยคนนักที่จะเข้าใจความรู้สึกเช่นนั้นและแสดงออกมาได้ เรื่องของความรู้สึกเป็นเรื่องของนามธรรมของแต่ละบุคคลซึ่งยากแก่การอธิบาย ถ้าเราจะพยายามอธิบาย ความรู้สึกออกมา เป็นคำพูดหรือ ด้วยการเขียนความรู้สึกนั้น ก็จะกลายเป็นความคิดไป ฉะนั้นเรื่องของศิลปความรู้สึกจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก

3. ความบริสุทธิ์ของจิตรกรรม (The Purely Visual Painting)

แม้ว่าภาพเขียนสมัยใหม่ มีความบริสุทธิ์ในเรื่องการมองเห็น ที่ปราศจากเรื่องราว หรือจะพิสูจน์ว่าวัตถุประสงคใดก็ตาม แต่มันก็มีความยุ่งยากสำหรับการที่จะบอกเรื่องราวเป็น สิ่งแรกอันที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจว่าเป็นมาอย่างไร ถ้าเกิดการสับสนยากแก่การเข้าใจขึ้นก็ จะปฏิเสธ เกี่ยวกับจิตรกรรม สมัยใหม่ เหล่านี้ โดยพากันดำหนิว่าไม่เห็นมีอะไร และเลยไปถึงคิดปิ่นด้วยว่าที่เขียนรูปแสดงออกมานั้นไม่เห็นมีอะไรเลยในรูปภาพ บางคนอาจจะไม่ เห็นด้วยกับจิตรกรรมแบบ Non-Objective คือจิตรกรรมที่ไม่มีเรื่องราว จิตรกรรมประ-เภทนี้ก็เหมือนกับดนตรีทั้งหลาย เช่นพวกดนตรีคลาสสิก พวกดนตรีสมัยใหม่ เช่นดนตรี แจ๊ส (Jazz) ซึ่งไม่มีคนร้องหรือเนื้อร้องและเป็นที่น่าแปลกว่าทำไมประชาชนส่วนมากจึงมี ใจกว้างอดทนยอมรับเข้าใจแต่เฉพาะดนตรีประเภทนี้? แต่ไม่ยอมรับศิลปประเภท Non-Objective? หรืออาจจะเป็นเพราะว่าพวกดนตรีเป็นประเพณีเกี่ยวข้องกับชีวิตของเขามาตั้งแต่แรกเริ่มและมีความหมายอันลึกซึ้งสำหรับเขา เช่นดนตรีของ บีโทเฟน (Beethoven) ได้ ให้ความรู้สึกหลายอย่างหลายประการนำมารวบรวมบรรยายไว้ได้หมด แต่ภาพเขียนหรือ จิตรกรรมสมัยใหม่ไม่ได้สร้างความหมายความเข้าใจไปสู่ชนชั้นกลางเลย ด้วยเหตุผลนั้น เราจึงยอม รับรสนิยม ของเราใน เรื่องดนตรีที่มีแต่การ บรรเลงไม่มีคนร้องแต่เราไม่ยอมรับ ศิลปแบบนามธรรมทั้งหลายเลย อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับจุดนี้เราก็พอจะทราบว่าคุณค่าส่วน ใหญ่ของภาพเขียนสมัยใหม่ และดนตรีได้ง่ายกว่าที่จะเข้าใจ เรื่องจิตรกรรม และประติมากรรมสมัยใหม่

เราจะทำอะไรเล่าที่จะให้ประชาชนส่วนมากสามารถเข้าใจและมีความซาบซึ้งเกี่ยวกับทัศนศิลป์เหล่านี้

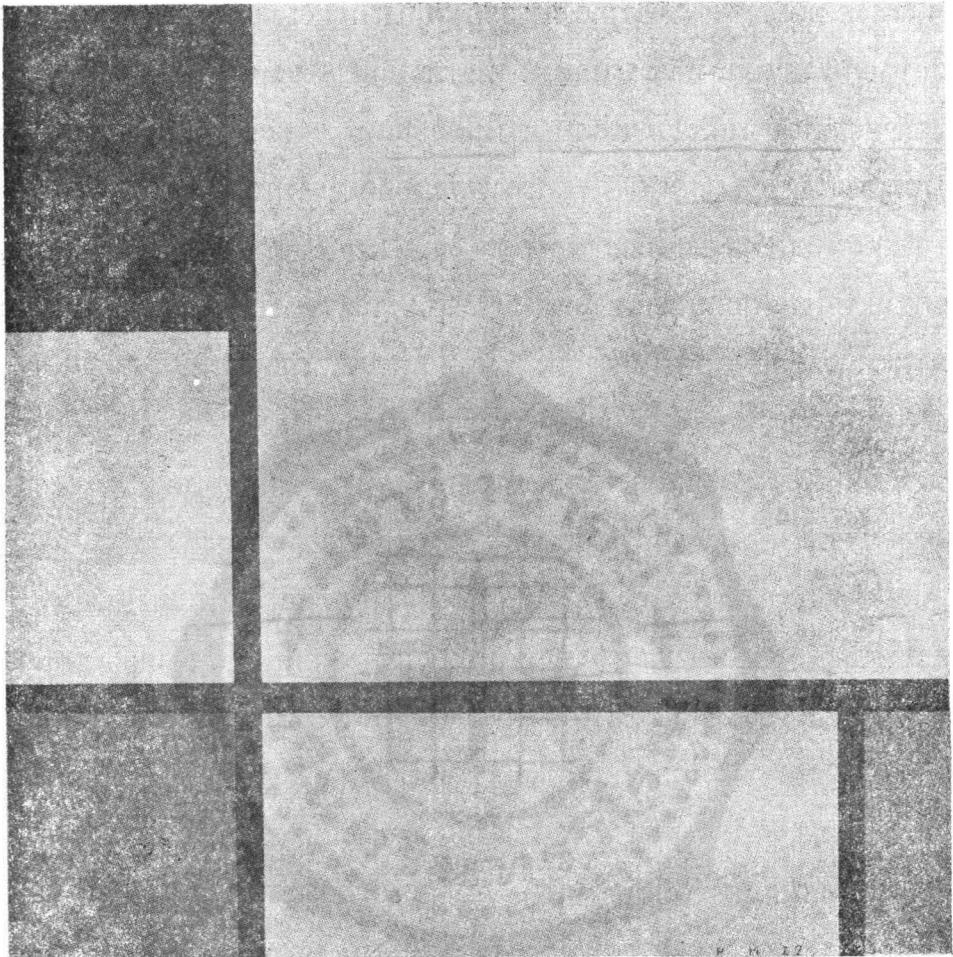
4. ทัศนคติเกี่ยวกับการดู (The Attitude of Looking)

ทัศนคติในจิตวิทยาสังคมถือว่าเป็นระบบประเมินผลทั้งทางดีและทางไม่ดี ซึ่งบุคคลยึดมั่นอยู่ในห้วงความคิดของตนเอง ระบบความคิดนี้ประกอบขึ้นด้วยการรับรู้ความรู้สึกทางอารมณ์และแนวโน้มหรือความพร้อมที่จะปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ทัศนคตินี้มีอิทธิพลครอบงำพฤติกรรมของบุคคลเหมือนกัน เมื่อเราได้ทราบหาเนื้อหาที่แท้จริงของจิตรกรรมอยู่ในรูปแบบ (Form) และสิ่งที่บรรจุอยู่ภายในภาพ (Contents) เมื่อเราชอบจิตรกรรมชิ้นใด สิ่งแรกที่เราคควรจะทำก็คือตั้งใจที่จะดูจิตรกรรมนั้นซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะกระทำได้อย่างเช่น แอนด्रे มอลรูส (André Malraux) อธิบายว่า¹ ศิลปเป็นภาษาที่เงียบขรึมชนิดหนึ่ง แม้แต่เสียงกลองและเสียงแตรที่เป่าก็ไม่สามารถเรียกความสนใจได้ มอลรูส (Malraux) เรียกว่า ศิลปแห่งความเงียบ ความตั้งใจที่จะดูศิลปนั้นประการแรกจะต้องใช้เวลาเพราะว่าศิลปไม่สามารถจะให้ความรื่นรมย์ได้ในระยะเวลาอันสั้น (The Express Way) ศิลปต้องการความพิจารณาพิเคราะห์ความคิดที่ไตร่ตรองจากทัศนคติของผู้ดูแน่นอนละความเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันทุกวันนี้ เป็นไปอย่างรวดเร็ว ในการปฏิบัติจริงต่อบางสิ่งบางอย่างเราไม่สามารถจะพิจารณาถึงความมุ่งหมายเฉพาะของศิลปในเรื่องความซาบซึ้งให้เกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้น เมื่อชีวิตสังคมเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วการที่จะเลือกพิจารณาเกี่ยวกับสุนทรียภาพจะต้องพิถีพิถันมากเป็นพิเศษ แม้แต่การรับมรดกสืบทอดทางวัฒนธรรมก็ไม่ใช่ว่าเกิดจากความเจริญก้าวหน้าทาง คำนเทคโนโลยีและด้านวิทยาศาสตร์ ความจริงแล้วสิ่งเหล่านี้ก็มีผลกระทบกระเทือนต่อการผลิตผลงานศิลปของศิลปินเช่นกัน ผู้ที่มีวิธีการดำเนินชีวิตแบบสบาย ๆ จะมีความปรารถนาเพียงเล็กน้อยใน

¹ André malraux, *The Voices of Silence*, Trans, Stuart Gilbert New York: Doubleday & Company Inc. 1953

เรื่องการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามา และจะไม่รู้สึกกระทบกระเทือนเลยต่ออิทธิพลทาง
ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเหล่านั้น

อุปสรรคในการที่จะพิจารณาใคร่ครวญเกี่ยวกับสุนทรียภาพในความหมายธรรมดา
ที่ว่า การที่จะพินิจพิจารณาศิลปะนั้นจะต้องมีความสามารถที่จะนำตัวเองเข้าไปอยู่ในกรอบ
ของจิตใจอันพร้อมที่จะฟังเสียงผลงานศิลปถ้าเราหวังว่าจะเป็นสื่อสัมพันธ์กันได้ อย่างไรก็ตาม
ตามจะต้องใช้เวลาที่จะดูศิลปนั้นอย่างเต็มที่ พยายามสร้างความเข้าใจของชีวิตในโลกซึ่งจะ
เป็นรางวัลหรือเป็นรายได้ทางใจของมนุษย์เรา ศิลปกรรมบางชิ้นอาจจะเป็นสื่อให้เรานึกถึง
ประสบการณ์ทางศิลปบางสมัยเช่นเดียวกับสมัยกรีกเมื่อเราเห็นความงามของรูปทรง หรือ
ศิลปบางชิ้นอาจสามารถทำให้เรานึกถึงเรมแบรนต์ (Rembrandt) ศิลปินผู้ซึ่งมีความสามารถ
แสดงผลงานออกมาว่ามีความรักในมนุษยชาติ หรือ มอนเดรียน (Mondrian) ศิลปินซึ่งมี
ความคิดคำนึงเต็มไปด้วยเมืองสมัยใหม่และนครสมัยใหม่ ในความรู้สึกที่เกิดขึ้นเช่นนั้นมัน
เป็นสิ่ง นอกเหนือจากผู้ดู จะต้องเข้าใจศิลปอย่างมีขอบเขตของระยะเวลา และสถานที่นั้น ๆ
และการเป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างประกอบด้วยเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งเหมือนกันในการปลูก
ฝังทัศนคติที่ดีต่อศิลป

รูปที่ 6 องค์ประกอบ (Composition) โดยมอนเดรียน (Piet Mondrian) ค.ศ. 1929

5. เกณฑ์หรือเงื่อนไขที่จะเข้าใจศิลปะ (The Qualifications for Understanding Art)

มีปัญหามากมายที่ได้นำมาอภิปรายกันเกี่ยวกับศิลปะ เช่นบางคนไม่มีสติปัญญาพอเพียงที่จะเข้าใจศิลปะในระดับต่างๆ อย่างกว้าง ๆ ได้ เพราะงานศิลปะบางอย่างต้องการเห็นแต่เพียงสติปัญญามากกว่าอย่างอื่น ผลงานศิลปะบางชิ้นต้องการแสดงปฏิกิริยาแต่เพียงความรู้สึกเท่านั้น บางอย่างก็ต้องการแสดงแต่เพียงสัญลักษณ์ และงานศิลปะบางอย่างต้องการแสดงความหมายต่าง ๆ ที่จะให้ผู้ดูเข้าใจพร้อมกันซึ่งรวมทั้งสิ่งที่เป็นาม-

ธรรมและสิ่งที่เป็นจริงด้วย ความสามารถของผู้ที่จะคิดและรู้สึกเกี่ยวกับความซาบซึ้งทาง
 ค่านสุนทรียภาพนั้นเป็นสิ่งที่เราจะต้องนำมาพิจารณากันอย่างยิ่ง เพราะว่างานศิลปะที่ยิ่งใหญ่
 ที่ดีถึงขนาดส่วนมากจะแฝงไว้ด้วยสติปัญญาในผลงานนั้น ตลอดจนต้องการความซาบซึ้ง
 ในการคิดเกี่ยวกับปรัชญาสูงๆ ประการต่อมาคือต้องการความรอบรู้ทั่วๆ ไปเพราะว่า
 ศิลปกรรมตะวันตกจะมีความใกล้เคียงสอดคล้องกับประวัติศาสตร์มาก อีกประการหนึ่งจะ
 ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาพื้นฐานทั่วๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับความซาบซึ้ง อันนี้ไม่
 ได้หมายความว่า จะต้องศึกษาให้ทราบถึง ชื่อ วันที่ และสถานที่ในประวัติศาสตร์ แต่
 หมายถึงความรู้เกี่ยวกับความคิด ของคนในสมัยนั้น ทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดี ในอดีตซึ่งมีความ
 สัมพันธ์ต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงมาเป็นจุดหมายปลายทางของการดำเนินชีวิตของคนในยุค
 นั้นและยุคปัจจุบันนี้ เช่น ความกังวลใจความยุ่งยากสองอย่างระหว่างความรักเกี่ยวกับ
 โปสท์และศาสนา ของไมเคิลแองเจโลกับความรัก ในศิลปะของเขาในสมัยนั้นที่จะ พยายาม
 แสดงออกมาทั้งจะได้เห็นได้จากผลงานของเขาที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ได้มีผู้เขียนเกี่ยวกับ
 ประวัติและผลงานของไมเคิลแองเจโลไว้มากให้เราได้ศึกษาเปรียบเทียบในระยะเวลาที่เขา
 มีชีวิตอยู่ได้สร้างผลงานไว้มาก และจนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับระยะเวลาของเราที่เป็น
 อยู่ขณะนี้ ผลงานของไมเคิลแองเจโลมีสิ่งที่น่าศึกษาอยู่ในตัวของมันเองเป็นศิลปะแฝงไว้
 ด้วยสติปัญญา ความมีชีวิต ซึ่งมันต้องการแสดงออก อยู่ทุกขณะโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระยะเวลา
 ในปัจจุบันนี้ ส่วนโลกของปิกัสโซ (Picasso) ไม่ต้องการสิ่งเหล่านั้นเลย ไม่ต้องการความ
 ยากหรือยากเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ และโลกทั่วๆ ไป
 งานศิลปะของเขาไม่ใช่เพียงแต่ให้แปลกหรือแตกต่างกันออกไป สิ่งที่จะรวมลงไป ศิลปะ
 คือความคิด ความรู้สึก ความมีชีวิต และอารมณ์ เพื่อที่จะรู้สึกว่าคุณจะต้องรวบรวมสิ่ง
 เหล่านี้ให้มีค่าอยู่ในตัวของมันเองขึ้นมา ความกลมกลืนในโครงสร้างของผลงานศิลปะ
 เป็นความรู้สึกประการแรกที่จะมีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ว่าทางที่เราจะเดินสถานที่ที่เรา
 จะหายใจตลอดจนทางที่เราจะสร้าง เช่นเมื่อเรามีปฏิกริยาเกี่ยวกับสีในจิตรกรรมเพราะว่า
 ทุกคนมีปฏิกริยาเกี่ยวกับอุณหภูมิของร่างกายของตนเอง ศิลปินก็ต้องพิจารณาเกี่ยวกับเรื่อง
 สีว่าสีประเภทใด สีร้อนหรือสีเย็นให้ปฏิกริยาทางด้านความรู้สึกต่อคนอย่างไรบ้างเมื่อสาย

ตาของเขาเริ่มเกี่ยวข้องกับสี สีอาจช่วยแยกความสนุกสนานน่าทึ่งในสิ่งต่าง ๆ ที่เรากำลังเขียนศิลปะอยู่ก็ได้

สิ่งที่เราน่าจะต้องคำนึงถึงอีกประการหนึ่งคือเรื่องผิว ซึ่งบางครั้งเรามีความรู้สึกอยากลบได้สัมผัสเหมือนกับความรู้สึกของเราที่มีโอกาสเห็นสิ่งสวยงามในธรรมชาติ เราก็แสดงปฏิกิริยาในการหายใจลึกบ้างเบาบ้าง บางคนไม่เคยเข้าใจในความงามเกี่ยวกับแสงของดวงอาทิตย์ สายลมเสียงคลื่นของทะเลก็ยากแก่การที่จะทำให้เกิดความรู้สึกในเรื่องลักษณะผิวที่ขรุขระ เช่นลักษณะผิวของภาพเขียนของแวนกอก (Van Gogh) ได้ บางคนก็ยากที่จะเข้าใจเกี่ยวกับความรู้สึกในงานประติมากรรมของ โรดเฌ (Rodin) แม้แต่ความเคลื่อนไหวความซาบซึ้งในศิลปะนามธรรมของ แฮนส์ ฮอฟแมน (Hans Hofman) สิ่งที่เรากำลังกล่าวถึงอยู่ขณะนี้คือบุคคลต่าง ๆ ชนิดกันยากที่จะเข้าใจในเรื่องลักษณะผิว เพราะเขามีการกำบังตัวไว้ยากที่จะเก็บข้อมูลในความรู้สึกของลักษณะผิวได้ทำให้ความรู้สึกอย่างไร เพราะยากที่จะเปรียบเทียบ เช่น บุคคลซึ่งไม่เคยผ่านการกระทำผิดในตัวของตัวเองมาเลยตลอดชีวิต บางคนไม่เคยพบกับความผิดหวังความลำบากก็ยากนักที่จะกล่าวว่าความลำบากความผิดความล้มเหลวและความผิดหวังนั้นเป็นอย่างไร

ตามประวัติศาสตร์เราจะพบว่าศิลปินที่ยิ่งใหญ่นั้นส่วนมากมักจะมีสติปัญญาสูง มีความต้องการความปรารถนาความซาบซึ้งและความสามารถในการคิดถึงพวกปรัชญาต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เพราะว่าวิชาปรัชญาเป็นเรื่องของอวิชาจะทำให้มนุษย์คิดอยู่ตลอดเวลา จะมีคำถามว่า ทำไม? แต่ถ้าตอบได้จะเป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ไป เช่นก่อนจะเป็นวิชาฟิสิกส์ก็ต้องคิดว่าทำไม คำตอบก็คือวิชาฟิสิกส์ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่ององค์ประกอบที่เล็กที่สุดของสสาร ฟิสิกส์สอนเราว่าสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่นั้นเพียงแค่สสารที่เคลื่อนไหวไปมา วิชาเคมีก็ศึกษาเรื่องกฎเกณฑ์ของการรวมตัวของอนุภาค วิชาชีววิทยาให้ความรู้แก่เราเกี่ยวกับสิ่งที่องค์ประกอบของมนุษย์รวมตัวกันอย่างซับซ้อนและมีคุณสมบัติที่เราเรียกว่าชีวิต วิชามนุษยวิทยาศึกษาสิ่งที่มีชีวิตประเภทหนึ่งซึ่งเรียกกันว่ามนุษย์ พยายามค้นคว้าเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์และการอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า ศึกษาความรู้สึกและความเชื่อของมนุษย์และสืบสาวความเป็นมนุษย์ได้เริ่มต้นจากชุมชนขนาดเล็ก ๆ มาเป็นสังคมที่ซับซ้อนอย่างไร ส่วนเนื้อหาของ

สังคมวิทยานั้นก็คล้ายกับวิชามนุษยวิทยา เพียงแต่ว่าสังคมวิทยาสนใจศึกษาสังคมอันซับซ้อนของมนุษย์ในเวลาปัจจุบัน วิชาสรีรวิทยาและกายวิภาคก็พูดถึงส่วนประกอบต่างๆ ของร่างกายมนุษย์ว่าทำงานอย่างไร วิชาจิตวิทยานั้นแม้จะยังไปได้ไม่ไกล แต่ก็พยายามค้นคว้าองค์ประกอบ ของการทำงาน ของจิตมนุษย์ หรือถ้าจะพูด ตามภาษาของ นักจิตวิทยา ก็ต้องว่าด้วยของสิ่งที่มีชีวิตทั้งสิ้น แหล่งความรู้ไม่ใช่อยู่ที่วิทยาศาสตร์เท่านั้น ประสบการณ์ของมนุษย์นั้นมีมากมายหลายชนิด ประสบการณ์ของคนธรรมดาทั่วๆ ไปก็คือ เกิดมาเจริญเติบโต มีความรัก ต่อสู้ดิ้นรน มีอุดมคติ แก่แล้วก็ตายไปในที่สุด เช่นเดียวกับวิชาประวัติศาสตร์นั้นเป็นแต่เพียงการบันทึกการเกิดและการดับของอารยธรรมซึ่งเกิดขึ้นโดยบังเอิญ อาจจะไม่ มีเหตุผลก็ได้ นอกจากนั้นมนุษย์ยังรู้จักเรื่องสวยงามคือประสบการณ์เกี่ยวกับสุนทรียภาพ ความงาม เป็นแต่เพียง คำที่เราใช้เรียกสิ่ง ที่เราชอบ หรือมันเป็นทาง ที่จะนำมนุษย์ เข้าสู่โลก แห่งสัจจะอีกโลกหนึ่ง ความงามที่เราได้เห็นจากวัตถุต่างๆ ก็คือความงามในโลกมนุษย์นั้น เป็นความงามที่ปรากฏในชิ้นส่วนของวัตถุในธรรมชาติของนักปราชญ์เพลโตแล้วยังเป็นความ งามที่ไม่สมบูรณ์เป็นแต่เพียงรูปฟอร์ม ตัวอย่างที่สำแดงความงามและบ่งถึงความงามที่ สมบูรณ์กว่า ฉะนั้นความงามในศิลปะทั้งหลายเป็นเพียงการลอกแบบความงามอันเป็นสากล ซึ่งรู้ได้ด้วยปัญญา ฉะนั้นศิลปินจึงเป็นผู้มีปัญญามองเห็นความงามอันเป็นสากลที่กระจัด กระจายอยู่ในทุกสรรพสิ่งในโลกธรรมชาติแห่งวัตถุ ศิลปินเป็นผู้มองเห็นความงามได้มากกว่าและลึกซึ้งกว่าคนอื่น ๆ ก็จำลองแบบโดยการประดิษฐ์หรือเนรมิตให้ความงามปรากฏใน ชิ้นส่วนของวัตถุตามรูปแบบ (Form) ที่ต้องการ การก้าวไปสู่ความงามที่สูงกว่าศิลปินจะเป็น ผู้เสริมสร้างเพื่อความงามมากกว่าจะเป็นการหาความงาม ตามมติของเพลโตถือว่าความงาม เป็นสิ่งที่มีจริง โดยตัวของมันเองแล้ว (Objective) ความงามในธรรมชาติที่เราจะเห็นได้ง่าย เช่นเส้นตรงของขอบฟ้า สีแสงของอาทิตย์ยามรุ่งอรุณ รูปลักษณะต่างๆ ของเมฆที่เปลี่ยนแปลงตามกระแสลม สีสรรคของปีกหรือขนของพวกสัตว์หรือสีของดอกไม้ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ มีความงามในตัวของมันเองทั้งสิ้น การที่เราจะมองเห็นสิ่งเหล่านี้ได้จิตใจต้องสงบคนที่ มีจิตใจสงบต้องมีสมาธิ คนที่มีสมาธิเป็นผู้ประกอบแต่คุณธรรมเป็นเบื้องต้น ฉะนั้นความดี กับความงามเป็นสิ่งที่ เพลโต ถือว่ามีคุณค่าในตัวของมันเอง ไม่ใช่เพราะมนุษย์ไปกำหนด

มันขึ้นแต่เป็นคุณค่าที่เคลื่อนไหวไปด้วยกันสู่สิ่งที่สูงสุด ดังนั้นความดีกับความงามจึงเป็น
 สิ่งเดียวกัน เพราะผู้ที่เข้าใจความงามเท่านั้นจึงจะรู้จักความดี กล่าวคือเมื่อมีจิตใจงาม
 เน้นคุณค่าถาวรในตัวของมันเองไม่ถูกกำหนดด้วยสิ่งภายนอก เช่น เงินทอง เกียรติยศ
 ชื่อเสียง เพราะแม้ไม่มีสิ่งเหล่านั้น ความดี ความงามก็ยังคงเป็นสิ่งดีงามอยู่นั่นเอง ความ
 ดีความงามนั้นแหละที่เพลโตเรียกว่า The Good ฉะนั้นพวกวิชาปรัชญา (Philosophy) จึงช่วย
 ให้คนยังคิดมากขึ้น ส่วนพวกวิชามนุษยศาสตร์ (Humanity) เช่น ศิลป (Art) ดนตรี
 (Music) วรรณคดี (Literature) ทำให้คนเกิดความซาบซึ้งมากขึ้น (Appreciation)
 ทำให้คนรู้มากขึ้น กว้างขึ้น ลึกซึ้งขึ้น ศิลปนั้นเราจะต้องดึงความรู้สึกออกจากตัวเรา
 ไปหาสิ่งนั้นถ้าเรากระทำได้ก็เป็นการโชคดีช่วยให้เราอยู่ในโลกได้ด้วยความสุขพอสมควร

6. ความรับผิดชอบของศิลปิน (The Responsibilities of the Artist)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเราได้กล่าวถึงแต่ความรับผิดชอบของผู้ดูเพียงฝ่ายเดียว
 ว่ามีอะไรบ้าง ในด้านศิลปินซึ่งเป็นผู้ผลิตงานศิลปออกมาและจะต้องมีความรับผิดชอบ
 หลายอย่างหลายด้าน ประกอบกันส่วนมากที่เขาได้กระทำขึ้นและการสับสน บางอย่างศิลปใน
 สมัยปัจจุบันนี้อาจจะเป็นผลโดยตรงมาจากพวกศิลปิน ดังนั้นศิลปินจะต้องรับผิดชอบ
 อะไรบ้าง

1. ประการแรกสำหรับผลงาน ที่ศิลปินกระทำขึ้น มาจะมีการสร้างสรรค์ ค้นพบนั้น
 ศิลปินจะต้องมีบางสิ่งบางอย่างที่จะสามารถพุดออกมาได้จากการกระทำนั้น ๆ ด้วย
2. งานศิลปจะต้องมีทักษะเทคนิควิธีการทำงานของศิลปินให้ผ่านลุล่วงไปด้วยดี
 และงานศิลปนั้นให้อะไรกับสังคมบ้าง
3. ศิลปินจะต้องทราบว่าอะไรและจะพุดออกมาอย่างไรประกอบกับต้อง
 มีความสามารถที่จะพุดออกมาให้คนอื่นเข้าใจอย่างดีพอสมควร
4. การทำงานศิลปนั้นไม่ใช่เป็นงานง่าย ๆ ดังเช่นคนทั่วไปเข้าใจ แท้จริงแล้ว
 งานศิลปเป็นงานที่จะต้องจริงจังคล้ายกับกิจธุระ เพราะว่าเมื่อศิลปินเรียกตัวของเขาเองว่า

“ศิลปิน” แล้วมีอะไรที่น่าเชื่อถือบ้าง เขาจะเป็นศิลปินได้อย่างไรสังคมยอมรับในความ
เป็นศิลปินของเขาหรือไม่

ทุกวันนี้ได้มีผู้ทำกิจการค้าเกี่ยวกับศิลปะจำนวนมากด้วยกัน สาเหตุอันหนึ่งจึงทำให้เกิดการแข่งขันกันขึ้นในเรื่องการค้าและการหลอกลวงเกิดขึ้นได้เกี่ยวกับผลงานศิลปะ เพราะศิลปินที่นำมาแสดงหรือจำหน่ายไม่ได้มีสมาคมศิลปะได้จัดทำบันทึกหรือรายงานผลงานศิลปะที่ดีไว้เป็นหลักฐาน บางครั้งอาจจะมีศิลปะที่ดีเข้ามาแสดงและจำหน่ายไปแล้ว ทางสังคมวิทยาได้กล่าวไว้ว่าการหลอกลวงการแข่งขันของสังคมปัจจุบันนี้ เกิดจากสังคมกลุ่มใหญ่มักจะหลอกลวงสังคมกลุ่มเล็ก ประชาชนที่ไม่เข้าใจอะไรต่าง ๆ ดีพอมักจะถูกหลอกลวงโดยบุคคลซึ่งแสวงหาความมีเกียรติ ความมีอำนาจ ขาดความรับผิดชอบ มีการคดโกง ถ้าเราพบสิ่งเหล่านี้ในวงการเมือง สังคม ศาสนา ของเราก็ต้องเตรียมใจสำหรับพฤติกรรมเหล่านั้นในวงการศิลปะด้วยเหมือนกัน

สิ่งสำคัญที่เราควรจะต้องทำขึ้นเกี่ยวกับศิลปะในปัจจุบันนี้จะต้องมีการจัดทำรายการเกี่ยวกับผลงานศิลปะที่ดี ๆ รวบรวมไว้ จะได้เป็นการช่วยเหลือผู้ที่สนใจทางด้านนี้โดยตรง เพราะมีบางคนนิยมสิ่งของบางสิ่งบางอย่างอย่างหลงใหลคนอื่นจะได้มีส่วนเข้าใจด้วย เพราะการที่จะเข้าใจ บางสิ่งบางอย่างได้ อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง นั้นจะต้องอาศัย ทักษะความชำนาญ ประสบการณ์และระยะเวลาในการศึกษาปรับปรุง แม้แต่ศิลปินเอง เช่น เอล กรีโก (El. Greco) เรมแบรนต์ (Rembrandt) และเซซาน (Cezanne) กว่าศิลปินเหล่านี้จะมีชื่อเสียง ได้ก็ต้องใช้เวลามากมายเกี่ยวกับสื่อสัมพันธ์ ทางศิลปะเหล่านั้น ที่มีต่อมวลชนและต่อสังคม ศิลปินจะต้องใช้ความสามารถมีทักษะประสบการณ์ผ่านการทำงานที่หนักและลำบากมากพบกับความล้มเหลวมาแล้วมากมาย กว่าจะค้นพบการเสนอศิลปะที่ดีให้กับสังคมเข้าใจได้บางครั้งต้องใช้เวลาเป็นศตวรรษ.

ศิลปะและการเลียนแบบธรรมชาติ

(Art and the Imitation of Nature)

ถ้าจะเปรียบเทียบระหว่างศิลปินผู้สร้างสรรงานศิลปะกับบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป แล้วย่อมจะมีความคิดและความเข้าใจในศิลปะแตกต่างกันไป คนธรรมดามีความคิดและเข้าใจศิลปะในทัศนะหนึ่ง ส่วนตัวศิลปินก็มีความคิดและความเข้าใจศิลปะไปในอีกลักษณะหนึ่ง และมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งกว่าคนธรรมดาถูกต้องกว่าคนทั่วไปที่ไม่ได้ศึกษาและเข้าใจถึงศิลปะ ในที่นี้เรามาศึกษากันในหัวข้อที่ว่า “ศิลปะหมายถึงการลอกหรือเลียนแบบธรรมชาติ” นั้นเป็นความคิดที่เข้าใจผิด เพราะศิลปะไม่ใช่การพยายามลอกหรือเลียนแบบจากธรรมชาติ ถ้าเราจะศึกษาจากภาพเขียนและผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงของโลกในแต่ละยุคแต่ละสมัยจะทำให้เราเกิดความเข้าใจมากขึ้น เพราะศิลปินเป็นผู้มีสติปัญญาความสามารถและเป็นผู้มีอัจฉริยะ ศิลปินบางคนกล่าวคำพูดอะไรไว้บ้างซึ่งบางครั้งทำให้เราทราบว่า การพูดและการกระทำของศิลปินก็มีการขัดแย้งเกิดขึ้น เช่น เลโอนาร์โด ดา วินชี กล่าวว่า “ภาพเขียนที่ได้รับการสรรเสริญว่ามีคุณค่าคือ ภาพเขียนที่เขียนได้ดีเหมือนของจริงมาก” และศิลปินผู้ที่ได้ผลิตผลงานที่มีชื่อรู้จักกันดีทั่วโลก คือ ภาพ “โมนาลิซ่า” (Mona Lisa) และอีกภาพหนึ่งชื่อ Madona of the Rocks. ซึ่งภาพเขียนนี้ดูจริงๆ แล้วมิได้ถูกต้องหรือเหมือนของจริงแต่ประการใด ปัจจุบันนี้ถ้าจะจัดภาพเขียนชิ้นนี้ก็ควรจะอยู่ในลัทธิการเขียนของพวก เซอร์เรียลลิซึม (Surrealism) ปรากฏว่าจากหลังหรือส่วนที่ไกลออกไปของภาพนั้นอยู่ในลักษณะที่เกินความเป็นจริง อันนี้ย่อมหมายถึงเรื่องของความผิดซึ่งผสมผสานลงไปในการเขียนด้วย ความจริงแล้วก็ไม่แตกต่างไปจากรูปปั้นสลักของพวกกรีกที่ศิลปินไม่ได้เลียนแบบมาจากธรรมชาติเพียงเท่านั้น แต่ศิลปินนั้นมาจากความคิดและจินตนาการออกมาด้วย

รูปที่ 7 พระเจ้าทรงสร้างอาดัม (Creation of Adam) เป็นภาพเขียนผนังจิตรปูนเปียก (Fresco) ที่ Sistine Chapel นคร Vatican เขียนโดย Michelangelo ค.ศ. 1508–1514

ไมเคิลแองเจโลได้เขียนภาพบนเพดานโค้งที่วิหารซิสทีนที่ใหญ่โตมหึมา การแสดงรูปคนของเขาก็มีลักษณะผิดไปจากคนธรรมดา เรมแบรนท์จะเขียนภาพซึ่งดูแล้วรู้สึกในเรื่องของแสงสะท้อนราวกับว่ามีไฟฟ้าส่องอยู่ภายในภาพด้วยทั้ง ๆ ที่ในสมัยนั้นยังไม่มีไฟฟ้าใช้เลย และถ้าเราได้ดูภาพเหมือนของเรมแบรนท์ใกล้ ๆ แล้ว เราจะรู้สึกว่ใบหน้าทุกใบหน้าในภาพเขียนนั้นคล้ายกับเป็นใบหน้าของเขาเอง การเขียนภาพคนที่ดูยาวผิดส่วนจากความเป็นจริงของ เอล กรีกો (El. Greco) ซึ่งต่างจากศิลปินอื่น ๆ และส่วนแต่ละส่วนในภาพของ เซซาน (Cezanne) ก็เช่นกัน ล้วนแต่มิใช่การที่จะมุ่งลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ และแม้แต่ภาพเขียนฝาผนังของพวกอียิปต์หรือรูปแกะสลักคนขว้างจักรของกรีก ภาพต้นสนของ แวนกอก (Van Gogh) เขียนออกมาซึ่งเรามองดูแล้วคล้ายเป็นเปลวขึ้นไปเกิน

จากธรรมชาติ อีกทั้งเรือสำเภาที่กำลังจะจมในภาพเขียนของเทอร์เนอร์ (Turner) ก็ให้ความรู้สึกว่เรือกำลังจะจมลงอย่างเชื่องช้าผิดความเป็นจริง จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้แล้ว จะเป็นการสมควรหรือไม่ ที่จะกล่าวว่า “ศิลปะเป็นการเลียนแบบธรรมชาติ”

ส่วนมากคนรุ่นใหม่ยังเข้าใจว่างานของศิลปิน คือการตั้งหน้าตั้งตาลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าคนรุ่นใหม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของศิลปะประยุกต์ที่สามารถใช้เครื่องมือลอกเลียนแบบของจริงได้ เช่น กล้องถ่ายรูปและงานศิลปะโฆษณาต่างๆ เป็นต้น งานศิลปะประยุกต์นี้จะเลียนแบบของจริงได้โดยไม่แฝงไว้ซึ่งความนึกคิดและจินตนาการแต่ประการใดทั้งสิ้น ซึ่งความเป็นจริงแล้วศิลปินอาศัยธรรมชาติเป็นสื่อหรือเป็นสิ่งเร้าในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ครั้นพอถึงเวลาที่ศิลปินสร้างศิลปะจริง ๆ ศิลปินย่อมถ่ายทอดความคิดหรือจินตนาการส่วนตัวของศิลปินแต่ละคนลงไปในงานศิลปะนั้น ๆ ง่าย ๆ ถ้าเราจะพิจารณาปรัชญาของกรีก ซึ่ง อริสโตเติลได้ให้ความหมายเกี่ยวกับคำพูดที่ว่า “การเลียนแบบธรรมชาตินั้น มิได้หมายความว่าต้องตั้งหน้าตั้งตาลอกไปทุกกระเบียดนิ้ว ความมุ่งหมายของศิลปะก็คือการที่จะจับส่วนที่สำคัญ ๆ ส่วนใดส่วนหนึ่งของธรรมชาติให้ได้ ซึ่งมีใช้การลอกเลียนธรรมชาติตลอดเวลาทุกระยะทุกระเบียดนิ้วตามที่ธรรมชาติปรากฏให้เห็นไม่” อย่างไรก็ตามความคิดที่เป็นแก่นสารของอริสโตเติลก็ให้ความคิดเห็นธรรมชาติซึ่งเกี่ยวข้องกับปรัชญาในชีวิตประจำวันนั่นเอง จากผลงานจิตรกรรมสมัยกรีกซึ่งเราสามารถจะดูได้จากเครื่องปั้นดินเผา และเครื่องเคลือบต่าง ๆ ซึ่งคล้ายกับเป็นผลงานประเภทศิลปตกแต่งที่ชี้ให้เห็นถึงความชำนาญของศิลปิน ที่มีความรู้สึกราวมนต์สะทือนใจ และมีความเข้าใจในเส้นต่าง ๆ ที่เขียนลงไปอย่างชำนาญ และพิเศษมากกว่าจะเป็นการเขียนเพื่อเลียนแบบธรรมชาติ ครั้นมาพิจารณางานประติมากรรมของกรีก รูปปั้นสลักเหล่านั้นรู้สึกเคลื่อนไหวได้ตามลักษณะของการจัดภาพของศิลปินมากกว่าเป็นการเลียนแบบธรรมชาติแท้ ๆ ซึ่งชี้ให้เห็นลักษณะพิเศษของศิลปะสมัยกรีก สิ่งที่เราชื่นชมซาบซึ้งไม่ใช้การแกะสลักอย่างเดี่ยวแต่เรายกย่องในเรื่องของการจัดภาพได้อย่างกลมกลืนและสวยงาม อีกทั้งยกย่องในสิ่งซึ่งเป็นลักษณะของความคิดซึ่งนับว่าผลงานศิลปะสมัยกรีกนั้นมีคุณภาพเกินกว่าที่จะพิจารณาแต่เพียงยัตถ์ และแน่นอนที่สุดคุณภาพของฝีมือในงาน

ศิลปะของกรีกนั้นมีอยู่อย่างเพียบพร้อมดียิ่งอันแฝงไว้ด้วยอุดมคติ ความคิด ประชญา ความงามของมนุษยชาติเกินกว่าการเลียนแบบธรรมชาติเสียด้วย

การที่ศิลปะโรมันได้สืบทอดไปจากของกรีกหรืออาจจะพูดว่าเลียนแบบ ของกรีกก็ได้ ชาวโรมันต่างก็ชื่นชมผลงานของพวกกรีกหากแต่ไม่เข้าใจเนื้อแท้ของงานศิลปะเหล่านั้นของกรีกเลย อาจจะเป็นเพราะชาวโรมันมีความพอใจในเรื่องเกี่ยวกับการรบ การทหาร การต่อสู้ และเรื่องของกษัตริย์มากกว่าที่จะชื่นชมในเรื่องอุดมคติของกรีก ซึ่งถ้าจะกล่าวถึงการเลียนแบบจากธรรมชาติแล้ว ชาวโรมันมีมากกว่าของกรีก ถ้าหากจะเปรียบเทียบการแกะสลักลวดลายที่เสาวิหารตราจาน (Trajan) ของโรมันแล้วย่อมมีความงามน้อยกว่าความงามของลวดลายที่แกะสลักอยู่บนหน้าจั่วของวิหารพาเธนอน (Parthenon) ของกรีก อย่างไรก็ตามการที่ได้พิจารณาตามผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงต่าง ๆ แล้ว ก็จะเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ว่าการสร้างสรรค์งานศิลปะนั้นย่อมต้องอาศัยความสามารถ และความเป็นอัจฉริยะในตัวของศิลปินเอง ซึ่งหมายความว่าถึงความคิดและอุดมคติจินตนาการสอดแทรกลงไปในงานศิลปะด้วย แม้ว่าศิลปินจะอาศัยธรรมชาติเป็นสื่อกลางในการสร้างความบันเทิงใจให้เกิดการสร้างสรรค์ศิลปก็ตาม ซึ่งทั้งนี้ย่อมหมายความว่าศิลปินมิได้หมายถึงการที่จะมุ่งลอกเลียนแบบจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียว

รูปที่ 8 ลวดลายสลักหินอ่อนแบบนูนต่ำ คนขี่ม้า ใต้ชายคาวีหารพาร์เธนอน แห่งเมืองเอเธนส์ (Athens)
(Horsemen, Parthenon Frieze) 447–432 B.C.

ในสมัยของการฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) และสมัยบาร็อก (Baroque) มีสิ่งที่จะกล่าวถึงเช่นเดียวกับสมัยของรอกโคโก (Rococo) นีโอ - คลาสสิก (Neo-classic) และสมัยโรแมนติก (Romantic) เราพบว่าศิลปินเหล่านี้ทำงานศิลปะส่วนมากมุ่งไปสู่โลกแห่งความจริง แต่ก็มีส่วนที่ผลงานของเขาไม่ได้เลียนแบบตามธรรมชาติ เขาจะใช้จินตนาการที่ได้เห็นจากธรรมชาติสอดแทรกลงไปในงานของเขา ทำให้เห็นเด่นชัดขึ้นเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เช่น เอล กรีโก (El. Greco) ทิเทียน (Titian) รูเบนส์ (Rubens) และ เดอรลาครัวส์ (Delaroix) เป็นต้น อย่างไรก็ตามศิลปินได้นำเอาเทคนิคเกี่ยวกับการวาดภาพแบบสามมิติมาใช้แสงเงาทั่วไปเข้ามามีบทบาทในศิลปะการโฆษณาเช่น การเขียนภาพเกี่ยวกับเครื่องดนตรี หนังสือ เพชรพลอย และอื่น ๆ นำมาโชว์ไว้ตาม

หน้าร้าน การเขียนภาพของศิลปินแต่ละคนได้พยายามแสดงความรู้สึกภายในของตัวเอง ออกมาในผลงานของศิลปินเป็นแบบฉบับของแต่ละคน เช่นภาพเขียนบนผนังที่วิหารซิสทีน (Sistine) ของไมเคิลแองเจโล เราได้พบแบบฉบับเฉพาะตัวของเขาเองเกี่ยวกับเรื่องของ กายวิภาคและการแสดงออกทางความรู้สึกของมนุษยชาติ หรือภาพคนของเรมแบรนต์ ที่ แสดงความงามและความสมบูรณ์การใช้ฝีแปรงอย่างสนุกสนานที่ปรากฏออกมาของแวนกอก (Van Gogh) เป็นต้น ศิลปินได้บันทึกรายละเอียดของธรรมชาติและความรู้สึกส่วนตัวของเขาเข้าไปด้วยในผลงานศิลปะซึ่งขณะเดียวกันก็มีความแตกต่างไปจากธรรมชาติ

ภายหลังจากที่มีการปฏิวัติขึ้นในประเทศฝรั่งเศส ได้มีการเก็บรวบรวมภาพเขียน จำนวนมากและภาพเขียนเหล่านั้นส่วนมากเขียนเกี่ยวกับความเป็นจริง เช่นเกี่ยวกับเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์บ้าง ภาพทิวทัศน์ซึ่งเมื่อมองดูแล้วทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่อภาพ เขียนนั้น แต่จุดประสงค์จริง ๆ ที่รวบรวมภาพเขียนก็เพื่อจะสืบสาวถึงเรื่องราวในอดีตว่ามี เหตุการณ์เป็นมาอย่างไรบ้าง ศิลปินที่มีชื่อเสียงในอดีตไม่พยายามที่จะเขียนภาพที่เป็นจริง จากธรรมชาติ แต่เขาจะพยายามในสิ่งที่เขาได้เห็นบางสิ่งบางอย่างในธรรมชาตินำมาเรียบ เรียงใหม่ แม้จะไม่สามารถนำรายละเอียดในธรรมชาติมาใส่ไว้ได้หมดก็ตาม ก็ไม่ได้ทำให้ ผลงานศิลปะขาดคุณค่าหรือหมดคุณค่าทางความงามไป

จากการค้นคว้าและไม่พอใจในผลงานของศิลปินเองเสมอไปจึงทำให้เกิดศิลปะการ เขียนประเภทนามธรรมขึ้น (Abstract) โดยศิลปินเห็นคุณค่าว่าการเขียนจากธรรมชาติบ้าง และการละเว้นจากธรรมชาติบ้าง ศิลปินเลือกวิธีการเขียนให้ง่ายขึ้นกว่าเดิมตามจินตนาการ ของเขาโดยเปลี่ยนรูปร่างรูปทรงของธรรมชาติให้แปลกออกไป ซึ่งเป็นการแสดงออกว่าเขา มีความรู้สึกอย่างไรบ้างในธรรมชาติในทรรณะของศิลปินแล้วเป็นการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกสะท้อนใจ ของศิลปินว่าศิลปิน ไม่ได้มองธรรมชาติ เหมือนกับ คนขับรถมองถนน เพราะศิลปินมองเห็นสิ่งเหล่านั้นแตกต่างจากเดิมไปตลอดเวลา ศิลปินแต่ละคนต่างก็มี ทรรณะของตนเองและเป็นสิทธิของเขาที่จะแสดงออกมาอย่างไร ขึ้นอยู่กับอารมณ์สะท้อน ใจความรู้สึกและจินตนาการของเขา เช่น เรมแบรนต์จะมีแบบการเขียนภาพ เช่น คนเฝ้า ยาม ตอน กลางคืนซึ่งแปลกไปจากประติมากรรมรูปคนของ เฮนรีมัวร์ (Henry Moore)

เป็นต้น อย่างไรก็ตามความเป็นจริงตามธรรมชาติก็เป็นส่วนหนึ่งของศิลปะแบบนามธรรม ภาพเขียนของศิลปินแต่ละคนก็มีความแตกต่างไปตามความเชื่อและลัทธิปรัชญาของตน เช่น ผลงานของปีคาสโซ่ จะเขียนหรือแสดงออกถึงความเคลื่อนไหวในภาพมาก เช่น ภาพเขียน ใบหน้าเด็กผู้หญิงสองหน้าอยู่ในภาพเดียวกัน ซึ่งปีคาสโซ่แสดงการมองเห็นธรรมชาติแบบใหม่ในลักษณะที่เป็นจริง ตามความรู้สึก ของเขาจึงทำให้ ผู้ดูภาพนี้เกิดความรู้สึก เคลื่อนไหว และอาจกล่าวได้ว่าผลงานศิลปะของปีคาสโซ่ เป็นจุดเริ่มต้นที่เปลี่ยนความคิดของศิลปินไปสู่ ยุคของเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ในคริสต์ทศวรรษที่ 20 นี้ ซึ่งพอจะสรุปได้ว่าศิลปินนั้นศิลปิน มิได้หมายถึงการที่จะมุ่งลอกเลียนแบบจากธรรมชาติอย่างเดียว ศิลปินได้สอศแทรกอารมณ์ ความรู้สึก สะเทือนใจ ของเขาใส่ลงไป ใน ผลงานศิลปะด้วย พร้อมทั้งจินตนาการ ที่แตกต่างไป จากธรรมชาติทั้งปวง.

รูปที่ 9 St. Mauritius and the Theban legion โดย El. Greco

ศิลปะกับความงาม

(Art and the Beautiful)

คนส่วนมากมีความเข้าใจว่าศิลปะเป็นสร้างสรรค์ศิลปะขึ้นมาก็เพื่อความสวยงามเท่านั้น เพราะความงามของธรรมชาติเป็นสิ่งบันดาลใจให้ศิลปินผลิตผลงานออกมา ผู้ที่ไม่เข้าใจศิลปะ พอก็จะมุ่งแต่เฉพาะความงามเพียงจุดเดียวก็จะไม่ทำให้เข้าใจศิลปะได้อย่างแท้จริงเลย เพราะศิลปะมีสิ่งอื่นที่แฝงอยู่นอกเหนือไปจากความงามอีกหลายอย่างเช่น รูปทรง สีสรรรค์ ความรู้สึก และการเคลื่อนไหว นอกจากนี้ยังอาจจะแฝงไว้ด้วยประวัติศาสตร์ ประเพณี โบราณ เป็นต้น ศิลปะที่นับว่าเป็นคลาสสิก (Classic) นั้น จะแสดงให้เห็นถึงความดี ความสมดุลและความงามของศิลปะนั้น เมื่อผลงานของลัทธิ อิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ปรากฏขึ้นครั้งแรกก็ได้รับการดูหมิ่นว่าเป็นของน่าเกลียด แต่ปัจจุบันนี้หรือในสมัยต่อมาศิลปะอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ก็ไม่ได้รับการดูหมิ่นว่าเป็นของน่าเกลียดต่อไปอีกแล้ว สิ่งนี้จะแสดงให้เห็นถึงความคิดในเรื่องของความงามนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและสถานที่ ถ้าเราดูงานศิลปะสมัยเก่าอย่างมีเหตุผลอาจจะสรุปได้ว่าความงามเกิดจากความสัมพันธ์และเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ แม้แต่ความเชื่อในสมัยของพระนางวิกตอเรีย เกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรม ก็มีความเชื่อว่าศิลปะเป็น เท่านั้นที่จะเป็นผู้แสดง ออกจากความงามของศิลปะ แม้แต่พวกชนชั้นกลางในยุคของกิลเดต (Gilded Age) ในตอนต้นของศตวรรษที่ 20 ก็ให้ความหมาย ของจิตรกรรม ไว้เพียงว่า เป็นศิลปะที่ทำให้ เกิดความ พึงพอใจมิใช่ ว่าความใจ อย่างไรก็ตามการปฏิวัติทางอุตสาหกรรมและความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้สอนให้มนุษย์เห็นถึงความจำเป็นต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณงามความดี ความมีเกียรติยศ ความอ่อนหวาน ความโก้หรูสง่างาม และความแปลกประหลาดของธรรมชาติให้เราเข้าใจมากขึ้น

พวกที่มีความเชื่อว่าศิลปะ ควรจะเลียนแบบจากธรรมชาติ มักจะอธิบายศิลปะ ในแง่ของความงามอันเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้องเลย เพราะว่าในสมัยนั้นก็มีความเชื่อว่าศิลปะเป็นผู้ที่

ไม่เขียนภาพให้เกิดความงามจะไม่ใช้ศิลปินที่แท้จริง และจะอ้างถึงศิลปินที่มีความงามในสมัยโบราณซึ่งเป็นพวกเดียวที่มีความเชื่อตามสมัยของวิกตอเรีย (Victorian Style) เมื่อเวลาผ่านไปทัศนคติของเรื่องความงามก็เปลี่ยนแปลง ด้วยทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางการศึกษาของแต่ละคน และ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ได้กลายเป็น องค์ประกอบ ที่สำคัญ ในการ เปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้ด้วย นอกจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมแต่ละคนแล้วยังนำไปสัมพันธ์กับความคิด (Concept) ในเรื่องความงามซึ่งเป็นทรรศนะเฉพาะส่วนบุคคลด้วย เช่น ผู้ชายบางคนอาจจะชอบผู้หญิงที่มีผิวสีดำหรือบางคนอาจจะชอบคนรูปร่างผอมบางเป็นต้น บางคนเห็นทะเลเวลาลูกคลื่นเคลื่อนไหวนั้นให้ความรู้สึกแข็งแรง แม้ผู้ใหญ่บางคนมักจะมองข้ามความน่ารักน่าเอ็นดูตามธรรมชาติของเด็กไปเสีย และเด็ก ๆ ก็มักจะมองหาความงามด้านกายภาพซึ่งกันและกัน ผู้ใหญ่มักจะมองอะไร ๆ ต่างไปจากเด็กเสมอ เช่น มองข้ามความซุกซนง่าย ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กไปเสียโดยที่ไม่เห็นว่าสำคัญอะไรเลย

เมื่อเราพิจารณาศิลปินของยุโรปและสหรัฐอเมริกาในศตวรรษที่ 19 นี้ เราจะพบความจริงว่าศิลปินในสมัยนั้นถือเอาความงามเป็นใหญ่ เป็นความงามที่สืบเนื่องมาจากสมัยกรีก เพราะความคิดในเรื่องศิลปะสมัยนั้นเขาจะพยายามพรรณนาถึงความงามดั้งเดิมสมัยกรีกมากกว่า และจะไม่มีใครชมเชยศิลปะสมัยใหม่ในศตวรรษที่ 19 เลย เพราะศิลปะสมัยกรีกจะเน้นถึงในด้านความเป็นจริง (Realism) และเป็นศิลปะคลาสสิก (Classic) ไม่มีการเร่งเร้าแม้แต่การห้ามปรามเจียบขมิมนับว่าเป็นอุดมคติของวัฒนธรรมของกรีกสมัยนั้น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับศิลปินในศตวรรษที่ 19 นี้แล้วจะ เห็นว่าเป็น อุดมคติ แสดงถึงความฉลาดและไหวพริบ ศิลปินของกรีกจะเน้นถึงความงามของมนุษยชาติเป็นใหญ่และศิลปินในตอนต้น ๆ จะเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าเป็นส่วนมาก แม้แต่ชาวอียิปต์สมัยนั้นมีความเชื่อถือและปรัชญาเกี่ยวกับชีวิตนิรันดร์ (Eternal life) ภายหลังจากที่ตายไปแล้วจึงสร้างศิลปะเพื่อสนับสนุนความเชื่อเหล่านี้ไว้มากมาย เช่น ปิระมิด เทวรูปฟาโรห์ สิ่งเหล่านี้สร้างขึ้นอย่างแข็งแรงใหญ่โตดูแน่นหนาแข็งแรงและเกร่งขาม ผลงานเหล่านี้เป็นเครื่องแสดงว่าชาวอียิปต์มีความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตในโลกหน้าเพียงไร

สำหรับชาวกรีกมีความเชื่อต่างไปจากชาวอียิปต์ เขาถือว่าชีวิตเป็นสิ่งสำคัญกว่าความตาย เขามีความอยากรู้อยากเห็นเรื่องของชีวิตมากกว่าความตาย สาเหตุจากความเชื่อนี้เองทำให้เกิดการปฏิวัติทางด้านศิลปตอนต้นขึ้นมา ในตอนแรกศิลปได้แสดงให้เห็นถึงความหยาบกลัวของมนุษย์ที่มีต่อพระเจ้า พวกกรีกได้ค้นพบสิ่งอื่นนอกเหนือไปจากรูปปั้นสลักที่ใหญ่โตมหึมา คือธรรมชาติโดยการศึกษาถึงธรรมชาติทำให้รูปร่างผลงานทางศิลปชักจะใกล้เคียงธรรมชาติมากขึ้น และความคิดที่เกี่ยวกับความงามในอุดมคติ (Ideal beauty) ใกล้ความเป็นจริงขึ้น พวกกรีกจะพิจารณาสร้างศิลปอย่างที่ท่านต้องการจะให้ เป็นคือรวมทั้งด้านกายภาพและสติปัญญาเข้าด้วยกัน และแน่นอนพวกกรีกจะไม่ลอกเลียนแบบธรรมชาติโดยตรง จะทำให้อ่อนหวานมากขึ้น แต่จะคู่เป็นธรรมชาติและเป็นอุดมคติมากขึ้น จากความคิดของกรีกเกี่ยวข้องถึงการสร้างงานศิลปในเรื่องรูปแบบ (Form) ความสมดุลย์ (Balance) ความกลมกลืน (Harmony) และสัดส่วนที่สวยงาม (Proportion) ซึ่งทำได้ถูกต้องคัมหน่วย (Unity) จังหวะในเส้นและรูปลักษณะด้วย (Rhythm of line and shape) นี่แหละคือลักษณะเฉพาะของศิลปแบบคลาสสิก

อย่างไรก็ตามได้มี การค้นคว้าหาความจริงเกี่ยวกับความงาม ด้วยกล้องถ่ายรูปซึ่งวิวัฒนาการขึ้นด้วยเทคนิคต่าง ๆ ศิลปินและผู้เชี่ยวชาญต่างก็พากันเผชิญกับกฎของความงามมากมาย จะมีข้อเปรียบเทียบใหม่ ๆ เกิดขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ศิลปของกรีกได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจาก การค้าขายกับ พวกตะวันออก ทำให้ค้นพบ ศิลปแบบ อุดมคติ ของ ญี่ปุ่นรวมทั้งการพบศิลปที่ใหม่และสมบูรณ์ด้านประติมากรรมที่อาฟริกาด้วย ในยุโรปเองก็ได้ค้นพบว่าความงามแห่งปัญญาอันแอบแฝงอยู่ในศิลปของโกธิคและศิลปสมัยไบเซนไทน์ (Byzantine) ความงามนี้ปรากฏอยู่เป็นเวลากว่าร้อยปีแต่ไม่มีผู้ใดคิดถึง ศิลปินได้เริ่มทดลองด้วยเทคนิคและวิธีการทำงานแบบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นเพื่อที่จะหามาตรฐานของความงามขึ้นโดยอาศัยยุคทองของศิลปคลาสสิกเป็นบรรทัดฐาน ความงามของศิลปเป็นเรื่องของความจริงซึ่งมีความสัมพันธ์กันได้ไม่ว่าเรื่องการใช้สี สีอาจจะสว่างและมีมิติความเข้มหรืออ่อนก็ได้ เนื้อที่นั้นควรจะมียุติ คือ กว้าง ยาว หรือแบนราบก็ได้ สีที่ระบายลงไปจะหนาหรือบางก็ตาม และเรื่องราวอาจจะเป็นแบบเหมือนจริง หรือแบบนามธรรมก็ได้ สิ่ง

เหล่านี้ไม่มีเรื่องของความถูกต้องอีกต่อไป สำหรับศิลปินนั้นถือเอาความตั้งใจในการทำงานศิลปะเป็นผลสำเร็จมีค่ามากกว่าประกาศนียบัตรที่รับรองกัน

เมื่อกล่าวว่าจิตรกรรมเป็นเรื่องของความสัมพันธ์กันของสี เส้น เนื้อที่นั้น ไม่ได้หมายความว่ามาตรฐานของความงามจะไม่มี เมื่อมีการเปรียบเทียบงานศิลปะขึ้นก็จะมีการกำหนดมาตรฐานของความงามจะตามมา และมาตรฐานนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เช่นเดียวกับนวนิยายที่เขียนโดย มิกกี สเปนเลน (Mickey Spillane) จะนำมาวัดหรือเปรียบเทียบของเรื่องที่ เฮมมิงเวย์ (Hemingway) ย่อมเป็นไปไม่ได้ การแต่งเพลงของพวก บีทเทิล (The Beatles) ก็ย่อมยากที่จะผสมกลมกลืนกับดนตรีของ บีโทเฟน (Beethoven) นั้นใดก็ดี งานศิลปะของ นอร์แมน รอคเวลล์ (Norman Rockwell) กับผลงานศิลปะของ เรมแบรนต์ (Rembrandt) ย่อมแตกต่างกันอย่างแน่นอน

คุณค่าของความงามทางศิลปะมักจะปรากฏอยู่ในตัวของมันเอง ศิลปินจะแต่งแบบและความลึกซึ้งไว้ในงานศิลปะของเขาเอง ฉะนั้นถ้าจะพูดถึงความงามของศิลปะแล้วเราจะพูดได้กว้างขวางมากทั้งขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ดู กระนั้นก็ตามถ้าจะพูดในคำว่าคุณค่าของศิลปะแล้วจะต้องจำไว้ว่าเราไม่ได้พูดถึงความงามที่แท้จริงเพียงอย่างเดียว เราจะกล่าวถึงตัวของเราเองด้วย เพราะคนๆแต่ละคนจะมีความสามารถในการที่จะเข้าใจได้ไม่เหมือนกัน ผู้ที่คุ้นเคยกับศิลปะจะตระหนักดีว่าความงามของศิลปะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ (Relative) ความงามตามมาตรฐานสากลนั้นยังเป็นที่จะต้องอภิปรายโต้แย้งกันอยู่เหมือนกับการพูดถึงเรื่องของชีวิต สิ่งที่จะนำมาอ้างเสมอคือรสนิยมและการเปลี่ยนแปลงของรสนิยมเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไปรสนิยมก็ต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่นผลงานของศิลปินในสมัยวิกตอเรีย (Victorian) เช่นของ Hieronymus Bosch, Matthias Grunewald และ Francisco Goya เป็นต้น พอมาถึงสมัยนี้ผลงานของศิลปินเหล่านี้ก็มีความหมายไปอีกแบบหนึ่งในเรื่องของรสนิยม แต่ก็ยังทรงคุณค่าอยู่ตรงที่มีแบบของการเริ่มต้นให้เราเห็นให้เราศึกษา โปรดจำไว้ว่าศิลปินนั้นมีทั้งเรื่องของการวัดและการเปรียบเทียบ ส่วนอำนาจและความลึกซึ้งของศิลปะจะปรากฏความยิ่งใหญ่อยู่ในตัวของมันเอง.

ศิลปะกับอนาจาร

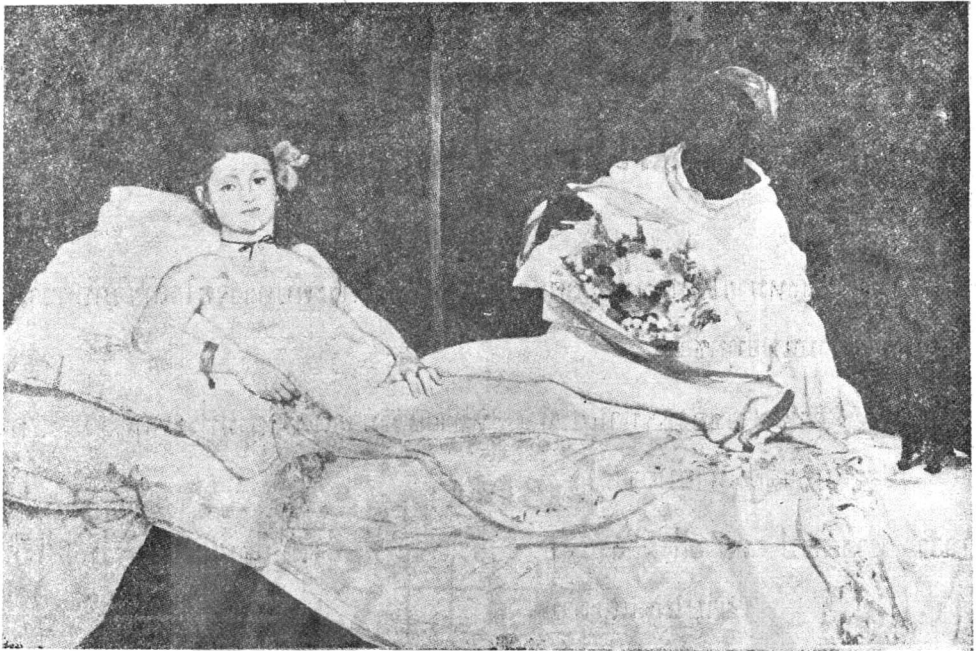
(Art and Obscenity)

ศิลปะ มีความมุ่งหมายในทางเกื้อกูลศีลธรรม และยกระดับทางจิตใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกชาติ

อนาจาร ตามความหมายของพจนานุกรม หมายความว่า เป็นความประพฤติชั่ว ความประพฤติชั่วอันน่าอับอาย

อนาจาร ทางศิลปะ หมายถึงผลงานที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อทำให้เสื่อมเสียศีลธรรม เป็นสิ่งหยาบโลนและลามก

ในงานประติมากรรมและจิตรกรรมที่เป็นภาพเปลือยซึ่งศิลปินได้สร้างขึ้น การวางท่าทางกิริยา ถูกต้องตามตำราศิลปะและความมีศีลธรรมของชนชาตินั้น บางคนเมื่อเวลาดูงานประเภทนี้แล้ว ชอบค้นหาความคิดไปในทางลามก เลยพากันไม่รับรู้เรื่อง ศิลปะและเรื่องธรรมชาติไปเสีย ภาพเขียนอันมีชื่อเสียงชิ้นหนึ่งของโลกชื่อว่า โอลิมเปีย (Olympia) เขียนโดยมาเน่ที่จิตรกรเอกสมัยอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ของฝรั่งเศส ภาพนี้ในสมัยหนึ่งเมื่อเริ่มนำออกแสดงใหม่ๆ โดนข้อหาของตำรวจว่าเป็นงานอนาจารจึงถูกสั่งห้ามมิให้นำออกแสดง ต่อมาภายหลังจากนั้นไม่นานนัก ภาพโอลิมเปีย (Olympia) นี้ก็นำออกมาแสดงอย่างเปิดเผยเพราะว่าภาพนี้มีคุณค่าสูงเยี่ยมทางศิลปะเหนือความอนาจารนั่นเอง ภาพโอลิมเปีย (Olympia) อยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฝรั่งเศสขณะนี้

รูปที่ 10 โอลิมเปีย (Olympia) ค.ศ. 1863 เขียนโดย manet อยู่ที่พิพิธภัณฑสถาน Louvre แห่งปารีส

เหตุผลของศิลปินกลุ่มอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) ต้องการแสดงความ
ความเป็นไปอันแท้จริงของธรรมชาติ โดยเห็นว่าท่าทางตามปกติในธรรมชาตินั้นมีความ
งามอยู่ในตัวเองของมันแล้ว เบื้องหลังของรูปโอลิมเปีย (Olympia) นี้ มาเน่เขียน
เป็นหญิงสาวนิกรคอยรับใช้อยู่เบื้องหลัง ซึ่งชวนให้นึกถึงความหยาบคายและความไม่มี
ยั้งอายของหญิงสาวผู้เป็นนาย นี่แหละคือจุดโจมตีของประชาชนฝรั่งเศสขณะ
นั้น แต่ถ้าวางมองอีกแง่หนึ่งสาวโอลิมเปีย (Olympia) ผู้นี้อาจจะหากินชั้นสูงซึ่ง
มีเกลื่อนอยู่ในปารีสขณะนั้น เธอนอนทอดร่างอันเปลวเปลือยและกำลังพิจารณาถึง
สสารรูปตนเองซึ่งเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดต่อเพศตรงกันข้าม หรือเธออาจจะพิศวงในใจว่าสิ่งนี้หรือ
ที่ทำให้เธอดำรงชีวิตอยู่ได้ ทำให้เห็นสภาวะความเป็นจริงในสังคมซึ่งเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา
เมื่อคุณภาพนี้แล้วก็ชวนให้ปลงตก อย่างไรก็ตามภาพนี้นอกจากจะมีเนื้อหาตามที่กล่าวมา
แล้ว เทคนิคการเขียนและการใช้สีก็กระทำด้วยความสามารถอย่างน่าอัศจรรย์เป็นความงามที่

หาที่ตำหนิได้ ความงามของสิ่งเหล่านี้อาจจะลบล้างความคิดว่าเป็นอนาจารในตอนแรก เพราะถ้าจะมองในด้านของศิลปะแล้ว ไม่มีอะไรทั้งนั้น ที่แฝงอยู่นอกจากความงาม เป็นอันดับแรกเท่านั้น ถ้าเราจะมาพิจารณาคำว่า Nude และ Naked คำสองคำนี้มีความหมายคล้ายคลึงกันมาก

Nude ใช้กับคนเปลือยไม่แต่งผ้าแฝงไว้ด้วยความมีนวล มีความหมายในด้านความงามและมีการจัดทำทางไปในทางศิลปะ

Naked ใช้กับคนเปลือยเหมือนกันแต่แบบป่าเถื่อน ความหมายของความเป็นจริง เช่นเด็กแก้ผ้า เป็นต้น

แม้แต่ทางวรรณคดีก็มีปัญหาคล้ายคลึงกับทางด้านศิลปะเช่นเดียวกัน มีนวนิยายซึ่งเกิดเรื่องอื้อฉาวของอังกฤษเรื่องหนึ่ง คือ “ซัวร์กซ์ของเล็คแซตเตอร์เลย์” เนื้อเรื่องของนวนิยายเล่มนี้อาบซุ่มไปด้วยคาวโลภกีย มีการบรรยายบทเสน่หาอย่างเปิดเผย หนักกว่าเรื่อง “มาดามโบวารี” แต่งโดย โพลแบล ของฝรั่งเศสเสียอีก นวนิยายเรื่องมาดามโบวารี ก็เคยมีเรื่องฟ้องร้องขึ้นโรงขึ้นศาลกันมาแล้ว ซึ่งในสมัยนั้นตั้งข้อรังเกียจกัน แต่มาในสมัยปัจจุบันกลายเป็นวรรณกรรมชั้นเยี่ยมของฝรั่งเศสไปแล้ว ส่วนเรื่องซัวร์กซ์ของเล็คแซตเตอร์เลย์ก็เช่นเดียวกัน ถูกข้อหาอนาจารทุกกระทงเป็นความกันอยู่นาน ปัจจุบันนี้ก็กลายเป็นวรรณกรรมชั้นเยี่ยมของอังกฤษเช่นเดียวกัน หนังสือวรรณคดีของไทยก็มีบทสอแตกไว้มากมายอย่างมีศิลป์ในการเขียน เช่น เรื่องรามเกียรติ์ อิเหนา พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน แม้แต่มหาเวสสันดรชาดกก็มีอยู่ในตอนกัณฑ์ทศพร

ภาพเขียนของไทยเราแทบทุกสมัยทุกแห่งก็มักจะมึงงาน ประเทหยาบโลนปนอยู่ด้วยเสมอ ถ้าเวลาเราดูงานจิตรกรรมแล้วไม่พิจารณาโดยละเอียด บางคนอาจจะคิดว่าเป็นสิ่งน่าบัดสีแต่แท้จริงแล้วเป็นอารมณ์ของศิลปินแฝงเอาไว้ในการทำงานอย่างมีเทคนิค เช่นเดียวกับวงการสนทนาที่กำลังคุยกันอย่างสนุกถึงพริกถึงขิงถ้าใครได้เอ่ยถึงคำสัปดนหรือสองแง่สองมุมขึ้นมาบ้างก็คงจะได้ชากันถึง

แม้แต่วงการละครปัจจุบันนี้ก็นิยมการแสดงแบบแก้ผ้า เช่นที่อังกฤษ จะเล่นละครต้องเล่นแบบแก้ผ้า แม้แต่มหาวิทยาลัยที่สหรัฐอเมริกาจะเล่นละครสูงๆ ของสมัยกรีก

เพราะกรีกตอนนั้นนิยมแสดงความงามของร่างกายโดยไม่ปกปิดด้วยเสื้อผ้า มีละครเรื่อง The Hair แสดงอยู่ที่ New York และที่ London ก็มีฉากสำคัญตอนแก้ผ้ามีการเต้นรำกับ จังหวะดนตรี และการใช้สีแสงของไฟ ประกอบเป็นศิลปะ ซึ่งดูแล้วไม่ได้ทำให้เกิด ลามกหรือ อนาจารแต่ประการใดไม่

จิตรกรรมฝาผนังของไทยเรา เช่นที่วัดสุวรรณาราม ผนังด้านหน้าเขียนเป็นรูป ผจญมารนั้นเป็นภาพเขียนฝีมือเยี่ยมตอน พระพุทธเจ้าทรงนั่งบัลลังก์ มีกองทัพพวกพญามาร มาผจญ แต่ก็ต้องแตกหนีไปเพราะแม่พระธรณีบีบน้ำจากเส้นผมให้ไหลนองจนท่วมกองทัพ อันน่ากลัวนั้น ตอนนั้นศิลปินได้เขียนภาพผู้คนวิ่งหนีกันชุดมนุญวายทั้งยังมีสัตว์ร้าย เช่น เสือ จรเข้ และสัตว์น่ากลัวพิสดารนานาชนิดเข้ามาชกตีมารเหล่านั้น เราได้เห็นภาพ พวกมารหนีด้วย ความตกใจ หกล้มคลุกคลาน ผ่าผ่น หลุดลุ่ย ในท่ามกลาง สิ่งยุ่ง ๆ เหล่านั้น ศิลปินได้แฝงอารมณ์ขันลงไปด้วย โดยเขียนภาพประเภทลามกแอบแฝงไว้ปะปนถ้าผู้ดูไม่ พินิจพิจารณา ก็จะเห็นว่าศิลปินได้วางภาพไว้ได้อย่างสลับซับซ้อนสวยงามมาก เรื่องนี้ เพียงแต่แนะนำเท่านั้นเอง ถ้าสนใจก็ต้องไปดูด้วยตนเองก็จะสนุกเพลิดเพลิน แม้แต่ภาพ รามเกียรติ์ที่วัดพระแก้วก็เช่นเดียวกันจะมีอยู่บางช่อง เมื่อเวลาดูภาพขอให้รู้ทันต่อความจริง ที่ว่า ศิลปินมิได้เขียนออกมาอย่างโจ่งแจ้ง เขาแอบแฝงไว้สำหรับคนตาชุกชนจะชุกค้นพบ เองถ้าคนไม่สนใจหรือรักทางนี้จะไม่มีวันเห็นเลยซึ่งนับว่าศิลปินไทยเราฉลาดมาก ตรงกัน ข้ามภาพเขียนที่พระอุโบสถวัดทองนพคุณ ศิลปินไม่มีความชำนาญพอเขียนออกมาอย่าง โจ่งแจ้ง ทำให้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตำหนิเมื่อคราวที่พระองค์เสด็จ ไปพระราชทานพระกรุณาทิวัตน์เมื่อ พ.ศ. 2403 ภาพที่เขียนในผนังอุโบสถมีรูปนางอัปสร 7 องค์ เปิดผ้านุ่งถึงสะโพกนั่งถ่ายบัลลวาวางนางว้ายน้ำแล้วนอนคว่ำไถ่สะโพกขึ้นมา เห็นหน้าโดยไม่มีผ้านุ่ง ลางนางขึ้นมาจากน้ำหกล้มผ้าหลุดลุ่ย มีภาพเช่นนี้ถึง 7 ภาพ พระ องค์ทรงเป็นผู้มีอัจฉริยะในทางวิจารณ์ศิลปะอย่างยอดเยี่ยม ทรงชมว่าว้าวามแล้ว ถามเจ้าอาวาสเป็นเชิงสงสัยพร้อมกับติไปในตัวว่าฝีมือของศิลปินที่ทำงานนี้ไม่ถึงขั้นในการที่ จะกระทำงานประเภทนี้ แต่ปัจจุบันรูปเหล่านั้นได้แก้ไขเสียหมดแล้ว

ปัจจุบันนี้พวกเรากำลัง เสียสละความสุขสำราญ ของเราอุทิศ ให้เป็นทาสแก่วัฒนธรรมทางตะวันตก เป็นต้นว่า การจัดงาน Ball ต่าง ๆ มักจะมีฟลอร์โชว์หรือตามสถานที่ไนท์คลับก็มี การแสดงฟลอร์โชว์ ซึ่งผิดกับการแสดง ศิลปภาพเปลือยไม่ว่า จะเป็นภาพผู้ชายหรือภาพผู้หญิง ก็ตามนั้นหมายถึง ความแจ่มใส เจิดจ้าแห่งมนุษย์เรา ซึ่งได้สร้างสรรค์ร่างกายอันงดงามได้สัดส่วนของเราขึ้นไว้ การที่เราคอยจับผิดในการแสดงรูปเปลือยทางศิลปะก็เท่ากับเราขาดความนิยมความนับถือต่อความงามของมนุษยชาติ ส่วนการแสดงฟลอร์โชว์นั้นผู้แสดงเปลื้องผ้ามีการเคลื่อนไหวกริยาท่าทางยั่วยวนผู้ดูให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกทางเพศเป็นวัตถุประสงค์ ประการแรกมากกว่าการโชว์สัดส่วนความงาม ทางร่างกายของมนุษย์เรา ไม่ได้ส่งเสริมความงามของมนุษยชาติเลยแม้แต่น้อย การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับศิลปะ ภาพเปลือยนี้ทางด้าน วัฒนธรรม ของไทยเรา พอจะจัดกลุ่ม ของบุคคล ที่มีความเห็นแตกต่างกันได้ 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่หนึ่งคือ บุคคลที่มีความคิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อรูปที่บริสุทธิ์อยู่แล้ว ดังนั้นเราจะพบเสมอ ๆ ที่บุคคลประเภทนี้ซึ่งมีจิตใจแคบเพ่งเล็งไปแต่ทางเพศด้านเดียว ถ้าจะพิจารณาถึงทางด้านความประพฤติก็รู้สึกว่าจะไม่เป็นไปตามแบบอย่างของความมีศีลธรรม นักวิจารณ์กลุ่มนี้ มักจะแสดงตัว ออกมาอย่างเปิดเผย เพื่อต้องการ ประกาศให้คนอื่นทราบว่าตนเองมิได้บกพร่อง โดยใช้วิธีการวิพากษ์วิจารณ์แบบเข้ากับตนเองแล้วกำหนดสิ่งที่ตนไม่เข้าใจอย่างชัดแจ้งออกมาทำให้บุคคลที่ไม่เข้าใจศิลปะเปลือยดีพอเกิดการสับสนขึ้น

บุคคลกลุ่มที่สอง คือบุคคลที่มีฝีมือไม่ถึงขั้นได้กระทำงานศิลปะเปลือยชั้น ผลงานที่แสดงออกมาจึงไม่ได้แสดงถึงความงามความบริสุทธิ์จึงทำให้เกิดความน่าเกลียดขึ้นกับผลงานนั้น เพราะการแสดงผลงานขาดอารมณ์อันลึกซึ้งนี้ไม่เหมาะสมที่จะรองรับพรศนะแห่งความงามนี้ได้

ในฐานะที่เราเป็นนักศึกษาทางศาสตร์แห่งความงาม เราควรสมารถที่จะแยกออกได้ว่า ศิลปะเปลือยเป็นสิ่งสร้างสรรค์ สร้างอย่างมีสติ มีคุณค่าเพิ่มขึ้นส่งเสริมทางสังคม มีทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต ส่วนงานที่สื่อทางด้านอนาจารนั้น ขาดสติ คุณค่าคงที่ทางเพระยะแรก ไม่ส่งเสริมสังคมมีแต่ปัจจุบัน การ

ปลูกความรู้สึกนึกคิดทางลามกอนาจาร^๕เป็นสิ่งแวดล้อมเสียยิ่ง ศิลปกรรมรูปเปลี่ยน^๕ การวางท่าทาง ของร่างกายใน ศิลปนั้น ศิลปินจะสร้างขึ้น โดยมุ่งให้มี สง่าผ่าเผย และงดงาม เป็นอันดับแรก ไม่มีการยั่วทางความรู้สึกเรื่องทางเพศเลย

การที่ จะตัดสินว่า สิ่งใดเป็นอนาจาร และสิ่งใดเป็นศิลปะ นั้นอยู่ที่ตัวท่านเองที่ได้ศึกษามาก ได้ดูมากเห็นมากและวางใจเป็นกลางไม่เอนเอียง เพราะศิลปะทุกระดับเป็น กิจกรรมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมา (Human Activities) และการที่บุคคลจะมีความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้งในศิลปนั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 อย่าง คือ

1. Emotional Appreciation ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจอันเป็นผลมาจากอารมณ์ และความรู้สึกจากคุณค่าที่ได้เห็นจากความงามของศิลปนั้น

2. Intellectual Appreciation ก็คือสติปัญญาที่จะเข้าใจหลักการทางสุนทรียภาพ Aesthetic Principles and Artistic Techniques และความสามารถเข้าใจซึ่งถึงแนวความคิดหรือแนวปรัชญาของศิลปินที่สร้างสรรค์งานศิลปนั้น ๆ ด้วย มีความสังเกตและการรอบรู้ในการวิเคราะห์งานศิลปจนสามารถเข้าใจว่า งานชิ้นนั้นดีหรือไม่ดีเพียงใด.

การประเมินผลงานทางศิลป

(How to Evaluate a Work of Art)

ในตอนต้นเราได้ศึกษาพิจารณาถึงปัญหาวิธีการที่จะดูศิลป ในลักษณะต่าง ๆ กัน และสิ่งที่เรามักจะกล่าวถึงคือเรื่องของคุณภาพเสมอ ๆ ความจริงแล้วเรามักจะลืมพิจารณาไปว่า ศิลปได้เพิ่ม คุณค่าแก่ชีวิต และเราก็ไม่เคยจริงจังกับ ประเด็น ของการประเมิน ผลงานตามวัตถุประสงค์ของศิลป จากแนวความคิดเกี่ยวกับ เรื่องของการออกแบบ การจัดภาพการเป็นหน่วยหรือความมีลักษณะเฉพาะของศิลป การที่ศิลปถูกมองข้ามไปในเรื่องนี้เลยทำให้คนส่วนมากขาดการศึกษาพื้นฐานในเรื่องของการออกแบบและแบบอย่างของศิลป จึงยากแก่การที่จะกำหนดแนวทางว่างานศิลปที่คนเห็นนั้นว่าดีเลวอย่างไร เกี่ยวกับผลงานศิลปที่มีชื่อเสียงของศิลปินเหล่านั้น หรือจะงวยงงยอมรับว่างานศิลปนั้นต้องมีอะไรซ่อนอยู่เป็นแน่ แต่ถ้าเป็นผลงานศิลปในสมัยปัจจุบันที่ผลิตขึ้นมาจากศิลปินในสมัยนี้คนหนึ่งคนใดก็ตาม แม้ว่าศิลปินผู้นั้น จะมีฝีมือถึงขั้นหรือไม่ก็ตาม เราจะหาหลักเกณฑ์อะไร มาเป็นมาตรฐานในการพิจารณาผลงานศิลปนี้ว่าดีหรือไม่ดีอย่างไร

ก่อนที่จะกล่าวถึงองค์ประกอบของการออกแบบ อยากจะให้พวกเราช่วยกันพิจารณาถึงบุคคล 2 ประเภทว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกัน คือ “ศิลปิน” และ “ชาวบ้าน” และการวินิจฉัย ผลงานศิลปทั้งหมดนั้น เราจะไม่เอา เรื่องคุณภาพ มาวัดผลงานศิลปชิ้นใดชิ้นหนึ่ง ความไม่ยุติธรรมที่สุดซึ่งเกิดขึ้นเสมอ ๆ ก็คือผู้ที่ประเมินผลงานศิลปนั้นเป็นผู้เชี่ยวชาญจริงหรือไม่ ในเมื่อการฝึกฝนของศิลปินเป็นงานที่จะต้องอาศัยความชำนาญเป็นพิเศษ แม้แต่ในประวัติศาสตร์ก็กล่าวไว้ว่าศิลปินที่มีชื่อเสียงก็ต้องประสบความลำบากและความล้มเหลวเกี่ยวกับคุณภาพในผลงานของศิลปของเขาเองมาแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเรื่องรสนิยม เป็นเรื่อง ที่เปลี่ยนแปลงซับซ้อน หรือเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล และสิ่งแวดล้อมซึ่งเรานำมากล่าวถึงสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น เกี่ยวกับทางบ้านชนบทรอบนิคมประเพณีความ

เชื่อดูเกี่ยวกับเทพเจ้า หรือแม้แต่นิยมของ สังคมเมืองกับสังคมชนบท จะมีความแตกต่างกันมาก สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานทางรสนิยมของแต่ละบุคคลซึ่งจะนำเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องการประเมินผลงานทางศิลปด้วย

การตัดสินใจให้เที่ยงตรง สมเหตุผล ในงานศิลปะจึงเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งทีเดียว จะเป็นงานที่ทำหาย ไม่ใช่รู้แต่เพียงว่าศิลปะเป็นเรื่องที่จะต้องเอาใจใส่อย่างจริงจังเป็นพิเศษ เพราะงานศิลปะเป็นสื่อกลางอันยิ่งใหญ่อันหนึ่ง ของการติดต่อระหว่างมนุษย์ เป็นสิ่งที่จะสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกัน ภาษาของศิลปะเป็นภาษาที่ง่ายที่สุดที่จะศึกษาได้ทันทีซึ่งผู้ที่เรียนนั้นจะต้องรู้ว่าจะเริ่มต้นที่จุดไหนก่อน และการเริ่มต้นมิใช้อยู่ที่หนังสือที่เขียนวิจารณ์ศิลปะไว้หรือไม่ใช่เข้าไปวิจารณ์ศิลปะในพิพิธภัณฑ์สถาน ความจริงแล้วการเริ่มต้นก็คือตัวของเราเองเพราะมนุษย์แต่ละคนย่อมมีเครื่องมือแห่งการรับรู้ทั้งหมดไว้ในตัวเอง ถ้าจะนำมาใช้เพื่อความเข้าใจศิลปะแล้วคงจะได้อย่างคล่องแคล่วเพราะเราได้กล่าวถึงพื้นฐานของศิลปะทั่วไปในตอนต้น ๆ แล้ว ต่อไปนี้สิ่งที่เราจะได้พิจารณาถึงก็คือความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ของมนุษย์ที่มีต่อศิลปะกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ศิลปินใช้ เป็นสื่อแสดงออกมาให้เราติดต่อสัมพันธ์ และการรับรู้ที่จะเข้าใจได้ คือ เส้น สี รูปร่าง รูปลักษณะ และ ผิว เมื่อศิลปินใช้สิ่งเหล่านี้เป็นสื่อสร้างองค์ประกอบขึ้นมาแล้วมันทำให้เราเกิดความรู้สึกอย่างไรบ้าง ต่อปฏิกริยาร่วมของมนุษย์ที่มีผลต่อรูปลักษณะ รูปร่างและสี เมื่อกล่าวถึงมนุษย์ทั่วไปแล้วไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติใดก็ตามจะมีความรู้สึกตรงกันต่อเส้นดังตรง ที่ศิลปินเขียนลงไปนั้นแสดงถึงความรู้สึกแข็งแรง มั่นคงแข็งแรง เส้นนอนให้ความรู้สึกสงบราบรื่น เส้นทะแยงแสดงถึงการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง ในธรรมชาติก็เช่นเดียวกันบรรดาต้นไม้ที่ตรงย่อมให้ความรู้สึกแข็งแรงมั่นคง ในทางศิลปะแนวเสาที่ตั้งตรงของวิหาร พาเธนอน (Parthenon) หรือรูปแกะสลักหินอ่อนเดวิด (David) ของไมเคิลแองเจโล ล้วนแต่ให้ความรู้สึกที่แสดงความแข็งแรงมั่นคง ระยะตามแนวนอนที่เกิดขึ้นเองในธรรมชาติหรือพื้นราบนั้นจะรู้สึกสงบราบเรียบ ส่วนในทางศิลปะนั้นก็เช่นเดียวกัน เส้นนอนนั้นก่อให้เกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับเส้นนอนในธรรมชาติ เช่นภาพเขียนของบิงแฮม (Bingham) ชื่อ Fur Traders Descending the Missouri หรือของรูสโซ (Rousseau) ชื่อ The Sleeping Gypsy ปฏิกริยา

เหล่านี้เป็นสิ่งที่เน้นความรู้สึก ของมนุษย์เราเกี่ยวกับ องค์ประกอบ ของเส้นนี้ เนื่องจากเรามี ความคุ้นเคยกับสิ่งที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ

ทุกคนทราบดีว่าสิ่งที่มีรูปร่างแหลม ๆ เป็นมุมทำให้เราเกิดความรู้สึก ชนิดหนึ่ง แม้แต่ความอ่อนนุ่มก็ก่อให้เกิดความรู้สึกต่อร่างกายเราอย่างไร ในธรรมชาตินั้นเมฆที่เรา เห็นอยู่ในท้องฟ้า ลักษณะอ่อนนุ่มเป็นปุยนั้นให้ความรู้สึกแตกต่างไปจากก้อนน้ำแข็งที่เป็น เหลี่ยมเป็นมุมนั้นให้ความรู้สึกแข็งกระด้าง ส่วนรูปลักษณะกลมมนนั้นแสดงความรู้สึกในสิ่งที่ มีชีวิตได้เหมาะสมดังที่ มาทิส (Matisse) เขียนภาพชื่อ The Joy of Life ได้แสดงออกมา อย่างเหมาะสมเช่นเดียวกับภาพ Guernica ของปิกาสโซ (Picasso) เป็นต้น

ในธรรมชาตินั้นเรารู้สึก อบอุ่นของแสงจาก ดวงอาทิตย์ในยามบ่าย หรือในขณะที่ น้ำในทะเลสาบเป็นสีน้ำเงินคล้ายกับสีของภูเขาที่อยู่รอบ ๆ สีน้ำเงินเป็นประกายของน้ำทะเล จะก่อให้เกิดความรู้สึกปลอดโปร่งและเย็นสบาย ในศิลปะก็เช่นเดียวกันพวกสีจะก่อให้เกิด อารมณ์ความรู้สึกได้มากเช่นเดียวกัน สีแดงสดทำให้ความรู้สึกทางเราร้อนเมื่อเปรียบเทียบกับสีน้ำเงิน สีเขียวให้ความรู้สึกเย็นตาสบายใจและสงบ

อย่างไรก็ตามที่กล่าว มานี้ย่อมแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ว่า ความรู้สึกเราจะตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ก็ตามเราอาจจะกล่าวถึงได้อีกมากมาย เช่น ปฏิกริยาความรู้สึกที่มีต่อสีที่ก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกความรู้สึกที่มีชีวิตชีวาที่มีต่อสีนั้นย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะทางลีลาการใช้สี หรือแม้แต่การนำสีหนึ่งสีใดมาใช้เป็นสัญลักษณ์ของวัฒนธรรมในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งก็ได้โดยเฉพาะ ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ นั้น ๆ หรือสี ๆ หนึ่งอาจจะมีความหมายได้หลาย ๆ อย่าง เช่น สีแดง อาจจะแสดงถึง สัญลักษณ์กับสิ่งต่อไปนี้ได้อย่างเหมาะสม คือ ความรัก ตัณหา ความบาป ความกลัวหาญ ความตึงเครียด สงคราม เลือด ไฟ และคอมมิวนิสต์ เป็นต้น

ลักษณะผิวที่เกิดขึ้นเอง ในธรรมชาติก็มีผลต่อ ความรู้สึกของมนุษย์ เช่นเดียวกัน ความรู้สึกอ่อนนุ่มในผิวของผ้าไหมผิวของก้อนกรวดรู้สึกหยาบขรุขระ ในทางศิลปะแล้ว ความรู้สึกในเรื่องของผิวจะก่อให้เกิดความรู้สึกสัมผัสได้มากเช่นเดียวกับสิ่งที่มีอยู่แล้วใน ธรรมชาติ เช่น ผลงานของเรมแบรนต์ หรือ แวนโกก จะให้ความรู้สึกในเรื่องผิวอย่าง

เด่นชัด แม้แต่ความรู้สึกผิดทางด้านประติมากรรมของ โรแดง (Rodin) และของ มัวร์ (Moore) ก็แสดงออกอย่างเด่นชัดเช่นเดียวกัน ในผลงานศิลปะบางชิ้นนั้นความรู้สึกในเรื่องลักษณะผิวเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง โพรคเคิลิกไว้เสมอว่าในเรื่องของศิลปะสิ่งที่จะมีอารมณ์ความรู้สึกสะท้อนใจร่วมได้เป็นอย่างดีในผลงานของศิลปะก็คือ เส้น รูปลักษณะ รูปร่าง สี และผิว

คำจำกัดความของคำว่า “อารมณ์ร่วม” (Empathy) ก็คือความรู้สึกในสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ความรู้สึกนี้จะต้องใช้ความรู้ร่วมกับประสบการณ์เดิมความเข้าใจของสมองผ่านออกมาทางความรู้สึก ในยุคเครื่องจักรกลปัจจุบันนี้เราอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคที่ภาษาพูดถูกเก็บซ่อนไว้ราวกับว่าเราเก็บซ่อนตัวเราเองปกป้องความรู้สึกทั้งหลายที่จะเป็นไปได้ไม่ให้ปรากฏออกมา ทุกวันนี้เรามีความโน้มเอียงที่จะปฏิเสธตัวของเราเองที่จะสร้างความสุขความเพลิดเพลินกับธรรมชาติและทำที่ที่เรามีความรู้สึกโน้มเอียงที่จะปฏิเสธความงามที่เรารับรู้ นำมาสัมผัสเกี่ยวกับความเข้าใจแห่งศิลปะ ดังที่ เวอดส์เวิร์ท (Wordsworth) กล่าวไว้ว่า¹

“โลกนี้อาจจะทำให้เราทันสมัยหรือล้าสมัยได้และยังมีส่วนทำให้เราเสียพลังงานที่ได้ประโยชน์และเสียประโยชน์ได้เช่นเดียวกัน ทำไมเราจึงไม่หาเวลาที่จะสนทนากับธรรมชาติบ้าง แม้แต่ทะเลและดวงจันทร์ยังดึงดูดซึ่งกันและกัน ทะเลดูเหมือนจะยื่นตัวให้ดวงจันทร์ชื่นชม” มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มีความเข้าใจกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางประสาทสัมผัสได้ดี มนุษย์อาศัยอยู่ในถ้ำก็ยังรู้จักว่าครูปว้าว่าก็เพราะว่า ประสาทสัมผัสผ่านการรับรู้เขาจึงรู้ว่า วัวป้ามึนลักษณะอย่างไร และก็แสดงออกมาแน่นอนศิลปินก็เช่นเดียวกันย่อมอาศัยเรื่องการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการทำงานศิลปะด้วยเหมือนกัน

¹ Delong Patrick D, *Art and Music in the Humanities* Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey 1966 P. 64

วอลท์ วิทแมน² (Walt Whitman) นักประพันธ์ของอเมริกันกล่าวถึงการรับรู้ในธรรมชาติกับการรับรู้ที่ไม่ใช่มาจากธรรมชาติโดยให้ความหมายพอจะเข้าใจได้คือ “ข้าพเจ้าได้ฟังสุนทรพจน์ของนักดาราศาสตร์ที่ได้เพิ่มข้อพิสูจน์ต่าง ๆ ทั้งตัวเลขเรียงไว้เป็นแถวๆ ได้อ่านข้อความจากแผนภูมิโคจรแตรและไบบวก คุณ หาร คำนวณดู เสียงปารุกลาในห้องของนักดาราศาสตร์อันหนักแน่น ช่างชวนให้ข้าพเจ้าเบื่อหน่ายปวดหัวในสิ่งที่ประมาณไม่ได้อะไรอย่างนี้ แต่เมื่อข้าพเจ้าได้ท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่าง ๆ หัวใจทำไมถึงปลอดโปร่ง มีความสุขราวกับจะเห็นฟ้าได้ มีความสุขในราตรีที่ชุ่มชื้นราวกับได้เดินทางไปสู่สวรรค์ ได้มองดูหมู่ดวงดาวทั้งหลาย วันแล้ววันเล่าช่างมีความสุขสันติชวนฝันจริง ๆ”

ประมิตในประเทศอียิปต์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญแต่เขาได้สร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์แทนความเชื่อทางเสถียรภาพของชาวอียิปต์ต่างหาก เช่นเดียวกับจิตรกรรมของพวกคริสเตียนในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการตอนต้น ๆ จะเห็นว่าการประกอบเป็นรูปสามเหลี่ยมก็ถือเอาพระเยซูเป็นศูนย์กลางและเป็นผู้สร้างสรรค์แห่งความมั่นคง เมื่อ เอล กรีโค (El. Greco) ได้เขียนภาพการเสด็จสู่สวรรค์ของพระเยซูขึ้น เขาจะใช้ส่วนโค้งเป็นรูปตัวเอส (S) เป็นสื่อนำสายตาเรา หรือภาพเขียนของ แวนก็อก ชื่อ Cypress Trees ส่วนโค้งต่าง ๆ ในภาพจะชักนำสายตาเราให้ทอดตามไปด้วย บिकासโซ่ ได้เลือกสีเทาเขียนภาพบนกำแพงเกี่ยวกับการต่อสู้สมัยใหม่ ในภาพที่ชื่อว่า Guernica สีเทาจะแสดงถึงความตาย ความพินาศการทำลายล้างต่าง ๆ มอนเดเรียน (Mondrian) จะใช้รูปสี่เหลี่ยมใช้สีเหลืองสดใสและสีแดงสดในภาพที่เขาให้ชื่อว่า Broadway Boogie Woogie สีและรูปสี่เหลี่ยมที่เขาใช้นั้นแทนดนตรีในเมืองใหญ่ ๆ จะเห็นได้ว่า ทุกกรณีการเลือกใช้รูปทรงชนิดใดหรือสีใดสีหนึ่งโดยเฉพาะเป็นเรื่องที่ดูเหมาะสมกับการใช้นั้น ๆ เกิดจากความมกิดจินตนาการของศิลปินเอง

ผู้ที่ไม่ใช่ศิลปินจะบอกว่าไม่รู้เรื่องราวเหล่านี้ก็ไม่ควรจะทำตนเป็นผู้ไร้เดียงสาเอาเสียเลย องค์ประกอบแห่งความรู้สึกทางด้านอารมณ์นั้นมีความคงที่และมีขอบเขต

² Delong Patrick D, Art and Music in the Humanities Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey. 1966 p 65

กว้างขวางพอที่จะเข้าใจได้ สมมติว่าคุณได้รับเชิญไปดูงานแสดงภาพเขียนสมัยใหม่ซึ่งเขียนโดยศิลปินชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง ภาพเขียนรูปหนึ่งเป็นเรื่องการสู้รบกันครั้งสำคัญ ๆ ศิลปินได้ใช้สีน้ำเงินและสีชมพูเพียงเพื่อประกอบการเน้นเส้นที่หยัก ๆ อันนี้มันวลไม่มีการตัดกัน เรื่องของแสงและเงาก็ไม่มี ไม่มีการใช้สีแสดงมิติและผิว ถ้าคุณเห็นภาพนั้นมาถึงตอนนั้นแล้วเกี่ยวกับชื่อของภาพและคุณภาพของภาพเขียนนั้น คุณคิดว่าคุณสามารถประเมินผลงานของภาพเขียนรูปนี้ที่ชื่อว่า การสู้รบได้หรือไม่?

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาชาวอเมริกันได้กล่าวถึงอารมณ์ร่วมที่ทำหน้าที่ต่องานศิลปะในหนังสือชื่อว่า “Art as Experience”³ ว่า “บุคคลใดพอใจศิลปินนั้นๆ และรู้เหตุผลว่าทำไมจึงพอใจแล้ว ผู้นั้นย่อมเข้าใจได้ว่า การที่ศิลปินเลือกวัสดุต่างๆ มาประกอบงานศิลปะนั้นย่อมมาจากความรู้สึกสะท้อนใจส่วนตัวของศิลปินเอง”

ความรู้สึกต่อหลักเกณฑ์พื้นฐานของการออกแบบ

หลักเกณฑ์พื้นฐานเหล่านี้จะต้องใช้เวลาในการพิจารณานานมาก แล้วจึงได้นำมาใช้เป็นพื้นฐานของการออกแบบ คือ ความสมดุลย์ จังหวะลีลา ความประสานกลมกลืน การตัดกัน สัดส่วน การต่อเนื่อง ความเคลื่อนไหว การซ้ำกัน การผันแปรเปลี่ยนแปลง และหน่วย

หลักเกณฑ์พื้นฐานนี้เราจะพบเห็น และ แสดงออกมา เป็นแบบใด แบบหนึ่ง ในธรรมชาติจะบ่งลักษณะให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น กลางคืนตรงข้ามกับกลางวัน จังหวะหรือช่องของลวดลายที่เปลือกหอย การเคลื่อนไหวขึ้นลงของคลื่นน้ำ ถ้าทุกคนมีความรู้สึกเข้าใจต่อสิ่งเหล่านี้ที่เกิดขึ้น ในธรรมชาติ ได้ดีก็ง่ายแก่การที่จะเข้าใจหลักเกณฑ์ที่กล่าวแล้วข้างต้น เพราะหลักเกณฑ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นและรู้สึกเป็นไปตามอารมณ์ที่มีอยู่ในตัวของเราเอง ตัวอย่างหลักเกณฑ์ข้อต่อ ๆ ไปก็เช่นเดียวกัน ธรรมชาติทำให้มนุษย์ต้องการความสมดุลย์ และมนุษย์ก็ตอบสนองไปกับสิ่งที่มีอยู่และขาดไปของธรรมชาติใส่ลงไปในงานศิลปะ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น เพราะว่าโลกที่เราอาศัยอยู่มีมวล (น้ำหนัก) และมีแรงโน้มถ่วงกระทำ

³ John Dewey, *Art as Experience* New York: Minton, Balch and Co 1934. p 68

ต่อเราอย่างงี้ ความจำเป็นนี้แหละคนเราจึงควบคุมความสมดุลในตัวเอง ในขณะที่เดินหรือเคลื่อนไหวต้องอาศัยเท้าเป็นต้นมา ขณะที่มนุษย์มีพัฒนาการมาจะรับช่วงเอาร่างกายของตนมาด้วยความสมดุล เมื่อความรู้สึกในเรื่องความสมดุลแปรไปความกลัวก็เกิดขึ้นหรืออาจเกิดการเจ็บป่วยอันเป็นเหตุผลทางด้านชีววิทยา ในการเขียนภาพเราก็ต้องการความสมดุลเช่นเดียวกัน ถ้าการเขียนภาพขาดความสมดุลก็จะทำให้ภาพนั้นสับสนแปรปรวนเช่นกัน

ศิลปินบางคนรักษาความสมดุลในการเขียนภาพไว้ได้อย่างดี แต่บางคนไม่คำนึงถึงและทำไม่ได้ ตอนนั้นแหละจะทำให้เราทราบว่าอันไหนดีหรือไม่ดีกว่ากัน เราจะรู้สึกถึงเรื่องความสมดุล ขึ้นมาใช้ในการที่จะประเมินคุณภาพ ในงานศิลปะด้วย และเป็นสิ่งหนึ่งที่เราคงจะคำนึงถึง

หลักเกณฑ์ ของการออกแบบ มีความเกี่ยวข้อง กับการ ประเมินผลงานศิลปะที่มีผลตอบสนองทางด้านอารมณ์ในเรื่อง เส้น รูปร่าง และสี ทั้งหมดนี้วิธีการที่นำมาประกอบกันนั้นศิลปินทั้งหลายจะเป็นผู้กระทำ เป็นผู้ตกแต่งและวิธีการ ที่เขาจะทำได้เหมาะสมถูกต้องหรือไม่นั้นเราจะเห็นได้ในผลงานศิลปะที่ปรากฏออกมา

เมื่อถึงคราวที่จะประเมิน ผลงานศิลปะนั้นใน เมื่อเรามี ชีวิตอยู่ และมีความรู้สึกต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา จงปล่อยให้ความรู้สึกเหล่านี้เป็นสื่อชักนำเราและโปรดจำไว้ว่าความพิการทางความรู้สึกในการติดต่อสื่อสารคือตัวของเราเองจะเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจในการรับรู้ทางศิลปะเหมือนกับ ความขี้เกียจในจิตใจ จะเป็นอุปสรรคของความเข้าใจทางสมอง อย่างไรก็ตามก็ตีความแตกต่างทางด้านศิลปะก็คือสติปัญญา การรับรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์วัฒนธรรม ขนบประเพณี และการศึกษาอบรมของศิลปินฝ่ายหนึ่งและผู้ดูอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ยากยิ่งในการประเมินผลงานศิลปะ.

บุคลิกภาพของศิลปิน

(The Personality of the Artist)

ความคิดของคนทั่วไปเกี่ยวกับศิลปิน คนทั่วไปคิดว่าศิลปินเป็นบุคคลที่ประหลาดหรืออย่างที่สมัยนี้เรียกกันว่าพวกชิปปี้ คือบุคคลที่ไม่สนใจเรื่องเงินทอง การแต่งกาย และทรงผม เสื้อผ้าหมักหมอมใช้ชีวิตเหมือนพวกที่อยู่ในสลัม ศิลปินไม่ชอบทำงานเพื่อเงิน ที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นความคิดแคบ ๆ ง่ายเหลือเกินที่จะพูดเช่นนั้น และก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นคำตอบสำหรับความคิดที่ตรงนัก เพราะคนธรรมดายังคิดต่อไปว่าศิลปินเป็นคนแปลกประหลาดต่างไปจากคนสามัญทั่วไป ส่วนในความเป็นจริงแล้วศิลปินเป็นคนประหลาดจริงแต่ไม่ใช่ประหลาดในความคิดของคนธรรมดาอีก

เกี่ยวกับความคิด ของคนธรรมดานั้น แรกทีเดียว ไม่จำเป็น จะต้องคิดถึงความคิดของคนทั่ว ๆ ไปซึ่งความคิดนี้อาจจะมีบางสิ่งที่เป็นจริง เช่น ทุกคนเคยได้ยินเกี่ยวกับศาสตราจารย์สติลลีย์ มันอาจเป็นความจริงที่ว่าศาสตราจารย์บางคนอาจจะเป็นคนสติลลีย์ก็ได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าศาสตราจารย์นั้นโง่เขลาหากแต่หมายความว่าท่านคิดถึงเรื่องที่เป็นแก่นสารสาระมากเกินไปจึงทำให้เป็นนักคิดสติลลีย์ เมื่อเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วความคิดของบุคคลทั่วไป เกี่ยวกับตัวศิลปินนั้น บางครั้งก็อาจจะมี บางสิ่งถูกบ้างเหมือนกัน แต่อะไรเล่าที่ถูกและส่วนที่ไม่ถูกนั้นยังเป็นเรื่องน่าฉงน ถ้าเราจะมองอย่างละเอียดว่าคนธรรมดาอาศัยอย่างไรเกี่ยวกับตัวศิลปินซึ่งมีอะไรบ้าง เมื่อเราริคิดได้เช่นนั้น จะทำให้เราเข้าใจในตัวศิลปินมากขึ้น และเราจะเข้าใจอย่างจริงจังว่าทำไมศิลปินจึงต่างไปจากคนธรรมดาหลายประการคือ

ลักษณะของบุคคลที่ชอบสร้างสรรค์ เกี่ยวกับลักษณะของบุคคลที่ชอบสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ นั้น เมื่อ 2-3 ปีมานี้ มีรายงานการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้อยู่หลายรายด้วยกัน การที่จะค้นพบว่าบุคคลที่มีลักษณะชอบสร้างสรรค์คือบุคคลประเภทใด

รายงานฉบับหนึ่งค้นคว้าติดต่อกันมาถึง 6 ปี ที่มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ส่วนอีกรายหนึ่งกระทำการทดลองโดย ดร. โลเวนฟีล¹ แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลเวอร์เนีย ซึ่งมีรายงานว่าในการที่จะทำความเข้าใจในบุคคลที่ชอบสร้างสรรค์นั้นไม่ใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ หากเปรียบเทียบก็เหมือนกับคนแก่คนหนึ่งซึ่งต่างไปกับคนแก่อีกคนหนึ่ง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าจุดมุ่งหมายต่างกันและบุคคลประเภทดังกล่าวมักชอบทำอะไรแตกต่างกัน นอกจากนั้นเขายังเบื่องานประเภท ซ้ำซากเขาไม่ต้องการ และเกลียดการทำงานชั้นเดียว ร่วมกับคนอื่นเขาเหล่านั้นมักชอบทำงานที่แตกต่างจากคนอื่น

อาจเป็นไปได้สำหรับผู้มีความคิดสร้างสรรค์ไม่สนใจเกี่ยวกับเรื่องทรงผมและการตัดผม ตลอดจนเครื่องแต่งกายอื่น ๆ เช่น เสื้อผ้าที่รัดเรียบยกลิ้นหรือรองเท้าที่ขัดจนขึ้นเงา สิ่งดังกล่าวนี้บางครั้งก็เป็นสิ่งที่เขาสนใจเพียงเล็กน้อย อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (Albert Einstein) พอดีจะเป็นตัวอย่างที่ดีได้เขาเป็นคนง่าย ๆ เป็นกันเองผมของเขายาวเสื้อข่มไปด้วยเหงื่อตลอดเวลา

มีบางสิ่งบางอย่างที่น่าฉงนในตัวบุคคลที่ชอบสร้างสรรค์ เพราะผู้ที่ทำงานเพื่อการสร้างสรรค์ย่อมทำงาน ของเขาได้โดยไม่ต้องมีใครมาบังคับ หรือใช้กำลังบังคับและถ้าจะให้บุคคลเหล่านั้นทำทุกสิ่งทุกอย่างตามตารางที่วางไว้ตายตัวนั้นย่อมไม่ได้ ดังนั้นธรรมชาติของคนประเภทนี้จึงทำสิ่งต่าง ๆ ไปตามสบายและไม่ชอบทำงานซ้ำซาก และยังไปกว่านั้นเขายังไม่ใคร่ชอบทำงานร่วมกับใคร ๆ เป็นกลุ่มอีกด้วย เพราะงานของเขาเหล่านั้นมักจะป็นงานที่ต้องทำและแก้ปัญหาโดยตนเองตามลำพัง บุคคลเหล่านี้มีชีวิตประจำวันเกี่ยวข้องกับความคติริเริ่มต่อธรรมชาติความจริงและความงาม แต่อย่างไรก็ตามในการที่จะเป็นบุคคลประเภทนี้ได้จะต้องประกอบด้วยความสามารถในการสร้างสรรค์ เป็นประการสำคัญ

ศิลปินจำเป็นต้องมีจุดหมายต่างจากคนอื่น ศิลปินมักจะมีแนวโน้มต่างจากสังคมซึ่งเขาไม่สามารถและมีเวลาเข้ากับสังคมได้ตลอดเวลา มีบุคคลกลุ่มหนึ่งที่พูดถึงศิลปินว่าเป็นผู้ซึ่งประสบความสำเร็จด้วยความเป็นอัจฉริยะโดยเพียงแต่อาศัยสังคมเป็นสื่อช่วย บาง

¹ Lowenfield, Viktor *The Nature of Creative Activity* London: Routledge and Kegan Paul, Ltd., 1952

ครึ่งศิลปินถูกกล่าวหาอย่างไม่ยุติธรรมว่าเป็นคนเห็นแก่ตัวและมีความคิดที่คับแคบ แต่นั่นเป็นเพราะศิลปินจำเป็นต้องมีจุดหมายต่างไปจากคนอื่นที่แสดงออกมาให้เห็น ตามความเป็นจริงศิลปินเพียงต้องการคงไว้ซึ่งความเป็นนักสร้างสรรค์ นั่นคือศิลปินย่อมต้องการความเป็นอิสระในการที่จะเลือกทางเดินไปสู่จุดหมายหมายของตน

บางคนชอบแสดงตนเป็นศิลปิน มีบุคคลบางประเภทชอบสร้างความพึงพอใจให้ตนเองโดยการแสดงตนเองว่าเป็นศิลปิน เช่น โดยการประดับสิ่งของบางอย่าง บางคนก็ไว้หนวดเครายาว ๆ การใส่หมวกแปลก ๆ บ้าง คุณแล้วรู้สึกน่าว้าคาญต่อศิลปินที่แท้และต่อสาธารณชน แต่เพียงสังวรณไว้ว่าการวัดความเป็นศิลปินนั้นย่อมไม่ได้วัดจากการแต่งกาย หากเราวัดกันที่ผลงานที่เขาเหล่านั้นสร้างขึ้นมาอย่างมีคุณภาพและส่งเสริมสถาบันสังคม

เราวัดความเป็นศิลปินจากผลงาน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าเราวัดความเป็นศิลปินจากผลงานและจากผลงานเหล่านั้นย่อมชี้ให้เห็นได้ชัดว่าผู้ใดเป็นศิลปินแท้ไหน การที่เราจะเข้าถึงงานของไมเคิลแองเจโล, เรมแบรนท์, ปिकासโซ หรือไม่ว่าศิลปินคนใดก็ตามไม่จำเป็นนักที่เราจะต้องรู้เรื่องส่วนตัวเกี่ยวกับศิลปินผู้นั้นเพราะทุกสิ่งทุกอย่างย่อมดูได้จากผลงาน และอีกประการหนึ่งข้อที่ต้งขึ้นสำหรับผลงานแต่ละชิ้นก็ไม่ใช่ว่าส่วนสำคัญเช่นกัน เป็นแต่เพียงการตั้งขึ้นเพื่อสะดวกในการที่จะเรียกว่าอะไรเป็นอะไร เพื่อบ่งกันการปะปนและสับสนเท่านั้น ถ้าหากการอ่านชื่อของภาพเขียนได้ถูกต้องว่าภาพใดชื่ออะไรเป็นเครื่องหมายแสดงความเข้าใจในผลงานก็นับว่าเป็นความคิดที่ผิดมากทีเดียว

การแบ่งแยกตัวเองของศิลปิน ผลงานของศิลปินไม่จำเป็นจะต้องหมายถึงบุคลิกภาพทั้งหมดของตัวศิลปินเอง หากแต่ผลงานเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ของตัวศิลปินเท่านั้น ส่วนการแสดงตัวของศิลปินต่อบุคคลที่พบปะหรือรู้จักคุ้นเคยย่อมเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจต่างจากอุดมการณ์แท้ ๆ ของตัวศิลปิน ศิลปินขณะเมื่อสร้างสรรคงานของตนเองย่อมมีอารมณ์ความคิดและความรู้สึก ต่างไปจากการแสดงตัวต่อ สังคมหรือแม้กระทั่งเมื่อฟังการสนทนากับผู้อื่น ฉะนั้นอาจกล่าวได้ว่าศิลปินเป็นเหมือนบุคลสองคนใน

คน ๆ เดียวกัน คือขณะเมื่อทำงานศิลปะอย่างหนึ่งและขณะเมื่ออยู่ในสังคมก็เป็นอีกลักษณะหนึ่ง

ธรรมชาติของขบวนการสร้างสรรค์ การที่จะเป็นผู้ริเริ่มและค้นคว้าหาสิ่งใหม่ ศิลปินที่แท้จริงจะไม่กลัวรับปากว่าจะทำทุกอย่างได้สำเร็จเสมอไป เพราะถ้ารับว่าสามารถทำได้นั้นเขาจะไม่สามารถทำอะไรอย่างศิลปะที่แท้จริงและเป็นตัวของตัวเองได้ ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ศิลปินจะต้องกล้าที่จะเผชิญหน้ากับสิ่งที่เขาไม่รู้ซึ่งไม่รู้จริงอันที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด และหมดความเชื่อมั่น จากประชาชน หรือ จากสังคม ที่มาให้เขา ทำงาน ศิลปะบ่อย ๆ แต่ถ้าเขาทำงานโดยตัวของเขาเองเขาจะสามารถทำงานได้ดีและสำเร็จเสมอ

โดยทั่ว ๆ ไป จะพบว่าศิลปินมักจะเกลียดชังลัทธิศีลธรรมจรรยาความเจ้าระเบียบความเคร่งครัดในศาสนาและลัทธิการรวบอำนาจ เป็นความจริงศิลปินจะกลายเป็นศัตรูกับพวกเหล่านั้นตั้งแต่แรกและจะพยายามแสดงออกมาในสิ่งตรงข้าม จะแสดงถึงความรู้สึกอิสระและทำให้เกิดศิลปะสมัยใหม่ขึ้นที่ก่อความต่อลักษณะที่แท้จริงของศิลปะเดิมเช่น แจกสัน พอลลอค (Jackson Pollock) เขียนภาพ Number 12. เขาเป็นศิลปินอิสระเขียนภาพมีลักษณะการแสดงออกมากคล้ายเด็กอายุ 6 ปี แต่ในการเขียนนี้แฝงลักษณะการควบคุมระมัดระวัง ซึ่งความจริงแล้วเด็กในวัยนี้จะมีเสรีภาพในการแสดงออกอย่างแท้จริงมากกว่านี้ แต่อย่างไรก็ตามงานของเขาก็เป็นงานศิลปะที่เกิดจากความรู้สึกอิสระในการทำงานไม่น้อย แม้ว่าจะมีส่วนคล้ายเด็ก ๆ บ้างก็ตาม ภาพเขียนของ พอลลอค (Pollock) มีความคล้ายคลึงกันกับของ ซากาล (Chagall) และคลี (Klee) ดังนั้นในต้นศตวรรษที่ 20 ศิลปินบางคนได้รับเชิญไปยังรัสเซียโดย เลนิน (Lenin) เพื่อต้องการสนับสนุนลัทธิใหม่ ๆ ของพวกคอมมิวนิสต์ ภายหลัง 2 ปีผลงานของศิลปินเหล่านั้นก็ถูกทำลายและต้องหนีกระจัดกระจายไปตามบุญตามกรรมและหลังจากนั้นต่อมา ฮิตเลอร์ (Hitler) และทหารของเขาได้ขับไล่ศิลปินที่มีชื่อเสียงออกจากเยอรมัน สิ่งที่น่าสนใจก็คือสาเหตุที่มีการขับไล่นี้มีได้เกี่ยวข้องกับการเมืองแต่ประการใด นอกจากความคิดริเริ่มใหม่ ๆ และความเป็นตัวเองของศิลปินเท่านั้น

บางขณะศิลปินคล้ายกับเป็นบุคคลแปลกหน้าซึ่งไม่มีทางเลือกที่เขาจะต้องถูกจัดออกไปให้พ้นทางของสังคมและเป็นชีวิตที่ต่างคล้ายกับว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับคนอื่นใดเขาก็คือบุคคลหนึ่งเช่นเดียวกันกับบุคคลทั่ว ๆ ไป และก็ไม่ได้เป็นมนุษย์แบบสองหน้าจริงอยู่ในบางครั้งเราอาจจะพบเขาไว้หนวคเกรารุงรัง แต่เขาก็คือบุคคลธรรมดาเช่นเดียวกับคนทั่วไป แม้บางครั้งเขาจะประพฤติไปในทางที่เราไม่สามารถจะเข้าใจได้ ขอให้เราใจกว้างสำหรับพวกเขาและพยายามหาเหตุผลว่าทำไมเขาจึงประพฤติและปฏิบัติเช่นนั้น และใช้เวลาศึกษาค้นคว้าหาความจริงออกมาให้ได้

พัฒนาการของศิลปิน จากข้อเขียนต่าง ๆ ที่กล่าวถึงความเจริญก้าวหน้าของศิลปิน ซึ่งความจริงแล้วเป็นเรื่องเหลือเชื่อข้อเขียนของนักประพันธ์บางที่ก็กล่าวถึงพัฒนาการของศิลปินไว้เกินความเป็นจริง เช่นความสามารถของศิลปินได้มาจากบางสิ่งบางอย่างจากสวรรค์หรือมีมาแต่กำเนิดซึ่งหมายถึง “พรสวรรค์” “God-given” ดังตัวอย่างนิทานของ Hans Christian Anderson เรื่อง The Red Shoes กล่าวถึงเด็กคนหนึ่งพบรองเท้าสีแดงคู่หนึ่ง เมื่อใส่รองเท้าไปแล้วทำให้ต้องเต้นรำตลอดเวลา ผู้ที่เชื่อในเรื่องอิทธิฤทธิ์ของรองเท้าสีแดงอย่างมกยาก็พยายามจะเลียนแบบเช่น ทารองเท้าของตนให้มีสีแดง ในกรณีเช่นนี้ถือว่าข้อเขียนเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้ที่มีความเชื่ออย่างมกยกระทำตามบุคคลในเรื่องแต่ศิลปิน ต่างมุ่งหวัง ที่จะไม่ให้ ศิลป ต้องตกอยู่ในสภาพที่จะเลียนแบบ ซึ่งกัน และกันอย่างมกยและไม่มีเหตุผล

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ศิลปินรุ่นใหม่ ๆ จะใช้เวลาเริ่มแรกไปศึกษางานศิลปที่บริเวณถ้ำอัลตามีรา (Altamira) หรือ ลาสคัวส์ (Lascaux) ณ ที่นั้นเขาจะพบภาพเขียนสัตว์ประหลาดบนผนังถ้ำในยอกหินจะเห็นภาพสัตว์ต่างๆอีกมากมายแต่เป็นภาพสัตว์ที่มีจริง ๆ ในโลกเพราะภาพสัตว์เหล่านั้นพวกมนุษย์ได้บรรจงสร้างไว้เป็น “ศิลปของมนุษย์” ที่สร้างขึ้นโดยศิลปินและเป็นสมัยที่ศิลปินเริ่มต้นใส่รองเท้าเทงกันแล้วเช่น ไมเคิลแองเจโลตอนหนุ่ม ๆ ก็เลียนงานศิลปตามแบบของจิออตโต (Giotto) มาซาชิโอ (Masaccio) และ บอตติชีลิ (Botticelli) ส่วนแวนกอก (Van Gogh) เองก็เริ่มต้นด้วยการดำเนินรอยตาม มิลเลท (Millet) ปिकासโซ (Picasso) เป็นศิลปินที่ค้นพบศิลปะยุคที่ค้นคว้าและทดลอง

คามแบบศิลปะและความรู้ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ข้อความที่กล่าวว่า “การมองอย่างมีศิลปะ” นั้นโดยหมายถึงศิลปินมีการมองเห็นธรรมชาติได้ลึกกว่าคนธรรมดา ศิลปินสามารถเห็นอารมณ์ของ ธรรมชาติ ที่แฝงได้ลึกซึ้ง มีทั้งการสร้างสรรค์ หรือ บรรยาย ความรู้สึก ออกมาได้ อย่างละเอียดอ่อนและชัดเจน ความจริงแล้วคำกล่าวนี้นั้นเกินความเป็นจริงเพราะว่าอันที่จริงแล้วศิลปินมีความรู้สึกที่ “ไม่เป็นธรรมชาติ” มีครูและผู้ปกครองเป็นจำนวนมากต้องการให้เด็กของตน มีความสามารถ พิเศษทางด้านศิลปะ โดยการนำเด็ก เข้าไปในป่า เพื่อได้ พบกับ ธรรมชาติและคิดว่าเด็กจะเริ่มมีความรู้สึกในศิลปะเกิดขึ้นซึ่งการกระทำตามความคิดเช่นนี้เป็น การเข้าใจผิดแน่นอน

ศิลปินบางคนทราบถึงการพัฒนาการทางศิลปะของเขาจากผลงาน ของเขาโดยการ ใช้ความสามารถในการทำงานศิลปะโดยไม่เป็นไปตามแบบของธรรมชาติ ศิลปินจะต้อง พัฒนาแบบแผนลักษณะเฉพาะของตัวเองในช่วงสมัยของเขา ศิลปินจะต้องทำงานให้เกิด ความชำนาญที่มีคุณภาพ นี่เป็นเพียงข้อสันนิษฐานที่จะกระตุ้นให้ศิลปินเกิดความปรารถนา ที่จะประสบความสำเร็จแต่ก็ยังผลให้เกิดความตั้งใจและความเจริญงอกงามตามมา ความจริงแล้วศิลปินรุ่นใหม่ ๆ จะต้องพัฒนาตัวเองให้พ้น จากอิทธิพลของครู หรือผู้ที่ เป็น ตัวอย่างออกมาเป็นลักษณะเฉพาะตนได้ เราจึงจะเป็นศิลปินที่แท้จริง

ข้อสำคัญอีกประการหนึ่ง คืออุมิภาวะของศิลปินและความเจริญเต็มที่ที่จะกำจัด นิสัยการเลียนแบบหรืออิทธิพลต่าง ๆ ให้หมดไป เช่น ตอนแรกเริ่ม แวนกโกจะลอก เลียนแบบของมิลเลท ต่อมาเขาเดินทางไปที่ปารีส ณ ที่นั้นเขาได้รับการแนะนำให้ทำงานใน แบบแผนของตัวเอง ในขณะที่ลัทธิการเขียนภาพตามจินตนาการของตัวเองกำลังแพร่- หลายจึงเป็นช่วงที่เขาได้เปลี่ยนแปลงแบบแผนของตัวเอง เขาทิ้งวิธีการเก่า ๆ และเริ่มใช้วิธีการ ใหม่ ๆ อย่างมีชีวิตชีวากับผีแปร่ง ในขณะที่แวนกโกยังเป็นศิลปิน ไม่มีชื่อเสียงเขาเริ่มทำ งานที่ละชั้นในแบบฉบับของการเขียนภาพที่มีวิธีการของตัวเอง เขาทดลองใช้ผีแปร่งตัด กันอย่างมีเทคนิคและใช้ได้ดีแต่ก็ยังไม่เป็นที่พอใจเขา แวนกโกเดินทางจากปารีสไปยัง Arles ซึ่งอยู่ทางใต้ของฝรั่งเศส ณ ที่นั้นเขาได้พัฒนาการเขียนภาพและใช้ธรรมชาติสอแทรก เข้าไปในความคิดคำนึงใหม่ ๆ ของเขา เขาได้เขียนภาพโดยวิธีของเขาโดยสิ้นเชิงโดยการ

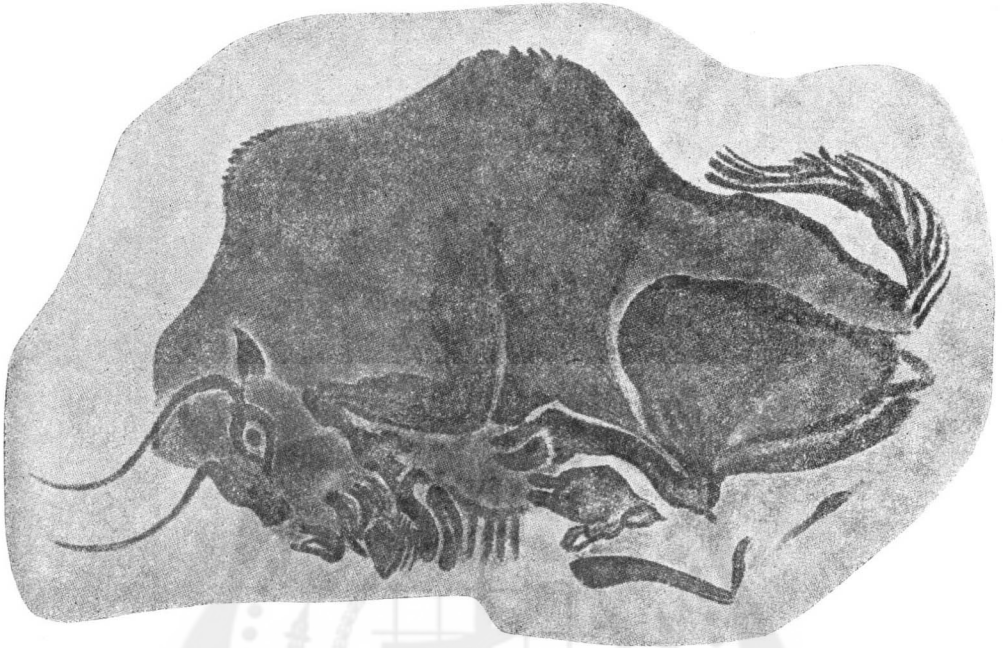
ใช้สีสดใสแทนความร้อนแรงของแสงแดดซึ่งเกิดมาจากภายในความรู้สึกของเขา เขาค้นพบความแตกต่างในการเป็นตัวของตัวเองจึงทำให้พบความสำเร็จในการเป็นศิลปิน ซึ่งไม่ใช่เป็นจุดเริ่มต้นแต่เป็นจุดสุดท้าย สิ่งสำคัญอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นความเจริญก้าวหน้าของศิลปินแต่ละคน เช่น เรมแบรนต์ เริ่มต้นในการเขียนภาพชาวคัสส์ เอลกริโก สำเร็จมาจาก Venetian School และ ได้รับอิทธิพลจากโรงเรียนมาเต็มที มอนเตเรียน (Mondrian) เริ่มแรกก็เป็นศิลปินกลุ่ม Post-Impressionism ได้เปลี่ยนแปลงไปหลายลัทธิหลายแบบจนผลสุดท้ายลักษณะเฉพาะของเขาก็คือศิลปะแบบ Non-Objective

ในการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ในทางศิลปินนั้นเป็นสิ่งที่น่าให้ความสนใจอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับการณ์คว่ำทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ สิ่งที่น่าสนใจและควรศึกษา คือ “ขบวนการสร้างสรรค์” เป็นหนังสือของ Brewster Ghiselin และหนังสือ “กิจกรรมสร้างสรรค์” ซึ่งเขียนโดย Arthur Koestler ในตอนต้นส่วนมากเราได้พิจารณากันแต่เพียงการกระทำงาน ศิลปอย่าง เป็นไปตามธรรมชาติ กับความ แตกต่าง การทำงานศิลปะ ที่ถูกบังคับเกี่ยวกับ หัวข้อของ บุคลิกภาพ ของศิลปิน และความคิด สร้างสรรค์ นั้นเป็นจุดที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ และเกี่ยวกับความเข้าใจศิลปะในปัจจุบัน จากการศึกษาสิ่งเหล่านี้เรารู้สึกว่า บางครั้งทำให้เกิด ความไม่เข้าใจเกี่ยวกับ จุดประสงค์บางประการของศิลปะแต่เราก็มารู้สึกว่าเป็นการสมควรอยู่บ้าง เช่นศิลปะประเภทนามธรรม (Abstract) อันที่จริงเราควรจะต้องคิดว่ากระบวนการทำงานศิลปะแบบนามธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่เราควรจะเข้าถึง และจะสร้างความเข้าใจอันแท้จริงให้เกิดกับศิลปินในยุคปัจจุบันนี้.

จิตรกรรม

(Painting)

จิตรกรรม หมายถึงภาพเขียนหรือรูปเขียนด้วยเส้นและสีโดยอาศัยอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ไม้กั้น จานสี เกรียง สีน้ำ สีน้ำมัน สีฝุ่น ฯลฯ ก่อนที่จะทำภาพเขียนระบายสีจะต้องร่างรูปเขียนเป็นเส้น เราจึงถือว่า เส้น เป็นที่มาของงานจิตรกรรมด้วย บางชาติเขียนเป็นลายเส้นลงน้ำหนักกันติดหน่อยก็จัดเป็นจิตรกรรม. มนุษย์เริ่มงานจิตรกรรมขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์หลายอย่าง เช่น อยากให้คนอื่นกลัวเขาก็เขียนหน้าตาให้คนอื่นเมื่อดูภาพแล้วเกิดความรู้สึกกลัวดังเช่นไปเขียนไว้ตามถ้ำ หรือเพื่อที่จะพยายามสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการแสดงออกของความเชื่อในทางจิตรกรรม (The Expression of Belief) ในส่วนที่เกี่ยวกับความจริง (Reality) ความรู้ (Knowledge) และคุณค่า (Value) เพราะงานจิตรกรรมเป็นงานที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความคิด ความชำนาญ (Skill) ความประณีต และเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งสามารถทำให้เกิดความงาม ความสะเทือนใจ ความเศร้าโศก และการรื่นเริงได้ด้วยความสามารถของศิลปิน งานจิตรกรรมนี้เริ่มมาตั้งแต่ภาพเขียนในผนังถ้ำอัลทามีรา ของประเทศสเปน เป็นภาพเกี่ยวกับ เรื่องราวการล่าสัตว์โบราณ มีการระบายสีด้วยภาพเขียนเหล่านี้ นักประวัติศาสตร์ทางโบราณคดีได้ลงความเห็นว่ามีอายุไม่ต่ำกว่า 20,000 ปีล่วงมาแล้ว

รูปที่ 11 ภาพเขียนบนผนังถ้ำอัลตามีรา (Altamira) รูปวัวกะทิง ที่ประเทศสเปน

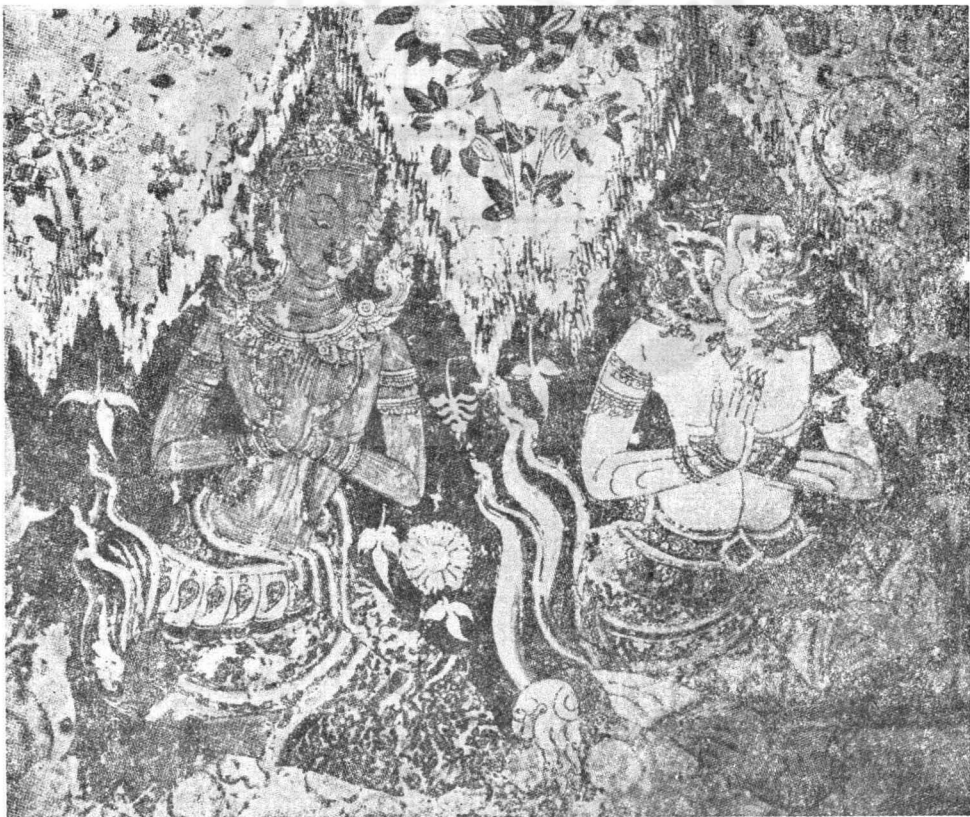
จิตรกรรมไทย มีมาตั้งแต่ดั้งเดิมคือเริ่มตั้งแต่สมัยทวารวดีจะมีมาทุกยุคทุกสมัย งานบางชิ้นอาจจะหมดไป ภาพเขียนตามผนังอาจจะเสียหายไปตามกาลเวลา เช่นที่ค้นพบ งานจิตรกรรมสมัยสุโขทัยเป็นภาพลายเส้นเขียนลงบนแผ่นศิลา (ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจาก อินเดีย) งานจิตรกรรมส่วนมากได้รับอิทธิพลทางศาสนาและมีวิวัฒนาการมาเหมือนกับงาน คำนประติมากรรมและสถาปัตยกรรม

งานจิตรกรรมเป็นงานที่มีค่าอย่างหนึ่งที่มีความสามารถแสดงถึงรสนิยม เพื่อการ ตกแต่ง เพื่อการแสดงออกซึ่งเรื่องราว เช่นเชื่อดือเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ก็พยายามเขียน ให้คนเกิดความรู้สึกเกรงกลัว หรือเขียนขึ้นเพื่อเป็นพุทธบูชาตามหลักฐานที่ค้นพบปรากฏ ว่าเขียนเป็น พระพุทธรูป โดยจัดให้ นั่งบนบัลลังก์ เรียงเป็นแถว ๆ นิยมเขียน ตามผนังโบสถ์ วิหาร พระปรารักษ์ ฯลฯ ส่วนภาพเขียนที่เกี่ยวกับวรรณคดีจะปรากฏในสมัยหลัง ๆ เขียนเพื่อ ความเลื่อมใสศรัทธาในภาพนั้น ๆ หรือเขียนขึ้นเพื่อความเชื่อดือในตนเองบ้าง ฉะนั้นภาพ เขียนจึงแฝงด้วยอุดมคติและสัญลักษณ์ของชาติไว้เป็นส่วนมาก

ศิลปะของไทยเรามีความสัมพันธ์กับศิลปะอื่น ๆ มาก เช่น เกี่ยวพันทางด้านศาสนา การดนตรีและการละครเป็นต้น จะเห็นได้ว่าศิลปะได้สะท้อนความเป็นอยู่ของมนุษย์เรา ฉะนั้นในสมัยโบราณจึงใช้คำว่า เนรมิตร เพราะกลึงถ่ายรูปแบบไม่มี การสร้างสรรค์งานจึงเต็มไปด้วยกรรมวิธี ฝีมือและเรื่องราว เช่นงานจิตรกรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ศิลปินได้เอาความรู้ในหลักวิชาการต่าง ๆ ความสามารถในการระบายสีนำมาเขียนภาพได้อย่างประสาณกลมกลืนกันดี เขียนได้ฝีมือประณีตงดงาม เช่น ภาพเขียนในสมุทไตรภูมิ ซึ่งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้เขียนเมื่อ พ.ศ. 2313

ลักษณะของจิตรกรรมไทย ลักษณะของจิตรกรรมไทยมี 2 ลักษณะ คือ

1. จิตรกรรมไทยแบบประเพณี
2. จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

รูปที่ 12 เทพชุมนุม จิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม จังหวัดเพชรบุรี ราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ 22

1. จิตรกรรมไทยแบบประเพณี

คือจิตรกรรมที่แสดงลักษณะ แสดงสัญลักษณ์ของชาติไทยอยู่ในตัว ซึ่งหมายถึง จิตรกรรมที่แสดงเรื่องราว ประวัติ นิยาย เช่น เรื่องในวรรณคดีต่าง ๆ ภาพพุทธประวัติ ภาพทิวทัศน์ ป่า เขา ลำเนาไพร หรือภาพประวัติศาสตร์เป็นยุคเป็นสมัยมีทั้งภาพเขียนสี ภาพลายรดน้ำ ตลอดจนภาพในลวดลายประกอบภาชนะเครื่องใช้ เช่น ลับแล บังตา เครื่องถมลายคุณ ซึ่งมีแบบอย่างลักษณะและการจัดภาพเป็นของไทยโดยเฉพาะ อาจจะเขียนลงในสมุดไทยหรือสมุดข่อย เขียนในผนังพระที่นั่งและในอุโบสถ จิตรกรรมไทยแบบประเพณีมีความงาม เป็นพิเศษเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ศาสนาเสียเป็นส่วนมาก จะมีเรื่องเกี่ยวกับวรรณคดีเป็นส่วนน้อยเช่นที่วัดพระแก้วเป็นเรื่องรามเกียรติ์มีเนื้อหาเรื่องราวน่าสนใจซึ่งมีถึง 188 ช่อง หรือในผนังพระอุโบสถวัดโอรสราชวรารามเขียนเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับโต๊ะหมู่บูชาแบบจีน เป็นต้น

ลักษณะของจิตรกรรมไทยเป็นลักษณะตามแบบของศิลปะอุดมคติ (Idealistic Art) อันมีความหมายไปในทางสวรรค์หรือทิพย์ นับว่าเป็นเรื่องราวอันผิดแผกไปจากธรรมชาติทั่วโลก เพราะศิลปะแบบอุดมคติเป็นของทศุและเข้าใจได้ยากซึ่งถ้าดูเผิน ๆ แล้วจะกลายเป็นศิลปะประเภทตกแต่ง (Decorative Art) ไปหมด แต่ถ้าศึกษาและดูให้ลึกซึ้งด้วยดีแล้วจะแยกออกว่าลักษณะของศิลปตกแต่งเป็นอย่างไร เพราะลักษณะของจิตรกรรมไทยเป็นแบบที่สมบูรณ์ด้วยรากฐานด้วยสัญลักษณ์และสมบูรณ์ด้วยเอกภาพ ของบุคคลนั่นเอง เพราะภาพไทยในตำราจิตรกรรมมีหลักเกณฑ์ที่สืบเนื่องมาแต่โบราณกาล อันจะเห็นได้จากการถ่ายทอดวิชาความรู้ของครูอาจารย์สมัยก่อน คือการกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับเขียนภาพไทยไว้ 4 แบบ คือ ภาพพระ ภาพนาง ภาพยักษ์ และภาพลิง

ภาพต่าง ๆ ที่ศิลปินได้เขียนไว้ก็ประมวลมาจากภาพหลักทั้ง 4 คือ ไม่ได้บ่งไว้ว่าภาพพระนั้นจะเป็นอย่างไร ชื่ออะไร เพียงแต่ให้รู้ถึงการเขียนภาพมนุษย์ผู้ชายก็ต้องเขียนแบบนี้ หากนำไปประกอบเรื่องราวอะไรก็เอาลักษณะอุปนิสัยของผิวเนื้ออันเป็นลักษณะเฉพาะ (Charactor) ของตัวละครที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีนั้นมาเป็นเครื่องแยกให้ผิดแปลกกันออกไป เช่น ภาพพระรวมกับพระลักษมณ์ก็ใช้สีให้แตกต่างกัน เป็นต้น ถ้า

แยกไม่ ออกโดยใช้สี ก็ใช้เส้น ช่วยแยก แต่ศิลปิน ก็พยายาม แยกโดยท่าทาง เกี่ยวกับ การเดิน การนั่ง เช่น พระรามอยู่หน้าพระลักษมณ์อยู่หลังหรือภาพกษัตริย์กำลังประทับมุขหน้า พลับพลาหรือบนปราสาทก็ตามถ้าเทียบส่วนกันแล้วกษัตริย์องค์นั้นลุกขึ้นไม่ได้แน่เพราะยอด มงกุฎที่ทรงอยู่จะโดนเพดานปราสาททะลุ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะศิลปินพยายามที่จะให้ภาพ กษัตริย์มีความสำคัญมากกว่าปราสาทราชวังซึ่งเป็นส่วนประกอบ เพราะศิลปินยุคสมัยเป็น ศิลปินแห่งความนึกคิดใฝ่ฝันและสรรค์สร้างขึ้นต่างหากจากความเป็นจริงตามธรรมชาติ เช่น สวรรค์ชั้นต่าง ๆ ป่าหิมพานต์พิภพบาดาลเป็นต้น ความนึกคิดความใฝ่ฝันนี้เกิดจาก อุดมการจากลัทธิศาสนาและจารีตประเพณี

ศิลปินยุคสมัยเกิดจากการค้นร่นจากอำนาจบีบบังคับของธรรมชาติ เช่น ฝน ดวงอาทิตย์ ลม พืชพันธุ์มหาสมุทรและภูตผายซึ่งแต่เดิมเรียกว่า (Magic Art) มนุษย์ ได้คิดค้นปรับปรุงกิจกรรมแบบปราชญ์ขึ้นมาใหม่ให้ดีขึ้นตามลำดับประกอบกับความจำเป็น เรื่องดินฟ้าอากาศ ศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัสดุ ที่นำมาประกอบเป็นรูปของศิลปกรรม จึงทำให้ศิลปินยุคสมัยยึดเยื้อต่อมาจากรากฐานเดิมอันผิดไปจากศิลปินของตะวันตกที่เรียกว่า Realistic Art คือศิลปินที่เหมือนธรรมชาติ ภาพไทยโดยมากอาศัยเค้าโครงเรื่องราว จากวรรณคดีเป็นใหญ่ ตัวอย่างเช่น จะเขียนภาพไทยในฉบับแล้งตาก็มักจะเลือกเอาตอน หนึ่งตอนใดในวรรณคดีหรือเรื่องของสวรรค์อาจจะเป็นภาพเทพธิดาร่ายรำอยู่ในอากาศก็ได้ นำเอามาเขียน

จิตรกรรมไทยมีองค์ประกอบ คือหมายถึงวิธีการเทคนิคและส่วนสมบูรณ์เป็นงาน ๆ ไป เช่น งานเขียนภาพผนังก็มีวิธีการเขียนอย่างหนึ่งแต่ทุกอย่างทุกประการก็มาจากการ เขียนเป็นหลักการเบื้องต้น ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีความงามมีคุณค่าของในตัวของมันเอง และสิ่งต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในภาพไทยนั้นเป็นเรื่องราวที่ควรแก่การศึกษาไม่น้อย เช่นช่วย กระตุ้นเตือนความจำหรือทำให้เกิดจินตนาการตามไปด้วยเหมือนอย่างภาพเรื่องราวนวนิยาย ที่เขียนตั้งแต่ต้นจนจบ เราได้รู้เรื่องราวอย่างชัดเจนแจ่มใสโดยไม่ต้องกลับมาอ่านเรื่อง อีกและในขณะเดียวกันก็แล้วคำร้อยกรองตามท้องเรื่องขึ้นมาเองอย่างชัดเจน ความรู้สึกอัน สูงส่งของภาพไทยนี้จะปรากฏขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อดูด้วยความพินิจพิเคราะห์ และโน้มจิตใจให้เป็น

ไปตามยุคสมัยของภาพมาเกี่ยวข้องถึงจารีตประเพณี บางครั้งช่วยในการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ให้กระจ่างขึ้นช่วยให้รู้เรื่องราวของประวัติศาสตร์อันสลับซับซ้อนจากที่ไม่ปรากฏอยู่ในบันทึกในจดหมายเหตุอีกด้วย เช่น อาจจะช่วยทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์กับชาติอื่นๆ ที่แฝงอยู่ในลักษณะศิลปกรรมนั้นๆ ภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นมีความงามมีคุณค่าในตัวของมันเองเป็นที่น่าเสียดายที่ถูกภัยธรรมชาติหลายอย่างทำลาย เช่น น้ำฝน ความร้อนของอากาศความรัดตัวของสีที่แห้งไม่เท่ากันและการทำพื้นไม่ดีพอ เช่น ใช้กาวยาสนีหนาก็อาจจะทำให้เสียหายได้ การที่จิตรกรรมฝาผนังได้รับภัยธรรมชาติที่เราไม่อาจจะแก้ไขได้นั้นเราต้องพยายามช่วยกันรักษาไว้ เพราะนอกจากจะมีคุณค่าทางด้านศิลปกรรมแล้วยังมีคุณค่าทางโบราณคดีและแสดงความเป็นเอกลักษณ์ในศิลปของชาติอีกด้วย

ลักษณะพิเศษของจิตรกรรมไทย แม้ว่าการเขียนภาพไทยจะประกอบด้วยหลักเกณฑ์ต่างๆ ตามหลักวิชาวาดเขียน คือ การร่าง การลงสี และการตัดเส้น อย่างไรก็ตามทฤษฎีและกรรมวิธีการกระทำก็ย่อมจะไม่เหมือนกันเสมอไป เช่น สกูลช่างเพชรบุรีทำอย่างหนึ่ง สกูลช่างอยุธยาทำอีกอย่างหนึ่ง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งของสถานที่ที่จะเขียนและต้องคำนึงถึงการจัดภาพ (Composition) การจัดสีตลอดจนเรื่องราวอันเป็นเค้าโครงในการเขียนอีกด้วย

สำหรับการจัดภาพ (Composition) นั้นมีแบบอย่างที่ยึดกันอยู่ 2 แบบคือ แบบที่มีสภาพเหมือนกันโดยรูปร่าง (Form) แต่ผิดกันที่ส่วนละเอียด (Detail) อยู่ในขั้นที่ยาวอีกแบบหนึ่งที่ยึดแต่สมัยอยุธยาตอนปลายลงมาได้แก่แบบคล้ายกับที่เราขึ้นไปอยู่บนที่สูงย่อมมองเห็นสิ่งต่าง ๆ เบื้องล่างได้กว้างและไกล มีเส้นมีระยะใกล้ไกล (Perspective) ซึ่งเราได้รับอิทธิพลของจีนเข้ามาในสมัยอยุธยาตอนปลายจึงมีการเขียนป่าเขาลำเนาไพร ถ้าอยู่ไกลตา ก็ทำให้เลือนลาง และลดขนาดลงตาม ความเหมาะสม ทำให้รู้สึก มีบรรยากาศ (Atmosphere) อย่างธรรมชาติผสมอยู่ด้วย

จิตรกรรมไทยสมัยโบราณนิยมเขียนสีเอกรงค์ (Monochrome) บางทีก็มีปิดทองแต่เดิมมีการลงสีตัดเส้นหนักให้ชัดเจนโดยมีสีพื้นเป็นเครื่องช่วยจึงเป็นภาพที่ดูแบน ๆ ไม่มีแสงเงาที่จะทำให้ดูเป็นเนินสูงหรือลึกลงไปมากนัก สีที่ใช้ส่วนรวมไม่ฉูดฉาดซึ่งโดยมากเป็น

สีดินต่าง ๆ ผสมน้ำกาว เรียกชื่อตามสมัยนั้นค่อนข้างจะเข้าใจยากสักหน่อย เช่น สีจันอ่อน สีหงส์บาท สีน้ำรัก สีมอคราม สีรักดิน สีหงส์เสน เป็นต้น รวมความแล้วเป็นสีที่ไม่
 จืดจางทั้งสีนั้นคือเป็นลักษณะของสีฝุ่นโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวิธีช่วยให้สีทองหรือทองคำเปลว
 ซึ่งปิดไว้ตามเครื่องประดับในภาพเด่นชัดแวววาวขึ้นมาได้อย่างประหลาด ถ้าหากสีพื้น
 จืดจางแล้วการปิดทองก็คงไม่มีประโยชน์เพราะดูไม่ขึ้นแวว

สำหรับการเขียนภาพผนังนั้นจะต้องเตรียมการมากมาย เช่น การประสะผิวปูน
 ให้ลดความเค็มลงสมัยโบราณใช้ใบขี้เหล็กสดโขลกให้ละเอียดทาให้ทั่วและทิ้งไว้ประมาณ 48
 ชั่วโมงแล้วจึงล้างออก วิธีทดสอบโดยเอาขมิ้นไปทาถ้ามีสีส้มก็แสดงว่ายังมีความเค็มอยู่ก็จะ
 ต้องประสะผิวปูนต่อไป คือ ทาน้ำใบขี้เหล็กอีกจนกว่าปูนจะหมดความเค็ม อีกวิธีหนึ่งใช้
 ดินประสิ่ว 2 ส่วน ผสมกับน้ำ 80 ส่วนทาให้ทั่วแล้วจึงล้างออก ส่วนการทำพื้นนั้นใช้
 ดินสอพองเกี่ยวกับน้ำมีคมะขามแล้วนำมาทาพื้นเสียก่อนจึงลงมือเขียนได้ การเขียนนั้น
 เขียนด้วยสีฝุ่นผสมน้ำยาก็คือกาวหนังหรือกาวสน การใช้ยายผสมจะต้องมีความชำนาญเป็นพิเศษ
 ถ้าใช้หนามากเกินไปจะทำให้ล่อนและถ้าใช้น้อยการจับตัวกับผนังก็จะมันน้อย การ
 เขียนนี้มีกรรมวิธีที่จะต้องมีความชำนาญจริง ๆ ส่วนการร่างภาพนั้นร่างบนกระดาษข่อยเป็น
 สักเขปเสียก่อนแล้วจึงนำไปขยายออกบนผนัง มักเริ่มร่างด้วยทิวทัศน์ก่อน ขึ้นต่อมาก็คือ
 เป็นปราสาทพระราชวังบ้านเรือนต่อมาก็คือสัตว์ภาพคนปิดทองแล้วจึงตกแต่งในขั้นสุดท้าย

ภาพเขียนผนังอีกชนิดหนึ่งคล้ายกับของตะวันตก เรียกว่าภาพปูนเปียก (Fresco)
 เพราะลงมือเขียนขณะปูนยังเปียกอยู่เพื่อให้เนื้อสีซึมเข้าไปในผิวปูนจริง ๆ วิธีนี้ไม่มีโอกาส
 จะเลอะเลือนหรือสีกระเทาะออกได้

วิธีการตกแต่งของภาพไทยมักจะตกแต่งเส้นรอบตัวให้ใหญ่กว่าหนากว่าเส้นภายในตัว
 บางครั้งก็ใช้สีเดียวกันกับพื้นแต่ให้สีแก่ขึ้น เช่นภาพสีเนื้อก็ใช้สีน้ำตาลแก่ปนสีเนื้อตกแต่ง
 เป็นต้น เส้นนี้เรียกว่า เส้นกาฬ ส่วนเส้นเล็ก ๆ นั้นคือ เส้นรูป และ เส้นแร

จิตรกรรมไทยแบบประเพณี มีแบบอย่างอุดมคติ ไม่เหมือนจริง เป็นการประดิษฐ์
 ขึ้นจากความคิดและจินตนาการ (Imagination) บอกเรื่องราวเช่น คนชั้นผู้ดีชั้นสูงจะไม่
 แสดงสีหน้าเลยจะแสดงแต่ท่าทางการแสดงออกคล้ายละครไม่มีการร้องให้พุ่มพ่ายทำหน้ายื่น

เหมือนคนชั้นต่ำ ส่วนใหญ่จะแสดงความรู้สึกโดยท่าทางมากกว่าสีหน้า การใช้สีค่อนข้างแบนเรียบ เช่น ภาพเขียนที่พระอุโบสถวัดพระแก้ววังหน้าจะเขียนเป็นเรื่องราวที่ขี้เรื่องสววรรค์ เป็นต้น การใช้สีเป็นธรรมชาติกลมกลืนกันเหมาะสำหรับภาพเขียนขนาดใหญ่ดูได้นานๆ แม้บางที่ก็อาจจะมีการใช้สีสดๆ เช่น สีแดงเสน แต่ช่างไทยก็ฉลาดเหลือเกินเพื่อลดความฉูดฉาดก็ใช้สีค้ำคั่น เช่น สีของตัวสุครีพทุกสิ่งส่วนมากมักจะค้ำคั่นด้วยสีค้ำทำให้ดูกลมกลืนและมีการประสานสัมพันธ์ของสีที่ใช้ค้ำคั่น แม้บางครั้งจะใช้สีมาก เช่น สีน้ำเงิน แดงเสน เหลือง ใช้ทองปิด แต่ทั้งหมดก็ถูกค้ำคั่นด้วยสีค้ำหรือสีแก่ๆ สีแรงๆ มาอยู่ด้วยกันก็ถูกฆ่าด้วยสีค้ำ สีแรงๆ เหล่านี้ก็จะลดความรุนแรงไป

จิตรกรรมไทยบางที่ใช้สีน้ำมันเขียน ซึ่งเรียกว่า Encaustic มีในระยะหลังๆ นี้วิธีการที่ทำให้ผนังปูนหายความเค็มก็เช่นเดียวกับที่กล่าวไว้ในตอนต้น วิธีนี้ใกล้เคียงทางตะวันตกมากขึ้นไม่ได้ทำตามแบบอย่างเดิม สีที่ได้มาก็เป็นสีผสมน้ำมันเป็นของทางตะวันตกโดยตรง

ภาพผนังในจิตรกรรมของไทยนั้น ภาพสีฝุ่นเป็นภาพดั้งเดิมในวงการจิตรกรรมไทย ภาพปูนเปียก (Fresco) ได้แบบมาจากจีน สีน้ำมันนั้นได้มาจากฝรั่ง เป็นต้น

2. จิตรกรรมไทยร่วมสมัย

จิตรกรรมไทยร่วมสมัยเกิดขึ้นมากกว่า 40 ปีแล้ว เช่นภาพเขียนสีน้ำมันของพระยาอนุศาสตรจิตรกร เขียนรูป พระนเรศวร ชนช้างเป็น ภาพเขียนสีน้ำมันรูปแรกของประเทศไทย ต่อมาก็มียุคปฏิภาณเขียนด้วยเกรียงมีวิธีการบายอย่างกล้าหาญ สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 มีการแข่งขันประกวดงานจิตรกรรมขึ้นในงานฉลองรัฐธรรมนูญ สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สถานทูตญี่ปุ่นได้มีการจัดการแสดงการประกวดงานศิลปะขึ้นและมีจักรวรรดิกลุ่มศิลปินไทยเกิดขึ้น ได้แสดงงานศิลปกรรมที่ศาลาเฉลิมกรุงโดยการนำของคุณวรรณสิทธิ์ คุณจำรัส เกียรติก้อง คุณเฟื้อ หริพิทักษ์ และคุณเฉลิม นาศิริกัญ

ในปี พ.ศ. 2492 ได้มีการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งประกอบด้วยงานประเภท จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ศิลปะตกแต่ง ศิลปะประยุกต์ ความก้าวหน้าทางศิลปะไม่ได้หยุดยั้ง และถ้าศิลปะมีคุณค่าจริงแล้วต่อไปในอนาคตจะมีคนรู้

และเข้าใจเอง เพราะงานศิลปะนั้นบางครั้งเราต้องดูที่ศิลปินเซ็นชื่อไว้เขียนคริสต์ศักราชลง
ไป (ค.ศ.) อาจจะทำให้เราทั้งอาจจะงงเพราะงานศิลปะบางอย่างเรายังไม่เกิดแต่ศิลปินได้
เขียนกันไว้ทำกันแล้ว ทำให้เราสงสัยว่าคนในสมัยนั้นเขาจะเข้าใจศิลปินคนนั้นกันหรือยัง
ศิลปินกลุ่มใดก็ตามถ้ามีความตั้งใจจริงที่จะทำศิลปะให้ก้าวหน้าไปโปรดทำไปเกิดปัจจุบันอาจ
จะเป็นอดีต ถ้าศิลปินมีความจริงใจความมีคุณค่าในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ สักวันหนึ่ง
คุณค่าในผลงานศิลปะจะเกิดขึ้นเอง เพราะศิลปะไทยปัจจุบันนี้เข้ากับศิลปินนานาชาติของโลก
และเข้ากันได้ดี ถ้าจะดูศิลปะของศิลปินไทยจริง ๆ แล้วศิลปินจะแฝงลักษณะของศิลปะไทย
อยู่ด้วย ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็น ศิลปะไทยร่วมสมัย

จิตรกรรมไทยร่วมสมัยคือศิลปะสมัยใหม่นั้นเอง ยิ่งคนอายุยิ่งสูง ยิ่งหวะจะโคน
มีความประทับใจชวนให้ระลึกถึงคุณค่าเท่าใดก็ได้ เรื่องสีไม่มีที่ติ เส้นก็มีความงดงามมาก
เพราะศิลปินพยายามสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการ แสดงออกของความเชื่อ ในทางจิตรกรรม
ในส่วนที่เกี่ยวกับความจริงความรู้และคุณค่า เรื่องของจิตรกรรม (Painting) นั้นก็มีส่วน
สำคัญของมันอยู่เพียงสองอย่างคือรูปแบบ (Form) กับสิ่งที่บรรจุอยู่ในภาพ (Contents)
เท่านั้น ยิ่งเป็นจิตรกรรมสมัยใหม่นั้นศิลปินฉลาดทำแต่น้อยแต่ให้ความรู้สึกมากก็มี
คุณค่าทางจิตรกรรม ศิลปินจับลักษณะพิเศษโดยเค้าโครงได้แล้วก็วางสีวางน้ำหนัก แม้แต่
รูปคนจะวาดก็ต้องมีอารมณ์มีความรู้สึกด้วย ปัจจุบันนี้ความงามอยู่ในทุก ๆ แห่งการเขียน
อะไรเหมือนจริงมาก ๆ ก็เบื่อก็คงต้องพยายามหารูปแบบใหม่ ๆ พยายามทำอะไรน้อย ๆ ให้
ได้ความรู้สึกมาก ๆ เนื้อหามาก ๆ นี่แหละคือจิตรกรรมสมัยใหม่

การทำงานทางด้านจิตรกรรมนั้นจะต้องทำมากดูมากและจดจำสังเกตให้มากจึงจะ
ทำงานได้ดีและคงจะไม่มีใครปฏิเสธที่จะยอมรับความรู้สึกอย่างนี้ การที่คนเราทำอะไร
อย่างสากลได้หมดก็เพื่อจะเข้ากันกับสากลให้ได้ แต่ในขณะที่เดียวกันเราก็ควรได้แสดง
สัญลักษณ์ให้สากลรู้ด้วยว่าเราเป็นคนไทย ซึ่งนอกจากจะคบหากับคนอื่นแล้วเรายังเป็น
ตัวเราเองได้ โดยสมบูรณ์ มาแต่บรรพกาล และจะยึดถือ ออกไปถึง อนาคต อันแสนไกลด้วย
ฉะนั้น การทำงานจิตรกรรมไทยร่วมสมัยนั้นศิลปินจะต้องแฝงลักษณะประจำชาติของ
เราไว้ด้วย ไม่ใช่ทำได้อย่างสากลแต่ไม่มีลักษณะเฉพาะแฝงอยู่ในผลงานนั้น.

ประติมากรรม

(Sculpture)

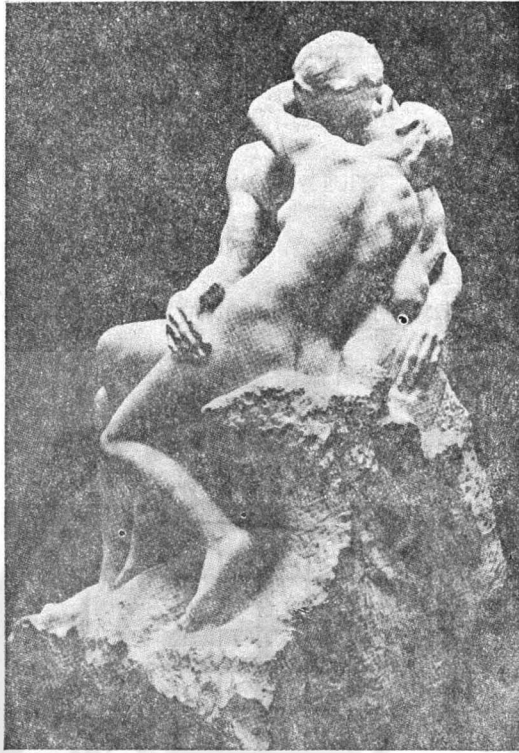
ลักษณะพิเศษของงานประติมากรรม เมื่อเปรียบเทียบจิตรกรรมกับประติมากรรม เราจะเห็นความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน จิตรกรรมนั้นเมื่อมองดูผิว ๆ ก็เหมือนกับภาพสองมิติ แม้บางครั้งจะแสดงให้เห็นรู้สึกว่าเป็นสามมิติก็ตาม ส่วนประติมากรรมนั้นย่อมหมายถึงการสร้างสิ่งที่เป็สามมิติด้วยเครื่องมือเครื่องใช้พิเศษต่างไปจากภู่กัน สี และผ้าใบที่ใช้เขียนรูป

งานประติมากรรมสมัยใหม่อาจจะสร้างงานศิลปะจากวัสดุต่าง ๆ กัน แล้วแต่ความประสงค์ของศิลปินแต่ละคน บางครั้งอาจจะสลักหินหรือแกะไม้หรืออาจจะปั้นดินแล้วหล่อด้วยปูนปลาสเตอร์หรือหล่อด้วยบรอนซ์ อีกวิธีหนึ่งอาจจะเชื่อมโลหะเหล็กหรืออลูมิเนียมรวมกับปูนปลาสเตอร์ และไม้ให้มีรูปร่างเป็นไป ตามลักษณะ ของวัสดุ ดังกล่าวรวมกันให้เกิดรูปร่างใหม่ ๆ ขึ้น งานประติมากรรมแต่ละชนิดนั้นประติมากรจะต้องมีความสามารถและความชำนาญแล้วยังมีปัญหาและวิธีการทำงานที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ประติมากรย่อมจะต้องเผชิญกับปัญหาความเหมาะสม ที่ต้องใช้หลักจิตวิทยาเข้าช่วยใน การประกอบการทำงานด้วย

ในขณะที่ จิตรกร มีความเป็นอิสระในการคิดสร้างสรรค์งานจิตรกรรม โดยหาความคิดและความเข้าใจด้วยตัวของตนเองที่จะสามารถดัดแปลงให้เป็นไปตามความต้องการของตนได้ทุกขณะและอาจจะแก้ไขภาพที่ไม่ดีให้กลับมีความงดงามขึ้นได้ โดยไม่ต้องทิ้งภาพที่เขียนไป ส่วนในงานประติมากรรมนั้น เช่นการแกะสลักไม้หรือหิน อาจจะประสบความผิดหวังลงอย่างปัจจุบันทันด่วน หากสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกิดพลาดพลั้งเสียหายขึ้น ฉะนั้นประติมากรจะสร้างงานประติมากรรมอย่างเร่งร้อนไม่ได้ แต่ในขณะที่เดียวกันในงานจิตรกรรมสามารถทำได้ ประติมากรจะทำงานของตนอย่างรวดเร็วเหมือนจิตรกรไม่ได้ ประติมากร

ต้องเป็นบุคคลที่เยือกเย็นสุขุมและเต็มไปด้วยเหตุผลตลอดเวลา เพราะงานประติมากรรมเป็นงาน ที่ต้องการความอดทน ความมานะพยายาม และการควบคุมความรู้สึก และเหตุผลในการที่จะพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างรอบคอบถี่ถ้วน แม้แต่ไมเคิลแองเจโล ปกติเป็นคนมีอารมณ์รุนแรงเผ็ดร้อน แต่เมื่อเวลาเขาทำงานประติมากรรม เขาก็สามารถบังคับตัวเองได้ และเขาได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างจิตรกรรมและประติมากรรมในเรื่องของแสงเงาและความเป็นจริงงานประติมากรรมย่อมมีเทคนิคพิเศษอันสอดคล้องกับวัสดุที่ใช้ทำด้วย

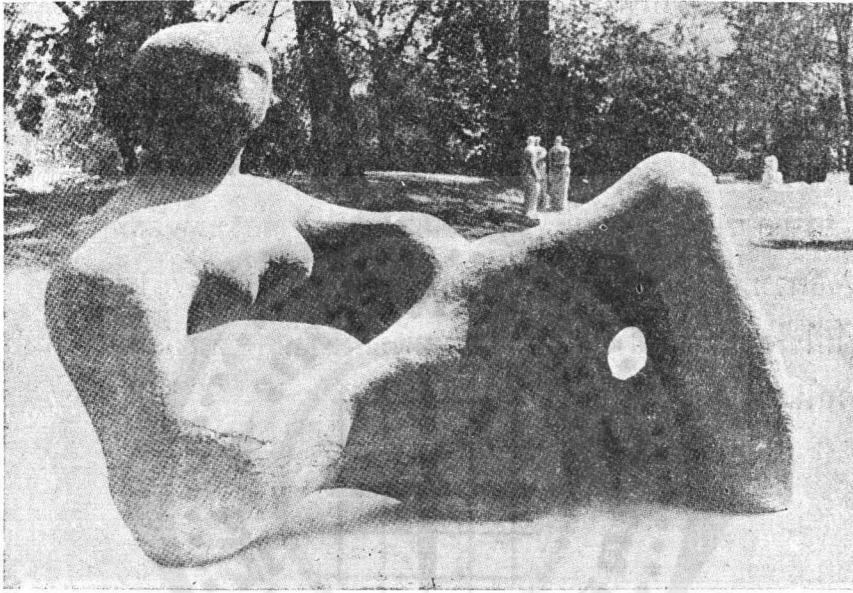
เมื่อพิจารณาจากความคล้ายคลึงกันระหว่างงาน สมัยใหม่ของจิตรกรรมกับประติมากรรม เราจะเห็นได้ว่างานจิตรกรรมสมัยปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงจากสมัยโบราณมาเป็นเรื่องของสมัยใหม่ เช่น พวก คิวบิซึมส์ (Cubism) หรือ เซอร์เรียลลิซึมส์ (Surrealism) ในงานประติมากรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับงานจิตรกรรมตามยุคตามสมัยและตามวิวัฒนาการของโลก เมื่อเรานึกงานประติมากรรมในสมัยอียิปต์หรือในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาหรือสมัยบารอก (Baroque) และสมัย รอกโกโก (Rococo) เรามีความรู้สึกว่ามันไม่มีความแตกต่างกันเท่าใดนัก อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงโดยการนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ว่า ณ ที่ใด งานประติมากรรมอียิปต์มีลักษณะแบบ นูนต่ำ (low relief) และมักจะทำอยู่ในลักษณะเป็นทางยาวซ้อนกันเป็นชั้น ๆ ซึ่งจะบรรยายถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอียิปต์ในสมัยนั้น แม้แต่การแกะสลักก็อยู่ในลักษณะเป็นเส้นตรงและแข็ง เช่นรูปแกะสลักของกษัตริย์เมนคูเร กับราชินี (Menkure and His Queen) รูปทรงแข็งกระด้างไม่สามารถจะเอาชนะหินได้

รูปที่ 13 จูบ (The Kiss) (รูปของ Paolo และ Francesca จากเรื่อง Divine Comedy ของ Dante) แกะสลักโดย โรดง (Rodin) ค.ศ. 1886

เมื่อเรานึกถึงสมัยกรีกก็จะเห็นความสามารถของประติมากรชาวกรีก ซึ่งเป็นสมัยที่มีความเจริญมากทางด้านประติมากรรม แรกทีเดียวลักษณะงานประติมากรรมในศตวรรษต้น ๆ ของกรีกเป็นไปในลักษณะของท่าทางแข็งทื่อ ครั้นศตวรรษหนึ่งผ่านไปความเข้าใจในเรื่องกายวิภาคของมนุษย์และความสัมพันธ์กับความงามทางด้านมนุษยชาติ ทำให้งานประติมากรรมของกรีกออกมาในรูปสามมิติได้อย่างงดงาม เช่น รูปเทพเจ้าโปสิดอน (Poseidon) ซึ่งอยู่ในระยะต้น ๆ ของสมัย Classic และเมื่อสมัยอาณาจักรโรมันเสื่อมลงงานประติมากรรมก็ซบเซาตามไปด้วย และเริ่มปรากฏออกมาอีกครั้งในสมัยยุคmittel อันเป็นสมัยที่สถาปัตยกรรมโรมานเนสให้อิทธิพลต่อศิลปสมัยโกธิค ประติมากรรมในสมัยโกธิคนี้สืบทอดมาจากรูปเขียนในสมุดบันทึกซึ่งสังเกตได้ว่ามีลักษณะพิเศษ คือมีการแต่งตัวเหมือน

คนธรรมดา ซึ่งผิดกับประติมากรรมสมัยก่อนนิยมทำเป็นรูปเปลือย การฟื้นฟูศิลปในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาและการกลับไปนิยมศิลปสมัยคลาสสิก (Classic) อีกนั้น งานประติมากรรมของไมเคิลแองเจโล และศิลปินอื่นๆ ก็แสดงความรู้สึกรู้สึกความงามของมนุษยชาติได้อย่างดี

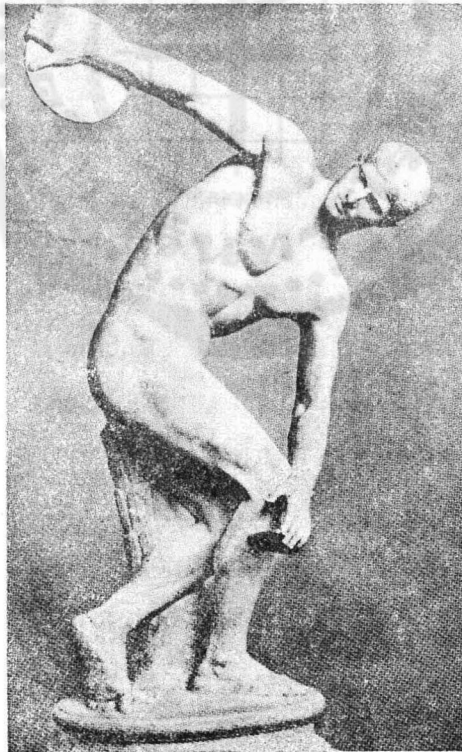
รูปที่ 14 ร่างนอน (Recumbent Figure) ภาพแกะสลักหินยาว 54 นิ้ว
โดย เฮนรี มัวร์ (Henry Moore) ค.ศ. 1938

สมัยเริ่มแรกงานประติมากรรมของโรแดง (Rodin) นั้น ผลงานประติมากรรมส่วนมากที่เขาทำขึ้นได้รับอิทธิพลมาจากศิลปคิวบิซึมส์ (Cubism) และเซอร์เรียลิสซึมส์ (Surrealism) ตลอดจนงานจิตรกรรมแบบไม่มีจุดหมาย (Non Objective Painting) แม้แต่ เฮนรีมัวร์ (Henry Moore) ประติมากรผู้หนึ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปเซอร์เรียลิสซึมส์ ขอบเขตการทำงานของประติมากรรมมักจะขึ้นอยู่กับเครื่องมือและวัสดุที่ศิลปินใช้ เช่น งานวาดรูป (Drawing) ของ Henry Moore ก็มีแบบลักษณะตามแบบแผนงานประติมากรรมของเขา และงานประติมากรรมที่ทำด้วยไม้ก็เหมือนกับงานประติมากรรมที่ทำด้วยหินหรือโลหะของเขาด้วยเช่นกัน

เมื่อเราต้องการจะวัดคุณค่าของศิลป เช่นระหว่างจิตรกรรมและประติมากรรม เราไม่สามารถจะบอกลงไปได้เลยว่าสิ่งใดมีค่ากว่าสิ่งใด เช่นเดียวกันเมื่อเราพูดถึงสมัยของ

ศิลปะสองสมัย เราอาจจะชอบงานประติมากรรมของสมัยหนึ่ง และชอบงานจิตรกรรมของอีกสมัยหนึ่งก็ได้ ฉะนั้นการมีความคิดเห็นเหมือนกันหรือแตกต่างกันนั้นจะนำมาเป็นเครื่องตัดสินไม่ได้

ความเข้าใจในงานประติมากรรม งานประติมากรรมนั้นเราสามารถสัมผัสได้ด้วยมือตลอดจนผิวหน้าของงานนั้น ไม่ใช่สามารถมองได้ด้วยตาเท่านั้น คุณค่าของความรู้สึกที่เกิดจากการสัมผัสนั้น จะมีขึ้นได้จากความสามารถ ในการ ตอบสนอง ของเรา ต่อส่วนต่าง ๆ ของสิ่งนั้น รวมทั้งความรู้สึกในเรื่องของผิวเกี่ยวกับความราบเรียบหรือขรุขระ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าเรารู้สึกกับงานประติมากรรมได้จากความตื้นลึกที่เป็นจริงของมันได้รอบคอบ ความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ของเราในเรื่องของสามมิติทั้งกล่าว ไม่ใช่เฉพาะมองอย่างผิว ๆ ในผิวหน้าของสิ่งนั้น หากยังต้องมองทะลุเข้าไปถึงความมีชีวิตในระหว่างส่วนหนึ่งกับอีกส่วนหนึ่งด้วย

รูปที่ 15 คนขว้างจักร (The Discobolus) โดย ไมรอน (Myron) ประมาณ 450 B.C.

สิ่งสำคัญที่จะทำความเข้าใจในงานประติมากรรมอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความรู้สึกเคลื่อนไหวซึ่งมีอยู่หลายกรณีในงานประติมากรรม เมื่อเรามองดูรูปคนและรูปม้าในภาพแกะสลักนูนต่ำ (Low-relief) ที่ใต้ชายคาเป็นทางยาวของวิหารพาเธนอน เราจะรู้สึกทันทีในเรื่องของความเคลื่อนไหว ทั้งนี้เพราะว่าภาพนั้นจัดไว้เป็นแนวรูปของคนขี่ม้าซึ่งวิ่งไปในทางเดียวกัน ในทำนองเดียวกันเมื่อเราดูภาพแกะสลักของกรีกอีกรูปหนึ่งซึ่งเป็นรูปคนกำลังขว้างจักร (Discobolus) แม้จะเป็นรูปคนซึ่งแกะสลักแบบลอยตัว (Round Relief) ก็ตามแต่ความตั้งใจการออกแบบของศิลปินนั้นต้องการให้มองทางค้ำหน้า ซึ่งจะเห็นความเคลื่อนไหวอย่างแข็งแรงที่เดียวและแสดงให้เห็นถึงลักษณะพิเศษของกรีกอีกด้วย ในเวลาเดียวกันเรารู้สึกเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวอีกแบบหนึ่ง ในงานแกะสลักหินอ่อนของ ไมเคิลแองเจโล คือรูป โมเสส (Moses) เรารู้สึกว่าโมเสสกำลังจะเคลื่อนไหวและลุกขึ้นอย่างแข็งแรงอันเป็นลักษณะของผู้นำ อยู่ในตัวของโมเสส เป็นความรู้สึกที่เราคาดคิดขึ้นอันเกิดจากบุคลิกของโมเสสนั่นเอง งานประติมากรรมที่ทำให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวนั้นไม่ใช่ในท่าทาง หากแต่เกิดในบุคลิกภาพของภาพนั้น เช่น ลักษณะของลำตัว แขนขา ท้อง สิ่งเหล่านี้ให้ความรู้สึกคล้ายกับพร้อมที่จะเคลื่อนไหวได้ทุกขณะ ความรู้สึกเคลื่อนไหวนี้อาจจะมีได้แม้แต่ในงานศิลปะแบบนามธรรม ของบรานคูสี (Brancusi) ชื่อว่า Fish และงานประติมากรรมสมัยใหม่ของศิลปินต่าง ๆ เช่น มัวร์ (Moore) ลิพชิตส์ (Lipchitz) และลอว์เรนส์ (Laurens) ซึ่งเป็นงานประติมากรรมที่สามารถเคลื่อนไหวบางส่วนได้ และได้เคยกล่าวไว้ในบทต้นๆ ถึงความรู้ในเรื่องศิลปะในด้านการมอง หรือสัมผัสด้วยมือและการรู้สึกจากการสัมผัสด้วยอากาศที่เราหายใจ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเครื่องมือหรือสื่อที่ทำให้เรารู้สึกได้และเข้าใจในคุณค่าของงานศิลปะนั้นๆ

วิธีการของประติมากรรม วิธีการงานประติมากรรมโดยทั่วไปก็คือการแกะสลักและการปั้น ไมเคิลแองเจโล แกะสลัก รูปปีเอตา (Pieta) เดวิด (David) และ โมเสส

(Moses) รูปเหล่านี้แกะสลักจากหินอ่อน ส่วน โรแดง (Rodin) บันรูปจากหินหรือขี้ผึ้ง แล้วจึงหล่อออกมาเป็นบรอนซ์ การแกะสลักคือการแกะจากก้อนหินหรือไม้ เวลาทำงานประติมากรรมนั้นไม่เกิดเองเจโล กล่าวว่ “รูปแกะสลักของเขาซ่อนอยู่ในก้อนหินอ่อน ซึ่งแหละจะพยายามนำออกมา” งานส่วนใหญ่ของเขาจึงสามารถรู้สึกได้ค้วตา เช่น รูปชายหนุ่มชื่อเควิต และรูปเซนต์แมทธิว (Saint Matthew) รูปนี้ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ถ้าเรารูปนี้แล้วมีความรู้สึกว่รูปแมทธิวนี้พยายามจะตันออกมาจากหินอ่อนรอบๆ ตัวนั้นออกมาให้ได้ และถ้าเราศึกษารูป Pieta จะทำให้เราทราบว่ไม่เกิดเองเจโล มีความสุขุมในการแกะสลักรูปจากก้อนหินอ่อนที่ละเล็กที่ละน้อย คล้ายกับว่ความต้านทานของหินที่มีต่อส่วนนั้น ๆ จะท้าทายให้ไม่เกิดเองเจโลทำงานต่อไปอย่างไม่ลดละ งานแกะสลักส่วนใหญ่ มักจะอยู่ในวงจำกัดของก้อนหินหรือไม้ ซึ่งผู้ดูสามารถพิจารณาได้ว่าตรงไหนเป็นส่วนบนหรือส่วนล่างของก้อนหินหรือไม้ และไม่เพียงจะรู้และเข้าใจได้ดีถึงส่วนต่าง ๆ ของหินที่มีอยู่ว่ ลักษณะของหินที่มีอยู่นั้นควรจะแกะสลักภาพในลักษณะใด ในรูปแกะสลักเควิต ไม่เกิดเองเจโล เหลือส่วนศีรษะ เอาไว้เป็น ส่วนสุดท้าย ก่อนที่เขาจะ แกะสลักรูปนี้ สำเร็จออกมา ซึ่งทำให้ผู้ดูทราบว่าก้อนหินที่ใช้แกะสลักรูปเควิตนั้นมีลักษณะอย่างไร

รูปที่ 16 ปิเอตา (Pieta) โดย ไมเคิลแองเจโล อยู่ที่วิหาร St. Peter แห่งโรม ค.ศ. 1498–1500

ส่วนการปั้น รูปปั้น อาจจะทำได้จาก ปูนปลาสเตอร์ และการหล่อด้วยโลหะ และ
 บรอนซ์ ถ้าทำด้วยปูนก็จะใช้ปูนพอกรูปปั้นที่ทำจากดินเป็นแม่พิมพ์ แล้วใช้แม่พิมพ์นั้น
 หล่อรูปปั้นด้วยปูนก็ได้รูปปั้นตามที่ต้องการ ส่วนการหล่อด้วยโลหะนั้น วิธีการจะสลับ
 ซับซ้อนมากกว่าการหล่อด้วยปูนมากมาย ศิลปินสามารถหาวิธีการทำงานใหม่ๆ แปลกๆ
 โดยการดัดแปลงมาจากวิธีการเก่าๆ เช่น โรแดง (Rodin) มีความชำนาญในการทำส่วน

ละเอียดของผิวหน้าของงานประติมากรรมได้อย่างดี จนบางครั้งถูกกล่าวหาว่าเขาคัดลอกมาจากของจริง ๆ แต่โรแดงก้าวไปไกลกว่านั้นมากในเรื่องของการรู้จักใช้เทคนิคต่าง ๆ บางครั้งเขาจะทิ้งผลงานที่เกิดขึ้นโดย การบังเอิญ หรือทิ้งรอยของ เครื่องมือ หรือรอยของผิวหน้าที่คลุมดินกันแห้งเอาไว้ ในระยะแรกแห่งความรุ่งโรจน์ของเขาในงานด้านประติมากรรมนี้ เขาได้ปั้นรูปมีชื่อว่า The Man with the Broken Nose ภาพผู้ชายกับจมูกหักของเขาทำให้เกิดความบังเอิญที่ศีรษะ ด้านหลังของรูป ที่ทำแตก หายไปทำให้รูปปั้นที่หล่อ ด้วยบรอนซ์ของเขา รูปปั้นมีคุณค่าและราคาขึ้น เมื่อมีการแสดงงานของเขาครั้งแรก รูปปั้นยังไม่ยอมรับกัน เพราะรูปปั้นมีความรู้สึกว่ายังไม่เสร็จ แต่โรแดงไม่เคยคิดถึงการเสร็จหรือไม่เสร็จในงานของเขาเลย ซึ่งผิดกับบรมแบรนท์จะเขียนรูปของเขาซ้ำแล้วซ้ำอีกจนเสร็จสมบูรณ์ที่สุด ฉะนั้นผลงานของโรแดงในงานด้านประติมากรรมจึงเต็มไปด้วยชีวิตจิตใจ สดชื่น และสุขุมมาก

เมื่อ พิจารณางาน ประติมากรรม ที่เกิดจาก เทคนิค ทางด้าน อุตสาหกรรม ของ ศตวรรษที่ 20 นี้ ส่วนมากก็คือการเชื่อมพวกเศษโลหะต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เศษโลหะนั้นอาจจะหลอมขึ้นมา ตัดออกจากแผ่นเหล็กหรือใช้เศษโลหะที่มีอยู่ เช่น ก้นชนของรถ เศษโลหะต่าง ๆ จะนำมาเชื่อมโดย อาศัย แก๊ส ที่ใช้ สำหรับการ เผาผลาญ ละลาย พวก ทองแดง ทองเหลือง และเหล็ก การเชื่อมการประสานของประติมากรรมแบบใหม่นี้กลายเป็นที่นิยม และรู้จักกันดีหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 บางทีก็อ้างเหตุผลต่าง ๆ กัน คือ หินและไม้ที่จะนำมาใช้สำหรับงานด้านนี้หายากและมีราคาแพง ส่วนการหล่อโลหะหรือบรอนซ์ก็มีราคาแพง เช่นเดียวกัน โดยทางตรงข้าม เศษโลหะ กลับหาได้ง่าย และ สะดวก ในการ หา เครื่องมือ เครื่องใช้ เกี่ยวกับการเชื่อมโลหะในงานประติมากรรมทุกวันนี้ นิยมกันมาก และประติมากรที่มีชื่อเสียงส่วนมากก็จะเป็นชาวอเมริกัน เช่น ทีโอดอร์ โรสซัค (Theodore Roszak) เซมัวร์ ลิปตัน (Seymore Lipton) และ เดวิด สมิท (David Smith) เป็นต้น

ลักษณะรูปทรงของงานประติมากรรม การวิวัฒนาการด้านประติมากรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสิ่งแวดล้อมตามที่กล่าวมาแล้ว หากจะพิจารณาถึงด้านคุณค่าแล้วเราลองมาดูงานประติมากรรมของอียิปต์ ซึ่งแม้แต่ปัจจุบันก็ยังนับเป็นสิ่งที่มีความทางด้านโบราณวัตถุและด้านความงาม คุณค่านี้หมายความว่าลักษณะงานสถาปัตยกรรม

แห่งประวัติศาสตร์ที่เก็บรักษาไว้นั้นแสดงถึงความฉลาดความสามารถและความเข้าใจในการทำงานประติมากรรมได้เป็นอย่างดียิ่ง นอกจากเครื่องรางของขลังและเครื่องประดับอันเป็นงานประติมากรรมขนาดเล็กเท่านั้นที่ทำอย่างง่าย ๆ เมื่อดูรูปสลัฟงค์และสิ่งก่อสร้างสมัยอียิปต์ เราจะเห็น ความยิ่งใหญ่ และความฉลาดลึกล้ำ ของมนุษย์ สมัยโบราณเกี่ยวกับ ความเข้าใจถึงมิติทั้งสามด้านของสิ่งที่ตนได้สร้างขึ้นมา

ส่วนการเน้นเรื่องรูปทรงก็เหมือนกับงานประติมากรรมสมัยใหม่ เช่น งานของ บาสกิน (Baskin) และของมัวร์ (Moore) ครั้นกลับไปดูงานประติมากรรมของกรีกก็จะได้ รับรสชาติยิ่งขึ้นไปอีก เช่น ภาพคูรูส (Kouros) จะเน้นความสมบูรณ์เรื่องสัดส่วนและความรู้สึกไม่ขัดตาในเรื่องของมิติ งานประติมากรรมของเมืองเอเธนส์ระหว่างสมัยยุคทองและยุค เฮเลนนิสติก กันนับว่าเป็นงานที่อยู่ในชั้นพิเศษ และรู้จักกันดี เช่น รูปเทพเจ้า โพสิดอน (Poseidon) รูปเทพเจ้าวินัส กันนับว่าเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องความเข้าใจถึงลักษณะของสามมิติในงานประติมากรรมของกรีก ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา งานประติมากรรมก็เข้าถึง ชั้นเจริญสูงสุด เช่นงานของไมเกลแองเจโล ส่วนงานประติมากรรมสมัยใหม่ศิลปินล้วน มีลักษณะเฉพาะของตัวเองแต่ละคน จากสมัยการฟื้นฟูจนถึงศตวรรษที่ 20 นี้ศิลปสาขา ประติมากรรมได้มีวิวัฒนาการเช่นเดียวกับการสืบทอดทางด้านจิตรกรรมด้วย โดยเฉพาะ จิตรกรรมในสมัยอิมเพรสชันนิส และคิวบิซึมส์ ก็มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงด้วย

ส่วนงานประติมากรรมที่แสดงผลงานออกมาในลักษณะของโครงสร้าง ศิลปินที่ ทำงานชนิดนี้มีเปสเนอร์ (Pevsner) กาโบ (Gabo) ใช้โลหะและพลาสติกนำมาประกอบ เข้าด้วยกัน ส่วนเฮนรี มัวร์ (Henry Moore) ก็มีเทคนิคในการเจาะรูเพื่อหาลักษณะผิว ใหม่ ๆ และรูปทรงแปลก ๆ นอกจากนั้นแคลเดอร์ (Calder) ก็มีเทคนิคใหม่ในการทำ ประติมากรรมในลักษณะที่เคลื่อนไหวได้ ประติมากรรมสมัยใหม่ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับ จิตรกรรมสมัยใหม่ คือมีความคิดที่จะสร้างสรรค์อย่างแท้จริง ในสมัยของเครื่องจักรกลประติมากรสามารถใช้วัสดุต่าง ๆ ได้ตามความพอใจผิดไปจากจิตรกร แต่อย่างไรก็ตามการวัดคุณค่าของงานจิตรกรรมในสมัยใหม่นี้ยังไม่เป็นที่ตกลงกัน ดังเช่นคำวิจารณ์ของเฮอเบิร์ต รีด (Herbert Read) ได้แนะว่า “ลักษณะของศิลปสมัยปัจจุบันเป็นไปในแบบแฟชัน ซึ่ง

ใครก็ทำอะไรใหม่ ๆ แปลก ๆ ขึ้นมาก็ถือว่าเป็นสิ่งที่น่าดูน่าชมไปทั้งนั้น อย่างไรก็ตามงานจิตรกรรมและประติมากรรมก็ได้ผ่านมาหลายยุคหลายสมัยแล้ว จากยุคหนึ่งไปสู่อีกยุคหนึ่ง ย่อมเป็นไปตามผู้บุกเบิกของแต่ละยุคแต่ละสมัย และอาจกล่าวได้ว่างานจิตรกรรมประติมากรรมได้ผ่านยุคแห่งความสมบูรณ์และความเจริญสูงสุดมาแล้ว”¹

¹ Read, Herbert Edward **The meaning of art.** London, Penguin Book, 1954

สถาปัตยกรรม (Architecture)

สถาปัตยกรรม คือศิลปะและเทคนิคของการก่อสร้างมาเพื่อใช้สนองความต้องการทางด้านวัตถุและด้านจิตใจของอารยชน¹ สถาปัตยกรรมคือศิลปะและวิทยาศาสตร์ของการก่อสร้าง หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ศิลปะแห่งการจัดเนื้อที่เพื่อการใช้สอยต่างๆ ของมนุษย์² สถาปัตยกรรมนั้นแม้ว่าจะเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่ต้องนำเอาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาร่วมใช้ควบคู่กันไป แต่ความสัมพันธ์ทางศิลปะและสถาปัตยกรรมก็ยังมีอยู่ตลอดเวลา ด้วย เราได้พิจารณาถึงปัญหาที่จะเข้าใจงานศิลปกรรมสาขาจิตรกรรมและประติมากรรมมาแล้วในตอนต้น สิ่งที่เราน่าจะนำมาพิจารณากันก็คือ สถาปัตยกรรมมีความเกี่ยวข้องกับศิลปะอย่างไร สถาปัตยกรรมมีเนื้อหาเกี่ยวกับการก่อสร้างและเทคนิคมากกว่าศิลปะหรือไม่และศิลปะนั้นไม่ได้ส่งเสริมความมุ่งหมาย เรื่องประโยชน์การใช้สอยเช่นเดียวกับการงานทางด้านสถาปัตยกรรมหรือไม่ ศิลปะเป็นเรื่องเฉพาะอย่างของศิลปะแต่ละชนิดนั้นเป็นความจริงหรือไม่ งานศิลปะนั้นแยกตัวออกจากองค์ประกอบของงานสถาปัตยกรรมจริงหรือไม่อย่างไร สิ่งก่อสร้างบางอย่างเมื่อเรามองดูแล้วมีลักษณะพิเศษเกินกว่าที่เราเห็นจากสิ่งก่อสร้างทั่วๆ ไป เป็นเพราะอะไร เช่น เราเห็นบ้านน้ำตกของ แฟรงก์ ลอยด์ ไร (Frank Lloyd Wright) ที่มลรัฐเพนซิลวาเนียสหรัฐอเมริกา มันมีอะไรบางอย่างแฝงอยู่ในบ้านนั้นมากกว่าบ้านทั่วๆ ไป ไปถึงคือผลงานศิลปะที่มีความหมายเหล่านี้จะจรโลงจิตใจและสายตาของผู้ที่ได้พบเห็นเกิดความรู้สึกชอบความรู้สึกพอใจ ผลงานของเขานั้นเป็นการสร้างผลงานกลมกลืนของสิ่งแวดล้อมของธรรมชาติให้เข้ากับงานสถาปัตยกรรมของเขา ดังนั้นการออกแบบในงานสถาปัตยกรรม จึงต้องคำนึงถึงความสะดวก สบายและประโยชน์ใช้สอยที่มีความสำคัญต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

¹ Encyclopedia Britannica.

² Encyclopedia International.

รูปที่ 17 บ้านน้ำตก (Falling Water House) ที่ Bear Run รัฐ Pennsylvania
โดย แฟรงก์ ลอยด์ ไร (Frank Lloyd Wright) ค.ศ. 1936

สถาปัตยกรรมที่ดีจะมุ่งประโยชน์ใช้สอยเป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับศิลปะที่ดีซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจริงและความหมายบางสิ่งบางอย่างที่ซ่อนเร้นอยู่ การออกแบบจะทำให้งานของสถาปัตยกรรมเด่นชัดกว่าธรรมดา จึงทำให้สถาปัตยกรรมเป็นศิลปะสาขาหนึ่งเพราะสถาปนิก จะต้องจัด ระเบียบเรียบเรียงรูปลักษณะ และ เนื้อที่ เช่นเดียวกับศิลปิน จะ พยายามคิดคำนึงถึงการออกแบบในการประกอบงานศิลปะในเรื่องของเนื้อที่ ปริมาตร วัสดุ พื้นผิว และสี เขาต้องคำนึงถึงปัญหาความสมดุลย์ในอัตราส่วนต่าง ๆ ความผสมกลมกลืน จังหวะและอื่น ๆ ศิลปินจะต้องทราบว่าการเน้นเกี่ยวกับรูปร่างต่าง ๆ ของวัตถุนั้นควรจะทำเมื่อไรและอย่างไร

สถาปนิกจะต้องรู้เรื่ององค์ประกอบของการออกแบบขีดจำกัดของวัสดุ รู้จักการใช้ลักษณะต่าง ๆ ของวัสดุ เช่น เสาคอนกรีต ส่วนโค้ง รูปโคม และคานา ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เรามักจะยกย่องให้งานสถาปัตยกรรมเป็นมารดาแห่งศิลปะซึ่งจะเห็นได้จากยุคต้น ๆ ของอารยธรรมที่ศิลปะและสถาปัตยกรรมนั้นทำหน้าที่เดียวกัน เช่นในสมัยอียิปต์ กรีก และ โรมัน เป็นต้น แต่ภายหลังจากสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาจนถึงศตวรรษที่ 20 นี้ ความ

สัมพันธของศิลปและสถาปัตยกรรมนี้มีผลงานใหม่ ๆ มีการสร้างสรรค์มากกว่าการเขียนแบบ
รูปทรง รูปลักษณะและสัญลักษณ์ทั้งนี้ยังแสดงการส่งเสริมในเรื่องของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม
ล้อมที่ให้อิทธิพลต่องานสถาปัตยกรรมซึ่งก้าวหน้าไปไกลมาก/ การที่จะศึกษาให้เข้าใจถึง
ความเจริญก้าวหน้าของงานทางด้านสถาปัตยกรรม เราจำเป็นจะต้องย้อนกลับไปศึกษาถึง
สถาปัตยกรรมในอดีตเพื่อเป็นพื้นฐานเบื้องต้นเสียก่อน

สถาปัตยกรรมสมัยอียิปต์ สมัยอียิปต์โบราณไม่ว่าจะเป็นบ้านสามัญชนหรือ
พระราชวังต่างก็ไม่มีอะไรประทับใจเลย โครงสร้างก็ถาวรวัสดุทำด้วยอิฐที่ยังไม่ได้เผา
สถาปัตยกรรมของอียิปต์ส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นเพื่อพระเจ้า และเป็นที่ไว้ศพของบรรพบุรุษ
หรือสร้างวิหารต่าง ๆ และความรู้ในเรื่องวิศวกรรมของชาวอียิปต์ยังไม่ดี จึงเน้นในเรื่อง
วัสดุปริมาตร น้ำหนักมากกว่าเนื้อที่ สุสานสมัยแรก ๆ จะสร้างเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัสเตี้ย ๆ
ทำด้วยทราย ไม้ และหิน ต่อมาได้วิวัฒนาการรูปทรงเปลี่ยนมาเป็นรูปปิระมิด เช่นปิระมิด
ของพระเจ้าโซเซอร์ (Zoser) ซึ่งเป็นการนำเอาก้อนหิน 6 ก้อนมาเรียงซ้อนกันเท่านั้น แต่
ปิระมิดของพระเจ้าจิซา (Giza) เป็นปิระมิดที่มีความประทับใจมากกว่าปิระมิดอื่น ๆ ความรู้
ทางด้าน วิศวกรรมนั้น เราจัดว่า ปิระมิดเป็น สถาปัตยกรรมที่แปลก อย่างหนึ่งด้วย การนำเอา
ก้อนหินจำนวนพัน ๆ ก้อนมาเรียงไว้ด้วยกัน และแต่ละก้อนจะหนักประมาณสองถึงสอง
ตันครึ่งแล้วเอาหินทรายมาปะทำให้ผิวหน้าของปิระมิดเรียบ ปิระมิดนี้เป็นสัญลักษณ์ของ
ความเจริญทางด้านความเชื่อทางด้านศาสนาและอารยธรรมของชาวอียิปต์

รูปที่ 18 Temple of Rameses II at Abu Simbel ประมาณ 1250 B.C.

วิหารของพวกอียิปต์ ประกอบด้วยเสาและ คานรูปร่างภายนอกของ หั้วเสามาจากรูปร่างของธรรมชาติ เช่น มาจากต้น พาไพรัพ (Papyrus) และดอกบัวเป็นต้น พวกอียิปต์มักจะสร้างวิหารใหญ่โตเหมือนกับปิระมิด ซึ่งทำให้รู้สึกคล้ายกับเป็นสิ่งลึกลับและเขตหวงห้าม ทั้งเสาและกำแพงนั้นใหญ่โตและหนา ซึ่งผิดกับประตูทางเข้านั้นจะทำเล็กและการเข้าไปข้างในเพื่อนมัสการนั้นจะต้องผ่านห้องโถงใหญ่ที่มีแสงสลัว ๆ นอกจากพระสังฆราชเท่านั้นที่มีสิทธิ์จะนำไฟเข้าไปได้

สถาปัตยกรรมของกรีก สถาปัตยกรรมของกรีกนั้นมีความเปลี่ยนแปลงผิดกว่าของอียิปต์มาก กรีกสร้างตลาด ศาล โรงเรียน และสนามกีฬา ให้มีความเท่าเทียมกับการสร้างวัดหรือวิหาร บ้านของกรีกไม่หรูหรา บ้านเมืองไม่มีการวางแผนใด ๆ ทั้งไม่ได้มีการคำนึงถึงเรื่องการสุขาภิบาลที่ดีอีกด้วย

สถาปัตยกรรมที่จัดว่าดีที่สุดของกรีกคืออครอโพลิส (Acropolis) ที่เมืองเอเธนส์ มีวิหารอีคัสเธียน (Erechtheion) และวิหารพาร์เธนอน (Parthenon) เป็นวิหารที่มีการก่อสร้างโดยใช้แบบเสาและคานามีหลังคาแหลม เมื่อเปรียบเทียบกับของอียิปต์แล้ว ของกรีกด้อยกว่าตามคำวิจารณ์ของฮีโรโดตัส³ (Herodotus) ว่า “เป็นเหมือนความไม่เอาไหนของคนที่ยาแล้ว สถาปัตยกรรมของกรีกไม่ใหญ่โตเลย ขนาดนั้นเพียงเหมาะสำหรับคนทั่วๆ ไปเท่านั้น มีพื้นที่ภายในไม่มากและไม่มีความลึกลับซับซ้อนเหมือนป้อมปราการของอียิปต์ ความสำเร็จของอาณาจักรนี้มีมาก่อนสมัยโรมันและสมัยโกธิค แต่สถาปัตยกรรมของกรีกไม่สูงเหมือนโบสถ์ (Cathedral) สมัยโกธิค แต่ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงถึงชีวิตของชาวกรีกซึ่งรักในความงามของธรรมชาติและของมนุษย์มากกว่าความเป็นนักเชือดือในสิ่งลึกลับ”

³ Delong, Patrick D. Art and music in the Humanities Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey 1966 P 135

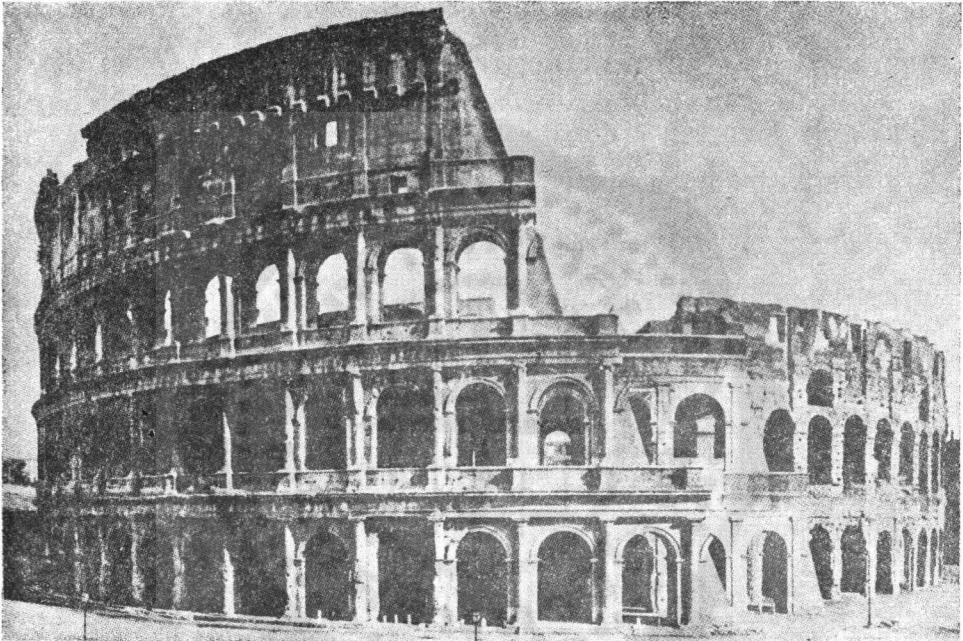
รูปที่ 19 ซากวิหารพารเธนอนในปัจจุบัน บนยอดเขาอครอโพลิส (Acropolis) 477–432 B.C.

วิหารพารเธนอนเป็นสถาปัตยกรรมที่ใหญ่ที่สุดของกรีก ซึ่งแสดงความสง่างาม ความละเอียดละไม ความกลมกลืนและความสมดุลย์เป็นสถาปัตยกรรมที่มีชีวิตชีวา เสาแบบดอริก (Doric) ได้แสดงความหนักแน่นโอ้อ่าและซ่อนเร้นบางอย่างไว้ ตลอดจนระยะห่างระหว่างเสาทำให้ความรู้สึกเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ฐานของเสาจะโค้งขึ้นเล็กน้อย วิหารพารเธนอนเป็นสถาปัตยกรรมที่มีหลักเกณฑ์ ในการออกแบบเพื่อให้ดูสบายตาและจรรโลงใจผู้ที่ได้พบเห็นให้เกิดความรู้สึกชอบพอ

สถาปัตยกรรมสมัยโรมัน ในสมัยต้น ๆ ชาวโรมันมีแนวโน้มที่จะลอกเลียนการก่อสร้างมาจากกรีก แต่เมื่อรวมตัวเป็นอาณาจักรโรมันขึ้นมาก็มียุคแบบอย่างสถาปัตยกรรมของตนเอง มีการวางผังเมือง การสร้างถนนเป็นสาย ๆ อย่างมีระเบียบและการวางแผนการสุขาภิบาลไว้ด้วย

ชาวโรมันนับว่ามีความรู้ในเรื่องวิศวกรรมอย่างยิ่ง เขาศึกษาถึงรูปโค้งพื้นฐานแล้วนำมาใช้ได้หลายทางเกี่ยวกับงานสถาปัตยกรรม เช่น นำเอารูปโค้งครึ่งวงกลมมา

ประกอบกันเป็นแบบสำหรับการสร้างสะพานเพื่อรับน้ำหนักของท่อน้ำประปาขนาดใหญ่ มีการสร้างโคโลเซียม การนำส่วนโค้งมาเรียงกันเพื่อให้เกิดเป็นยอดโดม ทำให้สถาปัตยกรรมมีพื้นที่มากกว่าขวางและมีแสงสว่างดี เช่น โบสถ์ของชาวโรมันซึ่งได้ให้อิทธิพลในการก่อสร้างโบสถ์ในสมัยต่อมา

รูปที่ 20 สนามกรีกาโคโลเซียม (Colosseum) ที่กรุงโรม สร้างเมื่อ ค.ศ. 70-82

ในสมัยโรมันมีการค้นพบพวกคอนกรีต (concrete) ซึ่งนับว่าสำคัญมาก ดังจะเห็นได้จากการนำเอาคอนกรีตมาสร้างโคโลเซียมและวิหารแพนเธียน (Pantheon) ถ้าจะพิจารณาทางด้านวิทยาการแล้วสิ่งก่อสร้างโรมันนับว่าดีทีเดียวมีความหรูหราสง่างามมากกว่าของกรีกอีกทั้งความรู้ในเรื่องวิศวกรรมและรูปทรงทางสถาปัตยกรรมด้วย

สถาปัตยกรรมสมัยโกธิค หลังจากอาณาจักรสมัยโรมันสลายตัวแล้ว สถาปัตยกรรมก็ล้าหลังไปนับเป็นเวลาร้อย ๆ ปี การสร้างโบสถ์คริสเตียนก็เหมือนกับศิลปะในยุคกลางตอนต้น แต่ได้นำวิธีการทางสถาปัตยกรรมมาใช้บ้างทำให้ได้ชื่อว่าเป็นโบสถ์แบบโรมันเนส

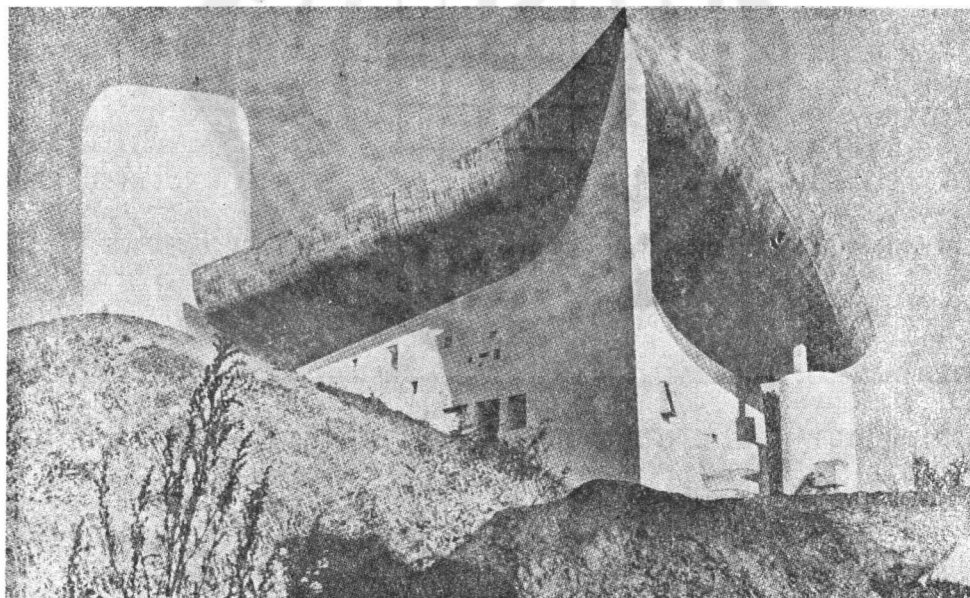
(Romanesque) การวางแผนของโบสถ์ก็นำมาจากโบสถ์ของพวกโรมันมีการนำส่วนโค้งของโรมันมาใช้ แต่ความรู้ในเรื่องวิศวกรรมไม่ดีพอจึงทำให้โบสถ์สมัยนี้มีกำแพงหนา และมีหน้าต่างเพียง 2, 3 บานเท่านั้นจึงทำให้ภายในโบสถ์มืดทึบ

ต่อมาการสร้างโบสถ์สมัยโกธิคได้ดัดแปลงเป็นทรงต่าง ๆ ให้อุณหภูมิและใหม่ขึ้น เช่น ที่ฝรั่งเศส การก่อสร้างโบสถ์จะมีการนำเอาโค้งแหลมมาประกอบกันเข้า และโค้งเหล่านี้นอกจากจะยึดน้ำหนักซึ่งกันและกัน ทำให้การก่อสร้างโค้งแหลมได้สูง ทำให้เพดานสูง ชลุดได้มาก เพราะโค้งแหลมจะยึดน้ำหนักซึ่งกันและกันไว้ และน้ำหนักจะพุ่งลงมาที่เสาเล็ก ๆ ที่ทำค้ำยันหรืออุ้งเรือขึ้นขึ้นไปสูง ๆ และเสานี้จะมี โครงสร้างเป็นเครื่องค้ำยันเสา อยู่ภายนอกอีก ซึ่งเรียกว่า Flying buttresses เมื่อน้ำหนักของเพดานถูกรองรับเช่นนั้น กำแพงด้านข้างสามารถทำให้บางและหน้าต่างประดับด้วยกระจกสีมากขึ้น และมีสีสันสวยงามคล้ายเพชรพลอยทำให้ภายในดูเหมือนสวรรค์วิมาน และส่วนที่เสาก็จะมีการแกะสลัก ลวดลายอย่างเด่นชัด ทำให้โบสถ์สมัยโกธิคดูเสมือนเป็นสวรรค์บนพื้นโลก ซึ่งแสดง สัญลักษณ์แห่งยุคทองของความเชื่อ (Age of Faith)

สถาปัตยกรรมสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาและสมัยบารอก ในยุคลงนั้น อารยธรรมของกรีกและโรมันถูกทำลายเกือบหมดสิ้น ยกเว้นในอิตาลีเท่านั้น เนื่องจาก ซากโบราณวัตถุได้ถูกทำลายไปหมด บรูเนลเลสกี (Brunelleschi) เป็นสถาปนิกแห่งเมือง ฟลอเรนซ์ ได้แสดงผลงานถึงลักษณะของสถาปัตยกรรมสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาผู้หนึ่ง หลังจากที่เขาได้ไปศึกษาวิธีการก่อสร้างและการตกแต่งที่โรม เขาได้นำเอารูปแบบของการก่อสร้างแบบคลาสสิก (Classic) มาใช้อีก เช่น นำเอาแบบหัวเสามาใช้ รวมทั้งหน้าต่าง ส่วนโค้ง ห้องโถง โดม และส่วนตกแต่งสมัยโรมัน สิ่งก่อสร้างของเขาจะออกมาอย่างถูกต้อง ตามขนาด ความสมดุล มีระเบียบอันเป็นส่วนช่วยให้อาคาร มีความสง่างามในตัวของมันเองอันเป็นลักษณะเฉพาะของสถาปัตยกรรมสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา

สถาปัตยกรรมสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา และสมัยบารอกตอนปลาย ไม่ค่อยจะมีระเบียบแบบแผนมากนัก มักจะสร้างอย่างใหญ่โตมโหฬารแต่ในขณะเดียวกันก็ไม่มี การนำสิ่งใหม่ ๆ มาดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมสัดส่วนต่าง ๆ ก็ไม่ค่อยจะถูกต่อนัก ในตอนปลายศตวรรษที่ 18

ประชาชนเริ่มสนใจงานอันหรูหราฟุ่มเฟือยของสมัยบารอกและสมัยรอกโคโกในสมัยนี้ก็ไม่มีการคัดค้านประติมากรรมสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเช่นเดียวกัน นอกจากความหรูหราฟุ่มเฟือยเท่านั้น และกลับไปนิยมนำเอาแบบเก่า ๆ มาใช้อีก เช่นสมัยกรีก โรมัน โกริกและมีแบบตะวันออกเข้ามาปะปนด้วย หรือแม้แต่การก่อสร้างในสหรัฐอเมริกาในศตวรรษที่ 18 นี้ก็ได้นำสถาปัตยกรรมแบบกรีกและโรมันเข้ามาใช้ด้วย ซึ่งการนำไปใช้นี้มีทั้งเหมาะสมและไม่เหมาะสม และการออกแบบของทอมมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) เป็นสถาปนิกของอเมริกาซึ่งเรายอมรับกันว่าดีที่สุดในสมัยนั้น อีกประการหนึ่งเราจะพบการนำเอาแบบของกรีกและโรมันมาก่อสร้างโบสถ์บ้าง ศาลบ้าง เป็นต้น แฟรงก์ ลอยด์ ไร (Frank Lloyd Wright) ได้เรียกพวกนี้ว่า⁴ “ยุคแห่งการลอกเลียนแบบกันอย่างสนุกสนาน” (a carnival imitation)

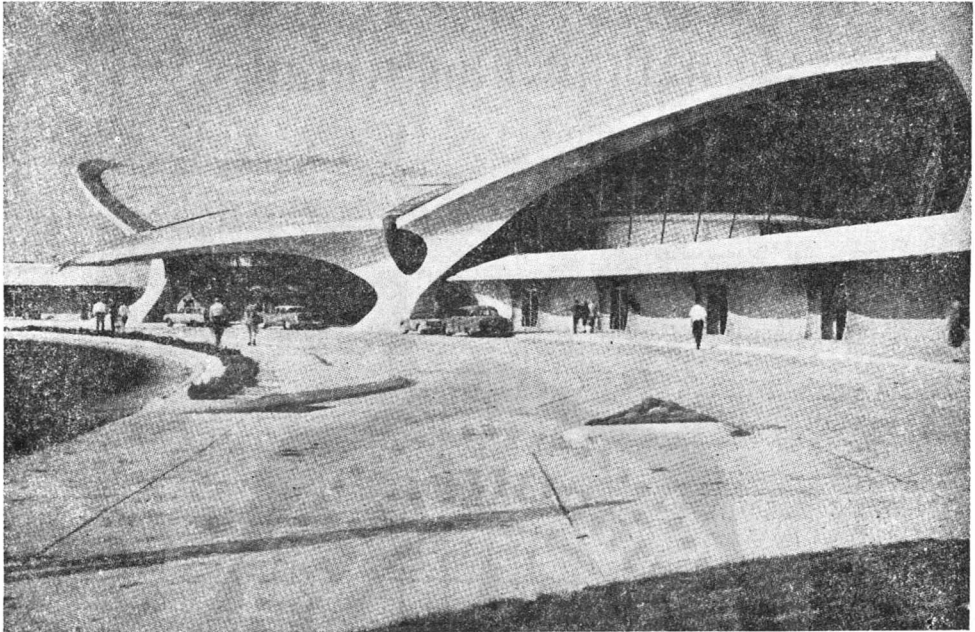
รูปที่ 21 Le Corbusier : Notre Dame du Haut, 1950–1955
Romchamp อยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของฝรั่งเศส

⁴ Delong, Patrick D. Art and music in the Humanities P 141

สถาปัตยกรรมสมัยใหม่

สถาปัตยกรรมสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา สมัยบารอค และศตวรรษที่ 19 ต่างก็เลียนแบบจากของเดิมไม่ว่าจะเป็นทางค้ำคาก็ค้ำคานหนึ่ง แต่สถาปัตยกรรมปัจจุบันนี้มีแนวคิดที่ว่าแต่ละยุคจะมีอายุในตัวของมันเอง สถาปัตยกรรมใหม่นี้จะแสดงความคิดออกมา 2 ทางด้วยกัน คือ

1. ความคิดเกี่ยวกับประโยชน์ใช้สอยเป็นอันดับแรก สมัยของโกธิคนั้นโบสถ์ก็จะทำหน้าที่มีประโยชน์ก็แต่ในสมัยนั้น ในปัจจุบันนี้การสร้างโบสถ์ด้วยเสาหินเล็กๆ และการใช้กระจกสีต่าง ๆ เข้าช่วยเพื่อให้เกิดความเชื่อถือนั้นดูจะเป็นสิ่งไม่มีเหตุผลเสียแล้ว โบสถ์ในสมัยปัจจุบันนี้เช่นที่ฝรั่งเศสทางตะวันออกเฉียงใต้ โบสถ์ Corbusier's Ronchamp มีหน้าที่ใช้สอยและมีความผสมกลมกลืนไม่เฉพาะในวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง แต่ยังมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในการก่อสร้าง การใช้วัสดุใหม่กับโครงสร้างคอนกรีตได้อย่างน่าดูยิ่งประการต่อมาจากความคิดของประโยชน์ใช้สอยคือความคิดเกี่ยวกับรูปทรง ซึ่ง หลุยส์ ซัลลิแวน (Louis Sullivan) สถาปนิกอเมริกันได้ออกแบบตึกระฟ้าแห่งแรกที่ทันสมัยที่สุดของลัทธิ 'คำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย (Functionalism)' เขาได้แสดงถึงความรู้เรื่องวิศวกรรมเป็นเยี่ยม และได้รับการส่งเสริมมาจากโรงเรียนศิลปะบาวเฮาส์ (Bauhaus) ที่เยอรมันเป็นผู้ที่ริเริ่มคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นอันดับแรก โดยนำมาประกอบกันเข้าเป็นหน่วยของโครงสร้างและกำหนดรูปทรงตามไปที่หลัง ส่วนแฟรงค์ ลอยด์ ไรต์ และลูกศิษย์ของเขา ก็ยังยึดถืออุดมคติแบบนี้อยู่ด้วยเหมือนกัน

รูปที่ 22 T.W.A. Building โดย Eric Saarinen ค.ศ. 1961

2. ความคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ เช่น โบสถ์สมัยโกธิคนั้นไม่ใช่เป็นแต่เพียงสถานที่สำหรับการสักการบูชาถึงพระเจ้าเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อถือนของพวกคริสตศาสนิกชนในสมัยกลาง และรูปทรงของโบสถ์นั้นยังแสดงสัญลักษณ์แห่งการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติอีกด้วย ท่าอากาศยานของบริษัทการบินสาย T.W.A. ออกแบบโดยสถาปนิก อีริก ซารินิน (Eric Saarinen) แสดงสัญลักษณ์แห่งการบินปัจจุบันนี้รวมทั้งมีประโยชน์ใช้สอยประกอบด้วย การก่อสร้างที่กระฟ้า สะพานแขวน การสร้างถนนสมัยใหม่หรือแม้แต่การวางผังเมืองใหม่ของประเทศอเมริกาได้ มิได้มุ่งแต่ประโยชน์ใช้สอยเท่านั้น แต่สัญลักษณ์แห่งการเจริญก้าวหน้าและการอยู่ร่วมกันในมนุษยชาติปรากฏขึ้นมาอีกด้วย ฉะนั้นสถาปัตยกรรมจึงเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่มีศิลปและวิทยาศาสตร์ของการก่อสร้างเพื่อการใช้สอยต่าง ๆ ของมนุษย์.

การแสดงออกแห่งศิลปะ

ศิลปินที่แสดงออกได้อย่างบริสุทธิ์ (Pure) และอิสระก็เห็นจะได้แก่คนตรี¹ ซึ่งตลอดเวลามีผลงานส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนา เช่น คนตรีสำหรับฟังไมโบสถ์หรือพวก Mass (พิธีฉลองเลี้ยงอาหารมื่อสุดท้ายของพระเยซู) Requiem (การสวดสรรเสริญวิญญาณ) แต่คนตรีมิใช่ศิลปินที่มีรูปร่างใช้องค์ประกอบขึ้นด้วยเสียงซึ่งเป็นนามธรรม ความอิสระในการสร้างสรรค์ซึ่งมีมากกว่าจิตรกรรม คนตรีส่วนใหญ่มุ่งไปในทางสร้างสรรค์สุนทรีภาพและให้ถึงจุดหมายของคนตรี ผลงานส่วนใหญ่ทางคนตรีจึงเป็นการสร้างสรรค์คนตรีเพื่อศิลปะของคนตรี ส่วนผลพลอยได้อื่น ๆ เช่น ศาสนา การเมือง นั้นมีแทรกอยู่บ้าง

คนตรีหรือจิตรกรรมถ้าเป็นศิลปะแล้ว จะฟังหรือดูที่ไหนหรือคิดอย่างไรก็เข้าถึงได้มิได้วางไว้ตายตัว เมื่อชาวตะวันตกออกดูงานศิลปศาสนาของตะวันตก ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องราวนิยายหรือศาสนานั้น คนจำนวนมากก็ไม่ชอบศิลปตะวันตก บางคนก็ประนามว่าเป็นภาพลามกเป็นต้น ส่วนคนตะวันตกดูงานศิลปศาสนาของตะวันออกจำนวนมากไม่เข้าใจปรัชญาและศาสนาของตะวันออก ดูไม่รู้เรื่องก็ไม่ชอบ เห็นว่าเป็นเรื่องของอวิชาบาเถื่อนไปก็มี

สำหรับมนุษย์มีจิตใจสากล (Universal man) นั้น เมื่อดูงานศิลปะแล้วก็ไม่ได้อคิดว่าเป็นตะวันตกหรือตะวันออก คว้าศิลปินนั้นเป็นอย่างไร ดีไหม แล้วศึกษาปรัชญาและศาสนาเพื่อหาความเข้าใจ เป็นการช่วยให้เข้าใจศิลปินนี้ ๆ ยิ่งขึ้น

คุณค่าของศิลปกรรมทั้งสมัยอดีตและปัจจุบันก็คือ คุณค่าอันเดียวกัน นั่นแหละคุณค่าที่ว่ามีต่อความเป็นอิสระของผลงานนั้น หาใช่เรื่องราวสาระปลีกย่อยที่ประกอบในผลงานศิลปะไม่ ศิลปสมัยก่อนเป็นศิลปะที่ยิ่งใหญ่ก็ไม่ใช่เพราะศิลปิน สมัยนั้นเขียนสิ่งที่มนุษย์

¹ Read, Herbert Edward The Meaning of art. London, Penguin Book, 1954

ครูเรื่องหรือเขียนสิ่งของที่เป็นรูปร่างของธรรมชาติ และศิลปะสมัยใหม่เป็นศิลปะได้ก็มีใช้ เพราะเขียนสิ่งที่มนุษย์ดูไม่ออก หรือศิลปะสมัยใหม่ไม่มีคุณค่าก็เพราะเขียนสิ่งที่ไม่มีใครเข้าใจ ปัญหาต่าง ๆ นี้จึงต้องมีการทำให้กระจ่าง มิฉะนั้นแล้วเราก็จะไม่ได้เข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของศิลปะทั้งในทางดนตรีและจิตรกรรมที่มีความอิสระและแนวทางบริสุทธิ์ในการสร้างสรรค์ แต่จะมีศิลปินที่ชอบแนวทางอิสระหรือยอมตัวให้ตกอยู่ในกรอบและทำให้สิ่งอื่นมาผูกพันไว้ ก็แล้วแต่ความเข้าใจและพอใจของศิลปินเองที่จะแสดงผลงานศิลปะของตนเองออกมา สมัยโบราณเรามิงานจิตรกรรมที่ยิ่งใหญ่อยู่มาก แต่การสร้างสรรค์หรือการแสดงออกก็ต้องใช้รูปร่างและเรื่องราวช่วยเสียส่วนใหญ่ มีงานน้อยชิ้นที่ใช้ความอิสระของศิลปะแสดงออกมาในแบบงานจิตรกรรมบริสุทธิ์ และก็ไม่ค่อยมีคนหาแนวทางเช่นนั้น จะมีบางครั้งทำโดยไม่มี การรับรู้ แต่เป็นเรื่องบังเอิญ ส่วนใหญ่แล้วต้องอยู่ในกรอบของการสร้างสรรค์ที่ถือเป็นประเพณีสืบมา สมัยนั้นถ้าศิลปินปราศจากศาสนาแล้ว เราคงไม่มีผลงานเยี่ยม ๆ ของศิลปินยุคก่อนไว้ให้เราดู เพราะศาสนาจะทำให้มีการสร้างศิลปะขึ้นมา แต่ก็ไม่ใช้เพราะศาสนาอย่างเดียว ผลงานศิลปินจึงจะเป็นศิลปะ

งานจิตรกรรมโบราณจึงเหมือนกับวิธีการประพันธ์ทางดนตรีอย่างหนึ่ง คือ อุปรากร (Opera) ซึ่งเป็นศิลปะของการรวบรวมเรื่องราว วรรณกรรม และศิลปะของการแสดงเข้ากับดนตรี เป็นวิธีของการประพันธ์ทางดนตรีอย่างหนึ่งที่เป็นทางออกของนักแต่งดนตรีในการหาความบันเทิงให้แก่ประชาชน

เราจะเห็นว่าศิลปินสมัยก่อนพอใจการสร้างสรรค้อยู่ในขอบเขตจำกัด และมีประโยชน์ต่อสังคมในชีวิตประจำวัน และบางครั้งเลยไปถึงประโยชน์ใช้สอยก็มี บางครั้งใช้เป็น ภาพประกอบเรื่องใช้แทนภาพถ่าย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจผิดไปว่าการเขียนภาพเหมือนเป็นศิลปะ การเขียนภาพเหมือนนั้นมีอยู่ 2 อย่าง คือ เขียนภาพเหมือนให้เป็นภาพเหมือนและเขียนภาพเหมือนเป็นศิลปะ เช่น การเขียนภาพเหมือนของเรมแบรนต์ได้แสดงคุณค่าของจิตรกรรมและความเป็นศิลปะไม่ใช่เพราะเป็นภาพคน ซึ่งขณะนั้นก็ไม่มีตัวจริงเหลือให้เห็นคงมีแต่ศิลปินเท่านั้นที่ยังอยู่ จากความนิยมในการสร้างสรรค์ศิลปะโดยอาศัยรูปร่าง (Transfiguration) การดัดแปลงรูป (Distortion) ทำให้ศิลปิน

พอจะมองเห็นแนวทางการหลุดพ้น จากขอบเขตที่ทำให้ไปสู่จุดหมายที่แท้จริงของศิลปะ และถ้าเราพิจารณาผลงานของศิลปินยุคก่อนแล้ว เราจะเห็นว่าเรื่องราวและรูปแบบ (Form) ที่เขาต้องอาศัยแสดงความรู้สึกใส่ความเป็นศิลปะเข้าไปนั้น หากได้มีอุปสรรคทำให้ศิลปินต้องหยุดยั้งการสร้างสรรคศิลปะที่ดีไม่ แต่วิธีการนี้เป็นมาเรื่อย ๆ นาน ๆ เข้าก็เป็นธรรมชาติของศิลปินต้องหาแนวทางใหม่ในการสร้างสรรค์ ศิลปินยุคปัจจุบันก็ใช้วิธีเดียวกับศิลปินยุคก่อน ๆ เพียงแต่มีอิสระไม่ผูกพันกับศาสนา เรื่องราวที่ทำงานศิลปะนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวมากขึ้น ปีกาสโซ (Picasso) ฟรานซิสเบคอน (Francis Bacon) เกรแฮม ซัทเทอร์แลนด์ (Graham Sutherland) ศิลปินชั้นนำของยุคปัจจุบัน สร้างผลงานทางศิลปะด้วยวิธีดัดแปลงรูป (Transfiguration & Distortion) ก็เป็นวิธีสืบเนื่องมาจากศิลปินโบราณ แต่ศิลปินเหล่านี้ได้พัฒนาการแนวทางนี้ต่อไปอีกให้เป็นอิสระและเป็นลักษณะเฉพาะตัวมากขึ้น มีแนวทางหาจุดหมายของศิลปะบริสุทธิ์มากกว่าอื่นใด เราจะเห็นว่าในงานของศิลปินเหล่านี้เขามีต้นคิดมาจากธรรมชาติ แต่เป็นการคิดริเริ่มมาก่อน (Preconceive) แล้วดัดแปลงสร้างสรรค์ โดยใช้ความรู้สึก สุนทรียภาพ และปัญญาแห่งตน เพื่อให้พบคุณค่าสูงสุดของจิตรกรรมที่เป็นศิลปะ มิใช่ตั้งใจจะเขียนรูปที่เป็นรูปภาพเท่านั้น คนจำนวนมากไม่อาจเข้าใจจุดหมายที่แท้จริงของศิลปินเหล่านี้ บางคนประนามวิธีการทำลายรูปแบบ (Form) ของปีกาสโซ (Picasso) บางคนว่ารูปเหล่านี้ไม่เหมือนธรรมชาติ หรือได้ลักษณะธรรมชาติอย่างไรเลย ในชีวิตของศิลปินบางคนงานของเขาดีหลายอย่าง บางทีก็อยากเขียนภาพเหมือนเล่นบ้าง บางครั้งปีกาสโซ (Picasso) เขียนรูปเพื่อนของเขาในแบบคิวบิซึมส์ (Cubism) แต่อย่างไรก็ตาม จุดใหญ่ที่ปีกาสโซ (Picasso) ต้องการก็คือ ความมีคุณค่าของงานจิตรกรรมที่เป็นศิลปะ

ในขณะที่กลุ่มศิลปิน Modern Figurative สร้างสรรค์งานศิลปะและพัฒนาแนวทางก้าวไปข้างหน้า ก็มีศิลปินอีกกลุ่มหนึ่งมองเห็นว่างานแบบ Figurative เป็นวิธีไม่ค่อยอิสระ เป็นสากลนัก สิ่งต่าง ๆ ในรูปภาพยังเห็นเป็นเรื่องของเชื้อชาติอยู่มาก ศิลปินฝ่ายมองเห็นว่าศิลปะเป็นสากลอย่างแท้จริง จะมองเห็นแนวทางอิสระและเป็นแนวทางเข้าหาศิลปะโดยตรง คือ การเขียนรูปซึ่งเรียกว่า Non - figurative art เป็นการเขียนแบบบริสุทธิ์ (Pure)

อิสระมุ่งสร้างสุนทรียภาพของศิลปะโดยตรง ไม่ต้องอาศัยรูปร่างและตัดแปลง แต่อาจจะสร้างศิลปะขึ้นโดยอาศัยความคิดฝัน เป็นสิ่งที่เป็นการผ่นจะได้ความบันเทิงจากสิ่งที่ไม่เป็นตัวตนเป็นปัญญาชนและเรื่องของจิตใจ จากเสียง ภาพลวงตา ความไม่ตั้งใจ (Accidental) จิตใต้สำนึกก็ได้

วิธีอิสระที่เป็นสากลมีหลายแขนงแล้วแต่ความคิดส่วนตัวของศิลปิน ศิลปะแนวทางอิสระนี้มีหลายฝ่ายด้วยกัน จะเห็นได้จากงานแบบ Non - figurative นี้ เป็นแบบนามธรรม (Abstract Art) รุ่นแรก เช่น แบบก่อสร้าง (Construction) มิงงานของมอนเดเรียน (Mondrian) แวน ดุสเบิร์ก (Van Doesburg) แวน แตงเกอลู (Van Tangerloo) เป็นต้น พวกนี้เป็นศิลปินฝ่ายที่มีความคิดเห็นในการสร้างสรรค์ศิลปะแบบบริสุทธิ์ที่สุด และเป็นแก่นปัญญาแท้ ๆ (Pure Intellectual)

ศิลปะแบบ Non - Figurative expressionist มีแคนดินสกี (Kandinsky) แจกสัน พอลล็อค (Jackson Pollock) วิลเฮม เดอ คู닝 (Wilehm de Kooning) ฟรานซ์ ไคลน์ (Franck Kline) เป็นต้น พวกหลังนี้มีความเห็นไม่ตรงกับพวกแรก ศิลปินพวกนี้เห็นว่าการทำงานศิลปะถ้าขาดการแสดงออก (Express) มาเป็นในรูปความคิดทางวิทยาศาสตร์ กลศาสตร์ มากเกินไป ก็จะแห้งแล้งขาดจิตใจ มองเห็นว่าการอาศัยสติปัญญาอย่างสูงแล้วนำมาแสดง ออกโดย ในทาง จิตใต้สำนึก และ ความรู้สึกฉับพลัน จะทำให้ ศิลปะบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น

ยังมีศิลปะอีกแบบหนึ่งคือ Poetical Abstract ซึ่งเป็นศิลปะแบบ Non-figurative ได้รับอิทธิพลจากวี ประชญา ศาสนา นำมาแสดงออกในทางจิตรกรรมเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่มีคุณค่าทางศิลปะและปัญญามาก ศิลปินพวกนี้ส่วนใหญ่เป็นศิลปินยุโรปและศิลปินญี่ปุ่นก็มีหลายคน เช่น ปอล คลี (Paul Klee) ฮานส์ ฮาร์ทุง (Hane Hartung) มาเนสสิเย (Manesier) ทาลโคท (Tal Coat) ชูวูกิ (Zao-Wouki) ชูไก (Sukai) เคโซโต (Kay Saito) เป็นต้น

ศิลปะ Non-Figurative แขนงใหญ่เป็นแบบนามธรรม (Abstract Art) ได้แบ่งแยกเป็นหลายแขนงอย่างอิสระ และมีพัฒนาการไปเรื่อย ๆ ศิลปินนามธรรมรุ่นเก่า ๆ ได้เหลือ

ผลงานที่เป็น Classic ให้ศิลปินรุ่นหลังได้พัฒนาการต่อเนื่องและหาแนวทางต่อไป ปัจจุบันนี้ถ้ามีศิลปินเขียนรูปนามธรรมอย่างแคนดินสกี (Kandinsky) หรือ มอนเดรีย (Mondrian) อยู่ก็นับว่าเป็นการแสดงออกทางวิทยาการเท่านั้น ศิลปะจะต้องมีการพัฒนาแต่ก็ไม่มีศิลปะแบบไหนจะเคลื่อนไหว (Movement) อยู่ได้ตลอดกาลศิลปะนามธรรม (Abstract Art) มีอายุร่วม 50 ปีแล้ว นับว่าเป็นการเคลื่อนไหว (Movement) ของศิลปะที่นานมากในประวัติศาสตร์ แต่จะต้องสิ้นสุดตามกฎของความเป็นไปและมีการคลี่คลายไปสู่แนวทางใหม่ต่อไป ทั้งๆ ที่ศิลปะนามธรรม (Abstract Art) เป็นศิลปะที่มีแนวทางกว้างและอิสระ แต่ก็ต้องมีจุดยึดตัว ซึ่งเชื่อได้ว่าไม่มีวิธีการสร้างสรรค์แบบไหนใช้ได้ตลอดไป วิถีทางที่แท้จริงของศิลปะก็คือศิลปะมุ่งหาศิลปะ (Art Toward Art) ส่วนแบบอย่าง (Style) และลัทธินี้เป็นเรื่องของยุคและกาลสมัยถ้าเป็นปฏิกิริยาต่อดีดหรือปัจจุบัน ย่อมสร้างสรรค์ศิลปะที่แท้จริงไม่ได้ ศิลปะปัจจุบันมิใช่ศัตรูของศิลปะโบราณ และศิลปะโบราณก็มิใช่ศัตรูของศิลปะสมัยใหม่ หากเป็นการสืบเนื่องโดยทางจิตสำนึกหรือไม่สำนึกก็ได้

การยอมรับทางจิตใจของศิลปินยุคปัจจุบัน นั้นนับว่าเป็นจุดเฟื่องแสงในด้านความบริสุทธิ์ทางจิตใจ (Sincerity) ศิลปินใดเกิดในยุคนี้ แสแสสร้างเป็นศิลปินชาตินิยมทั้งๆ ที่ตัวเองไม่เข้าใจหรือรู้สึกตามนั้น นับว่าไม่ได้สร้างสรรค์อะไรขึ้นในยุคของตนเองเลย มีแต่ถ่วงความเจริญและทำให้แนวทางของศิลปะเสียไป ศิลปินสมัยนี้ได้รับแรงบันดาลใจและอิทธิพลโดยทางตรงและทางอ้อม มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกัน ถ้าเราอยู่ในโลกของศิลปะอันเดียวกันจะปฏิเสธไม่ได้ นอกเสียจากว่าเราจะตัดขาดตัวเองออกจากโลกของศิลปะสากลและเขียนรูปแบบศิลปะพื้นบ้าน (Folk art) อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ตัดขาดจากโลกภายนอก ซึ่งก็มีศิลปินแบบนี้อยู่ไม่น้อยขณะนี้ แต่ในวงการศิลปะสากลแล้วเป็นอีกคนละเรื่องจะต้องมีการรับรู้สร้างความเข้าใจทางด้านปัญญาซึ่งกันและกัน มิฉะนั้นเราจะสร้างศิลปะที่เป็นแนวทางของศิลปะสากลไม่ได้เลย

งานศิลปะที่ยิ่งใหญ่ที่แล้วๆ มา ส่วนใหญ่เป็นแบบ Figurative Art ส่วนแบบ Non-Figurative art นั้นมีอยู่บ้างในขณะนี้กำลังมีความสำคัญเท่าๆ กันกับแบบ Figurative Art ทั้งนี้อาจจะสร้างขึ้นโดยศิลปิน Figurative Art ก็ได้ หรือจากผู้ที่ไม่เคยทำงานแบบ

Non – Figurative บางคนมีความสามารถในการทำงานศิลปะแบบ Figurative เป็นอย่างดี บางทีศิลปินแบบ Figurative ไม่สามารถทำศิลปะแบบ Non – Figurative ได้เลย เป็นเรื่องไม่แน่ต้องอาศัยพรสวรรค์คนละอย่าง และทุกอย่างมีความยากง่ายของตัวเองด้วย

รูปที่ 23 จิตรกรรมหลายเลข 12 โดย Jackson Pollock ค.ศ. 1952

ฉันเชื่อว่าศิลปะแล้วมีอยู่ 2 แบบเท่านั้น คือศิลปะที่หรือเลย เมื่อเราเห็นศิลปะ Non-Figurative แบบนามธรรม (Abstract) อย่างเลยสักรูปหนึ่ง แล้วตัดสินว่างานศิลปะนามธรรม (Abstract) เลย อย่างนี้ก็ไม่ถูกต้องนัก เราจะต้องดูว่าที่รูปนั้นเลยก็ไม่ใช่เพราะ

เป็นศิลปนามธรรม (Abstract) แต่เป็นเพราะเป็นภาพเขียนที่เลวต่างหาก มีภาพเขียนนามธรรมที่เขาวาดดีมากมาย แต่ก็ไม่ใช่เพราะเป็นแบบนามธรรม (Abstract) แล้วจะดีเป็นเพราะภาพเขียนนั้นดีเอง

คนส่วนใหญ่ชอบดูกว่างานแบบนามธรรม (Abstract) ง่ายมาก ใครๆ ก็เขียนได้ เด็กก็เขียนได้ปัญหานี้ที่น่าสนใจ ถ้าเราจะพูดว่าเขียนรูปใครก็เขียนได้ ก็เป็นเรื่องจริง ใครๆ ก็เขียนได้ แต่จะเขียนให้ได้ดีและเป็นศิลปนั้นเห็นจะมีน้อยคนเป็นแน่ มิฉะนั้นเราก็คงไม่ต้องมีศิลปิน แม้แต่ในหมู่ศิลปินเองก็ยังมีศิลปินที่ดีจริง ๆ น้อยมาก งานแบบนามธรรมก็เช่นเดียวกัน ถ้าใครบอกว่าใครก็เขียนได้ ก็จริงทุกคนเขียนได้ แต่ไม่เชื่อว่าจะทำได้ง่าย ๆ มิฉะนั้นก็มียานแบบนามธรรมดี ๆ กันมากกว่านี้ นี่เป็นเพราะมีศิลปินทำงานแบบที่ดีจริง ๆ น้อยเหลือเกิน และงานแบบนามธรรมนั้นมีความยากในตัวของมันเอง เหมือนศิลปแบบอื่นนั้นเองก่อนที่จะมาทำงานศิลปแบบนามธรรมนั้น จะต้องมีการศึกษาฝึกฝนการทำงานแบบเหมือนของจริง (Realistic) และแบบคลาสสิก (classic) ก่อนจนรู้และเข้าใจดีพอในศิลปแบบนั้นจึงจะมาทำงานศิลปแบบนามธรรม²

สิ่งที่ยุ่งยากกันมากก็คือ เมื่องานศิลปแบบ Figurative เลวๆ ถูกทำขึ้นมา จะมีคนเห็นได้ง่ายว่าดีหรือไม่ดี เพราะงานแบบนี้มีรูปแบบ (Form) ให้เห็นได้และเกี่ยวข้องกับตรรกศาสตร์ (Logic) อยู่มาก ส่วนงานแบบนามธรรมเป็นศิลปที่เป็นความคิดส่วนตัว และไม่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติของจริง โดยทางรูปแบบ (Forms) คนส่วนใหญ่ไม่ได้สนใจและไม่รู้ความถูกต้องหรือเลวดีของศิลปแบบนี้จึงไม่มีความคุ้นเคยที่จะแยกออกได้ว่าอันไหนดีอันไหนเลว เพราะไม่มีกฎเกณฑ์ของรูปร่างในธรรมชาติมาเปรียบเทียบ จำต้องใช้ผู้ที่รู้ทางนี้มาตัดสินจึงจะบอกได้ถูก การศึกษาและติดตามผลงานศิลปให้เข้าใจได้ดี และต้องศึกษาอย่างกว้างขวางเท่านั้นจะทำให้เราทราบได้ว่าศิลปปัจจุบันนี้มีทั้งดีและเลว

ศิลปของเด็กก็มีดีอยู่เหมือนกัน แต่ต้องวัดกันในชีวิตชั้นความสามารถของเด็ก เด็กส่วนใหญ่สร้างศิลปขึ้นด้วยความบริสุทธิ์ใจและความคิดฝันที่ใสสะอาด ส่วนผู้ใหญ่

² ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช “การสัมมนาอนุศิลป์และดนตรีไทย” วันที่ 23 มิถุนายน 2515
ณ หอประชุมเล็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประกอบด้วยสติปัญญาและความชัดเจนในชีวิตบางครั้งอาจจะน้อยกว่าเด็ก³ บางทีความบริสุทธิ์ใจ (Sincerity) แบบเด็กนั้นแต่ก็มีความเป็นผู้ใหญ่หลายอย่างแฝงอยู่ในผลงานให้เห็น เด็กเป็นฝ่ายที่ต้องเจริญเติบโต จึงต้องหาวิชาการและเสริมสร้างสติปัญญาเพื่อต่อสู้กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุนิยม และเพื่อให้อยู่ได้ในโลกอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ความบริสุทธิ์อย่างเดียว ส่วนผู้ใหญ่บางคนก็จะเบื่อหน่ายพ่ายแพ้ต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่ค่อยบริสุทธิ์ จึงต้องการกลับหันไปสู่ความบริสุทธิ์บ้าง นั่นคือความรู้สึกบริสุทธิ์อย่างเด็ก ๆ ครั้งหนึ่งปีคาสโซ (Picasso) ไปดูการแสดงผลกรรมของเด็กในกรุงปารีส เขาพิจารณารูปของเด็ก ๆ ตั้งนานแล้วพูดว่า “เมื่อฉันเป็นเด็กขนาดนี้ ฉันพยายามเขียนอย่างราฟาเอล (Raphael) เสียวัน ฉันพยายามเขียนอย่างเด็ก ๆ บ้าง กว่าจะทำให้กินเวลาหลายปี”

ถ้าจะพูดถึงศิลปะแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่นั้นศิลปะแบบ Non-Figurative มีอิสระและเป็นแบบสากลมากกว่าแบบอื่นใด ศิลปะแบบ Figurative และ Non-Figurative มีคุณค่าในทางศิลปะและวิวัฒนาการได้เช่นเดียวกับงานศิลปะแบบ Figurative ที่มุ่งสู่จุดหมายศิลปะนั้นขึ้นมาทุกยุคทุกสมัย ศิลปะกรีก อียิปต์ โรมัน ที่ดี ๆ ก็ล้วนมุ่งเข้าหาจุดหมายของศิลปะทั้งนั้น ศิลปะแบบ Figurative ปัจจุบันนี้เสียอีกที่เลื่อนไปมาก มีศิลปินน้อยคนทำงานแบบ Figurative ให้เป็นศิลปะยิ่งใหญ่ได้ ศิลปะแบบ Non-Figurative นั้นมีอิสระมากแต่ก็มีทางพลาดได้ง่าย ๆ ส่วนใหญ่คิดว่าเป็นของง่าย เมื่อศิลปะแบบนี้ถูกทำขึ้นโดยผู้ที่ไม่มีความเป็นศิลปินขาดสติปัญญาก็เท่ากับนำสีไปทาบนผ้าใบเท่านั้น ไม่เหมือนกับงานแบบ Figurative แม้จะเป็นงานของศิลปะที่ไม่ได้มีรูปผลไม้ รูปดอกไม้ รูปคนไว้ดูเล่นบ้างทางที่มีอิสระมากก็ย่อมจะมีทางเสียได้มาก มีงาน Non-Figurative แบบตลาด ๆ งานล่อตาล่อใจคน ซึ่งงานชนิดนี้ก็มีในแบบ Figurative เช่นกัน และมีการหลอกลวงกันมากขึ้น เพราะคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้เรื่องดี อย่างไรก็ตาม ในจำนวนที่เสียมากนั้นก็ต้องมียานศิลปะชิ้นเล็กอยู่ไม่น้อยปะปนอยู่ ซึ่งเป็นธรรมชาติของเรื่องศิลปะต้องมียานที่ยิ่งใหญ่ไม่มากนัก ข้อเสียเหล่านั้นเป็นจุดให้คนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์และไม่เข้าใจถึงงานศิลปะโจมตีงานแบบนี้ แท้จริงแล้วความดีความเลวมิใช่เพราะอยู่ในศิลปะแบบไหนอยู่ที่ความสามารถในทางสร้างสรรค์

³ Viktor Lowenfeld *Creative and Mental Growth* The Macmilland Company 1968

เท่านั้น เมื่อศิลปะมีแนวทางดีแล้ว แต่ยังไม่มีใครทำได้ดีเท่าถึงมาตรฐาน ก็ทำให้เป็นความไม่ดีของแนวทางนั้นไม่

ปัจจุบันนี้ศิลปะแบบ Non-Figurative ทั้งที่เป็นแบบนามธรรม (Abstract) และแบบอื่น ๆ ได้เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าเป็นสากล มีศิลปินในยุโรป อเมริกา แอฟริกา เอเชีย ร่วมกันสร้างสรรค์ ศิลปินแต่ละท้องถิ่นมีความคิดและได้อิทธิพลจากปรัชญาสากลหรือท้องถิ่นก็ได้ ศิลปินยุโรปอาจมีพื้นฐานศิลปศาสนาคริสต์นิกายที่เข้าสู่งานศิลปสากลตะวันออกนั้นต้องอาศัยศาสนาพุทธเป็นสื่อ นำเข้าสู่ศิลปสากลได้ แต่มิได้มีขอบเขตจำกัดเลยว่าจะต้องใช้แต่เพียงพุทธศาสนาเท่านั้นในการแลกเปลี่ยนการผสมผสานของศิลป ศิลปินตะวันตกบางคนอาศัยศาสนาพุทธนิกายเซ็นเข้าสู่ศิลปสากลได้สำเร็จ การรับการผสมผสานโดยใช้ปัญญาซึ่งกันและกันนั้นจะทำให้งานศิลปก้าวหน้าและมีแนวทางใหม่ ๆ เกิดขึ้น

การสร้างสรรค์ศิลปในแนวทางอิสระนั้นเป็นที่ยอมรับของศิลปินที่มุ่งหาแนวทางศิลปเฉพาะตน ศิลปในแนวทางสากลจึงเป็นที่ยอมรับอย่างรวดเร็ว เราอาจจะมองเห็นมนุษย์เริ่มจะมีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากกว่ายุคโศกสมัยใดในอนาคตก็น่าสนใจ

สี

(Colors)

สีคืออะไร ?

“สีเป็นของผสมชนิดหนึ่ง ใช้เพื่อตกแต่งให้เกิดความสวยงาม หรือเพื่อป้องกัน รั่วซึมที่ทาสี เพื่อก่อให้เกิดความคงทนถาวรไม่เสียหายเร็วเข้า”

ทางด้านศิลป

สีเป็นมูลฐานที่สำคัญในการออกแบบ สีมีผลทำให้เกิดความรู้สึกอย่างรวดเร็ว และทำให้เกิดอารมณ์รุนแรงยิ่งกว่าส่วนใด ๆ ของศิลป สีแต่ละสีเกิดจากอัตราส่วนผสมของคลื่นแสงแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เรามองเห็นสีเป็นสีต่าง ๆ กันได้ เช่นเดียวกับนักดนตรีทำให้เกิดเสียงประสานกันฉ่ำใจ จิตรกรก็ย่อมทำให้คลื่นแสงสีสอดคล้องกันฉ่ำนั้น

สีตามหลักวิทยาศาสตร์ ถือว่าสีเกิดจากแสง แต่สีของจิตรกรไม่ใช่แสง สีแตกต่างกับแสงโดยที่เป็นสารชนิดหนึ่ง ที่มีคุณสมบัติสีของตนเอง และสามารถย้อมวัตถุอื่น ๆ ให้เป็นสีอย่างเดียวกันได้ สิ่งที่มีสีในตัวของมันเองนี้ทำให้เกิดปัญหาในการผสมและการใช้งานศิลปมากมาย ผู้ที่ศึกษาวิชาศิลปจึงจำเป็นต้องทราบในหลักการผสมสี วิธีใช้สีด้วยกัน วิธีใช้สีให้เกิดความสมดุลกลมกลืนกันและจิตวิทยาในการใช้สี เป็นต้น

ส่วนประกอบของสี (Composition of Colors)

สีไม่ว่าจะเป็นชนิดใดก็ตามจะประกอบด้วยส่วนผสมที่สำคัญ 3 อย่าง คือ

1. เนื้อแท้ของสี หรือ พิกเมนต์ (Pigments)

2. น้ำยาประสาน ที่เป็นส่วนให้สีเกาะยึดแน่นเรียกว่า บายเคอร์ วียีเกิ้ล หรือ บางแห่งก็นิยมเรียกว่า มีเดียม (Binder, Vehicles or Medium)
 3. ตัวละลายสำหรับผสมลงไปให้สีมีความข้นมาก หรือน้อย เรียกว่า ทินเนอร์ หรือ ไคลทเทอร์ (Thinner or Diluter) อาศัยตัวละลายนี้เป็นหลักใหญ่ทำให้เราสามารถแยกสีออกได้เป็น 2 ชนิด ตามคุณลักษณะของตัวละลาย คือ
 - ก. สีประเภทผสมด้วยตัวละลาย (Solvent Type)
 - ข. สีที่ไม่มีตัวละลายเป็นส่วนผสม (Non Solvent or Solventless Type)
- ปัจจุบันนี้สีที่มีขายในท้องตลาดพอจะแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ กันออกไปได้

เพียง 5 ชนิด คือ

1. สีซึ่งใช้น้ำเป็นส่วนผสม (Water Base Paints)
2. สีจำพวกใช้น้ำมันเป็นส่วนผสม (Oil Base Paints)
3. สีเคลือบ (Enamels)
4. วาณิช (Varnishes)
5. แลคเคอร์ (Lacquers)

1. สีซึ่งใช้น้ำเป็นส่วนผสม (Water Base Paints)

สีประเภทนี้จะมาในชื่อ อิมัลชัน (Emulsion) โดยมีตัวช่วยให้ น้ำกับน้ำมันผสมกัน (Emulsifying Agent) เกิดเป็นน้ำขุ่น ๆ คล้ายน้ำมัน ซึ่งท่านเคยเห็นตัวอย่างเสมอ ๆ ในน้ำมันสติก ที่พวกนักกีฬาใช้ทาแก้เคล็ดเมื่อย เมื่อเอาสารเคมี P.V.C. (Polyvinyl Chloride) หรือ P.V.A. (Polyvinyl Acetate) ผสมลงไปให้อิมัลชัน จะมีอำนาจจำพวกพลาสติกเกิดขึ้น จึงมีผู้นิยมใช้ชื่อใหม่ให้กับสีน้ำชนิดนี้ว่า สีพลาสติก (Plastic Paints) หรือสีลาเท็กซ์ (Latex Paints) สำหรับชื่อ Latex นี้สำคัญมากเพราะมีการโฆษณาการชนิดหนึ่งว่า กาว Latex คือกาวยาง ผู้ใดรู้ไม่เท่าทันจึงมักทักท้วงเอาว่าสีลาเท็กซ์ก็คือสีประเภทยาง ซึ่งความเป็นจริงผิดมาก สีลาเท็กซ์คืออิมัลชันธรรมชาติที่มีน้ำมันเป็นส่วนผสม ส่วนสียางที่แท้จริงนั้นทำขึ้นมาจากน้ำยางบริสุทธิ์ของยางพารา โดยมีกรรมวิธีของการทำสีที่ไม่

น้ำเป็นส่วนผสมแม้แต่น้อย สีชนิดนี้มีชื่อเรียกตามศัพท์เทคนิคของสีโดยเฉพาะว่า Chlorinated Rubber Base Paints เช่นสี อีโกสิท (Icosit) โดยที่ไม่มีน้ำ น้ำมันเป็นส่วนผสมแม้แต่น้อย สีชนิดนี้เมื่อใช้ทาบริเวณที่เปียก ๆ ชื้น ๆ เวลาจะทาจะต้องให้พื้นที่ที่จะทาแห้งเสียก่อนที่จะลงมือทา หลังจากสีแห้งแล้วสีจะไม่หลุดหรือล่อนออกมาเลยเป็นอันขาด เพราะน้ำจะไม่สามารถเข้าไปผสมกับสีได้ ซึ่งผิดกับสีจำพวกที่มีน้ำเป็นส่วนผสม เมื่อถูกความชื้นจากน้ำเข้าก็จะเกิดการพองตัวและหลุดออก แม้จะทาซ้ำ ๆ กันสักกี่หนก็ตาม สีก็ไม่มีทางติดอยู่ได้

2. สีจำพวกใช้น้ำมันเป็นส่วนผสม (Oil Base Paints)

สีน้ำมันแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิด คือระบบการทาครั้งเดียว (One Coat System) หรือระบบทา 2 ครั้ง (Two Coats System) ซึ่งขึ้นอยู่กับอัตราส่วนผสมของสี (Pigment Rate) สีทาครั้งเดียว มีอัตราส่วนผสมเนื้อแท้ของสีไว้สูงกว่าสีที่ทาสองครั้ง พวกสีที่ใช้ทาครั้งเดียวส่วนมากมีลักษณะเหลวข้น ๆ (Semi-paste) เวลาใช้ทาก็ใช้เทอเปนทอย (น้ำมันสน) หรือน้ำมันแร่ (Mineral Spirits) ผสมให้สีเหลวแล้วทาได้ทันที ระบบการทาสีครั้งเดียวนี้มีจุดประสงค์ที่จะให้สีติดซึมลงในวัสดุที่ทาให้น้อยที่สุดเพียงแต่ฉาบไว้บนผิวบาง ๆ เช่น การทาสีตามส่วนที่เป็นไม้ทั่วไป

ระบบการทาสี 2 ครั้งนั้นปกตินิยมใช้กับที่ที่ก่ออิฐถือปูนกันเป็นส่วนมาก อย่างไรก็ตามระบบการทาสีน้ำมัน 2 ครั้งนี้ชักจะหมดไปทุกวัน เพราะถือว่าเป็นการเสียเวลาและเปลืองแรงงานทั้งนี้นับเป็นความเข้าใจผิดอย่างมาก ขอได้โปรดระลึกถึงลักษณะของช่างทาสีซึ่งกล่าวไว้เป็นหลักสำหรับการทาสีทั่วไป คือ

One coat is no coat,

Two coats are better,

Three coats are good and best results are obtained with 4 coats (under service conditions)

การทาสี 1 ครั้ง เท่ากับไม่ได้ทาสีเลย ทา 2 ครั้งจะค่อยยังชั่วขึ้นถ้าได้ทา 3 ครั้งจะดีขึ้น และถ้าจะให้ดีที่สุดควรจะทำถึง 4 ครั้ง (สำหรับการทาสีใช้ในงานปกติ)

อย่างไรก็ดี เมื่อชนิดของสีระบบ 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง ยังคงมีอยู่ ก็จำเป็นจะต้องอธิบายให้ทราบ ในการทาสีควรคำนึงถึงความเรียบร้อยและเหมาะสมในที่ที่จะทาสีนั้น มีความสำคัญเกี่ยวกับความคงทนถาวรเพียงไร เช่นการทาสีในห้องน้ำ สระว่ายน้ำ อย่างน้อยก็ควรจะทาทับกันให้ได้มาตรฐานตามความหนาของสี 3 หรือ 4 ครั้งจึงจะดี แต่ละครั้งควรจะมีระยะห่างกันไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง เพื่อให้สีที่ทาแต่ละครั้งแห้งแข็งตัวเต็มที่เสียก่อนสีจึงจะคงทนถาวรอยู่ได้นาน

สีระบบการทา 2 ครั้ง ส่วนมากมีลักษณะเป็นสีที่ผสมแล้ว เปิดฝากระป๋องสีใช้ไม้กวาดแล้วลงมือทาได้ทันที การทากี้ง่ายไม่จำเป็นต้องใช้สีรองพื้นเพราะใช้ตัวสีของตัวเองเป็นสีรองพื้นเสร็จในตัว (Self Priming) การทาครั้งแรกควรพยายามให้ค่อนข้างใส โดยการเติมทินเนอร์เข้าไปประมาณ 5% หรือ 10% เพื่อให้สีมีโอกาสแทรกซึมเข้าผิววัสดุที่ทาสีให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การทาทับครั้งที่ 2 จะง่ายกว่าการทาครั้งแรก และทาได้เรียบร้อยดีกว่ากัน สีน้ำมันไม่ว่าจะเป็นระบบครั้งเดียวหรือ 2 ครั้งก็ตามไม่ควรทาลงบนผิวที่ฉาบปูนหรือเทคอนกรีตเสร็จใหม่ ๆ ควรทิ้งระยะไว้อย่างน้อยให้ครบกำหนด 3 เดือน เพื่อรอโอกาสให้ปูนแห้งสนิทดีเสียก่อน มิฉะนั้นจะไม่ใคร่ได้ผล และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สีหลุดล่อนได้ง่ายที่สุด

สีน้ำมันนั้นเดิมทีเคยมีกลิ่นเหม็นและฉุนจัด ไม่เหมาะที่จะใช้ทาภายในอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ปัจจุบันนี้ได้ใช้เคมีจำพวกยาคับกลิ่นปนลงไปในส่วนรวมทั้งเปลี่ยนส่วนผสมเป็นพวกแอลกิลเรซิน (ยางสังเคราะห์) เข้าไว้ในส่วนผสมของสีด้วย จึงทำให้ความเหม็นน้อยลง ใช้ทาภายในได้สะดวกยิ่งขึ้น

3. สีเคลือบ (Enamels)

A.S.T.M.- (American Society for Testing Material) ให้นิยามสีเคลือบว่า "สีพิเศษชนิดหนึ่งที่ไหลง่าย เมื่อพ่นหรือทาแห้งแล้วผิวหน้าเรียบเป็นเงา ก่อนขัดแข็งเมื่อถูกกับอากาศจะเกิดฟิล์มสีที่บางแข็งคงตัว สีเคลือบจะต้องประกอบด้วยธาตุแท้ของสี

สามารถให้ความเคลือบคลุมได้ดีพอและเกิดสีต่าง ๆ ตามต้องการ สีเคลือบบางชนิดเมื่อแห้งแล้ว อาจจะคันหรือฉนวนแบบผิวเปลือกไข่ก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นสีมันตลอดไป”

สีเคลือบมีทั้งชนิดหนาและชนิดบาง มีทั้งชนิดแห้งตัวได้ด้วยบรรยากาศธรรมดา หรือชนิดที่ต้องใช้ความร้อนประมาณ 25°F ถึง 400°F อบให้แห้งตัวประมาณ 10 นาที ถึง 1 ชั่วโมง หรือบางครั้งก็ใช้แสง อินฟราเรด อบประมาณ 3 ถึง 10 นาที แล้วแต่ผู้ผลิตจะกำหนดเอาไว้

ข้อควรจำสำหรับสีเคลือบ คือสีที่มีซอลเวนท์ หรือตัวละลายเป็นส่วนผสมในสี สีจะแห้งตัวได้ก็โดยการระเหยของตัวละลายเข้าทำปฏิกิริยาทางเคมี ด้วยการดูดเอาออกซิเจน ในอากาศเข้ามารวมตัวทำให้เกิดฟิล์มสีที่แข็งตัว

4. วานิช (Varnish)

จัดอยู่ในสีเคลือบสีไม่ผสมเนื้อสีลงไว้ทำมาจากยางสนชนิดต่าง ๆ ผสมกับอินทรีย์วัตถุ วานิชเป็นสารผสมชนิดโปร่งแสง แม้จะพยายามทาทับกันสักกี่ครั้งก็ตาม จะไม่ทำให้บริเวณที่ทาวานิชมืด เช่นเดียวกับการทาสีทั้งนี้เพราะคุณสมบัติของเนื้อแท้ของสีหรือพิกเมนต์นั้น ส่วนมากมีคุณสมบัติ จัดเข้าอยู่ในจำพวกที่โปร่งแสง วานิชมีอยู่ด้วยกัน 2 ชนิด คือ สปีริตวานิช (Spirit Varnish) และ ออลีโอเรชั่นวานิช (Oleoresins Varnish)

1. สปีริตวานิช (Spirit Varnish) คือวานิชที่ทำมาจากยางสน หรือกาวละลายในตัวละลายที่ระเหยได้ เช่น แอลกอฮอล์ หรือเอซิโตน ถ้าต้องการให้มีสีก็เอาสีจำพวกที่ละลายได้ในตัวละลาย ละลายปนเข้าไปเพื่อให้เกิดเป็นสีต่าง ๆ ยางสนที่ใช้สำหรับทำวานิชก็ได้แก่ยางสนตามธรรมชาติ (Natural Resins) แดมมา (Dammar) แชลแลค (Shellac) แซนตาแลค (Santalac) ยางสังเคราะห์ต่าง ๆ ที่มาในรูปของ วินิล หรือ อาซิโลลิคที่เห็นกันเสมอ ๆ และใช้มากที่สุดก็คือ แชลแลค ซึ่งจัดเป็นสปีริตวานิช

2. ออลีโอเรชั่นวานิช (Oleoresins Varnish) คือวานิชที่ทำขึ้นจากการต้มกาวหรือยางสนในความร้อนสูงประมาณ 600°F มีส่วนผสมหลายสูตร เพื่อให้เหมาะสมแก่สถานที่ที่จะนำไปใช้ เช่น วานิชสำหรับนำไปใช้กับที่เปียกน้ำ และละอองน้ำเค็มจาก

ทะเล จะใช้ชื่อว่า สปราร์วานิช สำหรับทากับพื้นก็ใช้ชื่อว่า ฟลอรวานิช ใช้สำหรับขัดถูก็
จะใช้ชื่อว่า รับบิ้งวานิช (Rubbing Varnishes) มีทั้งชนิดมันมากมันน้อย ตลอดจนชนิดต้าน
(เติมทินเนอร์ลงไปมาก ๆ) มีทั้งที่ระบุไว้ว่าภายนอกหรือภายในเพื่อสะดวกแก่การเลือกใช้

5. แลคเกอร์ (Lacquers)

มีส่วนผสมและกรรมวิธีในการทำคล้ายคลึงกับสีเคลือบมาก ผิดกันก็เพียงแต่ว่า
Lacquer เพิ่มไนโตรเซลลูโลสเข้าไปไว้ในส่วนผสมซึ่งทำให้สีแห้งเร็วขึ้นสีชนิดนี้แห้งด้วย
การระเหยตัวละลายแต่อย่างเดียว ไม่จำเป็นต้องอาศัยออกซิเจนจากอากาศเข้าช่วย เมื่อใช้
สีจำพวก Lacquers แม้จะเอาเข้าพ่นในที่อับอากาศเย็นสีก็จะแห้งได้เอง ฉะนั้นรณยต์ส่วน
มากที่พ่นด้วยสีชนิดนี้จึงพ่นในห้องอากาศอับเป็นส่วนมาก ซึ่งจะช่วยให้ฝุ่นละอองที่ปลิว
อยู่ในอากาศเข้ามารบกวนทำอันตรายสีที่พ่นใหม่ ๆ ได้อีกด้วย

ข้อสังเกตและความแตกต่างของแลคเกอร์และสีเคลือบ

วิวัฒนาการของสีนับวันจะก้าวหน้าไปไกลขึ้นทุกวัน ทั้งนี้เพราะอาศัยความรู้ทาง
วิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยปรับปรุงอยู่เสมอ ๆ สักวันหนึ่งในอนาคตอันใกล้ แลคเกอร์ และ
สีเคลือบอาจจะไม่มีอะไรแตกต่างกันไปได้ แต่ขณะนี้ข้อสังเกตความแตกต่างของสีสอง
ประเภท คือ

1. สีเคลือบแห้งช้ากว่าแลคเกอร์
2. สีเคลือบแห้งแล้วเป็นมันในตัว โดยไม่ต้องใช้ยาขัดช่วย
3. สีเคลือบติดฝุ่นได้ง่ายกว่าแลคเกอร์
4. แลคเกอร์ เมื่อพ่นเสร็จแล้วต้องรีบขัดทันทีเพื่อให้เกิดเงา
5. สีเคลือบ เมื่อพ่นเสร็จใหม่ ๆ ไม่ควรใช้ยาขัด ควรรอเอาไว้อย่างน้อย
30 วัน เพื่อให้ฟิล์มผิวหน้าแห้งแข็งตัวเต็มที่เสียก่อน จึงค่อยขัด

นอกจากสี 5 ประเภทดังกล่าวแล้ว ยังมีสีอีกหลายชนิดที่เพิ่มหรือเปลี่ยนแปลง
สูตรผสมการทาสีเพื่อให้เหมาะแก่การที่จะนำไปใช้สำหรับงานเฉพาะอย่าง เช่น

1. สีที่ใช้สำหรับย้อมสีเนื้อไม้ (Stains)
2. สีจำพวกขี้ผึ้งใช้สำหรับขัดไม้ (Waxes)
3. สีสำหรับป้องกันเกี่ยวกับการสึกกร่อนของโลหะ (Metal Protective Paints)
4. สีอลูมิเนียม ความร้อนปกติ ปานกลาง และความร้อนสูง (Aluminium Paints)
5. สีที่ทำขึ้นจากยางอัสฟัลท์ (Asphalt Base Paints)
6. สีที่ใช้สำหรับทาหลังคา (Protective Roof Paints)
7. สีใช้สำหรับทากันน้ำ (Waterproofing Paints)
8. ประเภทสีที่เก็บน้ำรับประทานและสระว่ายน้ำ (Water Drinking Reservoir or Swimming Pool)
9. สีที่ทำไม่ให้เกิดราและตะไคร่ (Fungicidal Paints) (พระเจดีย์องค์กลางที่วัดราชบพิธราด้วยสีประเภทนี้ ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2505 จนบัดนี้ยังไม่ปรากฏว่าราหรือตะไคร่จับแม้แต่หน่อย)
10. สีกันสนิม (Rust Inhibiting Paints)
11. สีสะท้อนแสง ชนิดมีแสงในตัวเองและอาศัยการสะท้อนช่วย (Self Luminous & Reflective Paints)
12. สีทาผ้าใบ (Canvas Paints)
13. สีเพื่อการจราจร (Traffic Paints)
14. สีกันกรด (Acid Resistance Paints)
15. สีกันด่าง (Alkali Resistance Paints)
16. สีกันน้ำมันอีกเทนสูง (High Octance Resistance Paints)
17. สีทากระจก (Glass Varnish Paints)
18. สีอีพ็อกซี่ (Epoxy Paints)
19. สีสำหรับทาในเตาอบไม้ (Wood Drying Kiln Paints)
20. สีกันไฟ (Fire Retardant Paints)

คุณสมบัติของสี (Physical Properties)

1. Hue คือชื่อของสีใน Spectrum เช่น แดง เหลือง เขียว ฯลฯ เป็นต้น
 2. Value คือความอ่อนแก่ของสี เช่น Value ของสีน้ำเงิน คือ สีน้ำเงิน-อ่อน-น้ำเงินแก่ น้ำเงินแก่มาก น้ำเงินเข้ม Value ของสีอื่นก็เช่นเดียวกัน การใช้ Value ของสีได้ถูกต้องจะทำให้งานศิลปะหนึ่งงดงามมากและละเอียดอ่อนยิ่งขึ้น

3. Intensity หรือ Chroma คือความชัด ความเข้ม ความเด่นของสีมากหรือสีน้อย เช่น ใช้สีแดงบริสุทธิ์ร่วมกับสีเทาเข้ม เขียว เทาเข้มน้ำเงิน สีแดงจะมี Intensity เป็นสีเด่น หรือมีความชัดเป็นสีที่เด่น ชัดสีแฉกสีอื่น ๆ การใช้ Intensity อย่างถูกต้องจะเป็นการเน้นให้เกิดศูนย์กลางแห่งความสนใจ ถึงจุด เกิดจุดเด่น เป็นที่สะดุดตา

คุณสมบัติของสีทั้ง 3 ประการนี้ เป็นส่วนสำคัญของ Dimensions ของสีด้วย สิ่งสำคัญของสีอีกอย่างหนึ่งคือ Analogous ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ของสี การเกี่ยวข้องของสีที่ใกล้เคียงกัน การเปลี่ยนจากสีหนึ่งการใช้สีให้มีความสัมพันธ์กันจะทำให้เกิดความกลมกลืนซึ่งมักจะใช้ในการตกแต่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงาม เช่น การแต่งตัว การตกแต่งบ้าน เป็นต้น การใช้สีตัดกัน เช่น สีม่วงกับสีเหลือง, สีแดงกับสีเขียว จะทำให้เกิดความรุนแรงซึ่งกันและกัน เช่น ภาพโฆษณา บางครั้งจะเห็นใช้สีตัดกันได้อย่างดี ดูแล้วรู้สึกคล้ายตัวอักษรกระโดดออกมา สีที่ตัดกันนี้ถ้าเอามาผสมกันจะกลายเป็นสีกลาง หรือถ้าผสมในสัดส่วนที่แตกต่างกัน จะทำให้เกิดสีต่าง ๆ ขึ้นอีกมากมาย สีเหล่านี้นำมาใช้ในงานศิลปะมากเพราะสามารถจัดให้ประสานกลมกลืนกันได้

ความหมายและจิตวิทยาเกี่ยวกับสี (Meaning and Psychology of Colors)

สีมีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ สีแต่ละสีให้ความรู้สึกไม่เหมือนกัน บางสีทำให้เกิดความรู้สึกสงบ บางสีทำให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้น ร้อนแรง การใช้สีให้มีผลต่อจิตใจมนุษย์นั้นจึงจำเป็นต้องใช้ให้เหมาะสมกับอิทธิพลของสีแต่ละสีตลอดจนเวลาและโอกาส วัฒนธรรม คตินฟ้าอากาศ ความเป็นอยู่ สมัยนิยม จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการสนิยมในเรื่องสี ซึ่ง

อาจจะแตกต่างกันไปตามนิสัยหรือการศึกษา เช่น ชาวชนบทย่อมจะชอบใช้สีสดสี เช่นเดียวกับเด็ก ๆ เวลาวาดภาพเด็กจะใช้สีสดสีที่แท้ ๆ ระบายลงไปบนแผ่นภาพ

ตามธรรมชาติมนุษย์เรามักจะชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นของใหม่ และการที่พอใจต่อความรู้สึกเช่นนี้ก็เนื่องมาจาก “สมัยนิยม” เช่นชาวจีนชอบสีแดงกันมาก เพราะสีแดงเป็นสัญลักษณ์ของความมีพละการพองรุ่งโรจน์อย่างผู้ชาย ส่วนชาวตะวันตกชอบสีแสดเลือกนิกซึ่งหมายถึงความเป็นผู้ดีหรือความเป็นเจ้า การใช้ผ้าสีสด ๆ แต่งกายมิใช่นิยมแต่เพียงในหมู่ของสตรีเพียงเท่านั้น เพราะผู้ชายสมัยโบราณก็นิยมใช้ผ้าสีสด ๆ แต่งกายเหมือนกัน เช่นชาวอิตาลีในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14 เป็นต้น และผู้ชายชาวสเปนสมัยโบราณก็นิยมแต่งกายสีฉูดฉาดเช่นกัน

ในประเทศไทยตามศาลเจ้านิยมห้อยผ้าแดงไว้หน้าศาล จะหมายความว่าเจ้าตามศาลชอบสีแดง หรือหมายถึงว่าสีแดงเป็นสีของเจ้า คงจะมีธรรมเนียมในราชสำนักที่พระเจ้าแผ่นดินทรงภูษาแดง จนมีคำพูดว่า “บัณฑิตนุ่งขาว เจ้ามุงแดง”

ดินฟ้าอากาศเป็นปัจจัยสำคัญเกี่ยวกับการนิยมชมชอบสีของประชาชนด้วยเช่นกัน เพราะประชาชนในประเทศร้อนย่อมจะใช้สีสดสีเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย หรือเครื่องใช้ไม้สอย และสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมสถาปนิกทราบด้วยความชำนาญว่า แสงอาทิตย์อันร้อนแรงย่อมจะกลมกลืนกันได้ดีกับสีที่ฉูดฉาด หรือย่อมจะแผดเผาสีทุกอย่างให้ซีดจางลง ด้วยเหตุนี้ในประเทศร้อน เมื่อใช้สีอ่อนเกินไป ผลที่ได้รับอาจจะเป็นสีซีดเขียวไป ปัจจุบันนี้ทุกหนทุกแห่งเขาใช้เป็นแหล่งกลาง ให้รู้สึกเพลินตาเพลินใจ ช่วยให้ความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุขชีวิตดีขึ้น เพราะฉะนั้นทั้งยุโรปและอเมริกา เขาจึงหาสีอาคารสถานที่ก่อสร้างด้วยสีที่สดสี จัดให้เข้ากันได้ดี เกิดความรู้สึกเห็นดีเห็นงามโดยแท้จริงแก่บุคคลที่ผ่านไปมาพบเห็น ที่จริงการไม่เอาใจใส่เรื่องสีก็จะมีแต่ในหมู่ของคนที่ไม่รู้ความเจริญ ความกลมกลืนของสีที่สวยงามขึ้นอยู่กับการเลือกใช้สีที่ถูกต้องเพียง 2-3 สีเท่านั้นพอ

การที่จะใช้สีให้กลมกลืนกัน และการที่จะตัดสินใจว่าจะต้องใช้สีมากน้อยเท่าใดจึงจะสัมพันธ์กับสีอื่นก็ดี เป็นการยาก เราจะต้องนึกถึงความจริงที่ว่า สีแท้ย่อมสวยทุกสี

ถ้าใช้เพียงปริมาณน้อย แต่ถ้าใช้สีแท้น้ำหนักกว้างใหญ่ก็ไม่น่าดู ด้วยเหตุนี้บนเนื้อที่กว้างใหญ่ เราจะต้องใช้สีกลาง ๆ สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ โครงการระบายสีนั้นจะต้องเข้ากับเนื้อเรื่องที่เรายกขึ้นมา เช่น เราไม่ควรใช้สีแดง หรือสีส้มท่าห้องในโรงพยาบาล ไม่ควรใช้สีดำหรือเทาท่าห้องบาร์ เช่นเดียวกับโครงการระบายสีฉากละคร เพราะความกลมกลืนของสีนั้นจะต้องเน้นความหมายของละครแต่ละองค์ ยิ่งกว่านั้นจะต้องเน้นความหมายของแต่ละฉากด้วย

ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรมและดินฟ้าอากาศ ยังมีสีซึ่งให้ความรู้สึกทางจิตวิทยาอย่างเดียวกันแก่มวลมนุษย์ทั่วโลก ส่วนใหญ่สีจำพวกที่เรียกว่า สีร้อน ย่อมจะให้ความรู้สึกก่อให้เกิดพลังวังชา ส่วนสีจำพวกที่เรียกว่า สีเย็น ทำให้เรารู้สึกสงบ เยือกเย็น สบายใจ

สีน้ำเงิน สีเขียวปนน้ำเงิน และสีเขียวใบไม้ ให้ความรู้สึกผ่อนคลาย เรื่องเช่นนี้จะทำให้เราเข้าใจได้ง่าย เมื่อเราก็คิดว่าสี 3 ชนิดนี้ ตรงกับสีของท้องฟ้า สีของกระแสน้ำและสีของพืชพันธุ์

การที่จะใช้สีเย็นเหล่านี้ให้ถูกต้อง ก็เป็นเรื่องยากอยู่เหมือนกัน เพราะถ้าใช้ผิดที่ แทนที่จะทำให้เกิดความสุขเพลิดเพลินใจ จะทำให้เรารู้สึกตรงกันข้าม

สีน้ำเขียว เป็นสีแห่งความสงบเยือกเย็น วิเวกวังเวง เอาการเอางาน เยียบขีมิ
สีเขียว เป็นสีแห่งพลังวังชา สีแห่งความมีชีวิตชีวาชวนจินรันธ์ ให้ความ
รู้สึกสบาย

สีแดง เป็นสีที่กระตุ้นให้เกิดและระบับซึ่งความกลัว ความรู้สึกเช่นนี้ เป็นสิ่งที่เราพิศุจน์ได้ตั้งแต่ยังเด็ก ๆ เกี่ยวกับสีของดอกไม้ สีตะวันยอแสง สีที่จุดดอกไม้เพลิงในเวลากลางคืน ตลอดเวลาที่ควบคุมเปลวเพลิงไว้ได้ มันก็ทำให้รู้สึกสนุกสนานร่าเริง เราใจให้เกิดความรู้สึกตื่นเต้นเปลวเพลิงที่สลับไปมา คุประหนึ่งว่าร้องเชื้อเชิญให้เราเพื่อนร่าเริง ขับร้อง ตรงกันข้ามเมื่อเราควบคุมเปลวเพลิงนั้นไม่ได้ มันก็เป็นสิ่งที่น่าสพึงกลัว เป็นประหนึ่งดวงตาที่ 3 ของพระศิวะ ซึ่งมักทำลายและก่อความพินาศ ด้วยเหตุนี้สีแดงจึงก่อให้เกิดความรู้สึกตรงกันข้ามตามธรรมชาติของมัน

สีเหลืองแก่ ก่อให้เกิดความมีพลังวังชา ความเป็นหนุ่มสาว ความร่าเริง เบิกบาน มนุษย์หลายชาติถือว่าสีเหลืองแก่เป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่งมี

สีเหลืองอ่อน เช่น เหลือง Lemon และเหลือง Naple หมายถึงสีเหลืองอ่อน ที่มีสีเขียวปนนิด ๆ เรียกว่าสีทองอ่อน ถ้าใช้ปริมาณมากจะทำให้รู้สึกอ่อนเพลียละเหี่ยใจ

สีส้ม เป็นสีที่อยู่ท่ามกลางระหว่างสีแดงกับเหลือง หมายถึงรัศมีของดวงอาทิตย์ ค่ายเหตุนี้นี่สีส้มจึงเป็นสีที่กระตุ้นให้เกิดพลังวังชา ความสนุกสนานร่าเริง

สีเขียวปนเหลือง หมายถึงการกลับฟื้นคืนชีวิตใหม่ชั่วกาลนิรันดร์ เป็นสีแห่ง ความเป็นหนุ่มสาว หรือสีแห่งรุ่งเรืองวัย ดังที่เราจะสังเกตได้จากต้นข้าวที่ปลูกลงใหม่ ๆ และกำลังเริ่มงอกงาม

สีม่วง หมายถึงชัยชนะ ในความหมายนี้หมายถึงความเจริญเติบโตเต็มที่ ชอบ เขตแห่งความเจริญเติบโตเต็มตัว ถึงขีดที่ความงามที่เริ่มจะเสื่อมถอย ไม่อาจกระตุ้นให้ เกิดความหวังอะไรต่อไปได้อีก ก็เพียงแต่น่าชม บางครั้งก็ให้ความรู้สึกเศร้ากลับด้วย

สีเทา นำมาซึ่งความแจ่มใส และอ่อนโยน สีเทาอาจจะให้ความรู้สึกในทาง เศร้าได้เหมือนกัน

สีขาว เป็นสีแห่งความบริสุทธิ์ เป็นสีทิพย์ ใหม่ สะอาด

สีชมพู หมายถึงความบริสุทธิ์ได้เหมือนกัน และหมายถึงความหวังด้วย เพราะ เป็นสีรุ่งอรุณ นุ่มนวล อ่อนโยน

สีดำ เป็นสีแห่งความลึกลับ เป็นสีแห่งความว่างเปล่าของชีวิต หดหู่ เศร้าใจ

สีแดงชาด ให้ความรู้สึกมั่งคั่งสมบูรณ์

สีเทาอมเขียว ให้ความรู้สึกเศร้าสงบ

การผสมสีย่อมทำให้ผลที่ได้รับทางจิตวิทยา เกี่ยวกับความรู้สึก โดยเฉพาะเปลี่ยน ไป เช่น สีเขียวผสมกับสีดำ ทำให้รู้สึกเศร้ายิ่งกว่าสีดำเอง หรือสีดำ สีแดง และจุด สีเขียวปนสีเหลืองหลาย ๆ จุดปรากฏเป็นรูปคล้ายปีกทำให้เรารู้สึกกลัว

ส่วนสีแดง สีส้ม สีเหลือง และสีเขียว เป็นสีรวมแห่งชีวิตในความหมายของ ความสวยงามของสีนั้น อาจเปลี่ยนแปลงไปได้โดยสิ้นเชิงตามคุณค่าและการนำสีมาใช้

สำหรับความรู้สึกของเราเกี่ยวกับสื่อก็คือคนตรีทางตา และด้วยเหตุนี้ เราจะต้องรู้จักวิธีใช้สี ให้สัมพันธ์กันกับสิ่งแวดล้อมตามเวลาและโอกาสที่จะใช้สีนั้น

การใช้สีในโอกาสต่าง ๆ

การใช้สีเกี่ยวกับการระวางอันตราย ใช้ สีส้ม เช่นในห้องปฏิบัติงาน ต้องการให้ระวางอันตราย การวางเครื่องจักรใช้สีส้มหาตามบริเวณรอบนอกเครื่องจักรที่พื้น เป็นเขตปลอดภัย (Safety Zone) ให้เราทราบ

เกี่ยวกับความปลอดภัย ใช้ สีเขียว เช่นฉลากยารับประทานติดไว้ที่ขวด สัญญาณไฟจราจร ใช้สีขา เช่น ทางม้าลาย ถ้าระวางเกี่ยวกับไฟไหม้ ใช้สีแดง เช่น ตามกระบอกเครื่องดับเพลิง เครื่องป้องกันไฟไหม้

การใช้สีหาอาคารสำหรับพักผ่อน ใช้ สีเขียวอ่อน น้ำเงินปนเขียว และ เทาอ่อน สำหรับสถานที่พักผ่อนที่ต้องการความงาม ใช้สีชมพู ชมพูปนส้ม สีงาช้าง สีเหลืองอ่อน สีเหลือง และสีเหลืองปนเขียวอ่อนสำหรับห้องนั่งเล่น

สีที่ใช้กับการจราจร ใช้สีแดงสำหรับเตือนให้ระวางอันตราย เช่นเขียนป้าย เครื่องหมายอันตรายด้วยสีแดง ใช้สีเหลืองสำหรับเตือนว่าอาจจะมีอันตราย ใช้สีเขียวสำหรับ บอกว่าปลอดภัย

สีของห้องอาหาร ใช้สีเหลืองอ่อน สีส้ม สีเนื้อ สีชมพู จะทำให้อาหารน่ารับประทาน ถ้าใช้เหลืองเข้ม ๆ สีเทาปนเหลือง สีม่วงแดง สีม่วง จะทำให้อาหารไม่น่ารับประทาน

สีกับการรักษาคนไข้ทางประสาท ใช้หาห้องพักและสิ่งแวดล้อมผู้ป่วย คนไข้เบื่อโลก ใช้สีเขียวเหลือง เพื่อจะให้แลดูว่าเรง สบายคล้ายธรรมชาติ คนไข้เจ้าอารมณ์ โกรธง่าย ใช้สีน้ำเงิน-เขียว เพื่อทำให้เกิดความสงบ คนไข้หมดกำลังใจท้อถอย ใช้สีส้ม สีชมพูแก่ สีเหลืองปนเขียว เพื่อให้เกิดความรู้สึกสดชื่น สนุกสนาน

สื่อกับการแต่งกาย

การเลือกสีใช้ในการแต่งกายมีความสำคัญเป็นพิเศษ เพราะในโอกาสแรกๆ บุคคลพบปะกัน สิ่งสะดุดตาอันแรกก็คือสีของเครื่องแต่งกาย นอกจากนั้นสีที่ใช้ในการแต่งกายยังสามารถเสริมแต่งข้อบกพร่องต่างๆ ของร่างกายให้ดูงามขึ้นได้ ฉะนั้นการใช้สีในการแต่งกายจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่เราทุกคนควรจะพิถีพิถัน

สมัยโบราณการแต่งกายนิยมแต่งสีตามวัน เช่น ในตำราพิชัยสงคราม สีที่ใช้สำหรับเครื่องแต่งกายกำหนดไว้ดังนี้

ถ้าออกรบวันอาทิตย์	ใช้	สีแดง
วันจันทร์	ใช้	สีขาวหรือเหลืองอ่อน
วันอังคาร	ใช้	สีชมพู
วันพุธ กลางวัน	ใช้	สีเขียว
วันพุธ กลางคืน	ใช้	สีม่วง
วันพฤหัสบดี	ใช้	สีน้ำเงิน หรือสีฟ้า
วันเสาร์	ใช้	สีเมฆหมอกหรือสีดำ

ผู้ที่แต่งด้วยสีตามนี้ มิได้หมายถึงว่าจะแต่งกายด้วยสีประจำวันทั้งกองทัพ หากแต่ระบุไว้สำหรับแม่ทัพเท่านั้น เพราะต้องการถือเคล็ดเอาฤกษ์เอาชัยกันเท่านั้น

ประเทศทางตะวันออกอากาศแจ่มใส และแสงแดดก็สว่างจ้าอร่ามแรงกว่าในดินแดนแถบตะวันตก การใช้สีสดๆ จึงเป็นการเหมาะสม เพราะคู่สะท้อนรับกับแสงแดดอันรุนแรง ทำให้เกิดการประสานสัมพันธ์อันดีกับสีอันของบรรยากาศทั่วไป เช่น หลังคาพระอุโบสถ และวิหารของไทยจึงนิยมใช้สีสดๆ ทั้งนี้ก็เพื่อความกลมกลืนกับสีอันสดใสของแสงแดดให้สัมพันธ์กับมวลพฤกษชาติอันมีสีสดใสทั่วๆ ไป ถ้าเรานิยมแต่งกายด้วยสีหม่นๆ แบบตะวันตก ก็จะไม่เหมาะสมกับประเทศทางตะวันออก เพราะจะดูหม่นหมอง และก่อให้เกิดความหงุดหงิดง่าย ดูแล้วขัดๆ ตา เลยกลั้กลายเป็นว่าไม่รู้จักแต่งกายให้เหมาะสมกับภูมิประเทศ

การเลือกใช้สีเสื้อผ้าด้วยสีสดใสสำหรับประเทศที่อยู่ใกล้แถบเส้นศูนย์สูตร ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นอย่างหนึ่งที่จะต้องศึกษากัน เพราะ การแต่งกายด้วยผ้าสีสด ๆ นั้นเป็นเรื่องยาก ถ้าผู้ใช้ใช้ไม่เป็นก็จะเป็นเรื่องประจานถึงรสนิยมของตัวเอง เพราะถ้าเราได้มีการวิจัยค้นคว้าและนำสีสด ๆ มาใช้อย่างถูกต้อง โดยการคัดเลือกสีอย่างเหมาะสม และให้ประสานกลมกลืนกันด้วย และถูกต้องกับภูมิประเทศแถบเอเชียอาคเนย์นี้ แต่ยังไม่มีการคิดทำขึ้น ปัจจุบันนี้สีของผ้าที่ส่งเข้ามาขายในประเทศของเรา ส่วนมากออกแบบสีมาโดยประสงค์ให้เป็นกลาง ๆ ใช้ได้ทุกชาติทุกภาษา ยังมีสีสด ๆ อีกประเภทหนึ่งซึ่งอาจจะเหมาะสมกับบรรยากาศของภูมิประเทศแถบเอเชีย แต่สีที่กล่าวมานั้นเพี้ยนจากสีของผ้าที่มามีขายในปัจจุบันนี้ ถ้าจะเปรียบกับสีเพี้ยนกันนิดหน่อยเหมือนคนเล่นดนตรีเสียงเพี้ยนไป ถ้าคนไม่ชำนาญก็จะไม่รู้สึก ถ้าเป็นผู้ชำนาญเขาจะแยกออกทันทีว่าเพี้ยนตรงไหน ฉะนั้นการวิจัยค้นคว้าสีของผ้าในเมืองรอนนก็ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นที่นักออกแบบเสื้อผ้า จิตรกร นักตกแต่ง ควรจะร่วมมือกันอย่างจริงจังในเรื่องนี้

คนที่มีความสามารถ สามารถที่จะเห็นสีได้ประมาณ 160 สีที่เกิดขึ้นในแสงอาทิตย์อันนี้เกิดจากแสงและเงาการประสานกลมกลืนของสี แดง, เขียว, ม่วง สีของช่างเขียนเป็นพวกเนื้อสี (Pigment) ได้แก่ แดง เหลือง น้ำเงิน เป็นต้น คนธรรมดาสามารถมองเห็นสีได้ทุกสี แต่คนที่บอดสีจะมีปัญหามากในเรื่องสีแดงกับสีเขียว ผู้ที่บอดสีจะปรากฏในผู้ชายประมาณ 14% และผู้หญิงประมาณ 4% ตามทฤษฎีสีเขาแบ่งสีออกเป็น 2 ประเภท คือสีแท้ ๆ ที่เราเห็นอยู่รอบข้างกับสีในอากาศ หรือสีสเปกตรัม ทั้งสีแท้ ๆ ที่เห็นด้วยตาเปล่ากับสีสเปกตรัมอันซ่อนเร้นอยู่ในอากาศต่างก็มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน และจะเข้ามามีอิทธิพลต่อเครื่องแต่งกายของสตรีที่มีสีต่าง ๆ ด้วยอย่างลึกซึ้ง

ทฤษฎีสีกล่าวว่า เมื่อเราเห็นสีใดสีหนึ่ง เราก็จะเห็นสีตรงกันข้ามของมันพร้อมกันเสมอ สีตรงกันข้ามนี้คือสีสเปกตรัมในอากาศ เช่น เหลืองกับม่วง ฟ้ากับส้ม ฯลฯ เป็นต้น สุภาพสตรีที่นิยมแต่งกายด้วยผ้าสีสด ๆ จึงควรระมัดระวังในเรื่องสีสเปกตรัมให้มาก และควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ขนาด สีส่วนใหญ่ให้ขนาดโตขึ้น เช่น สีส้ม สีเนื้อ สีเหลือง เหมาะสำหรับคนรูปร่างเล็ก เมื่อใช้แล้วจะช่วยทำให้รูปร่างใหญ่ขึ้น สีเย็นมักจะทำให้ขนาดคงที่หรือเล็กลง เช่นสีเขียวใบไม้ทำให้ขนาดคงที่ สีน้ำเงินทำให้ขนาดเล็กลง บุคคลที่มีรูปร่างเล็ก ถ้ายังใส่สีน้ำเงินหรือสีดำ ยิ่งจะทำให้ขนาดของตัวเล็กลง ดังนั้นสีน้ำเงินจึงเหมาะสำหรับบุคคลที่มีรูปร่างใหญ่และขนาดปานกลางขึ้นไป

2. ผิว สีผิวของเครื่องแต่งกาย มีส่วนช่วยให้ผิวพรรณของผู้ใช้แลดูขาวขึ้นหรือคล้ำลงได้ โดยทั่ว ๆ ไปแล้วสีที่กลมกลืนกับผิวหรืออยู่ในวรรณะเดียวกับผิวนั้น ถ้าเลือกใช้สีของเสื้อผ้าให้เข้มกว่าสีของผิว จะช่วยให้ผิวแลดูขาวผ่องขึ้น สีที่ตัดกันกับผิวหรืออยู่ต่างวรรณะกันกับผิว ถ้าใช้กับการแต่งกายจะทำให้ผิวของผู้ใช้เข้มขึ้น และถ้ายังตัดกันมาก ก็ยิ่งทำให้เข้มมากขึ้น เช่น สตรีที่มีผิวดำแดง หรือค่อนข้างคล้ำ ถ้าแต่งกายด้วยสีแดงสดทั้งชุด จะทำให้ผิวเนือคล้ำลงไปอีก เพราะสีตรงกันข้ามกับสีแดงคือสีเขียวของสเปกตรัม จะเข้าไปผสมกับสีผิวเนื้อทำให้ดูเขียวคล้ำ ตรงกันข้ามถ้าแต่งชุดเดินตอนกลางวันที่มีแดดจัด ควรจะใช้เสื้อผ้าสีเขียว หรือฟ้า ซึ่งมีอยู่หลายประเภท ทางที่ดีควรเลือกให้เป็นสีที่ลดคุณค่าความสดลงแล้ว (Broken color) เช่นเขียวหม่น หรือฟ้าเทา สีเหล่านี้เมื่อสะท้อนแสงจัด ๆ จะขับสีชมพูเรื่อ ๆ หรือส้มอ่อน ออกมาผสมกับผิวเนื้อของเราให้แลดูมีเลือดฝาดทำให้ผิวหายคล้ำลงไป

ส่วนสตรีที่มีผิวขาวและเนื้อค่อนข้างแดงเกินไปก็มีวิธีแก้ไข คือควรแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีเหลืองหรือสีส้ม ถ้าจะเป็นผ้าดอกก็ให้เป็นสีค่อนข้างมาทางเหลืองหรือส้ม เพราะสีเหล่านี้จะขับสีม่วงจาง ๆ หรือสีฟ้าจาง ๆ มาผสมกับผิวเนื้อทำให้ดูละมุนละไมยิ่งขึ้น ผู้ที่มีผิวดำหรือผิวดำมาก ๆ ถ้าแต่งกายด้วยผ้าสีสด ๆ มักจะดูไม่เหมาะสมไม่ว่ากรณีใด ๆ ซึ่งจะตรงกับสำนวนโบราณว่า “กาคาบพริก”

สตรีที่มีผิวดำควรจะใส่ผ้าสีเรียบ ๆ ไม่ควรจะให้ฉูดฉาดมากนัก ผ้าสีเรียบ ๆ นี้คือใช้ผ้าเป็นสีกลาง ๆ (Neutral Color) เช่นสีเทาทุกชนิด ถ้าเป็นผ้าสีควรจะเป็นผ้าสีหม่น ๆ ถ้าจำเป็นจะต้องใช้ผ้าสีให้ดูมีชีวิตชีวาขึ้น ก็ควรเลือกสีอ่อน เช่น สีเหลืองอ่อน เขียวอ่อน หรือม่วงอ่อน หรือผ้าขาวมีลายเป็นสีสด ๆ เป็นดอกกระจายทั่วไป เมื่อมอง

รอบ ๆ เห็นสีส่วนรวมเป็นสีอ่อน ๆ เพราะสีอ่อนเหล่านี้จะทำให้ผิวเนื้อที่คล้ำอยู่แล้วดู สะอาดตาขึ้น และสีอ่อน ๆ ก็ไม่ปรากฏอิทธิพลของสีสเปกตรัมในผิวเนื้ออีกด้วย หรือมี ฉะนั้นก็ควรใช้ผ้าสีเข้มจัด แต่มีใช้สีสด เช่น สีเขียวแก่ค่อนข้างไปทางสีคล้ำ ๆ ถ้าเป็นสีแดง ก็ควรเป็นสีแดงคล้ำ หรือสีม่วงคล้ำ เป็นต้น ผ้าสีคล้ำ ๆ เหล่านี้ควรใช้ให้มีปริมาณเป็นส่วนน้อย เช่น ไม่มีแขน และเปิดคอให้กว้างที่สุด โดยพยายามโชว์ผิวเนื้อของเราให้มาก เพราะสีหนัก ๆ เหล่านี้จะตัดผิวเนื้อให้ดูขาวขึ้นกว่าเดิม สำหรับกรณีเช่นนี้อาจใช้ได้สำหรับ สุภาพสตรีผิวดำซึ่งแต่งชุดดำไปงานศพ จะเป็นโอกาสให้ท่านได้ใช้ผ้าน้อยกว่าคนอื่น ซึ่ง ท่านอาจใช้ผ้าโปร่งหรือผ้าลูกไม้สีดำเพื่อให้ดูตัดกับผิวเนื้อ ซึ่งจะทำให้สวยกว่าคนที่ผิวขาวเสียอีก

สีเหลืองอ่อน ๆ เขียวอ่อน ๆ สีน้ำตาลไหม้ หรือสีน้ำเงินเข้ม เขียวเข้ม ๆ แดงเข้มหนักมาทางดำ ก็จะเป็นสีที่เหมาะสมสำหรับคนผิวดำ เพราะสีดังกล่าวนี้จะตัดกัน (Contrast) กับผิวเนื้อและดูมีเสน่ห์เป็นพิเศษ ซึ่งคนผิวขาวไม่มีโอกาสจะสู้ได้

3. อายุ การเลือกสีที่ใช้ ควรคำนึงให้เหมาะกับอายุของผู้แต่งด้วย โดยมาก เด็ก ๆ ชอบสีชั้นที่ 1 (Primary Colors) และสีชั้นที่ 2 (Secondary Colors) เพราะเป็นสีที่ จดจ่อตาสะดุดตาเด็ก ๆ ชอบมาก และยังเป็นสีที่กระตุ้นให้เกิดความกระฉับกระเฉงว่องไว ขึ้นอีกจึงเหมาะสำหรับผู้เยาว์ ส่วนผู้ใหญ่เน้นการเลือกให้เหมาะกับวัยเช่นกัน ถ้าหากเป็น วัยที่ต้องการพักผ่อนก็ควรใช้สีที่ทำให้เกิดความรู้สึกสงบสบาย เป็นต้น

4. บุคลิกลักษณะ การใช้สีอย่างถูกต้องจะเป็นการส่งเสริมบุคลิกภาพได้เหมาะสมกับกาลเทศะ เช่น ใช้เครื่องแต่งกายที่มีสีน้ำเงิน สีกรมท่า ไปทำงาน จะทำให้แลดู เข้มแข็งเอาการเอางาน ถ้าใช้สีชมพูแต่งกาย หรือสีเขียวปนเหลือง จะทำให้สดชื่น อ่อนหวาน เป็นต้น

5. ฤดูกาล การใช้สีควรคำนึงถึงฤดูกาลด้วย หลักทั่ว ๆ ไปก็คือ ใช้สีให้ตัด กับสิ่งแวดล้อมในฤดูนั้น เช่น ฤดูร้อน สิ่งแวดล้อมมักจะเป็นสีอ่อน ทำให้เกิดความรู้สึก แห้งแล้ง สีของเครื่องแต่งกายควรจะเป็นสีเย็น และให้ความรู้สึกสดชื่น เช่น สีเขียวใบไม้-อ่อน สีเหลืองปนสีเขียวอ่อน ผ้าที่เลือกใช้ควรเป็นผ้าที่โปร่ง ๆ บาง เนื้อเบา ละเอียดย

สีอ่อน เพื่อช่วยให้ผู้สวมรู้สึกเย็นสบาย ถ้าเป็นฤดูหนาวก็ใช้หลักเช่นเดียวกัน คือใช้สีอุ่น เช่น น้ำตาลแก่ แดงเข้ม การเลือกผ้าควรเป็นผ้าเนื้อหนา แน่น หรือทำด้วยไนลอน ซึ่งจะให้ความอบอุ่นสบายแก่ผู้ใช้

6. เวลาและโอกาส การแต่งกายให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาส เป็นสิ่งจำเป็นที่เราควรคำนึงถึงเช่นกัน เพราะถ้าใช้ผิดแล้วอาจจะเกิดความไม่เหมาะสมได้ ขอยกตัวอย่างการใช้สีของเครื่องแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ สักเล็กน้อย

สีน้ำเงิน สีกรมท่า ใช้ในโอกาสทำงานหรือในสถานที่ที่ต้องการความเรียบร้อย

สีเหลือง สีเหลืองแกมเขียว ชมพู ใช้ในโอกาสพักผ่อนเพื่อให้เกิดความสบายใจ

สีส้ม เขียว เหลือง แดงชาด ใช้ในโอกาสพบปะกับเพื่อนฝูงหรือต้องการความสดชื่นรื่นรมย์

สีหางนกยูง หรือน้ำเงินแกมเขียว ใช้ในโอกาสรับเชิญไปเป็นเกียรติ เหมาะสมที่สุด

การไปท่องเที่ยวทางเรือ ใช้สีส้มหรือสีเหลืองจะเหมาะสม เช่นเดียวกับการไปเที่ยวทางบกก็ใช้สีน้ำเงิน แดงชาด แดงเลือดนก

การใช้สีในโอกาสต่าง ๆ นั้นเท่าที่ยกมานี้ไม่ใช่เป็นกฎตายตัว เพียงแต่ยกตัวอย่างมาให้ทราบว่าเวลาและโอกาสใดควรจะใช้สีประเภทใดเท่านั้น

หลักการใช้สี

การใช้สีให้เกิดความกลมกลืน (Harmony) ควรคำนึงถึง

ก. ใช้หลัก Monochrome Harmony

ข. ใช้หลัก Self-Tone Harmony ใช้สีเดียวเป็นหลัก หากแตกต่างกันทางคุณค่า (Value) หรือความชัดของความเข้ม (Intensity) ทางใดทางหนึ่งหรือแตกต่างกันทั้งสองทางก็ได้

ก. ใช้หลัก Analogous Harmony คือการใช้สีใกล้เคียงกันให้สัมพันธ์กัน
 สีเอกรงค์ (Monochrome) คือสีแท้หนึ่งสีผสมกับสีอื่นอีก สอง, สามสี หรือ
 ห้าสีก็ได้ แต่สีที่นำมาผสมกันนั้นจะต้องสัมพันธ์กัน และต้องไม่เป็นสีตัดกัน การใช้สี
 เอกรงค์ จะช่วยให้งานศิลปะมีความประสานกันในระหว่างวรรณะของสี ซึ่งอาจจะมีทั้ง
 วรรณะสีอ่อน และวรรณะสีเย็น ร่วมกันในปริมาณที่ไม่เท่ากัน ช่วยทำให้โครงการงาน
 ศิลปะนั้นมีความกลมกลืนกันอย่างลึกซึ้ง เฟลิดเฟลิน และงดงาม

สีตัดกัน (Complementary or contrast) เช่นสีแดงกับสีเขียว ม่วงกับเหลือง
 เป็นต้น ประโยชน์ของสีตัดกันนี้ได้แก่

- ก. สำหรับแก้ความเบื่อหน่าย หรือจืดจางให้แลดูสดใสขึ้น
- ข. สำหรับสร้างจุดสนใจ หรือต้องการเน้นความสำคัญ
- ค. สำหรับทำให้เป็นกลาง
- ง. สำหรับใช้กับงานที่ต้องการความฉูดฉาด ดึงดูดความสนใจอยากให้มอง

ความไม่ประสานกันของสี (Discord)¹

เกิดจากการใช้ค่าของสีสองสีสลับกัน เช่น สีม่วง ตามปกติค่าของสี (Value)
 เข้มกว่าสีเนื้อ แต่เมื่อนำมาใช้สลับกันโดยที่พยายามกระจายค่าของสีม่วงอ่อนให้อ่อนลงไป
 กว่าสีเนื้อ ผลที่ได้เกิดขึ้นเรียกว่าความไม่ประสานกันของสี หลักการต่าง ๆ ทางศิลปะ
 เป็นสิ่งที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับส่งเสริมงานศิลปะให้งดงามสูงส่งขึ้น แต่บางครั้งหลักการบาง
 อย่างโดยเฉพาะตัวของมันเองอาจจะผิดปกติ แต่ก็มีไว้เพื่อแก้สิ่งที่ผิดจนเกินไป ดึงจนเกิน
 ความต้องการ เพื่อให้เกิดความสมดุลในสภาพปกติ การไม่ประสานกันของสีนี้ ใช้แก้
 โครงการระบายสีที่ประสานกลมกลืนกันไปจนทำให้แลดูแล้วน่าเบื่อหน่าย

วิธีใช้สีให้เกิดความสมดุล (Balance) นี้จะช่วยแก้งานศิลปะคือ

- ก. เกี่ยวกับขนาด น้ำหนักของสี

¹ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี “ศิลปสงเคราะห์” โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม พ.ศ. 2500 หน้า 86

ข. วิธีใช้สีให้เกิดความสมดุลเกี่ยวกับแสง

ก. วิธีใช้สีให้เกิดความสมดุลเกี่ยวกับความรู้สึกที่มั่นคง

การใช้สีให้สัมพันธ์ใกล้เคียงกัน (Analogous)

คือการใช้สีใกล้เคียงกัน และควรมีหลักสีเดียว เช่น เขียว เขียวเหลือง และ เขียวน้ำเงิน เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการใช้สี

ก. สีที่ใช้ในการตกแต่งบ้าน

สำหรับห้องที่มีเนื้อที่น้อย เพื่อที่จะให้แสงดูกว้างขวางออกไป ควรใช้สีเรียบ ๆ เช่น สีฟ้า สีเทาปนฟ้า สีม่วง เป็นต้น

สำหรับห้องที่มีเนื้อที่กว้าง ต้องการให้แสงดูกะทัดรัดยิ่งขึ้น ควรใช้สีจำพวก Advancing Colors ได้แก่ สีแดง ส้ม เหลือง

สีที่ทำให้เกิดอารมณ์แจ่มใสร่าเริง เช่น สีเหลือง แสด ชมพู แดง ควรใช้กับห้องรับแขก ห้องเด็ก ห้องนั่งเล่น

ห้องที่มีแสงสว่างน้อย หรือรู้สึกทึม ถ้าจะใช้สีเหลืองอ่อน สีนวล แสด ชมพู สีเหล่านี้จะช่วยให้รู้สึกสว่างตาและสดใсыิ่งขึ้น

ห้องที่มีแสงสว่างมากอยู่แล้ว ควรใช้ประเภทเย็นตา ได้แก่ สีเขียว น้ำเงิน ม่วง ฟ้า เพื่อให้แสงดูสุกสมร้นและสงบยิ่งขึ้น

ข. สีที่ใช้ในการตกแต่งทั่ว ๆ ไป เช่น เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย หรือสิ่งประดับอื่น

สีเข้ม ควรใช้เฉพาะตรงบริเวณที่มีเนื้อที่น้อย ๆ หรือเพื่อเป็นการเน้นให้เกิดจุดเด่นน่าสนใจ ตรงบริเวณนั้น ๆ ทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมว่าจะใช้สีเข้มสีใด และควรจะให้ตัดกับสีพื้นนั้น ๆ ด้วย เช่น สีแดง บนพื้นสีฟ้าอ่อน หรือสีเทา เป็นต้น

การใช้สีให้ตัดกันและกลมกลืนกัน เมื่อใดนั้นควรจะเลือกให้เหมาะสมกับเวลา และโอกาสตลอดจนวัตถุประสงค์ของผู้แต่ง

การเลือกสีที่ดี เทียบสีหรือผสมสีที่ดี ควรจะกระทำในแสงสว่างธรรมชาติ ในแสงไฟฟ้าจะทำให้สีเพี้ยนไปจากสีที่แท้จริง.

การแสดงออกของนิสัยทางสี

แม้บางคนจะได้พยายามซ่อนนิสัยของตนเพียงใดก็ตาม แต่บางครั้งบางคราวเขาก็จะแสดงออกมาโดยมิได้สำนึก เพราะมนุษย์เราจะอยู่โดยมีความสุขมิได้ ถ้าเขาจะต้องกดทับความรู้สึกนึกคิดตลอดจนนิสัยใจคอของเขาเพื่อซุกซ่อนไว้ เพราะความสุขของมนุษย์เราส่วนมากเกิดจากการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ตนพอใจหรือทำให้เกิดความพอใจแก่ตน ฉะนั้นถ้าเขาพยายามกดซ่อนความต้องการอันแท้จริงของเขา มันจะเกิดปฏิกิริยาเป็นแรงต้านหรือหาทางระบายออกมากขึ้นเพียงนั้น

เรื่องของสี เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่แสดงนิสัยของผู้ที่ชอบสีนั้นเป็นพิเศษ¹ โดยเฉพาะทั่ว ๆ ไปทุกคนอาจจะชอบสีใดสีหนึ่ง โดยเฉพาะหลาย ๆ สีที่เขาชอบมากที่สุดเท่า่นั้น เป็นสิ่งแสดงนิสัยของเขา สีที่เขาชอบอาจแสดงออกมาจากการกระทำของเขา ในการเลือกเสื้อผ้า ดอกไม้ และสีของเขาในห้องเหล่านั้น เป็นต้น แต่สีต้องแสดงออกมาจากจิตใจ ด้วยความบริสุทธิ์ มิใช่เกิดจากอิทธิพลสิ่งแวดล้อม เพราะบางครั้งคนเรามักหลอกตัวเองว่าตนชอบสีใดสีหนึ่ง ด้วยการจัดจูงจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งในกรณีนี้เราจะนำมาพิจารณามิได้

แต่ในบรรดาสีต่าง ๆ โดยทั่ว ๆ ไป เราอาจจัดเป็นสีหลัก ๆ ที่มีความเข้มและจางต่างกันออกไปเป็นสีอื่น ๆ คือ

สีขาว (สำหรับสตรี) แสดงว่าเธอเป็นคนสุภาพ มีจิตใจดี เป็นคนมีเหตุผล มีความโอบอ้อมอารี มีลักษณะสำคัญไม่เห็นแก่ตัว และมีความรักแก่มนุษย์โดยไม่เลือกผิว ศาสนา หรือชาติ เธอเป็นคนที่รักความสันติสุขเกินไป ที่จะชอบงานลีลาศใหญ่ ๆ งานปาร์ตี้ และงานมหกรรมอื่น ๆ ของสังคม เธอยินดีที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม เห็นใจคนได้เสมอเมื่อผู้อื่นต้องผิดพลาดมาเธอเป็นคนมัธยัสถ์ละเอียด และเจ้าระเบียบ ไม่ชอบเอาเปรียบผู้อื่น แต่เธอมักอภัยทั้งงานเธอใช้ความพยายามมากแต่ได้ผล

¹ Mier, Federick Character Reading Made Easy

น้อย เธอเป็นคนตรงไปตรงมา ทั้งท่าทางและคำพูดอย่างจริงใจโดยแท้ เธอมีเสียงที่แสดงอำนาจ และหนักแน่นว่าเธอเป็นคนฉลาดและไว้วางใจได้

(สำหรับชาย) เขาจะเป็นคนเลือกเย็น แต่เป็นคนที่มีจิตใจมั่นคงอย่างยิ่ง และจะไม่ตื่นเต้นต่อเหตุการณ์โดยง่าย สงบ เยือกเย็น และมีความรอบคอบระมัดระวังงานทุกชนิดของเขาไว้ได้ผลดี เพราะเขาทำโดยละเอียดและไม่รีบร้อน เขารักความสะอาดมาก ขณะที่เขาจินตนาการอันแจ่มใสเขาจะแก้ด้วยธรรมชาติ เขาออกทุนเป็นพิเศษ และมีกำลังกายอันมั่นคง แต่บางครั้งเขาใช้มันไปโดยไม่มีประโยชน์ เขาชอบที่จะพักผ่อนในนครหลวงมากกว่าชนบท หลังจากที่ต้องใช้สมองอย่างหนักในการทำงาน เขาชอบกีฬาเบสบอลและมวย เขาไม่นิยมการอ่านหนังสือเพื่อเป็นการพักผ่อนที่บ้านเลย

สี่เหลือง (สำหรับสตรี) เธอมักชอบซุบซิบพูดถึงเรื่องของคนอื่น เธอพูดได้เก่ง และไม่รีบ คอยได้ทุกเรื่อง เป็นคนมีรสนิยม มีเสียงเบา เมื่อมีการสนทนากันถึงเรื่องหนัก ๆ เช่นเรื่องการเมืองหรือสภาพของสังคม เธอมักจะมีคำพูดที่คม ๆ และกล้า แต่บางทีก็เป็นผู้ที่ฟังมากกว่า เธออาจใช้เวลาเป็นชั่วโมง ๆ เมื่อพูดถึงเรื่องที่ไม่เป็นสาระและเป็นเรื่องคนอื่น เธอไม่ชอบทำร้ายใครลับหลัง แต่เธอกระหายที่จะรู้เรื่องเกี่ยวกับเพื่อนบ้าน เธอมีใจเผื่อแผ่อย่างมาก แต่เธอมักช่วยใคร ๆ เมื่อเกิดอารมณ์เท่านั้น

(สำหรับชาย) ถ้าชายชอบสี่เหลืองมากเป็นพิเศษ การกระทำของเขาจะแสดงให้เห็นว่าเป็นคนฉลาด เมื่อเผชิญต่ออันตราย แต่เขาจะทำใจกล้าได้เป็นบางโอกาส และเขาจะไม่กล้าต่อความคึกคักเห็นของเพื่อน บางครั้งเขาอาจจะแต่งตัวสีฉูดฉาด หรือแบบแปลก ๆ และดูเหมือนเขาจะพอใจคนที่ชอบมองเขา เขาชอบต่อเติมเรื่องจนเกินความจริง โดยเฉพาะเขามีส่วนอยู่ด้วย แม้เขาจะเป็นคนที่คนอื่น ๆ ชอบแต่เขาจะแสดงเหมือนว่าผู้หญิงเท่านั้นที่ชอบเขามาก

สี่ส้ม (สำหรับสตรี) ถ้าหญิงแสดงออกว่าเธอชอบสี่ส้ม ย่อมเป็นเครื่องชี้ความชอบอ่อนความสุสขสบาย และอารมณ์แห่งความเป็นมิตร เธอจะไม่เยือกเย็นหรือเด็ดขาด เธอมีความซื่อสัตย์ต่อมิตรอย่างแท้จริง และรักษามิตรภาพได้ดี แต่เธอจะเป็นเพื่อนสนิทยาก แม้เขาจะเป็นผู้คุ้นเคยมาก่อน เธอไม่เป็นคนไว้วางใจเกินไป และไม่เคยมีอารมณ์

ห้วนไหวต่อเพื่อน ๆ เธอรักที่จะมีความสุขอย่างเป็นหลักเป็นฐาน แม้บางครั้งเธออาจมีอารมณ์โกรธ แต่ก็ไม่รุนแรง เธอมีจิตใจที่เชื่อตัวเองอย่างมั่นคง ชอบพักผ่อนนอกบ้าน ดังนั้นจึงชอบออกนอกบ้านบ่อย ๆ แม้เธอจะรักชาติของเธอโดยซึ้งยิ่งนัก แต่เธอจะไม่ทำให้เกิดความรักกับชายที่ไปด้วยกัน

(สำหรับชาย) ชายที่ชอบสับสนแสดงว่ามีอารมณ์มั่นคงไม่ห้วนไหวง่าย ไม่ค่อยเอาเรื่องกับใคร สงสารคนง่ายเสมอ ออกทน รู้จักที่จะอะลุ่มอล่วย แต่ไม่ยอมผ่อนปรนจนเกินไป มีนิสัยรักเด็กและชอบตามใจผู้อื่น แต่จะขัดถ้ารู้ว่าผู้อื่นทำผิด เขาเกลียดการโต้แย้ง โดยเฉพาะการโต้แย้งที่ไม่มีเหตุผล เขาเป็นเพื่อนสนิทได้ยาก แต่เขาชอบที่จะมีเพื่อนสนิท เพื่อนแท้สองสามคนเท่านั้น ฉะนั้นเขาจึงถูกหาว่าหยิ่ง บางคนค่อนข้างไม่เอาใจใส่เรื่องรูปร่าง แต่ส่วนมากก็ระวังพอประมาณในเรื่องนี้

สับสน (สำหรับสตรี) เธอจะเป็นคนมีจิตใจสบาย แต่มีความเคร่งเครียดที่จะรับความผิดชอบ เธอยึดมั่นในทฤษฎีว่าทุกสิ่งจะมีเวลาหนึ่งที่จะเป็นของเธอ เธอเชื่อว่าการมีความสุขของเธออยู่ที่การหัวเราะสนุกสนานและขบขัน แต่เธอไม่ต้องการที่จะมีชีวิตอยู่เพื่อความไม่เป็นแก่นสารเหล่านี้ เธอจะได้พบว่าบ่อยครั้งที่ชีวิตต้องหนักอึ้ง และเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องการความเคร่งเครียดและวิจารณ์อย่างรุนแรง บางครั้งเธออาจแสดงความขลาด แต่ระมัดระวังต่อความจริงและธรรมชาติที่ซุกซ่อนอยู่ เธอจะไม่เป็นคนแข็งแรงจริง และไม่เคยมีอารมณ์ห้วนไหวง่าย

(สำหรับชาย) เขาจะเป็นคนที่มีสมองดีมาก และเป็นคนร่างกายแข็งแรง เขาไม่ชอบบุกรุกใคร เพราะเขาจะไม่แสดงความกล้าถ้าไม่จำเป็น ความคิดอันฉับไวแสดงออกมาทางคำพูดและท่าทาง เขามีสมองยุ่งเหยิงอยู่เสมอ เขาเป็นคนชอบเอาใจคนและสิ่งนั้นแนะนำให้เขาเป็นคนปราบคนได้เก่ง บางครั้งเขาพยายามหนีสิ่งที่เขาไม่ชอบ เขาอาจจะดูเขาเหมือนเขาขี้ขลาด เขาอาจจะบอกคนอื่น ๆ เขาเกลียดความไม่ประนีประนอมและปรารถนาที่จะร่วมการป้องกันภัย

สิ้นเชิง (สำหรับสตรี) หญิงที่ชอบสับสนจะแสดงว่าเธอมีนิสัยที่ทำให้คนอื่นตื่นเต้น และกระตุ้นความรู้สึกของคนอื่น เธอมักเป็นคนเก๋เกี้ยนง่าย อารมณ์ร้อน แต่

บางทีก็น่ารักมาก เธอชอบการลีลาดีมาก มีความสุขโดยทุกวิถีทาง เธอเป็นคนกล้า น้อยคนเป็นเจ้าอารมณ์และเศร้า แทนที่เธอจะเศร้าและโศกครวญเธอกลับต่อสู้ด้วยความเข้มแข็ง และความทะเยอทะยานของเธอจะเป็นสิ่งที่กักคั้นไม่ได้ เธอจะไม่เอาใจใส่ต่อแผนการสำหรับอนาคตมาก แต่ชอบที่จะทำทุกสิ่งในวันเดียวเสร็จ เธอมักโชคดีเพราะไม่ต้องการที่จะมีการรับผิดชอบมากนัก เธอจะไม่เอาใจใส่ว่าใครเขาสนใจตัวเธอมากเพียงใด เธอรู้ว่าชีวิตเป็นเหมือนภาพที่เธอจะเขียนได้ด้วยอารมณ์ของเธอเอง

(สำหรับชาย) เขาจะเป็นชายเต็มตัว ไม่รู้จักความกลัว ยึดเยาะต่อต้านตรายและการหัวเราะออกเพื่อเผชิญต่อความทุกข์ยาก เขาจะเดินเข้าหาความทุกข์ยากอย่างเยือกเย็น และต่อสู้ด้วยจิตใจที่เยือกเย็น สิ่งที่เขาขาดไปคือความสามารถที่จะสร้างสมาริเองเป็นเวลานานๆ เพราะเขาขาดความอดทน ถ้าเขาไม่สามารถทำงานให้เสร็จด้วยสมองอันว่องไว เขาก็จะเหวี่ยงมันไปและปล่อยให้คนอื่นทำต่อไป

สีน้ำตาล (สำหรับสตรี) เธอผู้รักสีน้ำตาลจะแสดงว่าเธอเป็นคนอารมณ์หวานไหวไฉนง่าย เธอรักความสงบเงียบ เธอรักการทำงานบ้านเป็นกิจประจำวัน เธอเป็นคนไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและยินดีที่จะทำกิจซ้ำ ๆ กันได้โดยไม่เบื่อ เธอเป็นผู้เชื่อในความจริง ไม่เคยพุดปก นับถือศาสนาด้วยจิตใจ และรักษาระเบียบกฎหมายอย่างแท้จริง เธอชอบที่จะร่วมในงานการศาสนา เธอไม่เคยคิดฝ่าฝืน และมีความอดทนต่อเหตุการณ์ และสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้นเธอจึงเหมาะเป็นมารดาที่ดี

(สำหรับชาย) เขาเป็นคนช่างสังเกต และเป็นคนที่เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อมไม่ได้โดยง่าย มีความนิยมง่าย ๆ และมีนิสัยชอบความง่าย ไม่ชอบงานที่มีระเบียบข้อบังคับมากนัก เขาจะระมัดระวังต่อเงินทุกสตางค์ ความสุขสบายของเขาเกิดจากความถึกถึงตัวเลขในธนาคารที่เพิ่มขึ้นซ้ำ ๆ แต่มั่นคง แม้เขาจะขาดความกล้าที่จะเผชิญต่อสิ่งใด แต่เขาจะเป็นคนหนักแน่นเมื่อเขาถูกคัดค้าน ความจริงเขาจะเป็นคนที่เชื่อถือได้ และมักจะเป็นคนด้อมตัวต่อคนอื่น และเป็นคนที่เคารพต่อตนเองอย่างยิ่งยวด รักความอิสระไม่เคยยืมอะไรใครเลย นอกจากจะจำเป็นเมื่อฉุกเฉิน มีเหตุผลในความนึกคิด เขามีความคิดเห็นที่ไม่รุนแรง ด้วยลักษณะเช่นนี้เขาจึงเป็นบุคลิกที่ควรแก่การสรรเสริญ

สี่เขียว (สำหรับสตรี) เธอจะมีจิตใจที่อยากทำงานอยู่เสมอ ช่างพูด โตตอบได้คล่อง บางคนอาจจะเป็นคนที่มีไหว สามารถทำงานได้ทุกชนิดต้องการความชำนาญ สามารถเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิต บ่อยครั้งที่ความเข้มแข็งทางกายไม่สามารถจะควบคุมจิตใจ เธอผู้รักสี่เขียวน้อยคนนักที่จะเป็นคนเกียจคร้าน ส่วนมากเป็นคนอดทน และมีสมรรถภาพในการอดทนสูง แม้งานยากแสนยากแต่เธอก็ต้องทำมันสำเร็จจนได้ ถ้ามันเป็นความตั้งใจของเธอ

(สำหรับชาย) เขาเป็นคนที่รักความก้าวหน้า ไม่ยอมปล่อยให้เวลาให้ล่องไปด้วยการอยู่เฉยๆ แต่เขามักจะเป็นผู้ที่ไม่รู้จักรับผิดชอบ เขามีดวงวิญญาณที่ดี มีความกรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ทุกคนที่เขาจะเอื้อได้ เป็นคนมีโชคดี รักความเป็นเสรีชนเกินกว่าจะยอมตนให้มีพันธะกับใครๆ เขาเกลียดความโดดเดี่ยวอย่างมากไม่ว่าในบ้านหรือนอกบ้านก็ตาม เขาจะรู้สึกปวดร้าวอย่างยิ่งถ้าเขาไม่ได้เข้าไปอยู่ในกลุ่มของสังคมมนุษย์ เขาเป็นคนช่างพูดและฉลาด และมีความสุขที่สุดถ้าเขาได้พูดเวลานานๆ คนเดียวให้หลาย ๆ คนฟังด้วยความสนใจ เขาเป็นคนที่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกเป็นกันเองได้ง่าย ทำให้คนอื่นร่าเริงให้คนอื่นพอใจ เขาเป็นชายหนุ่มที่หญิงสาวชอบไปไหนด้วยเสมอ

สี่น้ำเงิน (สำหรับสตรี) เธอผู้ชอบสี่น้ำเงิน เป็นคนที่มีอารมณ์ที่เกิดจากส่วนลึกของหัวใจ เธอมีอารมณ์ร่าเริง จะรื่นเริงโดยจิตเหตุหรืออย่างแท้จริง แต่ทันทีที่มีเรื่องสลด เธอจะเศร้าด้วยความรู้สึกที่ฝังในหัวใจ เพราะเธอขาดสมรรถภาพในการควบคุมอารมณ์ ทำให้เธอหวนไหวง่าย ส่วนมากเธอจะไม่ว่าอะไรที่ทำให้เธอไม่สบายใจ เธอมักจะใช้เวลาหลายๆ กิจถึงอนาคต เธอไม่มีอารมณ์เป็นกลางเลย คนส่วนมากรู้และเข้าใจเธอดี ด้วยเหตุนี้เองทำให้เธอพ้นจากอารมณ์ขุ่นมัวที่เกิดจากผู้อื่น

(สำหรับชาย) สี่น้ำเงินแม้จะทำให้ผู้หญิงมีอารมณ์หวนไหวง่าย แต่สำหรับชายเขาจะไม่มีอารมณ์เศร้ามากนัก เขาอาจจะปลิดอารมณ์สงสารตัวเอง และมีจิตใจไม่มั่นคง แต่ก็ยังเป็นเพียงชั่วขณะเท่านั้น เพราะเมื่อเขาสำนึกตัว เขาก็จะสลัดมันและหันเข้าทำงานและความจำเป็นแก่การเลี้ยงชีพ เขาทำงานด้วยจิตใจที่จริงจังมากกว่าที่จะคิดว่าเป็นกิจวัตรประจำวันเท่านั้น เขาจะรู้สึกลำบากใจมากที่ต้องทำงานชั้นที่ต้องใช้ความพยายามอดทน

และงานที่สร้างด้วยอารมณ์ และต้องการความมีระเบียบ เขาต้องการและกระหายต่อความเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวัน นั่นเป็นเหตุให้เขาชวนขวายเป็นงานที่ไม่ใช่งานประจำถิ่นแต่อย่างเสมอ เพราะมันจะทำให้เขาพอใจที่ได้รู้จักชีวิต สภาพความเป็นอยู่และสภาพภูมิประเทศแปลกๆ เขาชอบการต่อสู้ เขาเป็นคนที่ฉลาด สามารถที่จะปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ จึงทำให้ชีวิตของเขาสมบูรณ์

สีม่วง (สำหรับสตรี) เธอผู้ชอบสีนี้แสดงว่าเธอรักและลุ่มหลงต่อความพึงช่าน พึงเพื่อและความสะทกสบบาย เธอลุ่มหลงต่อตำแหน่งหน้าที่สูงๆ และการมีตระกูลที่ยิ่งใหญ่ และหลงระเห็จต่อเงิน ความสนุกสนานและเกียรติยศชื่อเสียงโดยสัญชาตญาณ แต่ปกติเธอจะไม่กระตือรือร้นที่จะสร้างชิ้นด้วยตนเอง เธอพอใจที่จะใช้เวลาให้หมดไปบนเก้าอี้นวมที่บ้าน ขณะที่สามีของเธอไปนอกบ้าน เพื่อหาเงินสร้างความสำราญและความพึงพอใจ เธอปรารถนาความฟุ่มเฟือย แต่น้อยคนนักที่จะโชคดีเช่นนั้น

(สำหรับชาย) ถ้าเขาชอบสีฟ้าจะเลือกเอาแต่กีฬาที่ใช้เงินมาก บางทีเขาก็ชอบนั่งรถราแพงที่สุด เพื่อเป็นการไปพักผ่อนที่หมดเปลืองมาก ๆ เขาจะรักความเป็นประชาธิปไตย แต่ข้อนี้แหละจะทำให้เขาเกิดอภิสิทธิ์ เขาเป็นคนว่องไว แต่เขาระมัดระวังมากในอิริยาบถของเขา ซึ่งมักจะตรงกับใจจริงของเขาจะกลายเป็นคนว่องไวเพื่อความปลอดภัยหรือเมื่อจำเป็น เขาเป็นคนเก็บเงินเก่ง บางทีเขาจะแสดงกิริยาที่ทำให้เพื่อนร่วมงานไม่พอใจมาก แต่เขาไม่สำนึก แม้เขาจะไม่มีเงินทองมากนัก แต่เขาก็ชอบสุรุ่ยสุร่าย บางทีเขาอาจจะยอมกู้หนี้ยืมสิน เพื่อใช้จ่ายของแพง ๆ ด้วยความพอใจ

สีเทา (สำหรับสตรี) สีเทาให้ความรู้สึกมีคึกคัก และไม่มีชีวิตจิตใจสำหรับหญิง เธอเป็นคนเงียบขรึม มีความสามารถต่อหน้าที่และชอบงานธุรกิจ บางทีเธออาจเป็นคนเยือกเย็น มีความรู้สึกและอารมณ์เฉยเมย ซึ่งเป็นปกติของเธอ แต่ส่วนใหญ่รู้สึกกว่าตนเองมีอารมณ์ ตนเองมีความรู้สึกและเกิดอารมณ์ง่าย เธอหยิ่งในความสามารถของเธอที่แสดงว่าเธอหมดแล้วซึ่งมีอารมณ์ของความหลงระเห็จ เธอมักจะชำนาญเชี่ยวชาญในงานศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเป็นพิเศษเธอจะรู้จักที่จะผูกมิตร ความสนใจของเธอมิได้เกิดจากความงุนงงใจของผู้อื่น แต่เกิดด้วยของเธอเอง เธอมีสมองที่เป็นพิเศษ ซึ่งรู้สึกว่าต้องเสียไปเปล่า ๆ ถ้า

ต้องทำงานบ้าน ดังนั้นเธอมีภรรยาที่จะทำงานในวงธุรกิจ ซึ่งที่นั่นเธอใช้ปัญญาได้ โดยเต็มที่

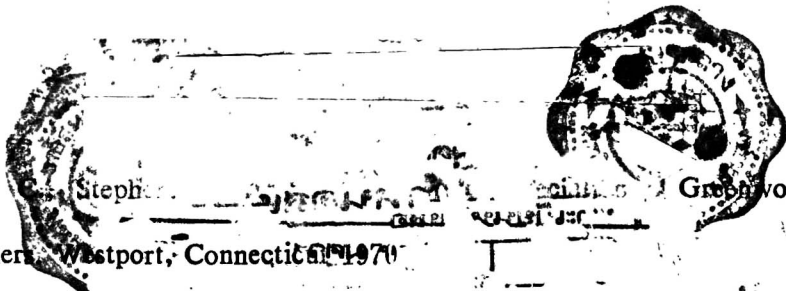
(สำหรับชาย) เขาเป็นบุรุษที่มีมันสมองอันแข็งแกร่ง ซึ่งเขาจะต้องใช้อยู่เสมอ เขามีสมรรถภาพดี ถ้าทำงานด้วยสมอง แทนที่จะใช้มือและกล้ามเนื้อ เขาจะถูกบังคับให้ไวใจผู้อื่นเพื่อความช่วยเหลือ ซึ่งจะกลับทำให้เป็นปฏิริยาต่อความพากฏมิจนเกือบจะเป็นหยิ่งของเขา เมื่องานที่ใช้สมองของเขาบรรลุผล เขาจะเกิดความไวใจ และความพึงใจอย่างมาก เมื่อเขาทำความดีที่เขาไม่สามารถจะแสดงแก่ใครเลย เขาอาจจะพูดเรื่องเด็ก ๆ ได้นาน เพื่อแสดงจิตใจของเขาในเรื่องที่เขาชอบมากที่สุด คำพูดของเขาจะสนิทสนมกับผู้อื่นได้ง่าย ถ้าเขาเล่นกีฬาไม่เก่ง ก็แสดงว่าร่างกายของเขาบังคับเขาไว้

สิดำ (สำหรับสตรี) เธอผู้รักสิดำมากกว่าสิดอนโต จะเป็นผู้หญิงที่มีชีวิตสมบูรณ์ด้วยการกระทำของเธอ จะเอาชนะได้ทุกอย่าง ที่ชีวิตจะให้ได้แน่นอน เธอจะไม่เป็นคนที่สิ้นซึ่งความหวัง และรอความตาย ตรงกันข้าม เธอจะเป็นคนที่มีรูปร่างค่อนข้างเก๋ และมีความสุขสำหรับชีวิต แต่เธอโชคร้ายสำหรับอารมณ์ เธอเป็นคนที่เด็ดขาดตรงไปตรงมาเยือกเย็นในการสังคมกับผู้อื่น น้อยนักที่เธอจะได้ถึงความเห็นกับใคร เธอมีใบหน้าที่เริ่มแก่ขริม เกือบตัว แต่หญิงที่ชอบสิดำเป็นงามมักจะตรงข้าม เธอจะสนุกสนาน เธอจะไม่แน่ใจและความไวใจ

(สำหรับชาย) เขาเป็นคนประหลาดที่ไม่ยอมรับรู้ลึกต่อความจริงของตนเอง แฝงไว้ด้วยความน่ากลัว เป็นผู้ที่เข้มงวดดกดันเก่ง มีอารมณ์ด้วยความเยือกเย็นแฝงอยู่ในตัว ชอบชี้ทางปฏิบัติแก่คนอื่น โดยบอกเขาว่าเขาควรทำอย่างไร และมีกยินดีเข้าเกี่ยวข้องกับช่วยเหลืองานของผู้อื่น ถ้าเขามีอำนาจหน้าที่เพียงเล็กน้อย เขาจะทำงานได้ดี เขาอยากจะทำหรืออย่างน้อยได้ควบคุมชีวิตของผู้อื่น ทุกครั้งที่เขาพบเขาเป็นผู้ที่มีความปรารถนาดีอย่างสมบูรณ์ แม้ความพยายามของเขาจะไม่สมใจนัก บางทีเขาจะมองชีวิตในแง่ร้าย (Pessimist) และแลเห็นชีวิตในโลกนี้เป็นเพียงการเตรียมตัวเพื่ออนาคต.

บรรณานุกรม

- 1 ชมพูนุช พงษ์ประยูร, “จิตรกรรมไทย” ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิพร พ.ศ. 2512
- 2 นีออน สนิทวงศ์, “วิชาอารยธรรมตะวันตกภาคสองกรีก” คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2512
- 3 บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ม.ล., “คำบรรยายเรื่องมารยาทและวัฒนธรรมของครู” ที่หอประชุมวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร 7 ตุลาคม 2514
- 4 มัทนี รัตนิน, “อารยธรรมยุโรปในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา” คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2506
- 5 มารศรีสุขุมพันธุ์ บริพัตร ม.จ., “ประวัติศาสตร์ศิลปกรรมตะวันตก” สำนักพิมพ์ชัยฤทธิ์ อาคาร 6 ราชดำเนิน
- 6 ศิลป์ พีระศรี, “ศิลปสงเคราะห์” โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม พ.ศ. 2500
- 7 Bernard, Berenson., “Aesthetic and History” New York : Doubleday & Company Inc, 1953
- 8 Delong, Patrick. D, “Art and Music in the Humanities.” Prentice Hall Inc. Englewood Cliffs, New Jersey. 1966
- 9 Dewey, John. “Art as Experience” New York : Minton, Balch and Co, 1934
- 10 Lowenfeld, Viktor. “Creative and Mental Growth” The Macmilland Company, New York. 1968
- 11 Robb and Garrison., “Art in the Western World” Harper & Bros. New York. 1955

-
- 12 Pepper, Stephen. _____ Greenwood Press,
Publishers Westport, Connecticut 1970
- 13 The Hamlyn Publishing Group Ltd. "Art Treasures of the World" New York
1970
- 14 Wold, Milo. "An Introduction to Music and Art." Wm. C. Brown Company
Publishers Dubuque, Iowa 1965